MURAT TOKLUCU

Nurcihan'ın Çamaşırları ve Diğer Meseleler

Zihinler Altında 20.000 Fersah

iletişim

an'ın Çamaşırları ve Diğer Meseleler MURAT TOKLUCU

MURAT TOKLUCU

Nurcihan'ın Çamaşırları ve Diğer Meseleler

Zihinler Altında 20.000 Fersah

MURAT TOKLUCU 1973 doğumlu. Bursa Erkek Lisesi'ni ve Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Basın Yayın Bölümü'nü bitirdi. 1995 yılından itibaren çeşitli gazete, dergi ve televizyon kanallarında çalıştı. İletişim Yayınları'ndan çıkan *Taraftarın Senle* (2001) ve *Türk Erkeği ve Diğer Mucizeler* (2014) adlı iki kitabı bulunuyor.

İletişim Yayınları 2234 • Bugünün Kitapları 191
ISBN-13: 978-975-05-1848-5
© 2015 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1. BASKI 2015, İstanbul

EDİTÖR Tanıl Bora
KAPAK VE SAYFA TASARIMI Suat Aysu
DÜZELTİ Dilek Büyük
BASKI ve CİLT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11
Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721
Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

MURAT TOKLUCU

Nurcihan'ın Çamaşırları ve Diğer Meseleler

Zihinler Altında 20.000 Fersah

iletişim

TEŞEKKÜR

Bu kitabın ortaya çıkmasında birçok arkadaşımın da yardımı oldu. Katkı ve destekleri için Koray Löker, Özgür Zeren, Murat Kaspar, Burcu Doğan, Yekta Kopan, Müge Aydın, Levent Erden, Mirgün Cabas, Begüm Soydemir, Mehmet İren, Elif Kutlu, Serkan Seymen, Hande Köseoğlu Birsay, Devrim Toklucu, Ulaş Gürşat, Nilgün Kara, Özkan Güven, Hakkı Kutlu, Sinan Yücel, Fulya İlkdoğdu, Sezai Tikiz, Cengiz Kahraman, Anna Maria Aslanoğlu, Hüseyin Özkök, Bağış Erten, Hüseyin Bircan ve Yiğit Köseoğlu'na teşekkür borçluyum.

Murat Toklucu

İçindekiler

Önsöz 8
Haberi süslemek gazetecinin görevidir 13
Kıyamet koparan asparagas 27
Stalin'in bıyıklarıyla komünizm propagandası 40
Homongolos olayı ve Nurcihan'ın çamaşırları 50
Küçük komünist okula gidemeyecek 60
Dansçı ayılara özgürlük 70
Bekârlık müessesesine vergi darbesi 89
İffetsiz gurur kaynağı: Çıplaklar kampı 100
Altı üstü turistin plaj giysisi 110
Derisine kurban! 125
Kamyon aslanı Şehabettin 138
Siyasi bünyesi "anormal" bir şehir 145
Muhalif ilçenin başına gelenler 154

Lüks Nermin: Fuhuş sektörünün ünlü markası 161
"Sülün endamlı kız"ın Türkiye macerası 172
Berber Nuh'un dış temasları 181
TRT'nin sözcük yasakları 189
Kaynakça 202

Önsöz

5Harfliler'in yayına başladığı ilk zamanlarda yayımladığımız bir gazete haberi var. Ara ara gün yüzüne çıkarıyor, yeniden hatırlatıyoruz, çünkü bazı bakımlardan çok ilginç, akılda kalan bir haber bu. Olaylar 1940'ın Ağustos ayında geçiyor. Sultanahmet Adliyesi'nde bir duruşmadayız. *Hakikat* gazetesinin adliye muhabiri elinde kağıt kalem hızla kaydediyor olanları. Haberi, 11 Ağustos'ta yayımlanacak.

Sabıkalı iyi giyinmiş, 30'lu yaşlarının ortasında bir kadın. Adı Bahtiyar. Birkaç suçtan daha evvel yargılandığı adliye binasına yine benzer bir suçla getirilmiş. Hüviyeti tespit edildikten sonra hakimle arasında şu konuşma geçiyor:

-Bahtiyar, ne işle meşgulsün?

-Seyyar günahkârım efendim!

-Seyyar günahkâr ne demek?

-İşte günahkârım efendim.

-Oturduğun yer yok mu?

-Bay hakim, bütün suallerinizin cevabını ilk cevabımla verdim. Seyyar günahkârım, yani...

-Yani şununla bununla geziyorsun öyle mi?

-Evet

-Sabıkan var mı?

-Evet, sarhoşluktan ve erkek dövmekten on kadar mahkumiyetim var.

-Demek sen rakı içer ve erkeklere dayak atarsın öyle mi?

-...

-Bak dün gece de Beyazıdda bi meyhanede içmişsin, meyhane sahibini de adamakıllı dövmüşsün, öyle iddia olunuyor?

-Evet o meyhaneye gittim. Şarab içtim. Sonra rakı istedim. Meyhaneci vermek istemedi. Ben de kendisine bir tokat vurdum. Ben kadınım, içki kullanırım. Fakat itidalimi de muhafaza ederim. Dükkân sahibinin erkeklere istedikleri kadar içki verip de benim isteğimi reddetmesi kadınlık izzeti nefsimi rencide etti. Herkesin kalbinde aslan yatar. Kadınla erkek müsavi haklara sahib değil mi? Davacı beni tahrik etti.

Sonra hakim zabıt varakasını okuyor. Bahtiyar zaten sabıkalı olduğundan ve ikametgâhı da bulunmadığından şahitlerin dinlenmesine karar verilerek davaya son veriliyor o gün. Jandarma Bahtiyar'ı tevkifhaneye götürüyor.

Bahtiyar ile ilgili başka da bir şey bilmiyoruz. Yine de haberin satır aralarını okuyarak hakkında bilgi sahibi olabilir miyiz? Bahtiyar'ın mağrur, vakur duruşu eşsiz mesela. Kendini, mesleğini tanıtmak için seçip, yan yana koyduğu o iki kelime ne kadar incelikli: seyyar günahkâr. Hakim bununla yetinmiyor ama, ayrıntılandırsın istiyor mesleğini. "Şununla bununla gezmek" diyor. Bahtiyar'ın bu ayrıntılı tarife vereceği, ayrıntılı bir cevabı yok. Günahkârlığı seyyar olarak yapma hali Bahtiyar için bir mahkeme ortamında kendisiyle ilgili hemen her şeyi açıklıyor. Bütün cevapları bu iki kelimede gizli. Olay gecesini anlatır, kendisini savunurken de nasıl biri olduğuna dair ipuçları yakalıyoruz. Kadınlık izzeti nefsi diyor mesela; kadınlarla erkek-

ler eşit haklara sahip değil mi diye soruyor. Herkesin kalbinde bir aslan yatar diyor. Belli ki fiziksel olarak da kendine güvenen Bahtiyar'ın kalbindeki aslan öfkeli, sakınmasız ve gözü pek.

Günlük gazetelerin ömrü sadece bir gün. Günün telaşı içinde okuyoruz gazeteleri. Ertesi gün itibariyle gazete artık arşivlik bir malzeme. Geriye dönük haber okumaları hep biraz daha sakin sanki ve bu sebeple okuyucuya kazandırdığı farklı bir bakış açısı var. Olayların üzerindeki toz bulutu dağıldıktan sonra daha serinkanlı ve derinlikli bir okuma yapabilmek mümkün oluyor. Dikkatli bir okuma, Bahtiyar'ı gazete haberine konu eden davanın ötesinde onunla ilgili sorular üretiyor mesela. 1940'larda Bahtiyar gibi kadınlar hep var mıydı? Seyyar günahkârlık sokak kadınları için yaygınca kullanılan bir tabir miydi? İtidalini muhafaza ederek içen bir kadına içki vermeyen meyhanecinin sabrını taşıran neydi? İtidal kavramı bu haberin geçtiği zamanlarda ne anlamlara geliyordu? Hem sarhoşluk diye bir suç mu vardı 1940'larda?

Zihinler Altında 20.000 Fersah bu türden haberlerin derlendiği bir yayın için çok iyi düşünülmüş bir başlık. Gazete haberleri edindikleri konularla sınırlı değil asla. Her haberin ötesi, berisi, bunların yanında yaratmak istediği duygular ve tepkiler var. Geriye dönüp baktığımızda hakkımızda çok şey anlattıklarını, kaybolmuş olanları sakladıklarını görüyoruz. Günlük gazete okuyanın hayatını şekillendirecek siyasi kararları oluşturan ve mümkün kılan kültürel ortamın bir yansıması bu haberler.

Elinizdeki kitapta yer alan ve çoğumuzun şu ya da bu şekilde aşinalık kazandığı haberlerde; 1930'lardan itibaren tartışılan sokakta ayı oynatma, kurban bayramlarında toplanan derilerin kime gideceği, 60'larda hız alan çıplaklar kampı tartışmaları, hangi kadınların nasıl mayo giymesi gerektiği, bekârlık vergisi, 70'lerde okullarda komünizmin nasıl bir tehlike arz ettiği vb konular işleniyor. Özenle yapılmış bu arşiv çalışması, Türkiye tarihinin

farklı dönemlerinde ve politik ortamlarında kamusal alanın nasıl düzenlenmeye çalışıldığına dair önemli ipuçları barındırıyor.

Olmuş olayların ötesinde asparagas haberciliğin Türkiye'de nasıl başladığına ve yayıldığına, bu 'süsleme'ler neticesinde ortaya çıkan hassasiyetlerin neler olduğuna dair fikirler de var kitapta. Asparagas "sakallı bebek" haberinde gerçeği sorgulamaktansa, gerçeği söyleyen doktora 'bizim maneviyatımızla oynayamazsınız' diye bağıran vatandaşı kandıran gazetecilerin, insanların hassasiyetlerini nasıl eğip büktüğünü görmek mümkün. Diğer yandan insanların bazı haberlere inanmaya nasıl da ihtiyacı var. Bu ihtiyacın nereden kaynaklandığına ve ne tür sonuçlar doğurduğuna dair uzun uzun düşünmek lazım.

Bu arşiv çalışması sadece yaşananlarla ilgili maddi bilgiler vermiyor bize; basit ve önemsiz gibi görünen, köşede beride kalmış haberlerden insanların maneviyatına, ruh dünyasına ve yaşam tahayyülüne dair benzersiz çıkarımlar yapmamıza da yardımcı oluyor. Bunların sonucu olarak da, toplumsal olayların bizzat aktörleri olan komşunun, bakkalın, mühendisin, doktorun, ev kadınının, terzinin, evsizin, çiftçinin ülkenin tarihinde ne tür bir kolektif bilinç ve hafıza yarattığına dair enfes bir kaynak oluşturuyor.

5Harfliler / Kiraz Akın ve Mahmure Seker

Haberi süslemek gazetecinin görevidir

Asparagas, yalan/uydurma haber anlamında kullanılan ve Türkçe'ye özgü bir sözcüktür. Yakın tarihimizde, kişi veya kurumlara zarar vermeyi düşünerek yapılan ya da provokasyon yaratıp insanları birbirine kırdırmayı amaçlayan türden, sözgelimi, Gezi direnişi sırasındaki Kabataş'ta türbanlı kadına taciz haberi gibi rezil ve pespaye yalan haberlerin örneği çoktur. Bunların bazıları Kabataş yalanının aksine amacına ulaşmış, yüzlerce insanın canına mal olmuştur. Yalan haber ve pespayelik demişken, özellikle 1980'li yıllarda patlama yapan, merkezinde kadınların olduğu, erkek cinselliğini kışkırtan ve sonuçları tam olarak ölçülemese de cinsiyetçi bir zihniyetin oluşmasına, gelişmesine katkı yaptığı kesin olan yalan haber akımını da unutmamak gerekir. Ama bu yazının konusu olan asparagaslar, ağır sonuçları olabilecek bu iki türden haberler değil, asparagas tanımının çıkmasına yol açan ilk haber gibi "masum" yalan haberler.

Türkçe'ye "asparagas" sözcüğünün girmesine sebep olan ilk haber, 14 Haziran 1963 tarihlidir. *Hürriyet*'in birinci sayfasında-

ki "Amerikalı kız Türk sevgilisiyle bir gecekonduda yaşıyor" başlıklı habere göre, ABD'de üniversite eğitimi alan 21 yaşındaki Yaşar Sönmez adlı Türk genci, ailesiyle tanıştırmak istediği Amerikalı sevgilisi ile birlikte İstanbul'a gelmiştir. Yaşar, Amerikalı bir sanayicinin kızı olan 19 yaşındaki Betty Asbade ile evlenmek istese de, ailesi yabancı bir kadınla evlenmesine karşıdır. Ama gençler kararlıdır. Yaşar'ın İstanbul'un tanınmış işadamlarından biri olan, ama nedense ismi verilmeyen babası "Ya Betty ya biz" deyip evden gitmelerini isteyince kapıyı vurup çıkmışlar ve Bebek sırtlarında inşa ettikleri küçük, ahşap kulübede yaşamaya başlamışlardır. Haberde, "Amerika'nın gökdelenlerini terk edip aşkı uğruna bir gecekonduya gelen ve yaşadıkları küçük kulübe için 'dünyanın en güzel sarayı' diyen Amerikalı genç kız" diye söz edilen Betty, yemek ve temizlik yapmakla uğraşmakta, Yaşar ise gitarını eline alıp sevgilisine "aşk şarkıları terennüm etmekte"dir.

Amerikalı kız Türk sevgilisiyle bir gecekonduda yaşıyor

Yaşarın NewYork'tan getirdiği Betty'yi ailesi istemeyince onlar da Bebek sırtlarına yerleşti

Yüz dört katlı gökdelenlerin altında başlıyan aşk, İstanbul'da tek odalı bir gecekonduda devam etmektedir. Bebek sırtlarının, Boğaz'ın mavi sularına hâkim olduğu bir yamaçta, genç sevgililerin birlikte yaptık-

AMERİKA'nın gökdelenlerini terkedip aşkı uğruna bir gecekonduya gelen Amerikalı genç kız, Türk gencinin Amerikalı sevgilisi, "Dünyanın en güzel sarayı" demekte ve evlenmeden, bu sarayı terketmemeye azimli olduğunu söylemektedir.

New-York'ta başladı

İki sene kadar önce resim tahsili yapmak üzere New-York'a giden 21 yaşındaki Yaşar Sönmez isminde Türk genci ile zengin bir sanayicinin kızı olan 19 yaşındaki Betty Asbade, bir cafeterya-

İŞTE Yaşar Sönmez ile Amerikalı Betty'nin Bebek sırtlarında yaptıkları ve adını da Azparagaz koydukları gecekondu. Yaşar'ın ailesi, eğitilmiş Amerikalı kızla evlenmesini istemediği için bu genç bir gecekondu yaşap, burada arkadaşlar ve mesut bir hayat yaşamaya başlamışlardır. (Foto: Haber Ajansı - Yurdaer Arsu)

Haberin fotoğraflarından birinde, kulübenin önündeki genç çifti görürüz. Erkek, başında kovboy şapkasıyla gitar çalarken, genç kız, piknik tüpünde yemek pişirmektedir. Gençler kendi elleriyle yaptıkları kulübenin adını "Azparagaz" koymuştur ve fotoğrafta kulübenin üzerinde büyük harflerle "AZPARAGAZ" yazdığı görülmektedir.

Hürriyet haberini ertesi gün de sürdürür. "Gecekondu âşıkları çok mesuduz diyorlar" başlıklı yeni habere göre, Yaşar'ın babası gazetedeki haberi görünce yumuşamış ve Betty ile oğlunun evlenmesine izin vermiştir. Ancak, Yaşar'ın annesi bu evliliğe hâlâ karşıdır. Kulübenin civarındaki komşular ise genç çiftin zor durumuna üzülmüş ve yardım elini uzatmışlardır. Bir komşu, Betty'nin evlerinde banyo yapmasına izin vermiş ve genç kadın on gündür ilk kez banyo yapabilmiştir. Diğer bir komşu ise evinden gençlerin kulübesine kabloyla elektrik çekmiştir.

Gecekondu âşıkları:
Çok mesuduz, diyorlar

Yaşar'ın babası nihayet Amerikalı geline razı oldu ama, şimdi de valide hanım muhalefette

Haber atlatma haberdir, bir tek *Hürriyet*'te çıkmıştır. Gazetenin o dönemki patronu Haldun Simavi, birkaç gün önce atlatma haber yapanları ödüllendireceğini açıkladığı için haberi yapan muhabir Yener Tuğrul ve foto muhabiri Yurdaer Acar'a birer maaş ikramiye verilir.

Yaşar ile Betty değil, Yavuz ile Gülizar

Babıâli'nin efsane muhabirlerinden Celalettin Çetin (1928-2006), o sıralar *Hürriyet*'in rakibi *Akşam* gazetesinde çalışmaktadır. Çetin'in iki gün sonra *Akşam*'ın birinci sayfasında çıkan haberinin başlığı "Bir gazete yalan haberi için bir de dekor yaptırdı"dır. Buna göre, *Hürriyet*'in haberine konu olan gençlerin ikisi de Türktür, akrabadır ve isimleri Yaşar ile Betty değil, Yavuz ile Gülizar'dır. Yaşadıkları söylenen kulübe ise hemen bitişikteki bir eve ait kömürlüktür. *Hürriyet* muhabirleri gençlerle anlaşıp bir mizansen hazırlamış ve baştan aşağı uydurma olan haberi yaratmıştır. Haber çıktığından beri ma-

GÜLİZAR'I AMERİKALI YAPIP EVLENDİRDİLER

Bir gazete, yalan haberi için bir de dekor yaptırdı

hallelinin huzuru da kaçmıştır; çünkü gün boyu gelen yüzlerce ziyaretçi gençleri sorup yaşadıkları kulübeyi görmek istemektedir.

Hürriyet'in yalan haberini yapan Yener Tuğrul ve Yurdaer Acar, bilmeden Türk basın literatürüne de bir katkı yapmışlardır. Gençlerin kulübeye taktığı isim olduğunu iddia ettikleri "Azparagaz" sözünün anlamı çözülemese de bu tip üfürme haberlere o günden sonra azparagazın bozulmuş şekli olan "asparagas" adı verilir.

Şişirme haberlere 1963'ten sonra asparagas denir, ama elbette bu tanım ortaya çıkmadan önce de epey yalan haber yapılmıştır. 1950'li yıllarda basında çeşitliliğin ve rekabetin artması yalan haberlerin de artmasına neden olmuş, 1960'lı yıllarda bu haberlerde fotoğraf kullanımı ve mizansen yaratma dönemi başlamıştır. Ama asparagasın altın çağı 1970'li ve 1980'li yıllardır. Bu noktada haklarını teslim etmek lazım, eğer asparagas haber yapmak marifetten sayılsaydı, 1970'li yılların *Günaydın* gazetesi yazı işlerinde çalışanlar elleri öpülesi insanlar olurlardı. Bu insanlar yaptıkları masa başı haberleri ile asparagas haberciliği bambaşka boyutlara taşımıştır.

Anadolu'nun bağrından çıkan asparagas üstadı

Türkiye tarihinin en büyük asparagasçısı ödülleri verilse *Günaydın* yazı işleri ekibi, takımlar kategorisinde açık ara birinci olur. Ama söz konusu olan bireysel performans ise, en büyük asparagasçı ödülünü alacak tek kişi vardır: Ayhan Kavas.

Kavas, 1977 yılında Nevşehir yerel basınında başladığı gazeteciliği, 1980'den itibaren dönemin önemli haber ajanslarından Ulusal Basın Ajansı'nın (UBA) Nevşehir muhabiri olarak sürdürür. UBA'da çalıştığı dönemde onlarca haberi ulusal gazetelerde yayımlanan Kavas, bu sayede Nevşehir'in tanınan gazetecilerinden biri olur.

Ayhan Kavas'ın, 16 Ocak 1986'da UBA tarafından tüm abonelerine servis edilen ve Kayseri'deki Erciyes Dağı'nın 10-15 yıl içinde faaliyete geçip patlayacağına dair haberi birçok gazetede yer alır. Habere göre Erciyes Dağı'nın patlayacağı iddiasını ortaya atanlar, dağda incelemeler yapan sekiz kişilik Hollandalı bilim adamı heyetidir. "Sönmüş yanardağlar hakkında yaptığımız araştırmaları Erciyes Dağı'nda sürdürüyoruz. Bize göre Erciyes en geç 1999'da patlayacak" diyen bilimadamlarına göre bu patlama, yalnızca Kayseri'nin değil bütün Kapadokya bölgesinin de haritadan silinmesine yol açacaktır.

Haberin çıkmasının ardından Kayseri'de ortalık karışır. Halk panik içindedir. Ertesi gün, Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP) Kayseri Milletvekili Mehmet Öner, Meclis'te bir soru önergesi vererek haberin doğru olup olmadığını sorar. Nedense soruyu İçişleri Bakanı Yıldırım Akbulut yanıtlar ve "Elimizde Erciyes Dağı'nın patlayacağına dair bir bilgi yok. Biz de basından takip ediyoruz" der.

Erciyes Dağı patlayacak mı?

ANKARA, ÖZEL

HOLLANDALI sekiz bilim adamı tarafından ortaya atılan Erciyes Dağı'nın patlayıp patlamayacağı sorusu Meclis'e getirildi.

SHP Kayseri Milletvekili **Mehmet Üner**, Başbakan **Özal**'dan eski bir yanardağ olan Erciyes'in on yıl sonra patlayacağına yönelik iddialarına açıklık getirmesini istedi.

"Olmaz olmaz demeyin!" diyorlar ve soruyorlar:

"ERCİYES, YA PATLARSA?"

Ürgüp'teki turistlerin uçurduğu balon, Kayseri'de güncel sorun oldu

Kayseri'de herkes soruyor: «Erciyes, ya patlarsa, Kayseri ovası dehşet içinde kaldık... Ayağımızı uzata uzata ölmi yatalar diye?» Ehn gazetesi vatandaş huzur

Ama panik yatışacak gibi değildir. Kayseri Belediyesi kent sokaklarında gezdirdiği araçlardan anonslar yaptırıp halka sükûnet çağrısında bulunur, milletvekilleri üniversitelerden bir an önce görüş bildirmelerini ister, gazeteciler Hollanda Büyükelçiliği'ne Erciyes Dağı'ndaki Hollandalı bilim adamlarına nasıl ulaşacaklarını sorar.

19 Ocak tarihli gazetelerde Hollanda Büyükelçiliği'nin açıklaması yer alır: "Erciyes Dağı patlayacak haberlerine dayanak yapılan sekiz kişilik Hollandalı bilim adamı heyeti hayal mahsûlüdür. Kaldı ki Erciyes Dağı'nda ya da Türkiye'nin başka bir yerinde inceleme yapan Hollandalı bilim adamı heyeti bulunmamaktadır."

Hazreti İsa'nın mezarı Nevşehir'de mi?

Bu açıklama üzerine gözler UBA'ya ve haberi yapan Nevşehir muhabiri Ayhan Kavas'a çevrilir. Kavas, haberin yalan olduğu iddialarını reddeder. Ama Kavas'ın daha önce geçtiği ve birçok ulusal gazetenin kullandığı haberler tarandığında ortaya çok enteresan bir tablo çıkar. Ayhan Kavas'ın geçtiği bazı haberler şunlardır: "85 çocuğu oldu, hepsi de kız",

"Zincirle bağladıkları delileri kuyuya sarkıtıp tedavi ediyorlar", "80 yaşındaki sünnetçi kendi kendini sünnet etti", "Piyango milyonerinin ahıra sakladığı 10 milyonu eşek yedi", "Sovyetler Birliği okyanusun altından tünel kazıyor", "Teslim ol diye bağıran papağan hırsızı yakalattı", "Uçan daireler Nevşehir'de maden arıyor", "Kanadalı petrolcülerin iddiası: Kapadokya'da petrol var", "Saldırgan eşeğin kulağını koparıp oğlunu kurtardı", "Hazreti İsa'nın mezarı Nevşehir'de mi?", "Bir kadının karnından iki metrelik yılan çıktı"...

Örneğin *Tercüman* gazetesi, "Saldırgan eşeğin kulağını kopartarak oğlunu kurtardı" haberini 4 Haziran 1982'de kullanmış. Habere göre, Nevşehirli Bilal Özer'in 15 gün önce satın aldığı eşek, 12 yaşındaki oğlunun sırtını ısırınca, Özer sopayla eşeğe vurmuş ama eşek, çocuğu bırakmamıştır. Baba Bilal Özer sonunda dayanamayıp eşeğin kulağını ısırarak koparır ve çocuğunu kurtarır.

Ayhan Kavas'ın en ilginç haberlerinden biri de, 6 Eylül 1982'de, birçok gazetede kullanılan soyguncu ve papağan haberidir. *Güneş* gazetesinin "Bir papağan öyküsü" başlığı attığı haber özetle şöyledir: Üç soyguncu, öğle yemeği için evine gelen Hülya Doğangün adlı devlet memuru kadının evine zorla girip bilezik ve kolyesini alırlar. Soyguncular dan biri kendisini öpmeye kalkınca kadın "İmdat" diye çığlık atar. Salonda bulunan ve adı İmdat olan papağan, sahibesinin sesini duyunca her ne hikmetse "Eller yukarı" diye bağırır. Ayhan Kavas'ın yazdığı gibi söylersek "neye uğradığını şaşıran" soyguncular çaldıklarını bırakır ve kaçıp gider. Kadın, Hollanda'dan getirttiği papağana iki yıl önce trafik kazasında ölen

Saldırgan eşeğin kulağını ısırıp kopartarak oğlunu kurtardı

NEVŞEHİR, UBA

Nevşehir'in Kara Mahallesi'nde bir baba, oğluna saldıran eşeğin kulağını ısırıp koparark oğlunu ölümden kurtarmıştır.

Hacı Bilal Özer, oğlu Ali Özer'i 15 gün önce 20 bin liraya satın aldığı eşeği sulaması için ahıra göndermiştir. Ancak az sonra oğlunun feryatlarını duyan baba, ahıra koşmuştur. Eşeğin oğlunu sırtından ısırdığını gören baba, eline geçirdiği sopayla eşeği dövdüyse de eşek, çocuğu bırakmamıştır. Ne yapacağını şaşıran baba Bilal Özer, eşeğin kulağını yakalamış, bir yandan çekerken, bir yandan da ısırmıştır. Sonunda kulağı kopan eşek, çocuğu bırakmış, ancak çocuğun sırtında derin yaralar açmıştır. Yaralı çocuk Devlet Hastanesi'ne kaldırılarak tedavi altına alınmıştır.

Bir papağan öyküsü

NEVŞEHİR, UBA Nevşehir'de zor rastlanır türden ilginç bir olay polis kayıtlarına geçti.

Emniyet Müdürlüğü bülteninde açıklanan olaya göre "eller yukarı" demesini öğrenen bir papağan sahibesini soyguncılardan kurtardı.

Verilen bilgiye göre, Yol-Su Elektrik Müdürlüğü'nden çalışan Hülya Doğangün, öğleyin yemek için evine geldi. Kadını, evinin kapısı önünde bir kişi arkasından ağzını kapatarak içeri soktu kadınla birlikte eve giren üç soyguncu kadından bağırmamasını ve kollarındaki bilezik ile boynundaki altın zincirini vermesini istediler. Soyguncuların bu isteğine uyan kadın içlerinden biri kendisini öpmeye kalkışınca direnerek "imdat" diye bağırdı. Salonda bulunan ve adı "İmdat" olan papağan sahibesinin sesini duyunca daha önce öğrendiği "eller yukarı" sözünü birkaç kez tekrarladı. Neye uğradıklarını şaşıran soyguncular bilezik ve altınları bırakarak kaçtılar.

Daha sonra polise başvuran, Hülya Doğangün verdiği ifadede papağanı 5 yıl önce bir yakını aracılığı ile 160 bin liraya Hollanda'dan getirttiğini, iki yıl önce bir trafik kazasında ölen beş yaşındaki oğlunun adı olan "İmdat" koyduğunu, "eller yukarı" demesini ise kendisinin öğrettiğini söyledi.

Bu olaydan sonra Avanos'ta Kadir Koçak adlı bir sürücü, silahlı üç kişinin 50 DC 964 plakalı otomobilini alarak kaçtıklarını belirterek polise başvurdu.

Emniyet Müdürlüğü yetkilileri otomobili çalanla soygun girişiminde bulunanların aynı kişiler olduğunu belirleyerek yakalanması için çevre il güvenlik görevlileriyle işbirliği yaparak aramalara başladılar.

5 yaşındaki oğlu İmdat'ın adını vermiştir. Papağana "eller yukarı" demeyi de kendi öğretmiştir!

Kavas'ın haberlerinde "Erciyes Dağı patlayacak" haberinde olduğu gibi sık sık "Kapadokya'ya gezmeye gelen bilim adamları"ndan söz edilir. Bu tip haberlerin çokluğuna bakılırsa Kapadokya'ya dünyanın çeşitli yerlerinden akın akın bilim adamı gelmekte ve neredeyse hepsi Ayhan Kavas'a demeç vermektedir. Örneğin, Amerikalı bilim adamları, Sovyetler Birliği'nin Ortadoğu'yu tamamen ele geçirmek için okyanus dibinden bir tünel kazdığını yalnızca Ayhan Kavas'a söylerler. Ya da Japon bilim adamlarının, Hazreti İsa'nın mezarının Nevşehir'de olabileceğini açıklamalarını tüm dünya Ayhan Kavas'ın haberinden öğrenir. Bir başka haberde açıklamayı yapan Kanadalı petrolcülerdir. Kanadalı petrolcüler Nevşehir ve yöresinde petrol bulunduğunu, Türk yetkililer izin verirse petrolü çıkarabileceklerini söylemektedirler.

Kanadalı petrolcülerin iddiası:

"Kapadokya'da petrol var"

ANKARA, UBA

ÖZEL bir seyahat için Türkiye'ye gelen Kanadalı petrolcüler, **"Kapadokya'da petrol bulunduğunu"** öne sürdü.

Petrolcüler, Kayseri'de bulunan Erciyas Dağı'nın lav püskürttüğü yıllarda, Kapadokya'da petrol teşekkül etmiş olabileceğini belirterek, **"Eğer Türk yetkililer izin verirse, buradan petrol çıkartabiliriz"** şeklinde konuştular.

Kanadalı petrolcüler, Türkiye'de bulundukları sürede **Nevşehir, Ürgüp, Göreme, Avanos, Üçhisar ve Ortahisar**'da da incelemelerde bulundular.

Nadiren bu bilim adamlarının ismini de verir Kavas. 24 Mart 1985'teki *Milliyet*'in "Uçan daireler Nevşehir'de maden arıyor" haberi bunlardan biridir. Kapadokya'ya gelen ve alışılageldiği üzere Kavas'a açıklamalarda bulunan

"İngiliz Jeologlar Heyeti Başkanı"nın ilginç bir ismi vardır: Toniw Moranbergs. Moranbergs, Kapadokya'daki Keçi Dağları'nda Hititler döneminde yapılan maden arıtma havuzları bulunduğunu, bu havuzların yapanların gelecek kuşaklara mesaj verdiğini ve bu yüzden, bölgenin uçan dairelerin ilgisini çektiğini söylemektedir.

Kapadokya'nın afrodizyak etkisi

Diğer haber ise 23 Ağustos 1985 tarihli *Bulvar*'dan. Kapadokya'ya gelen yabancı turist sayısının artmasının sebebinin, bölgenin havasının ve suyunun cinsel gücü artırması olduğu iddia edilen haber Kapadokya'ya gelen Janette Freuir adlı Fransız kadın doktorun şu sözlerine dayandırılmış: "Buraya gelen turistlerle görüştüm. Neden denize değil de buraya geldiklerini sorduğumda önce tarihi eserleri görmek için geldiklerini söylüyorlar ama biraz samimi olursanız gerçek sebebin yörenin cinsel gücü artırması olduğunu öğreniyorsunuz. Buradaki toprakta bulunan bazı maddelerin cinsel güce etkisi biliniyor. Bu topraktan geçip gelen su da aynı etkileri taşıyor. Zaten yöre halkının hiç cinsel sorun yaşamadığını öğrendim. Hepsi gayet güçlü ve arzulu insanlar. Çoğu ailede en az dört çocuk olması da bunun kanıtı."

'Aşk gücünü artırdığı için Göreme'ye geliyoruz'

Fransız doktor Janette Freuir,"Avrupa ülkelerinde Göreme ve Ürgüp'ün aşk gücünü artırdığı yaygın bir inanış. Bu yüzden pek çok turist deniz kenarı dururken, hem tarihi eserleri ziyaret etmek, hem de cinsel güçlerini artırmak için bu bölgeye geliyor" dedi.

Janette Freuir, "Bilimsel olarak kanıtlanmamış olmasına rağmen toprak yapısında bulunan bazı maddelerin cinsel güç üzerinde etkili olduğu biliniyor." dedi

"Gerçekten cinsel güç çok artıyor"

Göreme'nin sihirli gücü etkisini hemen gösteriyor

Haberin yanında ise peri bacalarının yanında birbirlerine sarılmış bir turist çiftin fotoğrafı var. Resim altında da

Sünnetsiz çıkan 60 yıllık sünnetçi

Kendi kendini sünnet etti!

■ Nevşehirli sünnetçi Kâzım Çolak'ın karısı Mihriban "Kocamın sünnetsiz olduğunu üç gün önce öğrendim" dedi

■ 80 yaşındaki sünnetçi Kâzım Çolak, "Korktuğum için sünnet olmadım" diye itiraf etti

■ 78 yaşındaki karısı Mihriban Çolak, "Ben sünnetsiz bir adamla asla yaşamam" diye tutturunca çaresiz kalan 80 yaşındaki Kâzım Çolak, kendi kendini sünnet etti

■ Nevşehir'in 'Kale Mahallesi'nde yaşayan Mihriban Çolak, "Biz Kâzım'la 60 yıllık evliyiz, ama onu çıplak iken hiç görmemiştim. Cömertçilik, daha fazla kanatlandırdı" dedi

■ 80 yaşında kendi kendini sünnet eden Kâzım Çolak, "Sünnet yapacağım hiç aklıma gelmezdi" diye konuştu

■ (Yazının 9'uncu sayfada)

Amerika'ya gidecek

Fotoğrafta, Turizm Bakanlığı'nın koktaylinde görülen Ajda'nın, önümüzdeki günlerde Amerika'ya gideceği Türk Haftası'nda konser vereceği öğrenildi.

Ajda'nın annelik tedavisi bitti

■ İki yıldır evli olan Ajda Pekkan, anne olabilmek için devamlı tedavi görüyor. Kendisi de, kocası da bebek sahibi olmayı çok arzu ediyor ama, ikisi de "Kısmetse olur" demekle yetiniyor

■ (Yazının 9'uncu sayfada)

"Bölgenin cinsel gücü arttırıcı etkisi hemen kendini gösteriyor olsa gerek ki, kalıntıların arasında kimseyi umursamadan, kendinden geçmiş halde sevişen çiftlere rastlanabiliyor. Pek çok turist bölgeden aldığı toprağı ve suyu şişelere koyup ülkesine götürüyor."

Sünnet olmaktan korkan sünnetçi

Kavas'ın bilim adamlarına dayanmayan yerel haberleri de birer film öyküsü olabilecek kadar acayip haberlerdir. Bunun bir örneği de *Sabah* ve *Günaydın*'ın birinci sayfadan, *Güneş*'in iç sayfadan verdiği 28 Ocak 1986 tarihli "Kendi kendini sünnet etti" haberidir. Habere göre Nevşehir'in Kale Mahallesi'nde yaşayan ve 60 yıldır sünnetçilik yapan 80 yaşındaki Kazım Çolak'ın karısı Mihriban Çolak "üç gün önce" kocasının sünnetsiz olduğunu fark etmiştir! Üstelik 60 yıldır evlidirler. Bunun üzerine isyan eden 78 yaşındaki Mihriban Hanım "Sünnetsiz koca istemem" diye "tuttur-muştur". Foyası ortaya çıkan Kazım Çolak, Ayhan Kavas'a yaptığı açıklamada "Bugüne kadar binlerce çocuğu sünnet ettim ama kendim sünnet olmaktan hep korktum" dedikten sonra kendi kendini sünnet etmiştir.

Ayhan Kavas dokuz yıllık gazetecilik yaşamında bunlara benzer yüzlerce haber yapmıştır ve bunların bir bölümü en büyük ulusal gazetelerin sayfalarında yer bulmuştur. Ama Erciyes Dağı'nın patlayacağı haberi yolun sonudur; işin içine Meclis, İçişleri Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı ve Hollanda Büyükelçiliği girmiş, ortalık karışmıştır. Polis ve gazeteciler

Kavas'ın peşindedir. İlk gün "Haberim doğru" açıklaması yaptıktan sonra ortadan kaybolan Kavas'a, ilk olarak *Nokta* dergisi muhabiri ulaşır. İşin ilginci, daha birkaç ay önce *Nokta* dergisi de Kavas'ın "Piyango milyonerinin ahıra sakladığı 10 milyonu eşek yedi" haberini kullanmıştır!

Nokta'nın 9 Şubat 1986 tarihli sayısına bir söyleşi veren Ayhan Kavas, en az yazdığı haberler kadar ilginç biri olduğunu gösterir. *Nokta* muhabiri haliyle ilk olarak şu meşhur Hollandalı bilim adamlarının isimlerini sorar. Kavas isimlerini bilmediğini söyler, sormayı unutmuştur. Peki fotoğraf da mı çekmemiştir? Hayır çekememiştir. "Çünkü" der Kavas, "ilk gördüğümde yanımda makinem olmadığı için çekemedim. Eve gidip makinemi alıp geri döndüm fakat adamlar Kapadokya'ya gitmişlerdi. Haberim doğrudur, ben adamlara tipleri itibarıyla güvendim."

Başka birçok haberde de fotoğraf yoktur. Örneğin, karnından iki metrelik yılan çıkan kadının fotoğrafını da o anda çekememiştir ama olayı görmüştür. "İstersem onun fotoğrafını şimdi de çekebilirim" der Kavas ve ekler: "Ama bu sefer olayı anında resimleyemediğimiz için yalnızca kadının fotoğrafı olabilir. Yılanı bulamayız artık. Çıkmış gitmiş, ölmüş mü ne olduğu belli değil."

Nevşehir'in Kale Mahallesi'nde yaşayan ve 60 yıldır sünnetçilik yapan 80 yaşındaki Kazım Çolak'ın karısı Mihriban Çolak "üç gün önce" kocasının sünnetsiz olduğunu fark etmiştir! Üstelik 60 yıldır evlidirler.

Kavas söyleşide gazetecinin en önemli görevlerinden birinin habe-

ri süslemek olduğunu söyler. Kendi süslemelerine örnek olarak soyguncuları kovalayan papağan haberini gösterir: "Bir papağan haberim vardı. Aslında iki üç tane papağanlı haberim oldu. Bir tanesinde papağan hırsız yakalatmıştı. Şimdi hırsızlar kadını soyuyor, bu gerçek. Boynundaki kolye ve bileziklerini çalmak istiyor. Kadın bağırınca polis gelip hırsızları yakalıyor. Olay bu. Böyle yazsan haber girer mi? Girmez. Biraz renk lazım. Evde papağan olduğu da gerçek. Ben papağanın ismini İmdat yapıp kadını da 'imdat imdat' diye bağırttım. Papağan da konuşuyor, teslim ol demeyi öğrenmiş. Teslim ol deyince hırsızlar da korkup teslim oluyor. Burada sadece bu bölümü renk."

Her söylenene bir cevabı vardır Kavas'ın. Kendi kendini sünnet eden 80 yaşındaki sünnetçi Kazım Çolak'ın Nevşehir'de nüfus kaydının olmadığını bilip bilmediği sorusuna "Adam şahsen buralı değil yani. Aslen Güneydoğulu, nüfusa burada kayıtlı olmaz tabii" yanıtını verip çıkar işin içinden.

Nokta muhabirinin paraları eşeğe yediren piyango milyoneriyle tanışma isteğini ise "Adam gerçek ismini açıklamak istemiyor" diye savuşturan Kavas, "Hiç değilse paraları yiyen eşeği göster" ısrarlarına da "Sahibi paralar gidince çok sinirlenip eşeği mezbahada kestirdi" karşılığını verecektir!

Erciyes Dağı haberinden sonra UBA'daki işinden çıkarılan Kavas, bir süre yerel gazetelerde tutunmaya çalışsa da başaramaz. Gazetecilği bıraktıktan sonra düğünlerde fotoğraf çekmeye ve ailesinin yanında çiftçilik ve esnaflık yapmaya başlayacaktır.

İlk asparagasçıların akıbeti

Peki, 1963'te literatüre asparagas tanımını sokan muhabir ve foto muhabirinin sonu ne olmuştur? Asparagas skandalının ardından birkaç ay ortalıktan kaybolduktan sonra geri dönen muhabir Yener Tuğrul, sıcağı sıcağına yeni bir haber daha yapmıştır. Bu seferki haber, Türkiye'ye gelen Amerikalı bir genç kızın Müslümanlığı inceledikten sonra din değiştirmeye karar verdiğini anlatır. "Amerikalı papazın kızı imamın evinde misafir" başlıklı haberin fotoğrafında başörtülü iki genç kız "Kuran okurken" görülmektedir. Haberin fotoğrafını da yine Yurdaer Acar çekmiştir.

16 yaşındaki Amerikalı Miss Cheryl (sağda) misafir kaldığı evin kızı Ayşe Eren ile Kur'an-ı Kerime çalışırken görülmektedir. (Foto: Haber Ajansı)

Amerikalı papazın kızı imamın evinde misafir

Babasından, Müslümanlığın ilerici bir din olduğunu öğrenen Miss Cheryl, Kur'an-ı Kerime de çalışıyor

New . Yorklu Papaz Howerd E. Adamy'nin 16 yaşındaki kızı Miss Cheryl, şimdi Erenköy'de eski İmam İsmail Eren'in evinde Kur'an kursu görmektedir. Milletlerarası talebe mübadelesi teşkilâtı kanaliyle memleketimize gelen sarışın, mavi gözlü genç kız, "Misyoner bir papaz olan babamdan Müslü-

O dönem *Hürriyet*'te çalışan gazeteci Doğan Uluç anılarında sonrasını şöyle anlatıyor: "Ertesi gün Yener ve Yurdaer'e atlatma haberden dolayı bir kez daha para ödülü verildi ama öğle üzeri fiyasko su yüzüne çıktı. İstanbul'daki Amerikan Başkonsolosu telefonla Hürriyet'i arayıp 'Haber gerçek dışıdır. Amerikalı kızın Müslümanlığı seçtiği tamamen yalan. Kız, AFS adlı öğrenci değişim programıyla üç haftalığına İstanbul'daki bir ailenin yanına gelmiş. Muhabirinizin isteğiyle masa örtüsünü başına koyup saçlarını kapatmış. Resimde okuduğu görülen kitap da Kuran değil İstanbul telefon rehberi' dedi ve gazeteyi sert bir dille protesto etti".[1]

1 Doğan Uluç, *Kupa Aşı*, Doğan Kitap, İstanbul, 2009, s. 38-42.

İkinci yalan haberden sonra Yener Tuğrul basın camiasından kaybolur ve bir daha ortalıkta görünmez. Yurdaer Acar ise birkaç ay İngiltere'de kalıp döndükten sonra kendi yalan haberlerini ortaya çıkaran *Akşam* gazetesinde çalışmaya başlar. Daha da ilginci, *Akşam*'dan ayrıldıktan sonra *Hürriyet*'te yalan haber yaptıkları zaman patronu olan Haldun Simavi'nin, 1968'in Kasım ayında kurduğu ve kısa sürede asparagas haberciliğin en önemli mecrası haline gelen *Günaydın*'da işe başlar ve gazetenin önemli isimlerinden biri olur.

-XXX-

Kıyamet koparan asparagas

Türk asparagas tarihinin en tuhaf haberlerinden biri ve yurt çapında en çok ses getirip korku yaratanı, *Tan* gazetesinin 1987'deki "Sakallı Bebek" haberidir. Gerçi bu asparagas şaheseri, tamamen *Tan*'ın uydurması değildir. Halk arasında hızla yayılan ve korku yaratan, "İstanbul'da sakallı bir bebek doğmuş. Doğar doğmaz konuşup kıyamet kopacak demiş" söylentisinin, gazete tarafından çeşitli ekleme ve süslemelerle haberleştirilmesi sonucu ortaya çıkmıştır.

Aslında konuyu ilk kez gündeme getiren *Tan* gazetesi değil, *Hürriyet* yazarı Ahmet Altan'dır. Altan'ın "Gerçeklerden bunalan halkımız gerçeküstünün renkli alemini keşfetti. Dolmuşlarda, vapurlarda, otobüslerde bu konuşuluyor. İnsanlarımız kıyametin kopmasından korkuyor" diye aktardığı söylenti özetle şöyledir: İstanbul'daki hastanelerden birinde bir kadın sakallı bir bebek doğurmuştur. Belden yukarısı yaşlı bir adamın gövdesine benzeyen bu bebeğin kimilerine göre beyaz, kimilerine göre siyah sakalları vardır. Bebek doğduktan hemen

sonra doktorlara "Bayramın ikinci günü kıyamet kopacak" demiştir.

İki gün sonra sıra *Tan* gazetesindedir. 1 Ağustos 1987 tarihli "Sakallı bebek panik yarattı" başlıklı sürmanşet haberinde, söylentinin Türkiye'yi ayağa kaldırdığı ve Edirne'den Kars'a kadar yayılıp paniğe yol açtığı yazar. Ama *Tan*, söylentinin asılsız olduğunu yazmak yerine sakallı bebeği inandırıcı kılmanın peşindedir.

Tan'ın haberinde, Ahmet Altan'ın yazısında olmayan bazı yeni ayrıntılar vardır. Örneğin, bebek Cerrahpaşa Hastanesi'nde doğmuştur. Yeni ve önemli bir başka bilgi ise, annenin doğum sırasında öldüğü ve sakallı bebeğin bu duruma çok sinirlendiğidir. Sakallı bebek, annesinin ölümünü "duyunca" doktorlara dönmüş ve "Bayramın ikinci günü kıyamet kopacak ve bütün kötüler ölecek. Annemi öldüren sizler de öleceksiniz" demiştir. Kıyamet koptuğunda bütün kötülerle birlikte iyilerin de ölüp ölmeyeceği, sadece kötülerin öldüğü bir durumun neden kıyamet olarak nitelendirildiği açık değildir.

Sakallı bebek panik yarattı

Türkiye'yi ayağa kaldıran söylenti

Cerrahpaşa Hastanesi'nde sakallı bir bebeğin doğduğu ve hemen konuşarak "Bayramın 2'nci günü kıyamet kopacak" dediği, Edirne'den Kars'a kadar yayıldı

3 gündür, Türkiye'nin her yanından TAN'ı arayan okurlarımız, titrek seslerle "Olay doğru mu? Kıyamet kopacak mı? Bizi aydınlatın" diyorlar

Paniğe kapılan bazı okurlarımız "Böyle bir olay varsa saklamasınlar. Resmini yayınlasınlar kıyamete hazırlanalım" şeklinde konuşuyorlar

TAN

HERGÜN 3 GAZETE

Sakallı bebeğin temsili resmi

Gazetenin ressamı Remzi Taşkıran'ın çizdiği büyük bir temsilî resmin de kullanıldığı haberde, söylentiyi duyan vatandaşların üç gündür *Tan* gazetesini "titrek seslerle" arayıp "Olay doğru mu? Gerçekten kıyamet kopacak mı? Böyle bir olay varsa saklamasınlar kıyamete hazırlanalım" dedikleri de iddia edilmektedir.

Gazeteyi arayan vatandaşlardan biri "Sakallı bebeği paniğe neden olmasın diye saklıyorlarmış, belki de öldürmüşlerdir" demiştir. Telefonu açan gazete çalışanının "Nereden duydunuz?" sorusunu, "Doğuma giren hemşirelerden biri tanıdığımız olur" diye yanıtlayan vatandaş, sakallı bebeğin görünüşüyle ilgili detaylar da verir: "Gözbebeklerinden garip ışıltılar saçılıyormuş. Gözbebeğinin rengi tarif edilemiyormuş. Başında bir bebek için oldukça uzun platin rengi saçları varmış. Yüzünü kaplayan sakalları da platin renkliymiş. Başı bedenine göre oldukça büyükmüş..."

Haberin çıktığı gün piyasada Tan gazetesi kalmamıştır. Tirajı 800-900 bin arasında olan ve eğitim ortalaması epey düşük bir okur kitlesine seslenen gazete, bu haber sayesinde bir milyondan fazla satmıştır.

Gazetenin iddiasına göre doğumu yaptıran ekip, bebeğin "tok bir sesle konuşması nedeniyle" paniğe kapılmıştır. Belli ki, tok bir sesle konuşmasa paniğe kapılmayacak olan ekip, olayı hastane yönetimine, yönetim de "gerekli yerlere" iletmiştir. Ancak gerekli yerlerin o kadar da gerekli yerler olup olmadığı şüphelidir, zira bu makamların elinden de "Olayı saklayalım da panik yaşanmasın" demekten başka bir şey gelmemiştir.

Haberin çıktığı gün, öğle saatlerine gelindiğinde piyasada *Tan* gazetesi kalmamıştır. Günlük tirajı 800-900 bin arasında olan ve eğitim ortalaması epey düşük bir okur kitlesine seslenen gazete, bu haber sayesinde bir milyondan fazla satmıştır.

Uzaylıya benziyordu

Ertesi gün *Tan*'ın yine sürmanşetteki "Sakallı bebek öldürüldü mü?" haberinin spotunda "Hastaneden arayan görevliler, olayın gerçek olduğunu ve halkın paniğe kapılmaması için bebeğin hemen öldürülüp gömüldüğünü iddia ettiler" yazar. Bir gün önceki haberin kaynağı "doğuma katılan hemşirelerden birinin tanıdığı" iken, bu kez kaynak, doğrudan hemşirelerden biridir. Bir gün önceki şahsın tanıdığı olan hemşire mi yoksa başka bir hemşire mi olduğu anlaşılmayan, ama sakallı bebeği uzaylıya benzetmesine dayanarak daha önce uzaylı da görmüş olduğunu varsayabileceğimiz hemşire "Ben bebeği gördüğümden beri geceleri devamlı rüyalarıma giriyor ve beni tehdit ediyor. Onda insanüstü bir güç vardı, uzaylıya benziyordu, hâlâ bütün vücudum titriyor" demiştir.

Bu haberin altındaki bir diğer haber "Sakallı bebek için dövüştüler" başlığını taşır. Habere göre halk arasında sakallı bebeğin olup olmadığı konusu, çok şiddetli tartışmalara, hatta zaman zaman kavgalara yol açmıştır. Zeytinburnu minibüsünde başladığı ve "asfalta taştığı" iddia edilen kavganın haberinde fotoğraf da vardır. İlginç bir şekilde aynı fotoğraf *Tan*'ın yaklaşık iki yıl önce yayımlanan, 10 Aralık 1985 tarihli "Türk'ü Ameri-

Sakallı Bebek öldürüldü mü?

Doğar doğmaz kıyamet haberini veren Sakallı Bebeğin, paniğe yol açmamak için öldürüldüğü ve gizlice gömüldüğü söyleniyor

TAN'ı dün telefonla arayan binlerce okurumuz Sakallı Bebek konusunda açıklama istediler.

Sakallı Bebek konusunda çok çeşitli iddialar yağıyor ve hatta doğum esnasında görevli olanların konuşmamaları için korumaya alındığı iddia ediliyor. Yazısı 5'de

Sakallı Bebek için dövüştüler

Bütün Türkiye'nin dilinde dolaşan Sakallı Bebek, halk arasında "Vardı-Yoktu" tartışmalarına neden oldu.

Dün, bir Zeytinburnu minibüsündeki Sakallı Bebek tartışması, sonunda sille tokat, kıyasıya kavgaya dönüştü... Yazısı 5'de

Sakallı Bebek tartışmasının sonucu...

Sakallı bebeğin temsili resmi.

kalı sandı bir araba dayak yedi" başlıklı haberinde de kullanılmıştır! [2]

Hayatının dersini aldı

"Turiste nezaket göstermek gerek"

Türk'ü Amerikalı sandı bir araba dayak yedi!

Ceza şaşırdı

Tan yöneticileri belli ki satışlardan çok memnundur ve haberi devam ettirirler. 3 Ağustos tarihli, "Sakallı bebek kıyamet alameti" başlıklı haberde Diyanet İşleri Başkanlığı'nın çıkardığı *İslâm İlmihali*'nin 71. sayfasında "Kıyamet zamanı yaklaşınca insanlar ile konuşacak, insan görünümünde sakallı bir hayvan doğacaktır. Onun gelişi sarsıntılara neden olacaktır" yazdığı aktarılır ve "Bu cümleleri yorumlayanlar sakallı bebeğin kıyamet alameti olduğunu doğruluyor" denilir. Haberde ayrıca kim olduğu, ne iş yaptığı ve sözlerinin neden haber konusu olabilecek kadar önemli olduğu bilinmeyen *Tan* okuru Hüsamettin Çırpıcı'nın, "Dünyada ar namus kalmadı. Kıyamet alametleri tek tek çıkıyor" sözleri de aktarılır. Haberin sonunda, sakallı bebeğin doğumunda yer alan doktor ve hemşirelerin konuşmamaları için "toplu halde" koruma altına alındıkları bilgisi de vardır.

Tan gazetesinin yarattığı etki sonucu, haber çıkmadan önce daha dar bir çevrede dolaşan söylenti dalga dalga yayılmıştır. 4 Ağustos tarihli diğer gazetelerin çoğunda, sakallı bebekle ilgili uydurma bir söylenti olduğunun altı çizilerek verilen ve kimsenin paniğe kapılmasına gerek olmadığı yazılan haberler vardır.

2 1970'li ve 1980'li yıllarda altın çağını yaşayan asparagasçı *Günaydın* ekolünün getirdiği yeniliklerden biri, önce haberi uydurup ona göre fotoğraf çekmek yerine, eldeki fotoğrafa göre haber uydurmaktır. İşleri epey kolaylaştıran bu yöntem sayesinde aynı fotoğraf, farklı zamanlarda yapılan birçok farklı uydurma haberde kullanılabilmektedir.

Gazeteler sakallı bebeğin doğduğu söylenen Cerrahpaşa Hastanesi başhekiminin açıklamalarına da yer verir. Başhekim basın toplantısı düzenlemek zorunda kalmış ve vatandaşların hem hastaneye gelerek hem de binlerce kez telefon ederek konuyla ilgili bilgi talep ettiğini, ancak hastanelerinde kesinlikle böyle bir doğum olmadığını açıklamıştır.

4 Ağustos'ta İstanbul Müftülüğü de konuya dahil olur. Müftü Yardımcısı Fikri Gültekin bir açıklama yaparak *Tan*'ın haberinden beri telefonlarının susmadığını, bütün mesailerini sakallı bebek sorularını yanıtlamakla geçirdiklerini söyler. Kıyamet alametleri içinde bir sakallı bebek olduğunu doğrulayan Gültekin şunları söyler: "Ancak bu bebeğin gazetede çıkan bebek olmadığı kesindir. Telefon edenlere kıyamet gününün tespit edilemeyeceğini, kıyamet gününü yalnızca Allah'ın bilebileceğini söyledik. Kıyamete her an hazırlıklı olun, her gün kıyamet kopabilecekmiş gibi yaşayın dedik".

Tan'ın yazdıkları gitgide daha da ipe sapa gelmez bir hal alsa da, bayramın yaklaşması söylentinin etkisini arttırmıştır. Bayramda kıyametin kopacağına inanan inanmayan herkesin gündeminde sakallı bebek vardır.

Kıyameti tevekkülle karşılarız

Tan ise bu tartışmalara tamamen kulağını kapamıştır. Gazete, 4 Ağustos'ta, yani kıyametin kopacağı söylenen tarihten iki gün önce sakallı bebekle ilgili sokaktaki vatandaşın görüşlerinden derlenmiş, "Halk sakallı bebeğe inanıyor - Allahın dediği olur" başlıklı

Sakallı bebek kıyamet alâmeti!

"İslam İlmihali"nde, kıyamet zamanı yaklaşınca sakallı bir bebeğin doğacağından bahsediliyor

Sakallı Bebek herkesin dilinde

Kıyametin alametleri

- Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayınlanan kitapta şunlar yazılı...
- "Kıyamet zamanı yaklaşınca insanlar ile konuşacak, insan görünümünde sakallı bir hayvan doğacaktır. Onun dünyaya gelişi, sarsıntıara nedeni olacaktır."
- İslam İlmihali'nin 71'inci sayfasında ve "Büyük kıyamet alametleri" bölümünde yer alan yazıyı yorumlayanlar "Sakallı bebeğin doğması ve hemen konuşarak kıyametten bahsetmesi, kitaptaki yaziya uyuyor" diyorlar.

Sakallı Bebek konusundaki söylentiler herkesin dilinde. Ayhan Artek adlı İstanbullu bir okuyumuz, Sakallı Bebeğin babası olduğunu iddia etti. Hüsamettin Cırpıcı adlı bir başka okuyumuz ise, "Dünyada ar nasıl kalmadı. Kıyamet alametleri tek tek

bir "araştırma" yayımlar. Araştırmayı yapan muhabir, ilerleyen yıllarda "Dönüşüm Muhteşem Olacak" adlı şarkıyı yazarak meşhur olan, arkasından Saddam Hüseyin'e övgüler düzdüğü "Adın güzel büyük komutan / Yüce Saddam Hüseyin" parçasıyla düşüşe geçen, Banu Alkan'ın "Neremi Neremi" adlı parçasını yazdıktan sonra ortalıktan kaybolan söz yazarı ve şarkıcı Kadir Tapucu'dur. Dönemin genç muhabiri Tapucu'nun görüşlerine başvurduğu vatandaşların hepsi "Sakallı bebek doğmuş ve kıyamet haberi vermişse tevekkülle karşılarız" demektedir.

Gazetenin aynı günkü bir başka haberinde, sakallı bebeğin babası olduğunu söyleyen Ayhan Artek isimli kişinin gazeteyi aradığı yazar. Artek, kekeleyerek konuşmuş ve ayrıntıları daha sonra vereceğini söyleyip telefonu kapamıştır. Haberin sonunda, gazeteyi arayan bir başka okuyucunun verdiği, sakallı bebeğin ailesinin Küçükçekmece'de yaşadığı bilgisi de vardır: "Küçükçekmece'den arayan

bir okurumuz sakallı bebeğin tüm ailesinin aniden ortadan kaybolduklarını söylemiştir. Verilen adrese giden muhabirlerimiz yeni boşalmış bir evle karşılaştılar. Çevrede oturanlarsa 'Kiracılar önceki gün telaş içinde taşındılar' dediler". Ancak haberde fotoğraf yoktur. Cağaloğlu'ndan Küçükçekmece'ye kadar giden muhabirler, nedense boşaltılan evin fotoğrafını çekmeden geri dönmüştür.

Tan'ın yazdıkları gitgide daha da ipe sapa gelmez bir hal alsa da, bayramın yaklaşması söylentinin etkisini artırmıştır. Bayramda kıyametin kopacağına inanan inanmayan herkesin gündeminde sakallı bebek vardır. Oyuncu Serpil Çakmaklı, haber çıktığı günden beri günde dört beş saat sakallı bebekten söz ettiklerini, Antalya'da kaldığı oteldeki herkesin aynı şeyi konuştuğunu anlatırken, ünlü müteahhit Mehmet Ali Yılmaz kendisinin sakallı bebeğe inanmadığını ama yine de konuşmadan duramadığını söylemektedir. Yılmaz, bazı arkadaşlarının yarı şaka yarı ciddi "Madem kıyamet kopacak son günlerimizi vur patlasın çal oynasın geçirelim" dediğini de anlatır.

Bazı kişilerin sakallı bebeğe inanmasının yersiz olduğu bildirildi

Tüm bunlar olurken *Tan*'a gelen eleştirilerin artması üzerine gazetenin bağlı bulunduğu yayın grubunun büyük gazetesi *Günaydın* da olaya dahil olur.

"Sakallı bebek haberi ortalığı karıştırdı" başlıklı imzasız yazıyı yazan kişi, kardeş gazete *Tan*'ın yazdıklarına inananlara adeta fırça atmaktadır: "Yetkililer, *Tan* gazetesinin bu haberi bir söylenti olarak yazdığını belirterek, 'Böyle bir şeye inanılır mı hiç' şeklinde konuştular. Haberin halk arasında dolaşan ve hızla yayılan bir söylentiden kaynaklanmış olmasına rağmen, bazı kişilerin buna gerçekmiş gibi inanmalarının ve telaşlanmalarının yersiz olduğu bildirildi." Yazıyı yazan kişiye göre *Tan*, bir sorumluluk örneği göstermiş ve ilk haberin ertesi günü sakallı bebeğin öldüğü haberini de yaparak paniğin daha fazla yayılmasını önlemiştir.

Ancak bayramın birinci günü, *Tan* haberini sürdürmektedir. Bu kez, Mekke'de hacca giden İranlıların yaptığı gösterilerde 400 kişinin ölmesi sakallı bebekle ilişkilendirilir. Mekke'deki olayların ve sakallı bebeğin resminin birlikte kullanıldığı haberin üst başlığı "Dünyada garip şeyler oluyor"dur. İddiaya göre ismi belirtilmeyen din adamları *Tan*'a konuşmuş ve "Kâbe'de Müslüman kanı dökülmesi kıyamet alametidir ve sakallı bebeğin doğumuyla aynı zamana denk gelmesi tesadüf değildir" demiştir.

Haberin hemen altında, yine din adamlarına dayandırılan "Kıyamet yeryüzünün yok olması demek değildir" başlıklı, yüreklere su serpen bir başka haber vardır. Haberde "Kıyamet alameti illa ki kıyamet

kopacak anlamına gelmez. Bazen yaradan kıyamet alametleri göndererek insanları doğru yola davet eden uyarılar da yapar. Sakallı bebek olayı da buna örnektir" denilir.

O yıllarda, dinî bayramların ilk günü dışında gazeteler yayımlanmadığı için bayramın ikinci, üçüncü ve dördüncü günü sakallı bebekten ses çıkmaz.

Hiçbir metafizik kaygı taşımayan çevreler

Bayramın ertesi günü, yani 9 Ağustos tarihli gazeteler ise kıyametin kopmadığı haberleriyle doludur! Herkes dalgasını geçerken, İslâmcı gazeteler öfkelidir. *Zaman* gazetesindeki imzasız yazıda "Olay, hiçbir metafizik kaygı taşımayan çevrelerin yayınından ibaret. Amaç halkın kıyamete inancını sarsmak olabilir. Kendi yalanlarıyla kıyametin kopacağı beklentilerini körükleyen bu çevreler, bundan böyle kıyametin hiç gerçekleşmeyecekmiş gibi sunulmasına çaba gösterebilirler. (...) Bazı vatandaşlar, gazetelerin yayını üzerine kıyametin bayramın ikinci günü kopacağına inandıklarını, bu nedenle kendilerince bazı tedbirler aldıklarını, bekledikleri olmayınca inançlarında bir sarsıntı meydana geldiğini bildirdiler" denilerek, *Tan* gazetesi halkı kıyametten soğutmakla suçlanır. *Zaman*,

Bayram öncesi kafa karıştıran yayınlar kasıtlı

"Sakallı bebek" uydurma

Sakallı bebek kıyam

Allah'ın dediği Sakallı bebek panik yarattı

Türkiye'yi ayağa kal

TAN

Konu ile ilgili haberin küpürü

Bayram öncesi bazı gazeteler, ısrarla bir sakallı bebek hikayesi tutturdular. Bu hikayeye göre, İstanbul'da sakallı doğan bir bebek konuşarak, bayramın ikinci günü kıyamet kopacağını bildirmiş. Gazeteler, çeşitli senaryolarla destekleyip, hikayeyi inanılır hale soktular

Hiç bir metafizik kaygı taşımayan çevrelerin bu yayın kasıtlı bulunuyor. Bazı din bilginleri amacın, halkın kıyamete olan inancını sarsmak olabileceğini söylüyorlar. Kendi yalanlarıyla kıyametin kopacağı beklentilerini körükleyen bu çevreler bundan böyle kıyametin hiç gerçekleşmeyecekmiş gibi sunulmasına çaba gösterebilirler.

Oysa İslam kaynakları kıyamet ile ilgili ayrıntılı bilgiler sunuyorlar. Ancak kıyamet alametleri arasında 'sakallı bebek' hikayesini destekleyecek bir unsur yok. Bilmen'in ilmihalinde, dabbetülarz denilen bir mahlukun yerden çıkacağı belirtiliyor. Halbuki hikayede, sakallı bebek bir kadın tarafından doğurulmuştu

İslam bilginleri, fasiklerin haberleri konusunda uyanık olunması uyarısında bulundular.

Haberi IV. Sayfada

"vatandaşı tedirginliğe ve dehşete düşüren" haberi yapanları fasık (göz göre göre günah işleyen Müslüman kimse) olmakla da itham eder ve İslâm bilginlerinin halkı fasıkların haberlerine karşı uyanık olmaya çağırdığını yazar.

Aynı günkü *Tan* gazetesi ise birinci sayfanın alt köşesindeki "Sakallı bebek heyecanı bitti" başlıklı minik haberinde hiçbir şey olmamış, konunun kendisiyle bir ilgisi yokmuş gibi davranmaktadır: "Bilindiği gibi *Tan* muhabirleri adı geçen hastanede dikkatli bir araştırmaya girdiler ve olayı aydınlatmaya çalıştılar. Sonunda olayın bir söylentiden ibaret olduğu anlaşıldı. Ancak olayın gerçek olmadığı ortaya çıkmasına rağmen insanlar sakallı bebekle korkutulup birtakım meczup kişiler tarafından etki altına alınmak isteniyor. Gazeteniz *Tan*, yaptığı araştırmanın ortaya çıkardığı, böyle bir olay olmadığı gerçeğine dayanarak okuyucularına söylentilere kulaklarını tıkamaları gerektiğini yeniden hatırlatmaktadır. Kıyametin ne zaman kopacağını sadece Allah bilir ve Allah'ın dediği olur".

Sakallı bebek hikâyesi "mutlu son"la biter ama daha birkaç hafta konuşulur. *Nokta* dergisi de *Tan*'ın haberinden üç hafta sonra "Sakallı Bebeğin Esrarı" adlı geniş bir dosya hazırlar. Dergiye açıklama yapan *Tan* gazetesinin yayın yönetmeni Tevfik Yener, halk arasında bir buçuk aydır konuşulan söylenti "iyice yaygınlaşınca" gazeteye her gün yüzlerce telefon gelmeye başladığını, Ahmet Altan konuyu *Hürriyet*'te yazdıktan sonra kendilerinin de haber yapmaya karar verdiğini anlatır. Peki, bebeğin Cerrahpaşa'da doğduğunu nereden çıkarmışlardır? Yener, bu soruya "Bilgiyi bize Cerrahpaşa'da çalışan,

... Ve kıyamet kopmadı

Tan gazetesinin ortaya attığı ve halkın ağzına sakız olan hikâye sona erdi

HABERİ 13. SAYFADA

Bayramla birlikte "Sakallı Bebek" heyecanı da bitti

TAN, Edirne'den Kars'a bütün yurdu saran "Sakallı bebek doğdu. Bayramın ikinci günü kıyamet kopacak" şeklindeki söylentiyi bayramdan önce haber yapmıştı.

Halk arasında korkunç bir hızla yayılan bu söylentinin heyecanı Kurban Bayramı ile birlikte bitti ama, halk arasında hala konuşuluyor.

Yazısı 5'inci sayfada

bayramda kıyametin kopacağına inanan ve aklıbaşında görünen bir hemşire verdi. Ama işini kaybetmemek için isminin açıklanmasını istemiyordu" yanıtını verir. Bayramın ikinci günü kıyametin kopacağını sakallı bebeğin ağzından aktaran ve buna kendisi de inanan hemşire, dünyanın sonuna birkaç gün kalmasına rağmen işini kaybetmekten endişe duymaktadır ilginç bir şekilde.

Bizim maneviyatımızla oynayamazsınız!

Söylentinin, tartışmasız en büyük mağduru olan Cerrahpaşa Hastanesi çalışanları da dergiye açıklama yapmıştır. Anlattıklarına göre, haberin çıktığı gün, daha sabahın erken saatlerinde telefonlar kilitlenmiştir. Ayrıca, yüzlerce meraklı hastanenin kapısına dayanıp sakallı bebekle ilgili bilgi almak istemekte, bazı meraklılar kadın-doğum servisine kadar sızıp sakallı bebeği görmek için ısrar etmektedir.

Hastanenin kadın-doğum hekimlerinden Mehmet İdil, o gün yaşadıklarını şöyle anlatır: "Haberi okumamıştık. Çok şaşırdık nereden çıktı bu diye. Sonra gazeteyi alıp kendimiz okuyalım dedik ama gazete tükenmişti. Bütün gün bir yandan iş yoğunluğuyla, bir yandan meraklılarla uğraşmak zorunda kaldık. Zaman zaman meraklılar hastanenin içine sızmayı başarıyor, biz de hastane polisine haber vermek zorunda kalıyorduk. İşin tuhaf ya-

Doktorlar hayret etti

7 yaşındaki Juanito'nun doğumuna giren doktorlar dünyaya gelen bebeği görünce şaşkına döndü. Doktorlar "Bebek yemyeşildi. Derisi yeşil ve garip pullarla kaplıydı. Dili ise bir yılanın diline benziyordu." dediler. Doktorlar, "Bu bebeğin babası kesinlikle bir insan olamaz" şeklinde konuştu

Meksika'da 7 yaşındaki kız "Kertenkele bebek" doğurdu

Doğumu yaptıran Dr.Jesus Lopez, "Bebeğin babasının uzaylı olduğunu sanıyorum" dedi

Amerika'nın yüksek tiraj'lı dergilerinden "SUN"un dünyaya duyurduğu habere göre, henüz 7 yaşında olan Juanito De La Vega kaminda ur olduğundan kuşkulanılarak hastaneye yatırıldı. Ancak kızı muayene eden doktorlar kızın karnında bir canlı olduğunu belirleyerek Juanito'yu doğum yaptırdılar. Ancak bebek herkesi şaşırttı.

Doğumu gerçekleştiren doktor Jesus Lopez, inanılmaz bir olayla karşı karşıya kaldıklarını belirterek, şöyle konuştu: "Bu yaşta bir çocuğun doğum yapması ender bir olaydır. Ama dünyaya gelen bebek yeşil renkliydi, üzeri pullarla kaplıydı. Böyle bir bebeğin babası ya uzaylı ya da kertenkele olmalıdır. Durumu hükümete bildirdik.

Çocuk anne Juanito: "Kimseyle ilişkim olmadı" dedi.

nı, 'Hastanemizde böyle bir doğum yoktur' dendiğinde çok bozuluyorlardı. Bir keresinde 'Böyle bir şey yok' dediğimizde bir meraklı önce küfür etti, ardından da 'Bizim maneviyatımızla oynayamazsınız' diye bağırdı. Ortalık gazeteci doluydu. Çin televizyonundan gelenler bile vardı".

Sakallı bebek Ağustos ayının en çok konuşulan konusu olurken, 1987 yılının tamamında da en çok konuşulan beş konudan biri olur. Bu haber sayesinde tiraj rekorları kıran *Tan* gazetesi daha sonra da dönem dönem benzer haberler yapar. Ancak, "İnsandan hamile kalan maymunun doğurduğu, kedi kadar kurnaz, köpek kadar sadık yaratık", "Uzaylıların doğurup dünyaya bıraktığı bebek" ve "7 yaşındaki kızın doğurduğu kertenkele çocuk" gibi sayısız haberden hiçbiri sakallı bebek haberinin ulaştığı "başarıya" ulaşamayacaktır.

Uzaylılar dünyaya bir bebek bırakıp kaçtı!

Brezilya'nın batı girmemiş ormanlarına bırakılan garip bebeğin özellikle kulakları tıpkı resimleri çizilen uzaylı yaratıklara benziyor.

Amerika'da yayınlanan World News isimli dergının haberine göre, bebeğin 14 ya da 15 aylık olduğu tahmin ediliyor. Dosya bebek, dünyalılara bilinen bebeklere benziyor. Ancak fazla burun ve kulakları çok farklı.

Bebeği bulan beyazlı başkanı olan tanınmış bilimadamı Wilhelm Reich, "Yıllık yaşı tıpkı şimdilik doğa üstü bir güce mensubiyet. Hiçbir ve etkisi bir konuşma gerçi var. Çok söylenebilecek anlaşmazlıklar" dedi.

İnsanoğlu artık Allah'ın işine karışıyor

Amerika'da bir maymun, rahmine insan spermleri yerleştirilerek ilk defa insanoğlundan hamile bırakıldı.

Amerika'da da sözü dinlenen yobaz kesil ile köpek dillendirildi ve ortaya bilinin karışımı garip bir yaratık çıktı.Yeni yaratık kedi kadar kurnaz, köpek kadar da sadık...

Doğsaydı böyle olacaktı

Köpeklerin papuçunu dama atacak

-XXX-

Stalin'in bıyıklarıyla komünizm propagandası

II. Dünya Savaşı sonrası Sovyetler Birliği'nin Doğu Avrupa'daki nüfuzunu genişletmesi, ABD'nin başını çektiği kapitalist dünyada bir komünizm korkusu yaratmıştı. Antikomünist ittifak, Nazi Almanyası önderliğindeki Mihver Devletleri'nin yenilmesinde en büyük pay sahibi olan Sovyetler Birliği'ne ve lideri Josef Stalin'e (1878-1953) yönelik sempatinin Avrupa'nın batısına yayılmasından ve bu ülkelerdeki komünist partilerin başarılı olmasından korkuyordu. Bu korku ve karşılıklı mücadele, 1990'lı yılların başına kadar süren Soğuk Savaş'ı doğurdu. NATO (1949) ve Varşova Paktı'nın (1955) kurulmasıyla cepheler keskinleşti ve dünya iki farklı kutba bölündü. Türkiye de NATO ittifakında yer aldı.

1945-1962 yılları arasında en yoğun dönemi yaşanan Soğuk Savaş'tan önce de Rusya ve komünizm düşmanlığının epey yaygın olduğu Türkiye'nin, iki kutuplu dünyanın en katı antikomünist ülkelerinden birine dönüşmesi şaşırtıcı değildir. Ayrıca, Soğuk Savaş'ın ilk döneminde Türkiye'nin devlet politi-

kası, Batı ittifakına kabul edilmek ve ABD desteğini alabilmek için Türkiye'de çok büyük bir komünizm tehlikesi olduğu izlenimi yaratmak yönündeydi. Bu nedenle en küçük olay bile büyütülüyor, gazeteler de bu duruma çanak tutuyordu. Tüm bu sebepler, McCarthycilik adı verilen ve en olmadık şeylerden komünizm propagandası yapıldığı anlamını çıkaran antikomünist histerinin Türkiye'de de yandaş bulmasını kolaylaştırdı.[3]

Ekmekle kızıl propaganda

Bir müddet evvel kapatılan ve 15 üyesi tevkif edilen Sosyalist Partisi hakkında ilgililerce yapılmakta olan tahkikat derinleştirilmektedir.

[Devamı Sa. 7, Sü. 2 de]

Türkiye'deki antikomünist histeri yalnızca solcu aydınların, siyasetçilerin, yazarların, aktivistlerin değil, birbirinden saçma suçlamalar yöneltilen birçok sıradan insanın da işkence görmesine, senelerce hapis yatmasına, işini gücünü, ailesini kaybedip perişan olmasına yol açtı. Komünist olduğu için yargılananlara şöyle suçlamalar yöneltilebiliyordu: "Ruslar iyidir" demek (1949), "Rusya'dan sitayişkâr bir lisanla bahsetmek" (1951), "Ruslar 600 milyon biz ise 20 milyonuz, onlarla başedemeyiz diyerek korku yaratmak" (1951), "Vapurun iskeleye geç yanaşmasına sinirlenerek komünizm propagandası yapmak" (1952), "Kırmızı topraktan Atatürk büstü yaparak kızıl propagandası yapmak" (1952), "Ruslar

3 ABD'de 1947'de başlayıp 1950'li yılların ikinci yarısına kadar süren solculara yönelik büyük cadı avının sembol ismi, Cumhuriyetçi senatör Joseph McCarthy idi. McCarthy'nin yürüttüğü ucuz ve berbat antikomünist faaliyet, iftiradan jurnalciliğe kadar birçok yöntemi içeriyordu.

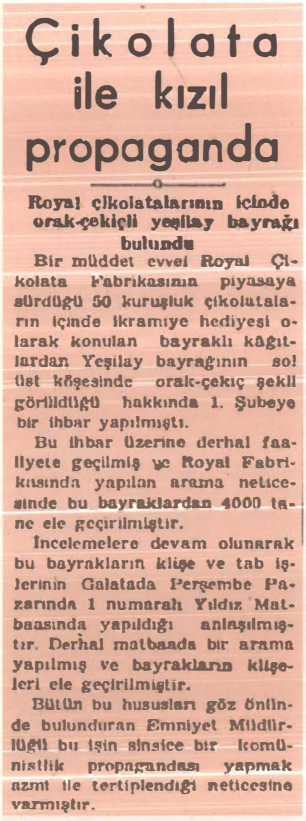

Komünist uşaklarının marifeti

Ankaradan İneboluya sevk edilen bira sandıklarının üstüne orak - çekiç resmi yapılmış

Ankara, 16 (Milliyet) — İnebolu Savcılığı ve Ankara Sav-

[Devamı Sa. 7 Sü. 5 de]

Çikolata ile kızıl propaganda

Royal çikolatalarının içinde orak-çekiçli yeşilay bayrağı bulundu

Bir müddet evvel Royal Çikolata Fabrikasının piyasaya sürdüğü 50 kuruşluk çikolataların içinde ikramiye hediyesi olarak konulan bayraklı kâğıtlardan Yeşilay bayrağının sol üst köşesinde orak-çekiç şekli görüldüğü hakkında 1. Şubeye bir ihbar yapılmıştı.

Bu ihbar üzerine derhal faaliyete geçilmiş ve Royal Fabrikasında yapılan arama neticesinde bu bayraklardan 4000 tane ele geçirilmiştir.

İncelemelere devam olunarak bu bayrakların klişe ve tab işlerinin Galatada Perşembe Pazarında 1 numaralı Yıldız Matbaasında yapıldığı anlaşılmıştır. Derhal matbaada bir arama yapılmış ve bayrakların klişeleri ele geçirilmiştir.

Bütün bu hususları göz önünde bulunduran Emniyet Müdürlüğü bu işin sinsice bir komünistlik propagandası yapmak azmi ile tertiplendiği neticesine varmıştır.

ilim ve fende Amerika'dan ileridir diyerek dost ülkeleri rencide edici propagandada bulunmak" (1953), "Yuri Gagarin'e *[Uzaya giden ilk insan olan Sovyet kozmonot-yn]* tebrik inektubu yazmak" (1961), "Köylü vatandaşlardan 'halkım' diye bahsederek ve sinema gösterilerinde 'ben solcuyum' diyerek soldaki koltuğa oturarak komünizm propagandası yapmak" (1964).

Herhangi bir şeyi komünizm sembollerinden birine benzetip ihbar eden muhbir vatandaş türü de antikomünist histerinin yarattığı tuhaflıklardan biriydi. Sözgelimi, bir çiklet ambalajındaki T harfinin, bir reklam afişindeki G harfinin, bir üniversite kampusunde asılı Türk bayrağındaki ayın, televizyona çıkmış bir solistin kolyesindeki S harfinin orak çekice benzetilmesi gibi vakalara rastlanabiliyordu.

1974'te yaşanan bir olay benzetme deliliğinin hangi noktalara ulaşabildiğini göstermesi açısından ilginçtir. Bu kez benzetilen orak çekiç sembolü değil, Sovyet Devrimi'nin önderi Lenin'dir. Uyanık bir muhbir vatandaş, 16 Aralık 1974'te TRT haber bültenlerinden önce ekrana gelen jenerikteki haritanın Kuzey Amerika bölümünün Lenin'e benzediğini öne sürerek savcılığa şikâyette bulunmuştur. Savcı TRT'den haritanın bir kopyasını ister ve soruşturma açar.

Stalin'in şerefine kadeh kaldırma suçu

Sovyetler Birliği lideri Stalin'i kullanarak komünizm propagandası yapma suçlaması da epey revaçtadır. Örneğin, 19 Mayıs 1949'da birçok gazetede, Kayseri'de bir komünist şebekenin tespit edildiği haberi-

ni görüyoruz. Haberlere göre lise ikinci ve üçüncü sınıf öğrencisi olan Osman Doğan ve Ahmet Sandıkçı adlı gençlerin, "Yılbaşı gecesi henüz tespit edilemeyen bir evde Stalin şerefine kadeh kaldırdıkları ve bu yolla propaganda yaptıkları" tespit edilmiştir.

Orak çekice benzetilen eski amblemli tabela... Akçay Tatil Köyü'nün yeni amblemli tabelası...

Turizm Bakanı 'nın orak çekice benzettiği amblem değiştirildi

EREĞLİ (Özel)-Turizm ve Tanıtma Bakanı Lütfü Tokoğlu tarafından orak çekice benzetilerek kaldırılması istenen Akçay Tatil Köyü amblemi değiştirilmiştir. Zamanın Turizm ve Tanıtma Bakanı Dr.Ahmet İhsan Kırımlı tarafından beğenilen ve bu bakanlığa ait Akçay Tatil Köyü'nün amblemi binlerce çatal, bıçak, kaşık, bardak, peçete ve benzeri üzerine işlenmişti... Lütfü Tokoğlu Turizm ve Tanıtma Bakanlığına getirilince amblemin üzerindeki (T) harfini orak ve çekice benzetecek kaldırılmasını istemişti. Akçay Tatil Köyü yöneticileri Bakanın emrine uyarak bütün amblemleri değiştirmişlerdir.

27 Haziran 1952'de akli dengesi bozuk Vartan Aşıkyan adlı Ermeni vatandaş, Rus konsolosluğunun önünde "Hepinizi kurtanacak adam Stalin'dir" diye bağırdığı için yakalanır. Vartan, linç edilmekten polis tarafından kurtarılmıştır. Mahkemeye çıkarılan ve akli dengesi yerinde olmadığı için hastanede müşahade altına altına alınan Vartan, durum böyle olmasına rağmen *Yeni Sabah* gazetesinde "Hastaneye götürülürken bile propaganda yapmayı sürdürdü" diye yerden yere vurulur. *Milliyet,* Aşıkyan'dan "Komünist uşağı deli", *Vatan* ise "Kızıl uşağı Ermeni" diye söz eder.

TV haberlerindeki haritada bir yer, Lenin'e benzetildi

ANKARA, ÖZEL

TV'de haberler başlamadan gösterilen dünya haritasında Kuzey Amerika bölümünün Lenin'in profiline benzediği haberi üzerine savcılık, harekete geçmiştir.

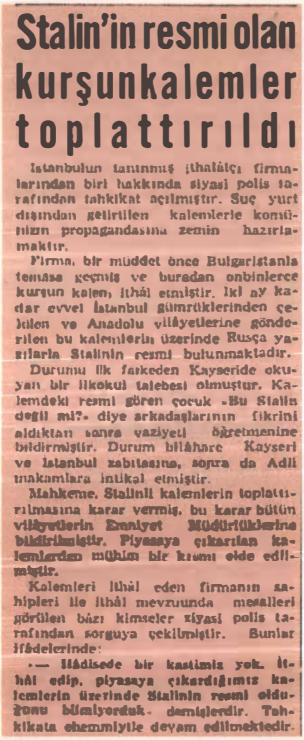
Komünizm hayranı deli adlî tıbba gönderildi

Kızıl uşağı Vartan mahkemede ve yolda da Propaganda yapmağa yeltendi

Komunist uşağı deli adliyeye götürülürken (Yanısı yedincide)

26 Aralık 1952 tarihli *Dünya*'da, üzerinde Stalin resmi olan kurşunkalemlerin toplatıldığının aktarıldığı haber şöyledir: "Hadiseyi ilk fark eden Kayseri'de okuyan bir ilkokul talebesi olmuştur. Kalemdeki resmi gören çocuk, 'Bu Stalin değil mi?' diye arkadaşlarının fikrini aldıktan sonra vaziyeti öğretmenine bildirmiştir. Durum bilahare Kayseri ve İstanbul zabıtasına, sonra da adli makamlara intikal ettirilmiştir. Firma sahibi ile mesul müdür yakalanmıştır ve tahkikat sürmektedir".

Stalin'in resmi olan kurşunkalemler toplattırıldı

İstanbulun tanınmış ithalâtçı firmalarından biri hakkında siyasi polis tarafından tahkikat açılmıştır. Suç yurt dışından getirtilen kalemlerle komünizm propagandasına zemin hazırlamaktır.

Firma, bir müddet önce Bulgaristanla temasa geçmiş ve buradan onbinlerce kurşun kalem, ithal etmiştir. İki ay kadar evvel İstanbul gümrüklerinden çekilen ve Anadolu vilâyetlerine gönderilen bu kalemlerin üzerinde Rusça yazılarla Stalinin resmi bulunmaktadır.

Durumu ilk farkeden Kayseride okuyan bir lükokul talebesi olmuştur. Kalemdeki resmi gören çocuk «Bu Stalin değil mi?» diye arkadaşlarının fikrini aldıktan sonra vaziyeti öğretmenine bildirmiştir. Durum bilâhare Kayseri ve İstanbul zabıtasına, sonra da Adli makamlara intikal etmiştir.

Mahkeme, Stalinli kalemlerin toplattırılmasına karar vermiş, bu karar bütün vilâyetlerin Emniyet Müdürlüklerine bildirilmiştir. Piyasaya çıkarılan kalemlerden mühim bir kısmı elde edilmiştir.

Kalemleri ithal eden firmanın sahipleri ile ithal mevzuunda mesulleri görülen bazı kimseler siyasi polis tarafından sorguya çekilmiştir. Bunlar ifadelerinde:

— Hâdisede bir kastimiz yok. İthal edip, piyasaya çıkardığımız kalemlerin üzerinde Stalinin resmi olduğunu bilmiyorduk, demişlerdir. Tahkikata ehemmiyetle devam edilmektedir.

10 Ocak 1953'te *Akın* gazetesinin birinci sayfasında ise İzmir'de ele geçirilen ve Stalin gibi bıyık bırakan komünist şebeke haberi var. Bir insan neden Stalin'in bıyıklarına benzer bir bıyık görünce komünizme sempati duysun, bıyıkla nasıl propaganda yapılsın pek anlaşılır gibi değildir ama Stalin'in bıyıklarıyla ve hatta kaşlarıyla propaganda yapıldığı iddiası birçok kovuşturmaya konu olmuştur.

Atatürk'ün alnına gizlenen Stalin

1951 yılında Adnan Menderes Hükümeti, Ceza Kanunu'nda komünizm ve bağlantılı suçları düzenleyen 141-142'inci maddenin kapsamını genişletmeye karar verir. Hem bu maddenin görüşmeleri hem de "milletvekillerinin dikkatini komünizm tehlikesine çekmek" için 19 Kasım 1951'de TBMM'de gizli bir oturum düzenlenir. Bu özel oturumda uzman sıfatıyla Meclis'e çağrılan askerî yargıç Şevki Mutlugil de konuşmuş ve "hükümet adına memleketteki komünizm cereyanları hakkında izahat" vermiştir. İlerleyen yıllarda MİT İstanbul Bölge Müdürü olacak bu antikomünist şahıs, saatler süren konuşmasında Türkiye'deki komünizm tehlikesini dalda dala atlayarak ve onlarca örnek vererek anlatır. Mutlugil, sinsi komünist propaganda biçimlerini anlatırken *Cumhuriyet* gazetesini de suçlar. Kürsüden 29 Ekim 1950 tarihli gazetenin birinci sayfasını gösteren Şevki Mutlugil aynen şunları söyler: "Hemen her gündelik gazetede birkaç sinmiş ajan vardır. Bu ajanlar, fırsat buldukları vakit, *Cumhuriyet* gazetesinin, geçen Cumhuriyet Bayramı nüshasında görüldüğü gibi en yüksek sembollerimizle dahi

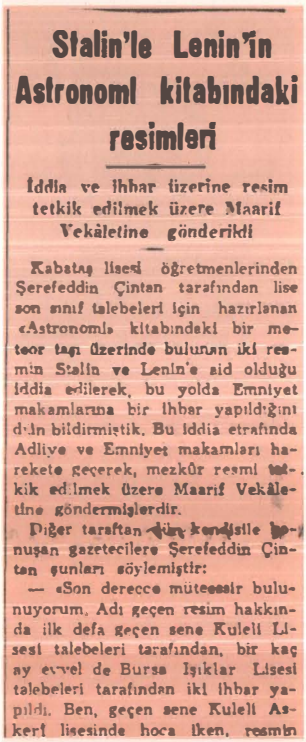
istihza etmekten çekinmezler. 1950 senesi Cumhuriyet Bayramı'nda neşredilen *Cumhuriyet* gazetesinin ilk sayfasında Atatürk'ün alnı üzerine Stalin'in resmi oturtulmuştur".[4]

Milli gafletimize gülen Stalin

Başka bir resmin üzerine gizlice Stalin resmi koyarak komünizm propagandası iddiasının kamuoyunu en çok meşgul ettiği olay ise 1955'te yaşanır. *Milliyet*'in 9 Mart 1955 tarihli birinci sayfasındaki "Bir okul kitabı toplatılıyor" başlıklı haber şöyledir: "Liselerde okutulan astronomi dersi kitabındaki şekiller arasında Stalin ve Lenin'in resimlerini de koduran müellif ve matbaacı hakkında takibat açıldı. 1954 yılında basılmış ve liselerde okutulması Maarif Vekaleti'nce kabul edilmiş olan kitapla komünizm propagandası yapılmak istendiği anlaşılmış ve dün geç vakit hadiseye el koyan zabıta ile adli makamlar tahkikata başlamışlardır. Kitabın adı *Astronomi*'dir. İki baskı yaptığı anlaşılan kitabın 95'inci sayfasında Stalin ve Lenin'in resmi bulunmaktadır. Keza ikinci baskının 142'nci sayfasında da aynı resimler gösterilmektedir. Resimler talebeye gösterilmek maksadı ile kitaba konulmuş bir meteor taşı resminin ortasına oturtulmuştur. Bilhassa Stalin'in

4 Mutlugil, Cumhuriyet'te birinci sayfasının neredeyse üçte birini kaplayan ve rahmetli karikatür ustası Oğuz Aral'ın tabiriyle gereksiz taramayla dolu olan, renkli Atatürk çiziminden söz ediyor. Resme bilgisayar marifetiyle büyütüp bakıldığında doğrusu Atatürk'ün alnında başkasına ait saçlar ve kaslar olduğuna yorulabilecek bir takım taramalar belirginleşiyor ama bunun Stalin'in yüzünün resmi olduğunu söylemek olanaksız.

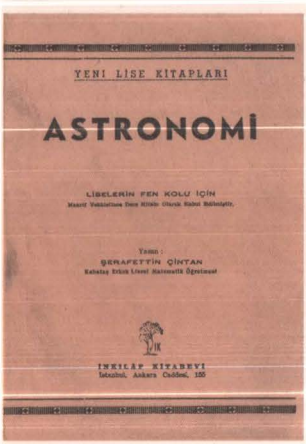
Stalin'le Lenin'in Astronomi kitabındaki resimleri

İddia ve ihbar üzerine resim tetkik edilmek üzere Maarif Vekâletine gönderildi

Kabataş lisesi öğretmenlerinden Şerefeddin Çintan tarafından lise son sınıf talebeleri için hazırlanan «Astronomi» kitabındaki bir meteor taşı üzerinde bulunan iki resmin Stalin ve Lenin'e aid olduğu iddia edilerek, bu yolda Emniyet makamlarına bir ihbar yapıldığını dün bildirmiştik. Bu iddia etrafında Adliye ve Emniyet makamları harekete geçerek, mezkûr resmi tetkik edilmek üzere Maarif Vekâletine göndermişlerdir.

Diğer taraftan dün kendisile görüşen gazetecilere Şerefeddin Çintan şunları söylemiştir:

— «Son derece müteessir bulunuyorum. Adı geçen resim hakkında ilk defa geçen sene Kuleli Lisesi talebeleri tarafından, bir kaç ay evvel de Bursa Işıklar Lisesi talebeleri tarafından iki ihbar yapıldı. Ben, geçen sene Kuleli Askerî lisesinde hoca iken, resmin

fotoğrafı ilk bakışta nazarı dikkati celbetmekte, kalın kaş ve meşhur pos bıyıkları derhal fark olunmaktadır." Haberde, kitabı yazan Kabataş Lisesi Matematik Öğretmeni Şerafettin Çintan'ın, okuldan gözaltına alındığı bilgisi de var.

Aynı günkü haberinde "İddia ve ihbar üzerine resim tetkik edilmek üzere Maarif Vekaleti'ne gönderildi" bilgisini veren *Cumhuriyet* ise ertesi gün kitap yüzünden gözaltına alınıp serbest bırakılan öğretmen Çintan'ın sözlerine yer verir. "Meteor taşının üzerindeki resimler Lenin ve Stalin'e değil, iki çocuğa aittir. Bu çocuk motifleri meteor taşının büyüklüğü hakkında bir fikir verebilmek için taşın üzerine yerleştirilmiştir. Ayrıca biz bu resimleri İngilizce bir kitaptan alıp kullandık, kendimiz hazırlamadık. Son derece müteeessirim" diyen öğretmen, kitabın birçok okulda okutulduğunu, bir yıl önce bazı Kuleli Askerî Lisesi öğrencilerinin de "Göktaşının üzerindeki iki kişi Lenin ve Stalin" diye ihbar yaptıklarını, bunun üzerine resmi hemen bakanlığa gönderdiğini ve aklandığını anlatır. Çintan'a göre son ihbarı yapanlar da Bursa Işıklar Askerî Lisesi öğrencileridir.

Ertesi günün gazetelerinde göktaşının üzerinde Lenin'in de oturduğu iddiası her nedense ortadan kalkmıştır. Stalin'in kaşları ve bıyıklarıyla belirgin olduğu iddiası ise sürmektedir.

10 Mart'ta meşhur antikomünistlerden, *Milliyet* yazarı Peyami Safa da konuya el atmıştır. Objektif adlı köşesinde olayı "Astronomi kitabı kahbeliği" olarak adlandıran ve "Güya meteor taşlarının verdiği örnek resmin sol tarafında pos bıyıklı Stalin oturmuş, milli gafletimize gülüyor" diyen Safa, "Kızıl teş-

kilatın kollarının yanıbaşındaki Türkiye'deki faaliyetlerini görmeyen ahmak dostlarına" artık gözlerini açmaları çağrısı da yapar.

Cumhuriyet, 11 Mart 1955'te "Bir kitapçıya oynanan oyun" başlıklı haberinde yayınevi sahibinin sözlerine yer vererek ihbarın asılsız olduğunu yazar. "Göktaşının üzerine oturtulanlar Lenin ve Stalin değil iki çocuktur" bilgisi tekrarlanan haberin sonunda "Olayın rakip kitapçıların oynadığı bir oyun olduğu anlaşılmıştır" deniliyor.

Aynı günkü köşesinde Peyami Safa da geri adım atmıştır. Başka bir konuyla ilgili yazısının sonuna koyduğu notta şöyle demektedir: "Kabataş Lisesi Matematik Öğretmeni sayın Şerafettin Çintan'ın astronomi kitabında, bir meteor üzerinde bulunduğu iddia edilen Stalin ve Lenin resimlerinin İngilizce kitaptaki aslını bana eserin editörü getirip gösterdi. Kitap iyi basıldığı için, meteorun girinti ve çıkıntıları içinde iki çocuk fotoğrafı vuzuhla *[açık bir şekilde-yn]* görülmektedir. Değerli bir Türk öğretmeninin masumiyetini hiçbir şüpheye yer verdirmeyecek derecede belirten bu vesikayı büyük bir memnunlukla inceledim ve kanaat getirdim. Böylece açıklamayı bir vicdan borcu telakki ederim".

Belli ki kitabı çıkaran İnkılâp Kitabevi, olaya yer veren gazeteleri dolaşıp iddiaların yalan olduğunu anlatmıştır. *Hürriyet*, *Vatan* ve *Dünya* gazeteleri de kitabın yazarı Çin-

Astronomi kitabı tetkik ediliyor

Kitabı yazan öğretmen, «Meteor taşında görülen resimler iki çocuğa aittir» diyor

İçinde Stalin ve Lenin'in resimleri bulunduğu iddia olunan Kabataş Lisesi Matematik öğretmeni Şerafettin Çintan'ın yazdığı Astronomi kitabı, Müddeiumumilik ve Siyasî Polisçe tetkik edilmektedir.

Dün kendisiyle görüştüğümüz Şerafettin Çintan:

«— Adı geçen resmin aslı, 8 - 10 sene evvel çıkardığım «Yer Gök Bilgisi» nde de vardır. Meteor taşının üzerindeki resimler iki çocuğa aittir. Bunlar meteor taşının büyüklüğü hakkında bir fikir verebilmek için, taşın üzerine yerleştirilmiştir» demiştir.

Uyanık bir muhbir vatandaş, 16 Aralık 1974'te TRT haber bültenlerinden önce ekrana gelen jenerikteki haritanın Kuzey Amerika bölümünün Lenin'e benzediğini öne sürerek savcılığa şikâyette bulunmuştur.

Bir kitabçıya oynanan oyun

Stalin ve Lenin'in resimleri diye ihbar edilen resmin Amerikada neşrolunan kitabdaki aslı budur ve görüldüğü gibi iki çocuk fotografıdır

- Yazısı 7 nci sahifemizde -

Vehimler gene fiyasko verdi

Adli Tıb. Astronomi kitabındaki çocuk resimlerinin Stalin ile Lenin'e aid olmadığını bildirdi

Şerafeddin Çintan tarafından lise son sınıfları için yapılan astronomi kitabının 192 nci sahifesinde bir meteor taşı üzerine, taşın büyüklüğü hakkında bir fikir vermek maksadile konulan iki çocuk resminin Stalin ve Lenin'e aid olduğu alâkalı makamlara ihbar edilmişti.

— Arkası Sa. 7. Sü. 1 de —

tan'ın ve yayınevinin suçsuz olduğunu yazarlar.

Konu tam kapandı derken, Peyami Safa tekrar fikir değiştirir. Safa'nın 12 Mart 1955 tarihli yazısı şöyledir: "Evvelki gün İnkilap Kitabevi sahibi bay Garbis Fikri, *Astronomi* kitabının İngilizce aslını getirdi. İçinde Stalin'in resmi olduğu iddia edilen göktaşı resmine baktım. İki masum çocuk. Bir kuzu sırtlana ne kadar benzemezse, bu yavrucaklardan herhangi biri de Stalin'den o kadar uzak. Bay Garbis bir de eserin Türkçesini gösterdi. Aynı resim. Mesele yok. İftira. Kitabın editörüne teşekkür ettim ve dünkü yazımın sonunda memnuniyetimi belirttim.

Fakat dün bazı dostlar "Türkçe kitaptaki resme pertavsızla [*büyüteçle-yn*] baktınız mı?" diye sordular, "Hayır" dedim. Kitabı getirdim ve pertavsızla baktım. Ne göreyim? Kalın kaşları ve bıyığıyla Stalin, göktaşının içinde yan gelmiş oturmuyor mu? (...) Bana öyle geldi ki, galiba becerikli ve sinsi bir el, çocuklardan birinin yüzünü Stalin'in minyatür portresi haline getirmiş. Eğer bu çehrenin Stalin'e ait olmadığı iddia edilirse, çocuğun yüzüne kalın kaşlar ve pos bıyık ilave edilmesindeki manayı anlama imkânı kalmaz".[5]

5 *Astronomi*'nin 1954 baskısını uzun aramalar sonucu bulup, ihbara konu olan resme büyük bir merak ve heyecanla (ve

Ertesi gün kitabın yazarı Çintan son bir açıklama daha yaparak kitabı bakanlığa yolladıklarını ve oradan çıkacak sonucu beklemek gerektiğini söyler. 21 Mart'ta Milli Eğitim Bakanlığı konunun incelendiğini ve resimdeki göktaşının üzerinde iki çocuk olduğunun görüldüğünü, Lenin ve Stalin çizimi olduğu ihbarının ise asılsız olduğunu açıklar. Ancak bakanlık, yayınevinden, münakaşalara sebep olmaması için yeni baskılarda sözkonusu resmin kullanılmamasını istemiştir. Olay bu şekilde kapanır. Kitabın yazarı öğretmen de yayınevi de, benzer suçlamalara maruz kalıp hayatı altüst olanlar kervanına katılmamış ve olayı hafif yaralarla atlatmışlardır.

Mâhud Astromoni Kitabı

EVVELKİ gün, İnkılâp Kitabevi sahibi bay Garbis Fikri, mâhud Astronomi kitabının İngilizce aslını getirdi. İçinde Stalin'in resmi olduğu iddia edilen göktaşı resmine baktım. iki masum çocuk. Bir kuzu bir sırtlana ne kadar benzemezse, bu yavrucaklardan herhangi biri de Stalin'den o kadar uzak. Bay Garbis bir de eserin Türkçesini gösterdi. Aynı resim. Mesele yok. İftirâ. Kitabın editörüne teşekkür ettim ve dünkü yazımın sonunda memnuniyetimi belirttim.

Fakat dün, bazı dostlar bana sordular:

— Türkçe kitaptaki resmo pertavsızla baktınız mı?

— Hayır, dedim.

Kitabı getirttim ve lupla baktım. Ne göreyim? Kalın kaşları ve pos bıyığı ile âdeta Stalin, göktaşının içinde yan gelmiş oturmuyor mu? Kitabın İngilizce aslındaki resmi dün sepreden Cumhuriyet gazetesini getirttim. Resimleri yan yana koydum ve bana da öyle geldi ki, galiba, becerikli ve zeki bir el, çocuklardan birinin yüzünü Stalin'in minyatür portresi hâline getirmiş. Eğer bu çehrenin Stalin'e ait olmadığı iddia edilirse, çocuğun yüzüne kalın kaşlar ve bir pos bıyık ilâve edilmesindeki mânayı anlamak imkânı kalmaz. Bundan başka, kitabın matbaamıza gelen yazarı, resmin, bize editör tarafından gösterilen İngilizce kitaptan değil, Almanca bir mecmuadan alındığını da söylemiş!

Ne buyurulur? İftira mı, gerçek mi?

OBJEKTİF

PEYAMİ SAFA

Dün başka bir sabah gazetesinde, başka bir ortaokul kitabından alınmış koskoca bir Stalin profili de şüpheyi kıymetlendiren başka bir hâdise.

Astronomi kitabının yazarı iki resim arasındaki farka dikkat etmemiş mi? Belki. Editör, lupla bakarsa, İngilizce kitaptaki resimle Türkçesindekinin aynı olduğunu iddia edebilir mi? Sanmam. Herhalde bu iki zat dururken o garip istihâleyi izah etmek bana düşmez. Düşse de, palabıyıklı bir küçük çocuğun gökten düşen taştan daha garip bir tabiat hâdisesi olduğunu söylemekten fazla diyeceğim kalmaz. Bunu söylemekle de, kitabın asliyle Türkçesi arasındaki resim farkını izah etmiş olmam.

Haydi, yine şartlı bir hükümle diyeyim ki, eğer bu, kliseyi lupla tetkik eden bir çok tarafsız dostların iddia ettikleri gibi Stalin'in resmi ise, başımızın üstünde göktaşlarından daha büyük ve ağır semavî âfetler dolaşıyor, demektir. Hele bu âfetlerin, Astronomi kitabındakinden çok daha başka, sayısız belirtileri her yerde göründüğü şu zamanda.

-XXX-

pertavsızla) baktım ama Peyami Safa'nın aksine ne Stalin'in çehresini ne kalın kaşlarını ne de posbıyığını görebildim. Kitabın 1955 baskısında ise tartışmalı resmin yerinde başka bir resim var. Bu kez üzerinde çocukların olmadığı bir göktaşı resminin yanında, ağırlığının 780 kg olduğu ve Meksika Tarih Müzesi'nde bulunduğu yazıyor sadece.

Homongolos olayı ve Nurcihan'ın çamaşırları

Hayatını komünizmle mücadeleye adamış, Türk tipi antikomünistin en iyi örneklerinden biri 1970-1976 yılları arasında Erzurum Atatürk Üniversitesi Rektörü olan Prof. Dr. Kemal Bıyıkoğlu'dur (1924-1986). Aslen ziraat mühendisi olan Bıyıkoğlu, Adalet Partisi (AP) iktidarı döneminde Bakanlar Kurulu tarafından rektör atandığı 19 Ocak 1970'e kadar, Atatürk Üniversitesi İşletme Fakültesi Dekanı'dır.

Bıyıkoğlu, rektörlük görevine gelince ilk iş olarak kampus girişine dört metre yüksekliğinde devasa bir pano yaptırıp, üzerine "Şurası unutulmamalıdır ki Türk âleminin en büyük düşmanı KOMÜNİSTLİKTİR / Kemal Atatürk" yazdırır. İkinci icraatı Sosyoloji Bölümü asistanı İsmail Beşikçi'yi görevden uzaklaştırmak olur.

Okuldaki sağcı ve solcu öğrenciler arasındaki gerilim, Bıyıkoğlu'nun göreve başlamasından sonra yükselmiştir. Bıyıkoğlu'nun açık destek verdiği sağcı öğrenciler, solcu öğrencilere arka arkaya saldırılar düzenlemeye başlarlar. Solcu öğrencile-

rin 20 Mart 1970'teki saldırıları protesto etmek için yaptığı eylemin gecesi, öğrenci olmayan yüzlerce Erzurumlu sağcı kampusu ve yurtları basar. Solcu öğrenciler linç edilmeye çalışılır, onlarcası feci şekilde dövülür. Rektör Bıyıkoğlu yaşananları "Üniversitesine sapık ideolojilerin girmesine asla tahammülü olmayan aziz Erzurumluların 20 Mart'taki şahlanışlarını minnetle ve şükranla anıyorum. Bu şahlanış, Erzurumlunun, üniversitesine karşı kalkacak sol kolları nasıl kıracağının ilk ve son ihtarıdır" diye değerlendirir.

Ha maymuna ustura vermişsin ha üniversiteye özerklik

Rektör Bıyıkoğlu, üniversite özerkliğine de karşıdır. O yıllarda Karadeniz Teknik Üniversitesi ve Atatürk Üniversitesi dışındaki tüm üniversiteler özerk statüdedir. O günkü siyasi iktidar, bu iki okulun henüz belli akademik kriterleri tamamlamadığı, doçent ve profesör sayılarının azlığı, kampuslerinin yeterli fiziki şartlara sahip olmayışı gibi sebeplerle özerkliğe henüz hazır olmadığı kanısındadır. Bu nedenle bu iki üniversitede rektör, özerk üniversitelerde olduğu gibi öğretim üyelerinin oylarıyla seçilerek değil, atama yoluyla göreve gelmektedir. Bıyıkoğlu, belki seçimle rektör olamayacağını bilmesinin de etkisiyle, üniversite özerkliğine karşı çıkan nadir akademisyenlerden biridir. 6 Ekim 1970'te, akademik

OLAYLAR ve İNSANLAR

HASAN PULUR

Atatürk Üniversitesi Rektörü konuştu...

Güneş

ŞOFÖRLERE İNAT

Cumhuriyet

Atatürk Üniversitesi Rektörü açıkladı:

« ÜNİVERSİTE'YE POLİS GİRER »

ANKARA, THA

Milli Eğitim Bakanıyla görüşmek için Ankara'ya gelen Erzurum Üniversitesi Rektörü Kemal Bıyıkoğlu, Erzurum'da meydana gelen olaylardan üzüntü duyduğunu söylemiş ve polisin suç işlenen üniversiteye girebileceğini belirtmiştir.

Rektör şunları söylemiştir:

Devamı Sa. 11, Sü. 4 de

Üniversite asistanları Bıyıkoğlu'nu istemiyor

ANKARA, ÖZEL

Erzurum Atatürk Üniversitesinde iki asistanın daha işten çıkarılması üzerine Üniversite Asistanları Sendikası, Cumhurbaşkanı Sunay'a başvurmuş ve Üniversite Rektörü Prof Kemal Bıyıkoğlu'nun derhal görevden uzaklaştırılmasını istemiştir.

Rektör Bıyıkoğlu istifaya çağrıldı

■ Atatürk Üniversitesi Rektörünün istifasını isteyen Senato üyeleri, Rektörün Senatodan izin almadan üniversite adına demeç verdiğini ileri sürdüler...

ERZURUM, ÖZEL

ATATÜRK Üniversitesi Senato üyeleri, Rektör Prof. Kemal Bıyıkoğlu'nu, yeni Üniversiteler Kanunu ile ilgili son demecinden ötürü, istifaya çağırmışlardır. Senato üyeleri Prof. Dr. Şaban Karataş, Prof. Dr. Fahrettin Tosun ve Prof. Dr. Turhan Tufan Yüce tarafından, Prof. Bıyıkoğlu'na yazılan mektupta, «Atatürk Üniversitesi Rektörü'nün, Senatodan izin almadan Üniversite adına demeç veremeyeceği» belirtilmekte, ve «Kişisel bir görüşün ifadesi olmaktan ileri geçmeyen kınayıcı beyanatınız, 1750 Sayılı Kanunun iptali için kanun yoluna başvuran İstanbul ve Ankara Üniversitelerinin Anayasamızda teminat altında bulunan hak arama hürriyetine bir açık tecavüz teşkil eder» denilmektedir.

Mektup özetle şöyle devam etmektedir:

«Yeni Üniversiteler Kanunu, bütün Türk üniversitelerine rektör ve dekanlarını seçmek hakkını tanıdığı halde, 60'dan fazla profesör ve doçent öğretim üyesi bulunan Atatürk Üniversitesini bu haktan yoksun bırakmıştır. Atatürk Üniversitesinin Rektörü

yıl açılış töreninde yaptığı konuşmada, Türkiye'deki üniversite özerkliğini "maymunun eline ustura vermek" olarak tanımlar. Ona göre solcu öğretim üyelerinin özerklikten anladığı, "Üniversiteye devletin güvenlik güçlerinin girmemesi ve kendilerinin de boykot, eylem ve diğer tedhiş hareketlerinde bulunarak iş yapmama, rahat etme, çeşitli ideolojileri rahatça gençliğe aşılayabilme, üniversiteyi silah deposu ve anarşi yuvası haline getirme, üniversiteyi üniversitelikten çıkarıp milletin başına bela etme, bir bilim yuvasını kızıl devrim provalarının yapıldığı yer haline getirmektir".

Bıyıkoğlu, 12 Mart darbesiyle birlikte faaliyetlerini arttırır. Aralarında yine İsmail Beşikçi'nin de olduğu çok sayıda öğretim üyesini Sıkıyönetim Komutanlığı'na bizzat ihbar ettiği mahkeme süreçlerinde ortaya çıkacaktır.

Bıyıkoğlu'nu meşhur edip tüm Türkiye'ye tanıtan olay ise 1973'te yaşanır. Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde karikatür ve mizaha ilgi duyan bir grup öğrenci, 14 Mart Tıp Bayramı'nda çıkaracakları *Homongolos* adlı mizah dergisini yetiştirmeye çalışmaktadır. Ancak yetiştiremezler, dergi ancak 22 Nisan'da çıkabilir. Rektör Bıyıkoğlu, *Homongolos*'u görür görmez soruşturma açar. "Dergi, adaba ve ahlâka aykırı kısımlar ihtiva ediyor" gerekçesiyle dergiyi çıkaran 10 öğrenciye, 15 günden 8 aya kadar okuldan uzaklaştırma cezası verilirken, yazı işleri müdürlüğünü üstlenen son sınıf öğrencisi Zati Altay okuldan atılır.

Uzun yıllardır Almanya'da hekimlik yapan, dönemin tıp öğrencisi ve *Homongolos* dergisinin ya-

zı işleri müdürü Zati Altay yaşananları şöyle anlatıyor: "Her şeyden önce şunu söylemem lazım. *Homongolos*'u ilk çıkaran biz değiliz. Benim sorumlu yazı işleri müdürü olduğum 1973'te derginin beşinci yılıydı. 1969'dan beri her yıl 14 Mart Tıp Bayramı'nda aynı isimle çıkarılan bir öğrenci dergisiydi. Gelenek, dergiye katkı yapan en kıdemli öğrencinin yazı işleri müdürlüğünü de üstlenmesiydi. Ben hem karikatür çiziyor hem de öyküler yazıyordum, son sınıfta olduğum için yazı işleri müdürü ben oldum. Okuldan atıldığımı duyunca inanamadım. Diplomayı almama iki ay kalmıştı. Bursla geçiniyordum, okuldan atılmam burs paralarını da hemen ve tek seferde geri ödemem anlamına geliyordu ki, bu imkânsızdı. Hepimiz yoksul ailelerin çocuklarıydık, okuldan atılmam perişan olmam demekti."[6]

"Derginin ismi olan Homongolos kelimesi tersten okunursa 'sol' çıkar. Ayrıca 14 Mart'ta çıkacağı bildirilen derginin Lenin'in doğumgünü 22 Nisan'da çıkması dergiyi çıkaranların gizli maksadını ortaya koymaktadır".

Tersten okursan "sol" çıkıyor

Bıyıkoğlu, öğrencileri Sıkıyönetim Komutanlığı ve Cumhuriyet Savcılığı'na şikâyet edip tutuklanmalarını da ister. Sıkıyönetim Komutanlığı'na verdiği dilekçede "Dergi komünist rejimin sahip olduğu ahlâk ve propaganda anlayışını yansıtıyor" iddiasında bulunan Bıyıkoğlu'nun, savcılık dilekçesin-

Rektör Bıyıkoğlu istifasını isteyenler için soruşturma açtırdı

ERZURUM, Mehmet GÜLTEKİN bildiriyor

Atatürk Üniversitesi Rektörü Kemal Bıyıkoğlu, kendisini istifaya davet eden dokuz öğretim üyesi hakkında soruşturma açmıştır.

Bıyıkoğlu bu istifa çağrısı ile şahsına hakaret edildiğini ileri sürmüş, görevlendirilen soruşturmacılar da öğretim üyelerine yönelttikleri yazılarında «Üniversitenin manevi şahsiyeti ile Bıyıkoğlu'nun şahsının aynı şey olduğunu» belirterek, öğretim

6 Zati Altay'la yapılan 15 Nisan 2015 tarihli telefon görüşmesi. Dr. Altay'ın yazının devamındaki sözlerinin kaynağı da bu görüşmedir.

Atatürk Üniversitesi Rektörünün yaptığı ihbar :

«HOMONGOLOS KELİMESİNİN SON HECESİ TERSTEN OKUNURSA SOL ÇIKAR»

Öğrencilerin çıkardığı «Homongolos 73» adlı dergide bu şekilde komünizm propagandası yapıldığını iddia eden Bıyıkoğlu'nun ihbarı için savcılık takipsizlik kararı verdi.

ANKARA, THA

ATATÜRK Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Kemal Bıyıkoğlu, Erzurum Savcılığına bir ihbarda bulunarak, Tıp Bayramı'nda, öğrenciler tarafından yayınlanan «Homongolos 73» adlı dergide, «Komünizm propagandası yapıldığını» ayrıca, «Âdâba muhalif hareket» edildiğini bildirmiş, dergiyi hazırlayan 10 öğrenci hakkında bu nedenlerle dâvâ açılmasını istemiştir.

Prof. Dr. Bıyıkoğlu, Savcılığa yaptığı müracaatta, «Homongolos adının son hecesinin tersine okunduğu zaman (Sol) şekline dönüştüğünü, öğrencilerin böylece komünizm propagandası yaptıklarının anlaşıldığını» bildirmiş, ayrıca, «Dergide Lenin'in doğum yıldönümüne rastlayan 22.4.1973 tarihinde yayınlandığını, üstelik bu derginin polis tarafından bayilerden de toplandığını» ifade etmiştir.

Devamı Sa. 9, Sü. 1 de

de ise şunlar yazar: "Derginin ismi olan Homongolos kelimesi tersten okunursa 'sol' çıkar. Ayrıca 14 Mart'ta çıkacağı bildirilen derginin Lenin'in doğumgünü olan 22 Nisan'da çıkması dergiyi çıkaranların gizli maksadını ortaya koymaktadır. Derginin Erzurum il merkezindeki bayilerden ve kitapçılardan polisler marifetiyle toplanmış olması suç teşkil ettiğinin ispatıdır".

Savcılık, şikâyet dilekçesiyle ilgili olarak bir bilirkişiden rapor ister ve bu rapora dayanarak takipsizlik kararı verir. Takipsizlik kararında şöyle yazar: "Bilirkişi marifetiyle yaptırılan tetkikat sonucu yazı ve karikatürlerde edep ve ahlâka aykırılık görülmemiş, homongolos kelimesindeki son hecenin mutlaka tersten okunmasının gerekmediği, okunsa bile yön gösteren 'sol' hecesinden ille de solculuk ve suç isnadı görmenin şüpheden ileri gidemeyeceği anlaşılmıştır. Kaldı ki, bilirkişi homongolos kelimesinin nöroloji hekimlerinin kullandığı tıbbi bir terim olduğunu belirttiğinden,[7] bu kelimenin sol propaganda maksadıyla kullanılmadığı açıktır. Ayrıca derginin piyasada satışa çıkarılmadığı, bu nedenle polis tarafından toplatılmasının sözkonusu olamayacağı Erzurum Emniyet Müdürlüğü'nden alınan yazıyla anlaşılmıştır".

7 Aslı "homunculus" ya da "homunkulus". Latince küçük adam ya da adamcık anlamına gelen homunculus, nöroanatomide beyin kabuğunda duyu ve hareket bölgelerinde etkileşim içinde olan organların tasvir edildiği hayalî bir çizimi anlatmakta kullanılır. Duyusal homunkulusta ayaklar, eller, dudaklar, cinsel organlar abartılı büyük tasvir edilmiştir. Sözcüğün Türkçe'ye geçerken bozulmuş hali "homongolos"tur. Homongolos, aynı zamanda Reşat Nuri Güntekin'in *Bir Kadın Düşmanı* adlı kitabındaki kadın düşmanı kötü karakterin adıdır.

Rektörün ihbar ettiği 10 öğrenci için takipsizlik kararı verildi

ANKARA — Atatürk Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Kemal Bıyıkoğlu, Erzurum Savcılığına bir ihbarda bulunarak, Tıp Bayramı dolayısiyle öğrenciler tarafından yayımlanan «Homongolos 73» adlı dergide komünizm propagandası yapıldığını, adeta muhalif hareket edildiğini öne sürüp, dergiyi hazırlayan 10 öğrenci aleyhine dava açılmasını istemiştir. Araştırma sonucu, savcılık, öğrenciler hakkında takipsizlik kararı vermiştir.

Prof. Bıyıkoğlu, savcılığa şikâyetinde «Homongolos» un son kapağının tersten okunduğu zaman «Sol» sektine dönüştüğünü öğrencilerin böylece komünizm propagandası yaptıklarının anlaşıldığını bildirmiş, ayrıca derginin Lenin'in doğum yıldönümüne rastlayan 22.4.1972 tarihinde yayımlandığını, üstelik bu derginin polis tarafından toplandığı-

(Devamı Sa. 7, Sü. 4 de)

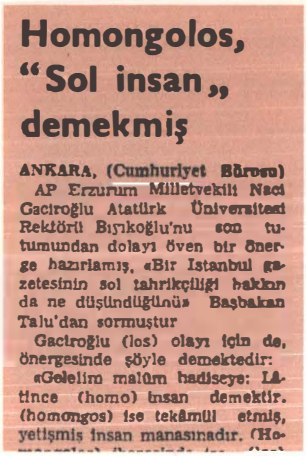
TOPRAK REFORMU

OLAYLARIN ARDINDAKİ GERÇEK

Demokratik parlamenter rejim, bir toplumda çeşitli fikir ve güçler arasında uzlaşma rejimidir. Bunun örneklerini Batı'da bol bol görmekteyiz. Parlamentonun sağ ve sol kanat partileri arasında oyunun kurallarına göre saltanan denge. Batı demokrasileri-

Bu karar rektörü yıldırmaz. Erzurum Savcısı'ndan istediği kararı alamayan Bıyıkoğlu, Erzurum'un ilçesi Oltu'daki Ağır Ceza Mahkemesi'ne başvurur. Oltu'daki mahkeme takipsizlik kararını iptal eder ve şikâyeti işleme koyup yazı işleri müdürü Zati Altay hakkında dava açılmasına karar verir. İlk duruşma 17 Eylül 1973'te yapılacaktır. Bıyıkoğlu kararı, "Bu pisliği üniversitemizden de Dadaş yurdu Erzurum'dan da söküp atacağız, kararlıyız" diye değerlendirir.

Rektör Bıyıkoğlu'nun, beş yıldır çıkan *Homongolos*'a kafayı bu kadar takmasının sebebi ilk bakışta anlaşılmıyor. Her şeyden önce dergi, milliyetçi rektörü huylandıracak kadar politik bir dergi değildir. Dergiyi çıkaranlar farklı siyasi çizgilerden geldiği için böyle bir karar almışlardır. Peki Bıyıkoğlu dergiye neden bu kadar kin gütmektedir? Bunu da, yazı işleri müdürü Zati Altay'dan dinleyelim: "Yaşananlar Türkiye ve Erzurum için bile fazla absürddü. Disiplin kurulunda ifadem alınırken, benim sorumlu müdür olmamla ya da derginin komünizm propagandası yapması iddiasıyla ilgili bir soru sorulmadı. Sürekli, yazdığım 'Nurcihan Hanım'ın Erkek Çamaşırları' başlıklı yazıyı soruyorlardı. Bir ara 'Bu Nurcihan kim? Açık açık söylersen senin için iyi olur' dediklerinde artık dayanamayıp 'Ben nereden bileyim' diye biraz ters bir cevap verdim. Meğer Nurcihan, Bıyıkoğlu'nun kı-

Homongolos, "Sol insan" demekmiş

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) AP Erzurum Milletvekili Naci Gacıroğlu Atatürk Üniversitesi Rektörü Bıyıkoğlu'nu son tutumundan dolayı öven bir önerge hazırlamış, «Bir İstanbul gazetesinin sol tahrikçiliği bahkan da ne düşündüğünü» Başbakan Talu'dan sormuştur

Gacıroğlu (los) olayı için de, önergesinde şöyle demektedir:

«Gelelim malûm hadiseye: Latince (homo) insan demektir. (homongos) ise tekâmül etmiş, yetişmiş insan manasınadır. (Ho-

zının adıymış. Bilerek Nurcihan adını kullandığımı ve rektöre hakaret kastım olduğunu söylüyorlardı. Yeminler ettim, rektörün kızını tanımıyorum diye. Gerçekten tanımıyordum. Yazdığım yazıda bir radyo piyesinden esinlenmiştim. Piyeste, evin kalfası kadının parola olarak kullandığı ve sık sık tekrarladığı 'Nurcihan Hanım'ın erkek çamaşırları nerede?' diye bir repliği vardı, bunu yazıya başlık yapmıştım. Bunu disiplin kuruluna da anlattım. Ama onlar 'Başka isim bulamadın mı?' diye azarlamaya devam etti. Gerçi ben de kendi kendime senelerce 'başka isim bulamadın mı be adam' diye sordum ve kızdım."

Bu arada Erzurum'u aşıp Türkiye gündemine giren konu Meclis'e de gelir. CHP Senatörü Hüseyin Atmaca, Milli Eğitim Bakanı'na "rektörle ilgili işlem yapıp yapmayacağını" ve rektörün jurnalcilikten başka işi olup olmadığını sorar. Bakan yanıt vermez ama bir hukukçu olan AP Erzurum Milletvekili Naci Gacıroğlu kürsüye çıkıp şunları söyler: "Latince 'homo' insan demektir. 'Homongos' ise tekâmül etmiş, yetişmiş insan manasındadır. 'Homongolos' ibaresinde ise 'los' eki gayet aşikâr olarak 'sol insan' manasını tazammun etmektedir *[içermektedir-yn]*. Bu mecmuada gençlere ilim, modern fen yerine ahlâka aykırı yazılar sunulmaktadır. Elbette Erzurumlular ve onların milliyetçi rektörü bu mecmuayı tasvip etmeyecekti".

Sağcı basın da tüm gücüyle Bıyıkoğlu'nu savunmaktadır. Yeni İstanbul yazarı Cahit Deniz, rektör Bıyıkoğlu'nu eleştirenleri "yerli kızılcıklar" ve "Rusya'dan emir alıp havlayan köpekler" olarak nitelendirir.

Yerli kızılcıklar ve Rusya'dan emir alıp havlayan köpekler

Olayın birçok ulusal gazetede geniş yer bulması sonucu, Bıyıkoğlu bir basın toplantısı düzenler. Konuşmasına, "Benim için aşırı sağcı diyorlar, ben sağcı olduğumu hiç inkâr etmedim. Her hakiki Türk çocuğu gibi benim de sağcı olmam son derece normaldir, ama milliyetçilik ve Müslümanlık dışında hiçbir şeyin aşırısı değilim. Üniversiteye cami yapılmalı dediğim için kuru gürültü yapan komünistler bilsinler ki, biz kuru gürültüye pabuç bırakmayız" diye başlayan Bıyıkoğlu, sözlerini "*Homongolos*'u kamu düzenini bozucu ve zedeleyici, Türk toplumunun ahlâk yapısını rencide edici olduğu için ilgililere bildirdim. Bunu bir milli vatandaşlık görevi olarak gördüm, görmeye devam ediyorum" diye tamamlar.[8]

Sağcı basın da tüm gücüyle Bıyıkoğlu'nu savunmaktadır. *Yeni İstanbul* yazarı Cahit Deniz, rektörü eleştirenleri "yerli kızılcıklar" ve "Rusya'dan emir alıp havlayan köpekler" olarak nitelendirir.

Disiplin cezası alan öğrenciler ve aileleri ise avukatlar aracılığıyla Danıştay'a başvurup ceza karar-

8 Üniversiteye cami yaptırma meselesini sık sık gündeme getiren ve Erbakan liderliğindeki Milli Selamet Partisi (MSP) 1974'te koalisyon ortağı olunca süreci hızlandıran Bıyıkoğlu, 1975'te üniversite kampusü içinde cami yaptıran ilk rektör olacaktır. Ölümünden sonra yayımlanan biyografisinde bu yönünden "Sağın her kesimine kucağını ve üniversitenin kapısını açan bu büyük adam, aynı zamanda Türkiye'de cami yaptırararak alemlerin Rabbinin önünde diz çöken ilk üniversite rektörü oldu" diye söz ediliyor. Bkz. Adem Kaplan, *Polatlılı Bir Bilim Adamı Prof. Dr. M. Kemal Bıyıkoğlu*, Polatlı Belediyesi Yayınları, Ankara, 2010, s. 126.

Bıyıkoğlu : "Homongolos' u suç teşkil ettiğinden ilgililere bildirdim"

ERZURUM, THA Atatürk Üniversitesi Rektörü Prof. Kemal Bıyıkoğlu, dün bir basın toplantısı düzenleyerek, Homongolos dergisi ve buna ilişkin olaylarla ilgili açıklama yapmış, «Koparılan sistemli yaygara ve demagoji kampanyası, kanaatimce bir rejim sihniyeti meselesinden doğmaktadır» demiştir.

«Tıp Fakültesinin bazı öğrencileri tarafından Tıp Bayramı münasebetiyle çıkarılan derginin, kamu düzenini bozucu ve zedeleyici, Türk toplumunun ahlâk yapısını rencide edici [illegible]

Homongolos Dâvâsı 17 eylülde başlıyor

ERZURUM, THA Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencileri tarafından çıkarılan ve adı etrafında bir hayli yorum yapılan «Homongolos» dergisi ile ilgili olarak, Erzurum Savcılığı tarafından verilen takipsizlik kararını, Oltu Ağır Ceza Mahkemesi bozmuştur.

Dosyayı incelen Oltu Ağır Ceza Mahkemesi, dergideki yayınları «Müstehcen ve suç teşkil edici» bulmuştur. Dosya, dâvânın görülmesi için Erzurum'a gönderilmiştir. İlgililerden alınan bilgiye göre, Homongolos dâvâsına 17 eylülde Erzurum Toplu Basın (Asliye Ceza) Mahkemesinde başlanacaktır.

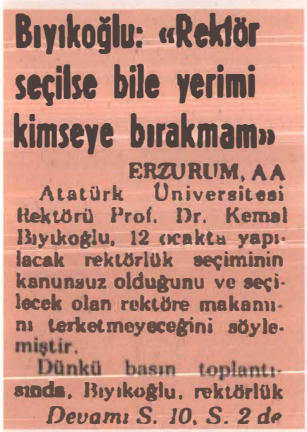

"HOMONGOLOS" YÜZÜNDEN ÖĞRENCİLERE VERİLEN CEZAYI DANIŞTAY DURDURDU

ANKARA, THA

«Homongolos üp terminin üç harfi ters okunurma (sol) kelimesi çıkar» diyerek öğrencilerini komünizm propagandası yaptıkları iddiası ile savcılığa ihbar eden Atatürk Üniversitesi Rektörü Kemal Bıyıkoğlu'nun tutumu bilim çevrelerinde üzüntü ve hay-

Devamı Sa. 11, Sü. 4 de

Bıyıkoğlu: «Rektör seçilse bile yerimi kimseye bırakmam»

ERZURUM, AA

Atatürk Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Kemal Bıyıkoğlu, 12 ocakta yapılacak rektörlük seçiminin kanunsuz olduğunu ve seçilecek olan rektöre makamını terketmeyeceğini söylemiştir.

Dünkü basın toplantısında, Bıyıkoğlu, rektörlük

Devamı S. 10, S. 2 de

larının iptalini istemiştir. Yoğun çabalar ve kamuoyu baskısının da etkisiyle Danıştay hızlı bir karar alıp 28 Haziran 1973'te öğrencilere verilen cezayı durdurur. Bu, bütün cezaların iptalinin yanı sıra, açılan ceza davasının da düşmesi demektir.

Rektör Bıyıkoğlu, *Homongolos* dergisi olayından sonra da antikomünist faaliyetlerini sürdürür. Ancak, 1975'te Atatürk Üniversitesi Anayasa Mahkemesi kararıyla özerk statüye geçer. Ocak ve Şubat 1976'da, üç tur süren ve Bıyıkoğlu'nun katılmadığı seçimler sonrası yeni rektör seçilir. Bıyıkoğlu, görevden ayrılır ayrılmaz Atatürk Üniversitesi Öğretim Üyeleri Derneği'ni kurar. Çeşitli aralıklarla bu derneğin başkanı sıfatıyla açıklama yapan Bıyıkoğlu, 1 Temmuz 1980'de öğretim üyelerine iftira attığı gerekçesiyle görevinden uzaklaştırılır. 1982'de Selçuk Üniversitesi'ne, 1984'te Uludağ Üniversitesi'ne geçen Bıyıkoğlu, 1986'daki ölümüne kadar Ziraat Mühendisliği Bölümü'nde görev yapar.

Peki, *Homongolos* yüzünden başı derde giren öğrencilere ne olmuştur? Onu da yine yazı işleri müdürü Zati Altay'dan dinleyelim: "*Homongolos* olayını ulusal basının ve bazı köşe yazarlarının çabaları sayesinde hasarsız atlattık diyebilirim. Danıştay kararıyla öğrencilik haklarımızı geri kazanmıştık. Ben hemen sınavlara girip okulu bitirdim ve Erzurum'dan ayrıldım. Ama *Homongolos* hiç peşimi bırakmadı. Danıştay disiplin cezasını ve açılan davayı iptal etmiş olsa da, basın yoluyla komünizm propagandası yapmaktan yargılandığım için sicilim bozulmuştu ve komünist suçlaması görev bölgeme benden önce ulaşıyor-

du. Bursla okuduğum için beş yıl mecburi devlet hizmeti yaptım. Bakanlığın beni yolladığı yerler de hep mahrumiyet bölgesiydi ve ne tesadüftür hepsi sağcı-muhafazakâr kimliğiyle bilinen yerlerdi. O süre boyunca o kadar çok ölüm tehdidi aldım ki, anlatamam. Sonunda tehditlere dayanamadım ve 1978'de mecburi hizmet bitince Almanya'ya geldim. O günden beri ülkeme dönemedim. Hep düşünmüşümdür, *Homongolos* olmasa, daha doğrusu rektör Kemal Bıyıkoğlu olmasa nasıl bir hayatım olurdu acaba diye".

Prof. Bıyıkoğlu görevinden 3 ay uzaklaştırıldı

ERZURUM, AA

Atatürk Üniversitesi eski rektörü Prof. Dr. Kemal Bıyıkoğlu, Üniversite Senatosu'nun kararıyla Üniversitedeki öğretim üyeliği görevinden 3 ay uzaklaştırılmıştır.

Atatürk Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Hurşit Ertuğrul, "Prof. Bıyıkoğlu'nun kendisi ve bazı öğretim üyeleriyle ilgili iddiaları" üzerine konuyu Üniversite Senatosu'na getirmiştir.

-XXX-

Küçük komünist okula gidemeyecek

Türkiye'de, devletin komünist suçlamasıyla hayatını kararttıkları arasında çok sayıda 18 yaşından küçük çocuk da vardır. Soğuk Savaş'ın ilk zamanlarından itibaren, çoğu öğrenci olan bir sürü çocuk okuldan atılmış, hapis cezaları almıştır. Bir çocuğun başının komünistlik suçlamasıyla derde girmesi için örgütlü bir faaliyette bulunması gerekmez. Okul sırasına ya da duvara orak çekiç çizmek, sıra arkadaşına teneffüste "komünizmde eşitlik var" demek, kompozisyon ödevine komünizmi çağrıştıracak şeyler yazmak, muhalif gazete-dergi okumak gibi şeyler, bir çocuğun başını derde sokmaya yeter de artar.

1988'de yaşanan ve kamuoyunu uzun süre meşgul eden, gazetelerin taktığı isimle "M.Ç. Olayı"nın kahramanı 15 yaşındaki Melih Çalayoğlu, komünizm suçlamasıyla başı derde giren çocuklardan biriydi. 18 yaşından küçük olduğu için gazete haberlerinde açık adıyla değil, M.Ç. olarak anılıyordu. İlkokulu bitirene kadar Almanya'da yaşayan, Türk bir anneyle Alman bir babanın çocuğu olan M.Ç., 1985'te annesiyle İzmir'e yerleşmiş,

1988'in Eylül ayında İzmir Karataş Lisesi'nin birinci sınıfına başlamıştı.

Hafiye müdür iş başında

M.Ç.'nin hayatını değiştirecek olay 19 Eylül 1988'de, yani okula başladığının dördüncü günü yaşanır. Teneffüste iki arkadaşıyla konuşurken, "Komünizm nedir?" sorusunu, "Eşitliktir" diye yanıtlamıştır. Bunu duyan bir başka sınıf arkadaşı, Selma Kaşo adlı öğretmene, öğretmen de okul müdürü Turan Baysal'a haber verir.

Okul müdürü Turan Baysal olayı öğrenir öğrenmez hemen harekete geçerek M.Ç.'nin sırasında ve çantasında arama yapar. Sıranın üzerine kazınan Dev-Yol, Marx ve Lenin yazıları ilk büyük delillerdir. Çantadaki ajandanın 1 Mayıs tarihli sayfasına çizili orak çekiç de hafiye müdürün gözünden kaçmaz. Müdür Baysal, aramadan sonra odasına çağırdığı M.Ç.'yi feci şekilde döver. Döverken "Sen git Rusya'da yaşa!" diye bağıran müdür, M.Ç.'ye bir de tutanak imzalatır. M.Ç. maruz kaldığı şiddetin şoku ve müdürün "İmzalarsan seni eve göndereceğiz" demesi üzerine tutanağı imzalar. Ama müdür kendisini eve göndermez. Ailesine haber bile vermeden tutanakla birlikte polislere teslim eder M.Ç.'yi. Giderken ağlayan M.Ç.'ye "Buradaki sopa bir şey değil, sen asıl Emniyet'teki sopayı gör" diyecek kadar da vicdansız biridir Turan Baysal.

M.Ç., 12 gün tutulduğu Emniyet'te, tam da müdürün dediği gibi falaka, basınçlı su ve Filistin askısı gibi işkence yöntemleriyle sorgulanır. Filistin askısında bir omzu çıkar. Polisler müdürün tespit

Kesin dönüşçünün "dramdan da öte" öyküsü

Yaşı 15, suçu komünizm övgüsü

İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde komünizm propagandasından yargılanan 15 yaşındaki Melih Çalayoğlu, hâkime şöyle diyordu: "Hâkim amca biz bu konuları Almanya'da hep konuşurduk, Türkiye'de suç olduğunu bilmiyordum."

İZMİR (Cumhuriyet Ege Bürosu) — "Hâkim amca, biz Almanya'da bu konuları hep konuşurduk. Bizim Türklerin çok olduğu semtlerde Deniz Gezmiş'in, Mahir Çayan'ın resimleri de vardı duvarlarda. Türkiye'de de konuşmak normal sandım, Türkiye'de demokrasi var sandım. Bunların suç olduğunu bilmiyordum..."

lerin başına hiçbir şey gelmiyor. Burada da suç olacağını düşünmemiştim. Türkiye'de de demokrasi var sanıyordum.

"Nasıl? Türkiye'de demokrasi olmadığını mı söylüyorsun sen?"

— Yani bunları konuşmanın suç olduğunu bilmiyordum. Evet, ben arkadaşlarıma komünizmden söz ettim, ama bunda ne var bilmiyorum...

Melih Çalayoğlu'nun savunması böylece sürüyor. Hakkında TCK'nın 141/5. maddesi gereğince 5 yıl hapis cezası istenen Melih Çalayoğlu, ilk duruşmanın ardından cezaevinde düştüğü bunalım nedeniyle geçen hafta E.Ü. Tıp Fakültesi Hastanesi'ne kaldırıldı. Burada haftanın belirli günleri tedavi görecek.

Çalayoğlu'nun ilk duruşmada avukatlığını yapan **Cengiz Dipçin**, son gelişmeler konusunda **"Melih için çok kaygılıyım"** diyerek şunları söyledi:

"Bu çocuğun içinde bulunduğu durum dramdan da öte bir şey. 15 yaşından 21 gün alıp 16 yaşına devrettiği için bu işi aklı başında yaptığı savıyla yargılanıyor. Ancak biz duruma itiraz ettik. Melih kendisine yakınlık gösteren hiç kimsenin ona kötülük edemeyeceğini düşünüyor. Bu psikoloji içinde. Aslında komünizm konusunda da bilinçli değil. Almanya'da duyduğu bazı şeyleri biliyor o kadar. Biz en azından propagandadan değil 'öğrenkten' yargılanmasını istedik."

Savcının iddianamesine göre Melih Çalayoğlu'nun suçu **"saoit"**, ama Melih hâlâ suçunun ne olduğunu tam anlamış değil.

Çalayoğlu — "Ülkeleri karıştırdı."

ettiği suçlara ek olarak ajandaya çizilmiş bir yıldıza takarlar kafayı. Yıldız çizimini "İsrail bayrağında mevcut yıldıza" benzetirler ve bunu hiç utanıp sıkılmadan ifade tutanağına yazarlar. Üç sayfalık ifadeyi kendi eklemeleriyle altı sayfaya çıkaran polisler M.Ç.'ye bunu imzalatırlar. Emniyet'te kaldığı süre boyunca annesiyle görüştürülmeyen M.Ç. çıkarıldığı mahkemede tutuklanıp Buca Cezaevi'ne konulur.

Türkiye'de demokrasi yok mu yani?

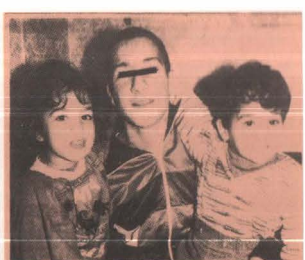
Olayın gazetelere yansıması üzerine eğitimciler ve hukukçular başta olmak üzere toplumun birçok kesiminden tepkiler yükselir. Öğrencisini dövüp polise ihbar eden okul müdürü Turan Baysal, büyük bir rahatlıkla gazetecilerin sorularını yanıtlar. *Güneş* gazetesi muhabirine, "Bir komünisti ihbar etmek ne zaman suç oldu?" diye soran Baysal, M.Ç.'nin okula başladığının daha ilk günü öğretmenine "Neden hepimiz gri pantolon ve lacivert ceket giymek zorundayız?" diye sormasını "aşırı problemli ve anormal bir çocuk" olmasının kanıtı olarak gösterir.

Tutukluluğunun ikinci ayında bunalıma giren ve doktor gözetimine alınan M.Ç., 17 Aralık'ta ilk duruşmaya çıkarılır. Komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle beş, bu suçu kamu kurumunda işlediği için de üç olmak üzere toplam sekiz yıl hapsi istenmektedir. M.Ç. duruşmadaki ifadesinde, Almanya'da komünizmden rahatça söz edildiğini, Türkiye'de suç olduğunu bilmediğini söyler. "Türkiye'de demokrasi var sanıyordum" demesi üzerine hâkimden fırça da yiyecektir: "Ne yani, sen Türkiye'de demokrasi olmadığını mı ima ediyorsun?"

Avukatı, M.Ç.'nin Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde değil, Çocuk Mahkemesi'nde yargılanmasını talep eder. Ancak mahkemeye göre M.Ç., suçu işlediği tarihte 15 yaşından 21 gün almış olduğu için büyükler gibi yargılanması gerekmektedir. Avukatın "Hiç değilse komünizm propagandasından değil, komünizmi övmekten yargılansın" talebi de reddedilir. Tutukluluğun devamına karar verilip duruşma ertelenir.

M.Ç.'nin avukatı 29 Aralık'ta Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden aldığı, müvekkilinin sürekli doktor gözetiminde olması gerektiğine dair psikiyatri raporunu mahkemeye sunar. Mahkeme M.Ç.'nin sekiz hafta boyunca İstanbul Adli Tıp Kurumu'nda müşahade altına alınmasına karar verdiğini açıklar. Mahkeme ayrıca, Adli Tıp'tan M.Ç.'nin akli durumunun komünizm propagandası yapmaya uygun olup olmadığına dair bir rapor ister. Karar bu rapora göre verilecektir.

Adli Tıp 10 Ocak'a gün verdiği için, üç aydır cezaevinde olan M.Ç., aradaki 11 gün boyunca aile-

Gülmek, herşeye rağmen — MÇ "komünizm propagandası yapmaktan sanık" olarak tutuklandı, aylarca "esirler" kadı. Cıkıştan sonra, kardeşleri üzgün ve Yiğit yarı başında, yine de gülmeye çalışıyordu.

Almancı Çalayoğlu ailesi son 4 ayı yaşanmamış sayıyor

Yaş 15, rumuz MÇ

MUSTAFA BALBAY

Berlin'den İzmir'e gelen lise öğrencisi MÇ, okula başladığının birinci ayında kendisini cezaevinde buldu. Komünizm propagandası yapmakla suçlanıyordu. Oysa "hâkim amca"ya dediği gibi "komünizmden söz etmenin suç olduğunu bilmiyordu." Almanya'da olduğu gibi "herkesin düşündüğünü söyleyebileceğini sanıyordu."

MÇ bir süre sonra serbest bırakıldı. Ama ardından "Komünizm propagandası yapacak bilinçte olup olmadığı" araştırılmak üzere Adli Tıp'a gönderildi. Akıl hastası sanıklarla birlikte gün doldurusor, annesiyle bile görüşemiyordu. Ve annesi Cavidan, "uyum" için geldiği İzmir'de sonunda "uyumsuzluğu" seçti: Kendini öldürmek istedi.

İZMİR — "Komünizm propagandası suçu. 15 yaşındaki çocuğun annesi intihara kalkıştı."

Geçen günlerde gazetelerin iç sayfalarının sıkışıp kalan, kimilerimizin gözüne böyle bir çarpıp geçen küçük bir haberin başlığı bu. Tek, bilemediniz iki sütuna sığdırılmış bir sınıdan olay. Ama bu küçük başlığın ardında umutlarla, sevinçlerle yaşanmış bir geçmiş, acılarla dolu bir "bugün" ve nasıl yaşanacağı, nelerin karşılaşılacağı bilinmeyen, bilinmek de istenmeyen bir gelecek var.

Bu anlatacaklarımız 19 Eylül 1988'de komünizm propagandası yaptığı iddiasıyla gözaltına alınan, 4 ekimde aynı nedenle İzmir DGM tarafından tutuklanıp bir süre cezaevinde kaldıktan sonra

(Arkası Sa. 13, Su. 3'te)

GÜNEŞ

Tokat Valisi "Bu bir kültür sorunu" diyor

'Zincirli tekkeye karışamam'

15 yaşındaki oğlu komünist diye ihbar edilen annenin feryadı

'Yaktın oğlumu müdür bey

Öğrencisini ihbar edip tutuklanmasını sağlayan okul müdürü Turan BAYSAL, "Bir komünisti ihbar etmek suç mu?" dedi

UTANIYORUM

sinin yanında kalır. Bu arada M.Ç.'ye "küçük komünist" adını takıp, ailesini hedef gösteren sağcı gazeteler ve bulvar basını yüzünden aile sürekli tehdit almaya başlamıştır. Ergun Göze gibi bazı sağcı köşe yazarları "sorunlu çocuk" olarak tanımladıkları M.Ç.'nin durumunu, annesinin üç kez evlenmesine bağlamaya kadar vardırır.

Bu arada polis de boş durmaz. M.Ç. her dışarı çıktığında polislerin kimlik sorgulamasıyla karşılaşır. Henüz tahliye edilmediği için nüfus cüzdanının cezaevinde olduğunu söylese de üzerinde kimliği olmadığı gerekçesiyle gözaltına alınmaktan kurtulamaz. 11 gün boyunca üç kez gözaltına alınır. Birinde gerekçe "Asker kaçağına benziyorsun"dur. 15 yaşında çocuğu asker kaçağına benzeten polis M.Ç.'nin sınıf arkadaşlarını dolaşıp aileleri tehdit etmeyi de ihmal etmez.

Hollandalılar gizli komünist olur

Ocak ayında yeniden ortaya çıkan ihbarcı müdür Turan Baysal, 8 Ocak'ta yazılı bir açıklamayla okul disiplin kurulu olarak M.Ç.'yi okuldan attıklarını duyurur. Bu kadarına İzmir Valisi Nevzat Ayaz bile dayanamayıp *Milliyet* gazetesine, "M.Ç.'yi topluma kazandırmak için elimizden geleni yapmalıyız. Belki o okulda okuması uygun olmaz ama kendisini baş-

ka bir okula yerleştirme talimatı verdim" açıklamasını yapar. Aynı gün müdür Baysal görevden alınır, M.Ç.'nin nakli de Eşrefpaşa Lisesi'ne yapılır. Cezaevinden çıkınca bu okulda eğitimini sürdürecektir.

Bu arada, birçok gazetede müdür Turan Baysal'la ilgili yeni haberler çıkar. *Cumhuriyet*, İstiklal Marşı töreninde öğrencilere konuşma yapan Turan Baysal'ın, "O kandırılmış, doldurulmuş, aramıza gönderilmiş bir militandır. Onun gibi militanlar Karataş Lisesi'nde barınamaz. Adaletin elinden kurtulsa bile benim elimden kurtulamaz" dediğini yazar.

Bazı meslektaşları da müdür Baysal'ı *Güneş* gazetesine anlatırlar. Söylediklerine göre Baysal, aklını komünizmle bozmuş biridir. Hatta, okul basketbol takımının Hollanda takımıyla yaptığı maçta, oyuncularına "Vurun komünistlere!" diye bağırmış, Hollanda'nın komünizmle yönetilmediğini hatırlatanlara da "Olsun, bunların hepsi gizli komünist" yanıtı vermiştir.

Bakanlık, öğrenciden yana davrandı

İhbarcı müdür, kızakta

15 yaşındaki öğrencisini komünizm propagandası yapmakla suçlamıştı

İhbarcı müdür gitti

Belli ki müşahade altına alınması gereken kişi müdür Baysal'dır ama mahkeme kararı gereği Adli Tıp'a yatırılan M.Ç.'dir. Bu kez cezaevindeki gibi koğuşta başkalarıyla değil, tek kişilik penceresiz hücrede kalacaktır.

Komünizmden yargılanan oğluna 4 aydır hasret

Gözü yaşlı anne

Okul müdürünün ihbarı üzerine 15 yaşındaki oğlu M.Ç. komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle tutuklanan ve İzmir DGM'de yargılanmaya başlanan dört anne Cavidan Çalayoğlu, umutlarını Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na bağladı. Yaklaşık 4 aydır oğlunun yüzünü görmeyen Cavidan Çalayoğlu olayı incelemek üzere Türkiye'ye gelecek 3 kişilik Avrupa Parlamentosu heyetini sabırsızlıkla bekliyor. Heyetin önümüzdeki hafta İzmir'de olacağı sanılıyor. Bu arada Uluslararası Af Örgütü'nün de M.Ç.'nin durumuyla yakından ilgilendiği ve gelişmeleri izlediği öğrenildi. Diğer çocukları Bizim ve Yiğit'le çok zaman dünler geçiren Cavidan Çalayoğlu: 'Oğlumun özlemini tenefüslerimle gidermeye çalışıyorum. Durumu hakkında doğru dürüst bilgi bile veremiyorlar' dedi. Bündeği gibi, M.Ç.'yi izleyen İzmir Karataş Lisesi Müdürü Turhan Bey'sal, geçtiğimiz hafta, Milli Eğitim Bakanlığı'nın emriyle görevden alınmıştı. (Fotoğraf: Çağlayan BİLGEN-İZMİR-MİL-HA)

Kimseyle görüşmesine izin yoktur, ailesiyle tek iletişimi, ihtiyaçlarını yazıp görevliler aracılığıyla ilettiği pusulalarla olur.

Ocak ayı sonunda anne Çalayoğlu, yaşadıklarına dayanamayıp çok sayıda sakinleştirici hap içerek intihara kalkışır. M.Ç. dışında üç çocuğu daha olan anne Çalayoğlu da doktor gözetimindedir artık. *Sabah* gazetesine verdiği söyleşide okul müdürü Baysal'a lanet okuyan Çalayoğlu, ilk duruşmanın ardından telefon eden müdürün vicdan azabı çektiğini söyledikten hemen sonra "İyi ki bu olay oldu, bu olmasa ileride başı daha büyük derde girebilirdi" dediğini anlatır.

Bu arada Avrupa Parlamentosu, çeşitli uluslararası insan hakları örgütleri ve başta Alman basını olmak üzere yabancı medya konuyla yakından ilgilenmeye başlamıştır. Konu birkaç kez Meclis gündemine de gelir ve hararetli tartışmalara sebep olur.

SHP'li Veli Aksoy önerge veriyor

SHP'den destek Türkiye'nin en küçük komünizm zanlısı M.Ç.'ye SHP'den destek geldi. SHP İzmir Milletvekili Veli Aksoy (sağda), M.Ç.'yi evinde ziyaret ederek görüştü ve konuyu Meclis'e götüreceğini söyledi. Görüşmede, M.Ç.'nin avukatı Kemal Kırlangıç (ortada) ve annesi Cavidan Çalayoğlu da hazır bulundu. (Sedat PEKER—İZMİR/MİL-HA)

'Küçük komünist', Meclis'te

- SHP İzmir Milletvekili Veli Aksoy, eğitim yuvalarında kümeleşen Türk-İslam sentezcilerinin ülkenin geleceği için büyük bir tehlike olduğunu söyledi
- 15 yaşında komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle bir süre cezaevinde yatan M.Ç.'nin avukatı, müvekkilinin ailesinin gerici çevrelerce tehdit edildiklerini bildirdi

HABERİ 12 SAYFADA

13 Şubat'ta M.Ç. müşahadeden çıkar. 32 gün sonra yeniden ailesinin yanına dönüp Nisan ayındaki duruşmayı beklemeye başlar. 21 Şubat'ta gazetelere sızan Adli Tıp raporuna gö-

re M.Ç. normal zekâdadır ve "Cezâi ehliyeti tam bir kişi olduğunu kabul etmek imkânsızdır. Komünizm propagandası suçunu kasten, bilerek ve sonuçlarını değerlendirerek işlemesi mümkün görülmemiştir".

Gazeteler haberi "M.Ç. aklandı" diye verir ama asıl kararı mahkeme verecektir. 28 Nisan'daki duruşmada savcı, Adli Tıp raporunda çelişkiler olduğu ve kurumun mahkemenin alanına girerek görev sınırının dışına çıktığı gerekçesiyle raporun reddedilmesini ister. Savcıya göre, bir insan için hem normal zekada deyip hem propaganda yapamaz demek mühim bir çelişkidir. Mahkeme de savcıyı haklı bulunca M.Ç.'nin yeniden İstanbul Adli Tıp Kurumu'nda gözetime alınması ve yeni rapor yazılması kararı çıkar. Bir dahaki duruşma Haziran ayındadır.

Adli tıptan rapor bekleniyor— M.Ç.'nin yargılanmasına Adli Tıptan gelecek rapor doğrultusunda karar verilecek.

15 yaşındaki düşünce suçlusu serbest

8 yıl hapis istemiyle DGM'de yargılanan M.Ç. için adli tıp komünizm propagandası yapacak bilinçte olup olmadığına karar verecek.

İZMİR (Cumhuriyet Ege Bürosu) — Karataş Lisesi öğrencisinin itham konusu komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle tutuklanan bitmiş sınıf öğrencisi M.Ç., serbest bırakıldı. M.Ç.'nin yargılanmasının sürüp sürmeyeceğine ait tıp raporunun gelmesinden sonra karar verilecek. M.Ç. için 8 yıl hapis cezası istenmişti. İzmir DGM'de dün devam edilen yargılamada Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Ana Bilim Dalı'nca gönderilen rapor okundu. Raporda M.Ç.'nin doktor görüşmelerinde zihinsel olarak normal olduğu belirtildi. Savcı, M.Ç.'nin Adli Tıp Kurumu'nda gözetime alınmasını istedi. Avukat Kemal Kırkaşoğlu ise M.Ç.'nin mahkemenin alanına girerek görev sınırını aştığını belirterek, raporun reddedilmesini istedi.

Mahkeme heyeti ara kararında, M.Ç.'nin önümüzde kalan süre içinde bulunduğu sakıncalı durumu göz önünde bulundurarak, kendisinin İstanbul Adli Tıp'a gönderilmesine karar verdi. M.Ç., burada bir heyet tarafından muayene edilecek ve "komünizm propagandası yapacak bilinçte olup olmadığına" karar verilecek. Yargılama da bu kararın açıklanacağı duruşmaya kadar bırakıldı. M.Ç.'nin hâkim komünizm propagandası yapmak suçundan TCK'nun 142/2 maddesi uyarınca 8 yıl hapsi istenmişti.

M.Ç., 19 eylül günü Emniyet Müdürlüğü'ne, okulun devamsızlık mektubu verilmesi üzerine, arkadaşları arasında komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle yakalatılmış ve 4 ekim'de tutuklanmıştı.

Dünkü duruşmayı Yeşiller Partisi Milletvekili Ayşe Tezcan ile Aydınlar Derneği yöneticileri de izledi. Bu arada Alman televizyonu da duruşmayı görüntülemek üzere bir ekip göndermişti.

Neyse ki Adli Tıp bu kez gözetime gerek yok der ve M.Ç. birkaç saatlik muayenenin ardından İzmir'e ailesinin evine döner. 3 Haziran'daki duruşma yeni rapor gelmediği için Ekim ayına ertelenir. Adliye çıkışı gazetecilere konuşan M.Ç. "Hayatıma bir türlü yön veremiyorum. İki ay sonra bir öğretim yılı daha başlayacak ama ben okula baş-

M.Ç. yeniden gözetim altına alınıyor

Akli durumunun komünizm propagandası yapacak düzeyde olmadığı yolundaki heyet raporu çelişkili bulunduğundan, M.Ç. İstanbul Adli Tıp Kurumu'na götürülecek. M.Ç.'nin annesi, oğlunun bugünkü durumundan çok geleceğini düşündüğünü belirterek "Bu çocuk bir daha topluma uyum gösteremezse, sorumlusu kim olacak?" diye sordu.

İZMİR (Cumhuriyet Ege Bürosu) — Komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle 10 yıla kadar hapsi istenen "düşünce suçlusu" M.Ç., ölümünden sekiz gün sonra yeniden Adli Tıpça "gözetim altına" alınacak. M.Ç.'nin raporuna ilişkin "çelişkiler" bu aşamadan sonra ortadan kaldırılması bekleniyor.

Karataş Lisesi 4-L sınıfı öğrencisi M.Ç., geçen eylül ayında, defterinin arasına ve sınıfın masalarına sol içerikli yazılar yazdığı gerekçesiyle, okul müdürü tarafından emniyet müdürlüğüne ihbar edilmişti. Yaklaşık 10 gün gözaltında kaldıktan sonra DGM'ce tutuklanan M.Ç., 4 ay Buca Cezaevi'nde yattı. DGM Savcılığı, M.Ç.'nin akli durumunun, komünizm propagandası yapacak düzeyde olup olmadığının saptanması için Adli Tıp Kurumu'ndan rapor isteyince, cezaevinden çıktıktan 10 gün sonra, bu kez Adli Tıpça gözetim altına alındı. Prof. Dr. Ayhan Songar başkanlığındaki 6 kişilik tıp heyeti, M.Ç.'nin akli durumunun komünizm propagandası yapacak düzeyde olmadığı yolunda bir rapor hazırlamıştı. Ancak mahkeme bu raporu "çelişkili" buldu.

M.Ç.'nin raporunda çelişki olduğu görüşünü kabul etmeyen Prof. Songar, "Biz aynanlı bir rapor hazırlamıştık. Daha kısa bir biçimde söz konusu kişinin bu suçu işleyecek bilinçte olmadığını belirtebilirdik. Bir kişinin suç işleyecek bilinçte olmaması için mutlaka akli dengesinin bozuk olması gerekmez" diye konuştu.

DGM Savcılığı, çelişkiye gerekçe olarak raporun bir bölümünde M.Ç'nin akli dengesinin yerinde olduğu, bir bölümünde ise suç işleyecek bilinçte olmadığının belirtilmesini göstermişti. Halen tutuksuz olarak yargılanmakta olan M.Ç., bu çelişki üzerine bir kez daha "gözetim altına" alınacak. Salı günü sol kolu mühürlenerek İstanbul Adli Tıp Kurumu'na götürülecek olan M.Ç. dün Yeşiller Partisi'ni ziyaret etti. M.Ç.'nin annesi Cavidan Çalışoğlu ise, oğlunun bugünkü durumundan çok geleceğini düşündüğünü belirterek, "Bu çocuk topluma bir daha uyum gösteremezse, sorumlusu kim olacak? İnsanın düşüncesini söylemesi suç mu?" diye sordu.

Yeşiller Partisi'ni ziyaret eden 15 yaşındaki M.Ç. durgun ve düşünceliydi. (Fotoğraf: Reuter/Fatih Sarıbaş)

Lise müdürünün ihbarıyla tutuklanmıştı

M.Ç. 122 gün sonra serbest

Çağlayan BİLGEN, Sedat PEKER

İZMİR (MİL-HA)

layacak mıyım bilmiyorum. Zaten bir senem boşa gitti. Ailemin benim yüzümden perişan olması üzüntümü daha da arttırıyor" der.

Eylül ayında okullar açılınca M.Ç., İzmir Valisi'nin araya girmesiyle naklinin yapıldığı Eşrefpaşa Lisesi'ne gider ama okul müdürü kaydını yapmaz. Ailenin itirazları da sonuç vermez. Gazetelerin konuya yer vermesi sonucu İzmir Milli Eğitim Müdürü, kendilerine bakanlıktan M.Ç.'nin İzmir il sınırlarında hiçbir okulda okuyamayacağı kararının iletildiğini söyler. *Cumhuriyet* muhabirinin "Ailesi İzmir'de yaşayan bir çocuk nerede okusun?" sorusu ise yanıtsız kalır. Tepkilerin büyümesi sonucu M.Ç.'nin yasak kararı Konak ilçesiyle sınırlanır. İzmir'in Konak dışındaki yerlerinde okula başlayabilecektir.

● M.Ç.'nin annesi: "Kimseye kin gütmüyorum"

"Okul müdürüne ceza verilsin"

● 15 yaşındaki "komünizm sarığı" M.Ç.'nin annesi Cavidan Çalayoğlu (Avcı), oğlunun ruhsal durumunun bozulduğunu söyledi ve "kimseye kin gütmüyorum" dedi

Çağlayan BİLGEN

• İZMİR (MİL-HA)

15 yaşındaki "düşünce suçlusu" M.Ç.'nin annesi Cavidan Çalayoğlu (Avcı), Türkiye'de bütün çelişkilerin, yanlışlıkların oğlu M.Ç.'nin kullanılarak düzeltilmek istendiğini öne sürerek, "Mesela işkence yapılıyor. Her zaman yapılır bir şey bu. Polislere böyle bir talimat verilmişse yaparlar (tabii. Bunu ben değiştiremem ki? Başbakan mıyım ben?" dedi.

Oğlu M.Ç.'nin daha 15 yaşında hapishanelerde düşmesine, işkence tezgâhlarından geçmesine

Devamı 13. sayfada

Böyle talimat alıyorlar Düşünce suçlusu olarak yargılanan 15 yaşındaki M.Ç.'nin annesi Cavidan Çalayoğlu, çocuğuna haksızlık yapıldığını belirterek, "Ben kimseye kin gütmüyorum. Kimseden davacı değilim. Oğluma işkence yapılmış, yapanlar böyle talimat alıyorlar, işi bu" dedi.

Kâbusun sonu ve "örnek öğretmen"

11 Ekim 1989 tarihli duruşmada Adli Tıp'ın yeni raporu okunur. Raporun içeriği aynıdır. Tek fark, savcının bir önceki duruşmada çelişkili olduğunu söylediği noktalar daha geniş izah edilmiştir. Mahkeme bu rapor üzerine M.Ç.'nin suç işlerken özel kastı olmadığı gerekçesiyle beraatine karar verir. Kararı duyan M.Ç. bayılır.

Çalayoğlu ailesi adliyeden sevinç gözyaşlarıyla çıkar. M.Ç.'nin beraat kararı sonrası ilk sözleri "Artık burada yaşamak istemiyorum. Okula da dönmeyeceğim, Almanya'ya babamın yanına gideceğim" olur. Ama bu da o kadar kolay olmayacaktır. Kasım, Aralık ve Şubat'ta yaptığı pasaport uzatma başvurusu reddedilir. 15 Şubat 1990'daki başvuru da geri çevrilip olay gazetelere taşınınca nihayet pasaport verilir. M.Ç.'nin aylar süren Türkiye kâbusu nihayet bitmiştir. Yaşadıklarının üzerinde bıraktığı arızalarla birlikte Almanya'ya döner.

Müdür ve polis suçlamıştı

ADLİ TIP'ta M.C. aklandı

OKUL müdürü tarafından komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle ihbar edilen 15 yaşındaki M.C.'yi Adli Tıp suçsuz buldu

ADLİ Tıp tarafından mahkemeye gönderilen raporda, M.C.'nin komünizm propagandası suçunu bilerek, kasten işlemesinin psikolojik açıdan mümkün görülmediği bildirildi

RAPORDA ayrıca M.C.'nin zekasının normal olduğu da belirtildi. Adli Tıp'ın M.C.'nin zeka düzeyini ölçmek için "Alexander Testi" uyguladığı anlaşıldı

• Haberi 11. sayfada

İŞTE RAPOR: İstanbul Adli Tıp Merkezi'nin 15.2.1989 tarihinde Adalet Bakanlığı Adli Tıp Kurumu Başkanlığı'na gönderdiği raporda, M.C. suçsuz bulundu

Olayı başlatan muhbir müdür Turan Baysal'a gelince... İki aylık soruşturma sonunda, M.Ç. olayında görevini yaptığına karar verilip aklanır ve işine geri döner. 1991'in 24 Kasım Öğretmenler Günü'nde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından "Örnek Öğretmen" seçilir. Baysal, M.Ç.'nin olayından 4 yıl sonra başka bir muhbirlik vakasıyla yeniden gazetelerde boy gösterecektir. 17 Kasım 1992'de, Karataş Lisesi Müdür Yardımcısı'nın öğrencilerden birinin burnunu kırmasını protesto eden bir grup öğrencinin alkışlı eylem yapması üzerine müdür Baysal, polisi arayıp "PKK'lı öğrenciler eylem yapıyor" ihbarında bulunur. Gelen polisler toplanan öğrencileri dağıtıp, bir kısmını gözaltına alır. Minibüse bindirilen öğrenciler polis tarafından dövülür ama neyse ki bu kez Emniyet'e götürülüp başları daha fazla derde girmeden serbest bırakılırlar.

"Küçük komünist"e doktor nasihatı

"Propaganda yerine kız peşinde koş"

Okulda komünizm propagandası yaptığı öne sürülen ve 8 yıla kadar hapis istemiyle yargılanan 15 yaşındaki M.C.'ye, ikinci kez muşahede altına alındığı Adli Tıp'ta doktorlar "Bu işleri yapacağına kız peşinde koşsan daha iyi olmaz mıydı?" dediler. Bir doktor da, "Kız olsam peşinde koşardım" diye espri yaptı

• Çağlayan BİLGEN

• İZMİR, MİL-HA

İKİNCİ kez Adli Tıp Kurumu'nda müşahede altına alınan 15 yaşındaki "küçük komünist" M.C.'yi muayene eden doktorlardan bazıları, "Bu işlerle uğraşacağına kız peşinde koşsaydın ya" diye öğüt verdiler.

İzmir'de öğrenim gördüğü okul duvarlarına ve sınıfa komünizmi övücü yazılar yazdığı iddiasıyla hakkında dava açılan ve sekiz yıla kadar hapsi istenen 15 yaşındaki M.C.'nin davasına devam edildi. Adli Tıp Kurumu 4'üncü İhtisas Kurulu'na gönderilen dosya uyarınca ikinci kez müşahede altına alınan M.C., rapor için heyet karşısına çıktı. Doktorların yönelttiği çeşitli soruları yanıtla...

Devamı 10. sayfada

'Küçük komünist'le ünlenen İzmir Karataş Lisesi'nde öğrenciler diken üstünde

'Muhbir vatandaş' yine işbaşında

► Okul Müdürü Turan Baysal'ın, arkadaşlarının dayak yemesini bir gösteriyle protesto eden okul öğrencilerini polise "teröristler gösteri düzenliyor" diye ihbar ettiği öne sürüldü. Baysal bu savlarla ilgili sorulara "Ben konuşamam" diye yanıt verdi.

NECATİ AYGIN

İZMİR- M.Ç. olayıyla ünlenen Karataş Lisesi'nde bu kez de 15 yaşındaki E.D.'nin Müdür Yardımcısı Hüseyin Tözün tarafından dövülerek burnunun kırılmasıyla doğan gerilim sürüyor. M.Ç.'yi sıraların üstüne slogan yazdığı için Emniyet'e "küçük komünist" diye ihbar eden Okul Müdürü Turan Baysal'ın...

Karataş Lisesi öğrencileri 'suç'tan kurtaramıyor. Toplumu sarsan ihbar furyası onların da canına okuyor.

-XXX-

Dansçı ayılara özgürlük

Türkiye'de 1990'lı yıllara kadar, sokaklarda tef çalarak ayı oynatanlara ve ayının etrafına doluşup bu gösteriyi izleyenlere rastlanırdı. İzleyicilerin çoğunun çocuk olduğu gösteri bittikten sonra ayıyı oynatan kişi para toplayıp ayıyla birlikte başka bir yerdeki gösteriye doğru yoluna devam ederdi.

Ayıları yetiştirmek için zalim bir yöntem uygulanırdı. Doğal ortamından alındıktan sonra tırnakları ve dişleri sökülen, bazen gözlerine kurşun dökülerek kör edilen yavru ayı kızgın sacın üzerine çıkarılır, ayakları yanınca bir o ayağını bir diğer ayağını kaldırmaya, zıplamaya başlardı. Ayı zıpladıkça tef çalınır, tef sesine şartlanan ayı, sacın üstünde olmadığı zaman da ayaklarının yanacağını sanıp aynı hareketleri yapardı. Ayının insandan birkaç bin kat daha hassas olan burnuna açılan deliğe halka takıp, halkaya bağladığı zinciri beline dolayan, bir elinde tef, bir elinde sopa bulunan ayı sahibi, sokaktaki gösteri esnasında tef çalmaya, sesi duyan ayı da "oynamaya" başlardı.

Daha çok Romanların uğraştığı bir iş olan ve Roman nüfusun kalabalık olduğu bazı Balkan ülkelerinde de yaygın olan ayı oynatmanın Türkiye'deki kökeni eskilere dayanır. Evliya Çelebi, 17. yüzyılda İstanbul'da 70 "ayı esnafı" bulunduğunu yazmıştır. Marmaray ve İstanbul Metrosu kazılarında bulunan hayvan iskeletleri bu geleneğin Bizans döneminde de var olduğunu gösteriyor.

Gazete arşivlerinde ayı oynatmayla ilgili çok sayıda haber vardır. Bazen ayının sahibine ya da izleyenlere saldırması, bazen bir çocuğun ayının peşine takılıp kaybolması, bazen de cadde ortasında ayı gören turistlerin şaşkınlığı haber olmuştur.

Ayıları kendilerinden biri gibi sevenler

Aslında ayı oynatmak 1929 yılının Eylül ayında resmen yasaklanmıştır. Üstelik, toplumda hayvan hakları konusundaki duyarlılığın şimdikinden çok daha az olduğu o dönemde alınan kararın gerekçesi, ayılara eziyet edilmesinin önüne geçilmesidir. Ancak bazı köşe yazarları yasaklamaya karşıdır. *Cumhuriyet* gazetesi yazarı Agâh İzzet, 27 Ocak 1930'daki "Çingenelere Kıymayınız" başlıklı yazısında önce "Yağız tenli, burma bıyıklı, iri kemikli bir çingene erkeğinin elindeki zilli tefi şıkırdatarak kocaman bir ayıya göbek attırmasındaki hususi cazibeyi inkar edebilir misiniz?" diye sorar, ardından yasak kararını alanları "Hayvanların hukukunu muhafaza için yapacak

10 saat yuvasından uzakta kaldıktan sonra, nihayet minaresiz camii hatırlıyarak evini bulan küçük Nâzım, annesi ile birlikte. (Foto: Hürriyet)

Ayıların peşine takılıp evini kaybeden çocuk...

Nihayet "minaresiz,, camii hatırlayıp yuvasına kavuştu

YILDIZ Tabya'da oturan Nâzım Yüksel adında 7 yaşında bir ilkokul öğrencisi dün muhallelerinde oynatılan ayıların peşinde dolaşırken evini kaybetmiş ve tam 10

(Devamı Sa. 5. Sü. 1 de)

Şehirde, ayı oynatanlarla savaşılacak

Şehir içinde, hayvanların burnuna kanca takılıp oynatılmasının çocuklar üzerinde yapacağı kötü etki gözönüne alınarak kesinlikle yasaklanması için çalışmalara başlanılmıştır. Her sokak başında ayı oynatılması şehircilik uzmanları tarafından da yerilmektedir. Nitekim Şehir Meclisi'nin son toplantısında bir üye aynı konu ile ilgili olarak verdiği

başka işleri kalmamış" diye eleştirir. Agâh Bey, ayıların bu karardan zarar gördüklerini de düşünmektedir: "Her gün bir iki gerdan kırıp göbek atma mukabilinde seyircilerin verdikleri fındık fıstıkla beslenen, Çingene evlerinde aile efradından biri gibi muamele gören zavallı ayıcıklar bu durumdan kimbilir ne zararlar görmüşlerdir?"

Akşam gazetesindeki 21 Şubat 1930 tarihli "Dünden" adlı imzasız köşeyi yazan yazar da aynı kanıdadır. Yazar, ayı oynatmanın ayılara zarar vermek şöyle dursun, hayatlarını güzelleştirdiği öne sürer. Üstelik, sokakta oynayan ayılara bu kadar aşina olan insanlar ayıları "kendilerinden biri gibi" sevmekte, onlara kötülük yapmayı aklından bile geçirmemektedir.

Ayıcılar yine çoğaldı

Ayı oynatmak, Belediye yasakları arasında bulunmaktadır. Ancak oynatıcılar çok, oynayanlar da çoktur. İstanbul'da hemen hemen her sokak başında bir oynatıcı görünür. Çoğu kez, oynatanları ilgililer de görürler. «Yasağı niçin uygulamazsınız?» sorusunu, «Uygularız» diye cevaplandırırlar. Hattâ, istatistiki bilgi bile vermekten kaçınmazlar. İşte, bunlardan bir örnek: Bir ay içinde 125 ayı oynatıcı hakkında kovuşturma açılmış, ayılar ellerinden alınmış.. Peki, bu gördüklerimiz nereden geliyor? (Fotoğraf: T. DİVİTÇİOĞLU)

Gazete haberlerine ve köşe yazılarına dayanarak, yasak kararının 1930'lu ve 1940'lı yıllarda etkili olduğunu söyleyebiliriz. Hatta "Eskiden sokaklarda ayı oynatan ayıcılar vardı" türünden nostaljik köşe yazılarına da rastlanır. 1950'li yıllardan itibaren ayı oynatıcılar tekrar ortalıkta gözükmeye başlar. Ayı oynatmak resmen hâlâ yasaktır ama yasa uygulanmadığı için bu yıllarda yeniden yaygınlaşır.

Turistlere ayıp oluyor

Ayı oynatma konusu, gazetelerde turizmin gelişmeye başladığı 1960'lı yıllardan itibaren turizm ekseninde tartışılmaya başlanır. Bir grup köşe yazarı-

na göre ayı oynatmak yabancıların gözünde hayvanlara eziyet etmektir ve turistlere ayıp olmaktadır. Diğer bir grup yazar ise tam aksine, turistlerin ayı oynatma sayesinde Türklerin hayvanlara bağlılığını ve muhabbetini gördüğünü savunur.

Ayının insandan birkaç bin kat daha hassas olan burnuna halka takıp, halkaya bağladığı zinciri beline dolayan, bir elinde tef, bir elinde sopa bulunan ayı sahibi, tef çalmaya, sesi duyan ayı da "oynamaya" başlardı.

İstanbul Belediyesi ve polis, 1964 ve 1967'de ayı oynatanlara karşı birkaç ay boyunca müsamahasız davranır. Ayılarıyla birlikte yakalanan ayı sahipleri nezarete atılırken, ayılar karakolun bahçesindeki ya da yakınlarda bulunan ağaçlara bağlanmaktadır. Ancak toplanan ayılar, barındırılabilecekleri yer olmadığı için, para cezası kesildikten sonra serbest bırakılan sahiplerine teslim edilirler. 1968'de ayıların Gülhane Hayvanat Bahçesi'nde barındırılması gündeme gelse de, kapasite sokaktaki ayıların hepsine yetmeyeceği için bundan vazgeçilir.

1969'un Mayıs ayında Türkiye'ye gelen Batı Almanya Dışişleri Bakanı Willy Brandt ve yanındaki heyetin, İstanbul'da bir restoranda yemek yerken ayılarla karşılaşması ve birlikte fotoğraf çektirmesi, konuyu bir kez daha gündeme getirir. Bakanın zi-

Hayvanat bahçesi kabul etmeyince

Belediye Zabıtasının önce topladığı sonra geri verdiği ayılardan ikisi.

Toplanan ayılar sahiplerine geri verildi

İstanbul Belediyesi ilgilileri şehirde ayı oynatmayı yasaklayarak ayı oynatanların hayvanlarını ellerinden alıp İstanbul Hayvanat Bahçesine sevketmeye başlamışlardır. ancak hayvanat bahçesi ilgilileri "Bizde ayı çok... Başkasına bakacak ne imkânımız var, ne de yerimiz" diyerek ayıları getiren belediye zabıtası mensuplarını geri çevirmişlerdir. Bunun üzerine çaresiz kalan belediye yetkilileri ayıları sahiplerine iade etmiştir. (GHA).

yaretini izleyen *Akşam* gazetesi muhabiri, oynatıcısıyla birlikte yolda yürüyen ayıyı gören Almanların hayretten gözlerinin faltaşı gibi açıldığını, Brandt'ın hemen ayıyı ve sahibini çağırttığını, heyetteki bazı gazetecilerin ayıyı sevmek istediklerini yazarken, *Yeni İstanbul* gazetesi muhabiri belediyenin özensizliğinden yakınır ve olaya tanık olan Türk gazetecilerle yetkililerin utançtan yerin dibine girdiğini yazar.

Göbek de atar pençe de

Bu olaydan sonra ayı oynatılmasının yasaklanması, daha doğrusu zaten varolan yasak kararının uygulanması bir kez daha tartışılmaya başlanır. *Cumhuriyet* yazarı Burhan Felek ayı oynatılmasına karşı olanları bir türlü anlamadığını 2 Haziran 1969'da "Ayılar ve Dayılar" başlıklı yazısında şöyle anlatır: "Dünyanın her yerinde ayı vahşi, daha doğrusu gayri ehli bir hayvandır. Ama Türkiye'de ayı ehlidir. Adamcıldır. Sahibiyle oynaşır. Sokakta gezer, kimseye ilişmez. (...) Ayı aslında bir dağ hayvanı iken biz onu terbiye etmişiz, şehre ve mahalleye sokmuşuz, ona ekmek parası kazandıracak hünerler öğretmişizdir. Belki bunu bir zulüm sayıp ayıcılara kızanlar vardır. Yanlış, çok yanlış! Ayı terbiye etmek de bir nevi marifettir.(...) Bazı arkadaşlar ayı oynatılmasına pek üzülürler pek utanırlar. Neden? Şu ayı

Sahneye çıkan ayıların en ünlüsü Çakır Gazinosu'nda Ahu Tuğba'ya eşlik eden Gümüş'tür. Gümüş, Tuğba'yla birlikte göbek atmakta, Ahu Tuğba kendisine "Sen benim beşinci kocam olacaksın" diyerek espri yapmaktadır.

kadar sempatik hayvan görülmüş müdür? Üstelik kimseye bir kötülüğü yok. Ne kızıyoruz? Dağda kalsa ne olacaktı? Ya postunu almak için öldürecekler, ya açlıktan soğuktan vaktinden evvel ölecekti değil mi? Şimdi gelmiş aramızda göbek atıp para kazanıyor, hem kendi geçiniyor hem sahibi. Kötülük bunun neresinde?"

Bir ayının dağda kalsa açlıktan ve soğuktan öleceğini öne sürmek gerçekten çok ilginçtir! Diğer yandan yazarın iddia ettiğinin aksine sokaktaki ayıların hepsi "adamcıl" değildir. Kimseye ilişmedikleri iddiası da yanlıştır, zira gazetelerde öfkelenip kaçan ve etrafa saldıran ayılarla ilgili çok sayıda haber vardır.

Saldıranlar, çoğunlukla sahiplerinin sopayla dövmesine sinirlenen ve burunlarındaki halkayı koparan ayılardır. Sahibi, burnuna takılı halkaya bağlı zinciri çektiğinde çok acı çeken ayı bu yolla zaptedilir. Burunlarındaki halkayı çıkardıktan sonra ayıları zaptetmek çok zordur. 16 Mayıs 1967'de yaşanan ve ucuz atlatılan olaydaki gibi, bazen sahipleri saldırgan ayıları –*Yeni İstanbul*'un ifadesiyle- "telkin yolu ile" sakinleştirir. Ama ayının sakinleştirilemediği ve insanların öldüğü saldırılar da yaşanır. Birçok olayda da saldırıyı durdurmanın tek yolu, ayıyı öldürmek olmuştur.

Sahibinin elinden kurtulup etrafa saldıran ayılarla ilgili haberlerin en acayiplerinden biri 2 Ağustos 1971'de *Hürriyet*'te çıkar. "Sahibi şarabı fazla içince zavallı ayının başına gelmedik kalmadı" başlıklı habere göre, Kumkapı'da sahibi şarap içip sızan ve sokakta oynatılan ayıların ezici çoğunluğu gibi adı Ko-

Sahibi şarabı fazla içince zavallı ayının başına gelmedik kalmadı

Foto Biğortaj : HAMİ ALKANER

1 KOCAOĞLAN EKİP OTOSUNDA :

2 MÜDÜRİYET YERİNE HAYVANAT BAHÇESİ :

3 KIZINCA, ŞAHA KALKTI :

"KOCAOĞLAN" KAÇINCA PANİK BAŞLADI

4

5 ZARARSIZ HALE GETİRİLDİ :

AYICI AYVAZ PERŞEMBE HALDE EVİNİ YOLUNU TUTTU

6

caoğlan olan ayı burnundaki halkayı çıkarıp etrafa saldırır. Olay yerinden geçen ekip otosundaki bir polis, yine tesadüfen oralarda olan ve eskiden ayı oynatıcılığı yapan İsmet Aslan adlı bir gencin yardımıyla ayıyı ekip otosunun arkasına, normal zamanda zanlıların konduğu bölüme sokmayı başarır. İlginç bir detay da İsmet Aslan'ın ayı oynatıcılığını yüzüne yediği bir pence darbesi nedeniyle bırakmış olmasıdır. Polis ve İsmet, Kocaoğlan'ı ekip otosuyla Gülhane'ye, hayvanat bahçesine götürür. Görevlileri beklerken, İsmet, Kocaoğlan'ı araçtan çıkarıp bir ağaca bağlamak ister ama elinden kaçırır. İsmet'i de arkasından sürükleyip kaçan Kocaoğlan'ı dört görevli uzun demir kelepçeler kullanarak güçlükle etkisiz hale getirir. Bir gece hayvanat bahçesinde tutulan Kocaoğlan, ertesi gün sahibi Ayvaz'a teslim edilir. Bir gün önce sızıp kalan Ayvaz, *Hürriyet* muhabirine 20 yıldır "ayıcı" olduğunu ve ilk kez başına böyle bir şey geldiğini söylemiştir.

13 Temmuz 1986'da, Avrupa Konseyi'nin bir toplantısı için İstanbul'da bulunan Alman Yeşiller Partisi üyesi parlamenter Uli Fischer de ayı korkusunu yakından hissedenlerden biridir. Fischer, artık yok

olan ve üzerinde Mirilayon Otel'in yükseldiği bin yıllık Bizans kilisesi Mirilaion ve yanındaki 71 sütunlu sarnıcı görmek için Aksaray'a gitmiştir. İçinde biriken çöpler yüzünden 3,5 metrelik sütunların 70 santime indiği zifiri karanlık sarnıca giren Fischer'in karşısına çöpleri karıştıran bir ayı çıkar! Allahtan ayı da çığlık atıp geri kaçan Fischer'den ürküp diğer yöne doğru kaçmıştır. Ayının sahibi, bir sütuna bağladığı ayının ipini koparıp çöpleri karıştırdığını, çok uysal olan hayvanın turistlerle arasının çok iyi olduğunu söyleyip yüreklere su serperken, Fischer'i "Çöplüğün içinde ne işi varmış" diye eleştirir. Alman parlamenter ise İstanbul'un sürprizlerle dolu bir yer olduğunu gözleriyle görmekten memnun olduğunu söylemiştir.

Kocaoğlan kulunç kırıyor

Bor'a çoktanberi ayı gelmemiş, buyüzden Kocaoğlandan şifa bekleyenler de hayli çoğalmışlar. Bu defa Kocaoğlan hem kulunç kırdı, hem oynadı

Bir fizik tedavi yöntemi olarak ayı kullanımı

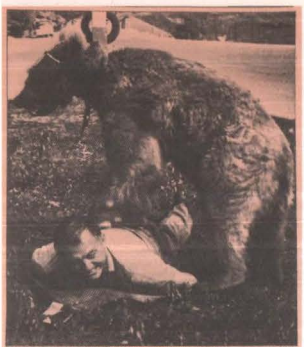
İlginç bir ayılı haber türü de, sırt ağrısına derman bulmak için ayıya sırtını çiğneten insanlarla ilgili haberlerdir. Bu müthiş fikir, muhtemelen daha önceden bulunmuştur ama bu haberler 1950'li yıllarda başlayıp 1970'li yıllardan sonra artış gösteriyor.

13 Mart 1962 tarihli *Hürriyet*'teki resim altı haberde bir ayının bir kadının üzerine çıktığını ve sırtını çiğnediğini görüyoruz. İzmir'de yaşanan olayın kahramanı kadın, sırt ve bel ağrıları için en iyi ilacın ayı olduğunu söylemektedir.

13 Mayıs 1976 tarihli habere göre ise sırt ağrılarından şikâyetçi olan İzmitli Burhan Utku, her ayı gördüğünde sırtını çiğnetmektedir. "Pençeleri agır ama yumuşak" diyen Utku, seansın sonunda ayıya

Ağrılara çok iyi geliyor diye sırtını ayıya çiğnetiyor!

Amerikalı assubay da ağrıları geçsin diye sırtını ayıya çiğnetti

"Ellerin dert görmesin, geniş pençelerin bana ilaç gibi geliyor" demeyi de ihmal etmez. 3 Şubat 1977 tarihli haberde ise Karamürsel'de görevli bir Amerikalı astsubayın sırtını ayıya çiğnettiği anlatılıyor. Astsubay da ayının iri pençelerini övmüş ve "Sağolsun kemiklerimi çatırdattı" demiştir.

İzmirli Mehmet Uçan'ın da aynı yöntemi kullandığını 19 Temmuz 1987 tarihli haberden öğreniyoruz. Habere bakılırsa Uçan, "Allah insanı ayıların altına düşürsün, hastaneye düşürmesin" diye dua etmektedir. *Günaydın*'ın İzmir muhabiri Nebil Özgentürk'ün 22 Temmuz 1985 tarihli, "Kendini ayıya çiğnetti" başlıklı haberine göre sırt ve bel ağrısı çeken ayakkabı tamircisi Ahmet Usta da tıptan derman bulamayınca, yakınlarının tavsiyesiyle, sırtını ayıya çiğnetmeye karar vermiştir. Muhabir, aradığı ayıyı Kordon'da bulan ve turistlere gösteri yapan Kocaoğlan'ın sahibiyle 1500 liraya anlaşan Ahmet Usta'nın "Iriyarı olduğum için kendimi çiğnetecek adam bulamıyordum, Allah ayıdan razı olsun" dediğini de yazar.

Kendini ayıya çiğnetti

5 yıldır bel ağrıları çeken Ahmet Usta 1500 lira verip kendini ayıya çiğnettikten sonra rahatladı

Nebil ÖZGENTÜRK

Ayakkabı Tamircisi Ahmet Saner doktor doktor dolaşıp kurtulamadığı bel ağrıları için yakınlarının tavsiyesi ile bir ayı arama ya başladı.

Kordon'da turistlere gösteri yapan Kocaoğlan görünce koşup sahibiyle anlaştı. Kocaoğlan Ahmet Usta'yı çiğnerken ayının sahibi "Bizimki bu işlere alışık, her ay dört kişiyi çiğner duasını alır" diye konuştu.

Ahmet Usta "Ben saunalara alışık değilim, eh biraz da iri yarı olduğumdan sırtımı ezecek adam da kolaylıkla bulamıyordum, ayıların eline kaldık" dedi.

Ayıya belini çiğnetmek için yere uzanan Ahmet Usta önce biraz korktu fakat Kocaoğlan'ın kendisini incit-

Ne yazık ki bu her zaman güvenli bir tedavi yöntemi değildir. *Hürri-*

yet gazetesinde 7 Mayıs 1955'te kendini ayıya çiğneten adamın başına gelenlerle ilgili bir haber vardır. Antalya'nın köylerini dolaşarak ayı oynatan iki kişi, bir köyde gösterilerini tamamlayıp paraları topladıktan sonra bel ve sırt ağrılarından muzdarip olanlara sırtlarını ayıya çiğnetmeleri tavsiyesinde bulunmuş, ancak daha ilk denemede Yaşar Soydan adlı adamın belkemiği kırılmıştır.

GÜVENLİ TEDAVİ — Mehmet Uçan adlı yurttaş, sırt ağrılarından yakınıyordu. Gitmediği doktor kalmamış. Romatizma iğneleri, adale gevşetici ilâçlar, hiçbirisi para etmedi. Mehmet Uçan'ın bir korkusu da yanlış tedaviye kurban gitmekti. Bu yüzden doktorların fizyo-terapi tedavisini reddetti. "En güvenli yol" diyerek yolda rastladığı İzmirli ayıcı Ali Sert'in ayısı "Boz Oğlan"a kendisini teslim etti. Vizite parasını Boz Oğlan'ın sekreterliğini yapan Ayıcı Ali aldı. Fotoğrafta "Allah insanı yola, ayıların altına düşürsün, kimseyi hastaneye düşürmesin" diye dua ederek fizik tedavi gören yurttaş Mehmet Uçan görülüyor. **(Fotoğraf: ALİ ERGÜVEN-a.a.)**

Dağların zirvesinden şöhretin zirvesine

Sokakta oynatılan ayıların, bazen gece kulüplerinde sahneye çıkarıldığı da olmuştur. 9 Eylül 1984 tarihli gazetelerde, bir Alman bankasının İstanbul Hilton Oteli'ndeki kuruluş yıldönümü gecesinde, sahnede ayı oynatıldığının haberi vardır. Açıklama yapan bir otel yetkilisi tarihlerinde ilk kez otele ayı soktuklarını ve sahnede üç ayının yaptığı gösteriyi özellikle Alman bankacıların çok beğendiğini anlatır. Aslında otel yöneticisinin sandığının aksine, Hilton'a ilk kez ayı sokulup sahneye çıkarılmasının tarihi daha eskidir. 1956'daki yılbaşı gecesi için sahneye hem ayı hem eşek çıkarmak isteyen dönemin otel yöneticileri sağa sola eşek ve ayı aradıkları haberini salmış, *Milliyet*'in haberine göre Hilton onlarca eşekçi ve ayıcının istilasına uğramıştır. Yılbaşında sahneye gerçekten bir ayı çıkar ve sokaktaki gösterisini bu kez otelin davetlilerine sergiler, ama elimizde ne yazık ki eşeklerin ne tür bir gösteri yaptığına dair bilgi yok.

Alman bankacılar ayı oynatırken...

Hilton'da ayı oynattılar!

Hilton Oteli'nin Altın Kubbe Salonu'nda Alman Land Sbausparkase Bankası'nın 55'inci Kuruluş Yıldönümü ayı oynatılarak kutlandı.

Bu güne kadar ilk kez Hilton Oteli'ne ayı aldıkları-nı söyleyen Halkla İlişkiler Müdürü Mehmet Kunt "Değişiklik olsun diye Alman bankacıları 55'inci yıl dönümünde otelimize 3 tane ana ayı getirtik. Ayıların gösterileri bankacılartarafından ilgi ile izlendi" dedi. Alman 40 kişilik bankacılar grubunun gecesi 2 milyon liraya mal oldu.

Ömer BALIKSIRTI

Sahneye çıkan ayıların en ünlüsü ise 1989'da Çakır Gazinosu'nda Ahu Tuğba'ya eşlik eden Gümüş'tür. Gösterinin başından itibaren sahnenin bir

HARİKA... AHU ve sahne arkadaşı

köşesinde oturan Gümüş, finalde Tuğba'yla birlikte göbek atmakta, Ahu Tuğba kendisine "Sen benim beşinci kocam olacaksın" diyerek espri yapmaktadır. *Güneş* gazetesine bu parlak buluşun sahibinin menajeri olduğunu söyleyen Ahu Tuğba, "Ayı da bize çok alıştı. Hatta gösteriden önce kulise de geliyor. Sahibine iyi para veriyoruz. Üç dakikalık şov için 50 bin lira. Hesaplayınca vokallerin kazandığından fazlaya geliyor. Hatta vokal arkadaşlar da bu durumdan şikâyetçi" demektedir.

Ahu'nun son bakışı — Ahu Tuğba, sahibine bağlı ayıya son defa bakıyor. Arkada Selçuk Ural şarkı söylüyor, vokalistler eşlikte... (Fotoğraf: Uğur Saner)

Ahu'nun ayısına veto

Ahu Tuğba'nın sevimli ayısı, röportajı yaptığımızda her şeyden habersiz programına hazırlanıyordu. Sahnede son günlerini geçirmekte olduğunu nereden bilebilirdi ki?... Langa Karakolu'ndan gelen ani bir emir ayının sanat yaşamını sona erdirmişti.

Her sektörde ayıya artan bir rağbet olduğunu söyleyen Ahu Tuğba, "Tabii herkes keşke ayı olsaydı demek değil bu. Ama ayının maaşı karşılaştırıldığında bizden fazlaya geliyor. Sadece üç dakikalık şov için 50 bin lira ödeniyor ayıya" şeklinde konuşuyor.

Çakıl Gazinosu'ndaki şovu sırasında, ayıya "Sen benim 5. kocam olacaksın' diyen Ahu Tuğba, kendisine bakabilecek, sahip çıkacak ve kendi içinde bulunduğu piyasadan olmayacak bir erkek arıyor. Tuğba'ya göre erkek dünyanın en 'mukaddes olay'ı.

MERT ALİ BAŞARIR

Ülkemiz "yeni bir yasak" daha kazandı... Bu yasaklı bir "şey"... Hem de **Ahu Tuğba** ile birlikte **Çakıl Gazinosu**'nda sahneye çıkan, sanatçı bir ayı... **Langa Karakolu**'ndan gelen ani bir emirle ayının sanat yaşamı bir anda son bulmuştu. Demek ki ayıların hayatı sadece belediye ile değil, aynı zamanda Langa Karakolu'yla da ilgiliymiş. Ahu Tuğba'nın sevimli ayısı röportajı yaptığımız gece her şeyden habersiz programına hazırlanıyordu. Sahnedeki son günleri olduğunu nereden bilebilirdi ki...

Magazin basınının demirbaşlarından bir tanesi **Ahu Tuğba**... Film setlerinden sahne provalarına, nikâhtan, boşanma davalarına koşturmakla geçiyor günleri. Dün'kü konuşmamızda "Büyük bir şey kalmadı, gazinonun konsümasyonu oldum" diyor... Seks sembolü olmaktan, kocalarının aldatmasından şikâyetçi... "**Erkek Fatma gibi**" büyüdüğünü söylüyor. Sanat yaşamına başlaması yönetmen Ömer Var'la tanışmasıyla... Ömer Var'la ilk filmi **Portakal, rakı takdiriyorum**'da oynuyor. Ayrıca **Dolu ve Sivas**'ları çevriliyor. Görmez'den edindiğimiz bilgi, Sivas'tan getirdiklerin insana daha yakın olduğu...

Ayıcıya göre erkek ayı daha ideal. Bu hayvancıklar 3 aylıkken eğitime başlıyorlar. Ayıcının dediğine göre, ayılar 5 yaşına kadar her iki "**hava şartlarından**" dolayı hasta olmuyorlar. Çünkü 5 nüfus Sibirya'dan Görmez'e çadırda yaşıyor. Şöyle **Ahu Tuğba** ile birlikte yürüyüşe çıkarıp **Selçuk Ural** ile görüştüklerini konusunda şunları söyledi: "Birkaç parkayla arasının sarmak zordur. Ama ve kovboylarda mahkûmuz. Örneğin Frank Sinatra ile Sammy Davis çıkıyor. Liza Minelli de vokal yapıyor, Türkiye'de böyle şeyler yerleşmedi. Ahu'nun kadınlığı benim şarkıcılığımla birleşince daha güzel bir tablo çıkıyor ortaya..."

Gazinonun kulis kapısı da hayli ilginç... **Emrah**'tan şarap parası almak için içeri girmeye çalışan tek bacaklı bir kabadayı, kaset doldurmaya çalışan komşular. "**Ben yürüm, Emrah'a görmeye geldim**" diyerek, Emrah'ı öpmek isteyen sivilleri gözüler. Kulis kapısından **Kamil Maaraoğlu** ve **Uğur Sanar** ile içeri girerken "**Paroları unuttuk, bilahara nakledeceğiz**" diyerek başlıyor. Çünkü 5 nüfus Sibirya'dan Görmez çadırda yaşıyor. Şöyle **Ahu Tuğba** ile birlikte yürüyüşe çıkarıp **Selçuk Ural** ile görüştüklerini konusunda şunları söyledi: "Birkaç parkayla arasının sarmak zordur. Ama ve kovboylarda mahkûmuz. Örneğin Frank Sinatra ile Sammy Davis çıkıyor. Liza Minelli de vokal yapıyor, Türkiye'de böyle şeyler yerleşmedi. Ahu'nun kadınlığı benim şarkıcılığımla birleşince daha güzel bir tablo çıkıyor ortaya..."

Gazinonun kulis kapısı da hayli ilginç... **Emrah**'tan şarap parası almak için içeri girmeye çalışan tek bacaklı bir kabadayı, kaset doldurmaya çalışan komşular. "**Ben yürüm, Emrah'a görmeye geldim**" diyerek, Emrah'ı öpmek isteyen sivilleri gözüler. Kulis kapısından **Kamil Maaraoğlu** ve **Uğur Sanar** ile içeri girerken "**Paroları unuttuk, bilahara nakledeceğiz**" diyerek başlıyor. Çünkü 5 nüfus Sibirya'dan Görmez çadırda yaşıyor. Şöyle **Ahu Tuğba** ile birlikte yürüyüşe çıkarıp **Selçuk Ural** ile görüştüklerini konusunda şunları söyledi: "Birkaç parkayla arasının sarmak zordur. Ama ve kovboylarda mahkûmuz. Örneğin Frank Sinatra ile Sammy Davis çıkıyor. Liza Minelli de vokal yapıyor, Türkiye'de böyle şeyler yerleşmedi. Ahu'nun kadınlığı benim şarkıcılığımla birleşince daha güzel bir tablo çıkıyor ortaya..."

— Ahu Hanım, film ve sahne hayatını çeşitleri birbirine "Duygu Asena'nın güzerğâhını" ideminiyle. Biraz anlatır mısınız?

TUĞBA — 12 yaşında falan dem başladığımda. Annemin babasının ayrılığı vardı. Bir gün Beyoğlu'nda gidiyorum, bir yönetmen çevirdi ve adamı dövdüm. Ondan sonra karakollu oldu. O zamanın parasıyla 3500 lira kazanılığında "**Şeytan**" adlı ilk filmimi yapmış oldum.

— Ahu hanım, bugüne kadar şovlarınıza at, araba, motosiklet gibi ulaşım araçlarıyla çıktınız. *Böyle bir sahne trafiği nereden akluna geldi?*

TUĞBA — İlk motosiklette başladık. Daha sonra araba olayı gündeme geldi. Çakıl'da **İbrahim Tatlıses, Muazzez Abacı** kadrosu vardı. **Gönül Yazar** Stardom'yordu. **Hülya Süer, Kutlu Pınarlı**'yla Büyük Maksim'de çalışıyorduk. Bir hafta sonra üstümüze Emel Sayın, Güngör Bayrak, **Müjde Ar** gibi bir kadro açılacağını duyduk. Bir yenilik yapmak istedik. Araba çıkardım. Tüylerden kafesler koydurtum, kızları

Bu haberden yaklaşık bir ay sonra, *Cumhuriyet* gazetesinde, Ahu Tuğba'nın ayılı gösterisine yasak geldiği haberi görüyoruz. Haberi yapan Mert Ali Başarır, Gümüş'ün son gecesine ve Langa Karakolu'ndan gelen polisler tarafından götürülmesine de tanıklık etmiş, bu esnada sahibiyle de sohbet etme fırsatı bulmuştur. Gümüş'ün sahibi Erol Görmez, "Her akşam ayımla birlikte buraya gelip rakı içerek, portakal yiyerek takılıyorum" demesinden anlaşıldığı gibi hayatından memnundur.

Mesleğin bazı inceliklerinden de söz eder Görmez. Beş aylıkken iğneyle bayıltılan ve burunlarından halka geçirilen yavru ayıları avcılardan satın almaktadırlar. Ayı oynatıcısı Görmez, ayıların genellikle Düzce, Bolu, Kastamonu ve Sivas'ın ormanlık bölgelerinden getirildiğini, insanlara en sıcak davrananlarınsa Sivas'tan getirilen ayılar olduğunu iddia eder.

Ayılar, Yeşilçam filmlerinde de rol alırlar. Genelde figüran olan ayıların başrole yükselişini görmek için 1990 yılını beklemek gerekir. Nesli Çölgeçen'in İmdat ile Zarife filminin başrollerini Şevket Altuğ ve Ayı Ayşe paylaşırlar. Yönetmen Çölgeçen, Ayşe'nin çabuk uyum sağladığını, tek sorunun alışık olmadığı için geceleri çalışmak istememesi olduğunu söylemektedir.

Türk sinemasından "yeşil" mesaj: Bütün yaratıklar kendi doğal ortamlarında mutludurlar

Başrolü bu kez "ayı" aldı

• Ayça ATİKOĞLU

BÜTÜN yaratıklar kendi doğal ortamlarında mutludurlar..." "İmdat ile Zarife" filminin ana mesajı bu... Bir süredir yaşamla örtüşen filmlere yönelen Türk sineması, bu filmle ilk kez doğayı ana tema olarak seçmiş bulunuyor.

MTV'nin yapımını üstlendiği, Nesli Çölgeçen'in çevirdiği, Nesli Çölgeçen, Hakan Aytekin ve İrfan Ertoğlu'nun senaryosunu yazdığı, kameramanlığını Turan Yavuz, görüntü yönetmenliğini Aytekin Çakmakçı, sanat yönetmenliğini Ani Pertan'ın yaptığı filmde, bir "ilk" daha var.

Türk sinemasında başrolünün bir hayvan çerçevesinde kurulduğu ilk film "İmdat ile Zarife". Filmin kahramanları Şevket Altuğ ve Ayı Ayşe... Yaklaşık 500 milyon liraya maloluacak film, yönetmen Çölgeçen'in anlatımıyla, "Biri bir yönden, diğeri bütünden birbirine bağlı iki varlığın yaşam mücadeleleri", yani bir ayı ile roman oynatıcısının yaşam savaşı ve bu savaş çerçevesinde yaşadıkları sevgi, dostlukları, çatışmaları...

Peki, bir ayıyı oynatmak yönetmen açısından büyük zorluklar getiriyor mu?.. Nasıl başa çıkıyor Ayşe'yle?.. "Tekrar yönetmeyle" diye yanıtlıyor yönetmen ve devam ediyor: "Ayşe zincir ve sopayla yönetilmeye alışmış ama biz bu yöntemi benimsemiyoruz. Bir hareketi kırbaçlayıp yaptırarak öğretiyorsa. Bazı hareketleri seviyor ve bayıla bayıla yapıyor, demek ki gönlü geliyor. Gönülü yapmadan alışık olmadığı için geceleri aslı çalışmak istemiyor ve büyük ısrar veriyor, pençeler atıyor, bir başka sevmediği şey gürültü ve çok hareketlilik, çevresi fazla kalabalık olunca hemen bayılıveriyor. Günlük yaşamdan farklı bir şeyler yaptığının tabii ki farkında, set dışında daha doğal davranıyor örneğin, ama bir filmde oynadığının farkında mı bilmiyorum."

Ayşe'nin roman hakkını, Ayşe'nin yanında Şevket Altuğ'u da eğitiyor ve hayatından son derece memnun görünüyor. Filmdeki bütün rollerde oynayanlar "gerçek insanlar", yani turist rolündekiler turist, dansöz rolündekiler dansöz, roman rolündekiler roman. Bu anlamda "İmdat ile Zarife"ye yarı belgesel de denilebilir. Çekimlerin bir bölümünün yapıldığı İlyas Restaurant'ta Ayşe de turistler de alabildiğine keyifli görünüyordu, herkes rolünü benimsemişti. Aksamları MTV stüdyosunda yarmaya başlayan Ayşe, (filmdeki adı Zarife) sabahları 8'de çalışmaya başlıyor ve hakkını da yanında olduğundan oradaki sporları hiç de yadırgamıyormuş gibi. Ancak artist olduğundan beri daha çok sevilmeye, okşanmaya ve yemeye alışmış olduğu belli (Ayşe çekimlerin ilk gününden bu yana beş kilo almış). Film bittikten sonra Yeşilçam günlerini değerlendirmeye başlayacağı kesin...

Bakıcısı "Şevket Altuğ söyler söylemez" Ayşe pozunu alıyor...

Yevmiyesinin yarı fiyatına kamera karşısına geçti

ZORLANMADI: Yıllardır sokaklarda turistleri, küçük çocukları eğlendirmek için dans eden kocaoğlan, çekimler sırasında da hiç zorlanmadı. Kocaoğlanın payı 20 Nisan gecesi ekranlarımıza gelecek.

SETE GELİYOR: Kocaoğlan televizyon çekiminin yapılacağı sete hem dansöz hem olarak taksi bölgesinden kamyonetle geldi.

TRT, ayı oynattı

KENAN YALIM

"BİRAZ Düş Biraz Gerçek" adlı programın yapımcıları ayı sahiplerinin istediği 500 bin lira karşısında ne yapacaklarını şaşırdılar. Ancak kocaoğlanlardan birinin sahibi 200 bin liraya "olur" deyince sorun hallediidi.

DOLAPDERE'nin ara sokaklarında, esmer vatandaş karşısındaki iri gözlü adamla oki bir pazarlığa tutuşmuştu.

"Abe sen ne dersin? Hem hayvancağın alacaksın, filmini çekeceksin. Hem de 'Yoke Yoke' oynatacaksın. Sonra da vereceksin ikiyle kayıse... Beşyüz bindim aşağı olmaz..."

Evet, yukarıda sözünü ettiğimiz pazarlık aşı bulduğu TRT'nin prodüksiyon görevlisi aramızda geçiyordu. "Biraz Düş Biraz Gerçek" adlı yeni eğlence programının turizmle ilgili bölümü için bir ayı gerekliydi. Öyle ya, ülkemizde turizm deyince lokum, şiş kebap ve Sultanahmet Meydanı'yla birlikte akla hemen "Kocaoğlan" gelmiyor mu? Bu nedenle TRT'ciler iki gün boyunca Dolapdere sokaklarını arşınlıdılar. Ancak hiçbir ayı sahibi 500 bin liradan aşağıya kapı açmıyordu. Uzun araştırmalardan sonra ayı sahiplerinden biri TRT ye kolaylık göstererek 200 bin liraya kamera karşısına geçmeye razı oldu.

"Hayal Gemisi" adlı programın yayından kaldırılması üzerine Nuray Kadir Yılmaz çiftî tarafından hazırlanan "Biraz Düş Biraz Gerçek"in parodilerini Gani Müjde yaptı.

Alman turistlerin ayıyla imtihanı

Sokakta oynatılan ayılarla ilgili en hararetli tartışmalar ise 1980'li yıllarda yaşanır. Artık iş o hale gelmiştir ki, ayı oynatıcılarının bölgeleri bile bellidir. Kağıthane'de yaşayan ayılar ve sahipleri Taksim bölgesinde, Halkalı'da yaşayanlar Sultanahmet bölgesinde faaliyet göstermektedir.

AYILAR DA AŞIK OLUR

Kocaoğlan Maria'nın arkasından ağladı!

Alman turist Maria, Mustafa Köprü isimli esmer ve tandaşın, Kocaoğlan ile yadığı gösteriyi ilgiyle iz ledi ve sonra da hiç çekinmeden onu sevip, armut vardı.

Ancak Maria'nın arkasını dönüp yürümeye başlaması üzerine Kocaoğlan huysuzlandı ve garip sesler çıkararak, arkasından koşmak istedi. Bunun üzerine ayıcı Mustafa "Bizim ayı, sarışın Alman'a aşık oldu. Bilirim huyunu az soara da ağlar" diyerek herkesi güldürdü. Yazısı 4'de

•Zafer ŞENGÜL•

"Bizim ayılar kız bile kaçırır"

Maria ile Kocaoğlan'ın aşkı böyle başladı. Alman turiste, ilk görüşte aşık olan ayının çıkarmaya başladığı bazı garip sesler üzerine turist kafilesinin tercümanı "Matmazel Maria, ayı size aşık oldu. Bizim Anadolu'da bazı ayılar kız bile kaçırır, ona göre dikkatli olun" diye kızı uyardı...

1980'li yıllarda ayılar, en çok turistlerin şaşkınlıklarıyla haber olurlar. 1 Ekim 1985 tarihli *Tan*'da, Maria adlı Alman turistin, gösterisini izledikten sonra armut verdiği Kocaoğlan adlı ayının, genç kadını takip ettiği ve ağladığı haberi vardır. Gazete ayının bu davranışını Maria'ya âşık olduğu şeklinde yorumlamıştır.

13 Ağustos 1986 tarihli *Günaydın*'da ise "Ayıdan gördüğü dostluk Franz'ın gözlerini yaşarttı" başlıklı bir haber görüyoruz. Franz da Türkiye'de ayılarla macera yaşayan yabancıların çoğu gibi Alman'dır. Haberdeki ifadeyle söylersek "Türkler hakkında bilgi edinmek üzere ülkemize gelen Alman punkçı Franz" sokakta gördüğü ayılarla bol bol fotoğraf çektirmiştir. Ayıları çok sevdiğini söyleyen ancak ülkesinde sadece hayvanat bahçesinde görebildiğinden yakınan Franz, "Türklerin ayıları sokakta dolaştıracak kadar hayvansever bir millet olduklarını rüyamda görsem inanmazdım" da demiştir.

"Kore'den adam getirip sokak köpeklerini yedireceğim"

12 Eylül 1980 darbesini takip eden yıllarda hayvan hakları mücadelesi veren dernekler daha görünür olmuşlardır. Darbenin siyaset ve örgütlen-

me yasakları yüzünden, siyaset dışı birçok dernek gibi hayvan hakları dernekleri de, daha çok insanın gidip gelmeye başladığı yerlerden olmuş, artan faaliyetleri gazetelerde daha çok haber yapılmaya başlanmıştır. Büyüyen derneklerin uluslararası hayvan hakları örgütleriyle ilişkilerini artırması da tüm sokak hayvanları gibi ayılar için de iyi bir gelişmedir.

"Ayı"dan gördüğü dostluk Franz'ın gözlerini yaşarttı

"Ayıları böyleyse"...

"Mutlu an..."

Uluslararası hayvan hakları örgütlerinin ayılarla ilgili ilk tepkisi 1986'nın Aralık ayında gelir. *Güneş*'in haberine göre Avrupalı hayvanseverler İstanbul Belediyesi'nin sokaklarda oynatılan 24 ayıyı itlaf edeceğini öğrenmiş ve elçilikleri aracılığıyla belediyeye tepki göstermiştir.

15 Aralık 1986 tarihli *Günaydın*'daki "24 ayı yüzünden Avrupa'yı ayağa kaldırdık" başlıklı habere göre ise olayın gelişimi şöyledir: İstanbul Hayvanseverler Derneği yöneticileri, belediyenin giriştiği sokak köpeği katliamının durdurulması için başkan Bedrettin Dalan'la görüşmüşlerdir. 12 Eylül'den sonra seçilen İstanbul'un belediye başkanları arasında en çok sokak hayvanını öldürterek tarihe geçen Dalan, eleştirilere öfkeyle karşılık vermiş ve "Daha durun siz. Güney Kore'den turist getirtip bütün köpekleri yedireceğim" deyip odayı terk etmiştir. Hemen ardından odaya gelen başkan yardımcısı Atanur Oğuz da hayvanseverlere "Ben de dün 24 ayı toplattım, onları da itlaf ettireceğiz" demiştir. Belediye yetkililerinin dediğine göre her iki söz de şakadır. Ama hayvanseverler şaka olduğunu anlamamış, gazetenin ifadesiyle "fenalık geçirmiş" ve durumu Avrupa'daki kardeş örgütlerine haber vermişlerdir. Dalan'ın yardımcısının sözlerinin gerçekten şaka

24 ayı yüzünden Avrupa'yı ayağa kaldırdık!

Kaybolan ayılardan birisi Ahu'da

İstanbul Belediye Başkan Yardımcısı Atanur Oğuz'un "24 ayı toplattım. Hepsini öldürteceğim" şeklindeki sözü, uluslararası "Ayı sorununu" yarattı

Ahu, ayıları çok seviyor...

İldeniz

Dalan

olup olmadığı kesin değildir; ancak kesin olan 24 ayının öldürülmekten kurtulmuş olmasıdır.

Turizm patlamasının beklendiği 1987'de turistleri korkuttukları gerekçesiyle ayılar toplanmaya başlar. Ama çok önemli bir sorun vardır, toplanan ayıların ne yapılacağı bilinmemektedir. Bu nedenle ayı oynatma yasağı, belediye zabıtalarının gazetecilere poz verdiği göstermelik operasyonlardan ibaret kalır ve birkaç hafta sonra biter.

Eziyete son, ayılara özgürlük

1988'de, turizm mevsimi açıldıktan hemen sonra hayvanseverler, dönemin Turizm Bakanı Tınaz Titiz'i ziyaret edip ayı oynatma yasağını uygulamasını isterler. Bakan Titiz, gerçekten de konunun hallolması için uğraşır. İlk iş olarak, 30 Mayıs 1988'de, valiliklere yazı yazarak ayı oynatılmasına kesinlikle müsaade edilmemesini ister.

Gazetelerde yine bu karara karşı çıkan köşe yazarları vardır. 4 Haziran 1988'de *Milliyet* yazarı Teoman Erel, "Hindistan'da yılan oynatılır, bazı ülkelerde maymunlara gösteri yaptırılır, İngiltere ve Fransa'da köpek yarışları vardır, birçok ülkede yunuslar nefis gösteriler yapar, Rusya sirklerinde ayılar bisiklete bindirilir. Bizde niye ayı oynatılmasın" yazdıktan sonra "Bu ülkede yaşayan herkesin ayılarla bir geçmişi vardır" deyip bir de anısını anlatır: Daha önce çalıştığı gazetede iriyarı bir arkadaşları izin-

deyken, masasına sokaktan geçen bir ayıyı oturtup daktilonun önünde fotoğrafını çekmiş ve arkadaşlarına şaka yapmışlardır!

Turizm Bakanı Tınaz Titiz'in çabaları ise ne yazık ki sonuç vermez. Zira hiçbir valilik ve belediye sokaktan topladığı ayılarla uğraşmak istememektedir. Yasak kararının uygulanamayacağı anlaşılınca Eylül ayında Turizm Bakanlığı'ndan, ayıların eziyet edilmeden oynatılacakları bir proje üstünde çalışıldığı açıklaması gelir. Buna göre ayılar ve sahipleri uzmanı eğitmenlerin gözetiminde kampa alınacaklar ve bu sayede ayı oynatıcıları, ayıları korku ve acı tehdidiyle eğitmekten kurtulucak, ayılar da bunlara gerek kalmadan oynayacaktır. Nasıl hayata geçirileceği ve uygulanacak yöntemlerin ne olduğu belirsiz olan bu proje de kısa süre sonra rafa kaldırılır, zira 1989'un Mart ayında Tınaz Titiz bakanlıktan alınır.

1991'de Doğal Hayatı Koruma Derneği, ayı oynatma yasağının uygulanmasını ve ayıların toplanıp koruma altına alınmasını amaçlayan bir kampanya başlatır. Derneğin hazırladığı rapora göre ayılar doğal ortamda kurulacak bir kampta bir dönem rehabilite edilip ardından doğaya geri salınmalıdır. Kampanya, kısa vadede sonuç vermese de meselenin gündemde kalmasına katkıda bulunur.

24 Şubat 1992'de WSPA (Dünya Hayvanları Koruma Vakfı) yayımladığı raporda Türkiye'yi, Yunanistan ve Japonya'yla birlikte ayılara işkence yapmakla suçlar. Rapora göre ayılar Japonya'da güreştirilmekte ve bazı organlarından afrodizyak yapmak için katledilmektedir. Örgüt, ayı oynatmanın hâlâ

yaygın olduğu Yunanistan ve Türkiye'yi ise "İnsanları eğlendirmek için ayıları acımasız uygulamalara maruz bırakmak"la suçlar.

Temmuz ayında ise "Dans Eden Ayılara Özgürlük" adlı bir kampanya başlatan WSPA yöneticileri Ankara'ya gelip yetkililerle görüşür. Sokakta ayı oynatmanın yasaklanması konusunda Yunanistan'da birkaç aylık sürede epey mesafe aldıklarını söyleyen WSPA yöneticileri de, bir yıl önce Doğal Hayatı Koruma Derneği'nin önerdiği kampın yapılmasını istemektedir. Ancak bütçede bu kaleme ayrılacak para olmadığı yanıtını alırlar. Gazetelere açıklama yapan bir WSPA yetkilisi, İstanbul'da hem Gülhane Hayvanat Bahçesi'ndeki hem de sokaklarda oynatılan ve sahipleriyle yaşayan ayıları ziyaret ettiklerini, Gülhane'de devlet bakımı altındaki ayıların, Kağıthane'de Romanların baktığı ayılardan çok daha kötü durumda olduğunu tespit ettiklerini söyler. Aslında kibarca devlete bu konuda güvenmediklerini anlatmaktadır.

Nihayet, WSPA'in sağladığı bütçeyle 1992'nin Eylül ayında Bursa Uludağ'da geçici bir kamp kurulur ve sokaktan toplanan 23 ayı bu kampa yollanır. Sokaklarda oynatılan ve kurtarılmayı bekleyen daha 200 civarında ayı vardır. Ancak 1993 turizm mevsimi henüz başlamadan yetkililerden "Para bitti, kampa yeni ayı gönderecek bütçe yok" açıklaması gelir. Bu arada, emekleme dönemindeki özel televizyonlarda konuyla ilgili tartışma programları yapılır.

13 Haziran 1993'te *Cumhuriyet*'te çıkan bir haber durumu çok güzel özetlemektedir. "Turizm ayının sırtında patlıyor" başlıklı haberi hazırlayan

'Kocaoğlan' için 4.5 milyar

Türkiye'de sokakta oynatılan ayılara destek olmak için

DIŞ HABERLER SERVİSİ

TÜRK ayılarına, uluslararası hayvanları koruma derneği el uzattı. İlkel ve acı veren yöntemlerle eğitilen, sokaklarda oynatılan ayıları, Türk hükümetinin elde des-

Marmaris'e giden bir İngiliz turistin objektifinden "bizim Kocaoğlan". Bu fotoğraf, İngilizlerin acıma duygusunu kamçıladı.

muhabir, Sultanahmet'te ayı oynatanlarla konuşmuştur. Nazlı, Şakir, Ceyar ve Michael Jackson adlı dört ayının sahibi olan aile üyeleri, "Yasak olmasına rağmen nasıl ayı oynatabiliyorsunuz?" sorusuna "Kazandığımız parayı polislerle paylaşıyoruz" yanıtı verirler. Ancak ayı oynatırken çekilmiş fotoğrafları gazetelerde çıkanlar polis tarafından dövüldüğü için, fotoğraf çektirmek istemezler. Polis kendilerine "Gazeteye çıkmayın da ne yaparsanız yapın" demiştir! Zaten artık eskisi gibi ayı oynatmalarına müsaade edilmediği için turistlerin ayılarla beraber fotoğraflarını çektirerek para kazanmaktadırlar.

1993 yılının Ağustos ayında, Marmaris'te sokakta oynatılan ve ayağını sakatladığı için koltuk değneğiyle gezen bir ayının fotoğrafının İngiliz *Sunday Mirror* gazetesinde yayımlanması, sokakta oynatılan ayılar için bir dönüm noktası olur. Kısa sürede birçok Avrupa ve ABD gazetesinde de çıkan bu yürek paralayıcı fotoğrafın etkisiyle Türkiye'ye baskılar artar. WSPA ve *Sunday Mirror*'ın öncülüğünde başlatılan uluslararası kampanyayla birkaç gün

içinde 4,5 milyar lira toplanır. 1994'ten itibaren şehir sokaklarında ayı oynatan kalmamış, toplanan ayıların çoğu kampa yollanmıştır. Ayılarını belediyelerin ve polislerin elinden kurtaran ayı sahipleri ise şehir merkezlerinden uzak durup gösterilerine küçük kasaba ve köylerde devam ederler. Ancak bu, eskisi gibi kazançlı bir iş değildir ve çok geçmeden biter.

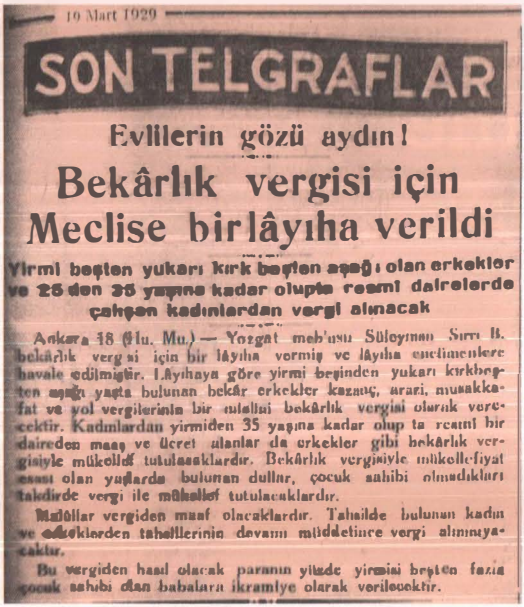
Uludağ'daki kampta tutulan ayılar, bir süre sonra Bursa Karacabey'de kurulan ayı barınağına taşınırlar. Barınağın faaliyetleri ilerleyen yıllarda birkaç kez ödenek yetersizliği nedeniyle durma noktasına gelse de, artık geri dönüş yoktur ve ayı oynatma geleneği nihayet son bulmuştur.

-XXX-

Bekârlık müessesesine vergi darbesi

Arka arkaya girdiği birçok savaşta, yetişmiş insan gücünü büyük oranda kaybeden Türkiye'de devlet, nüfus artışı için 1920'li yıllardan itibaren çareler aramaya başlamıştı. Nüfusu artırmanın yolu evlenmeyi ve çok çocuk yapmayı teşvik etmekten geçiyordu. Bunun için, devlet memuru alımlarında evlilere öncelik verilmesi, çok çocuklu ailelere vergi indirimi, para ve gıda yardımı yapılması gibi çeşitli yöntemler tartışılıyordu. Önerilen yöntemlerden biri de bekârlardan vergi alınmasıydı.

Bekârlık vergisi önerisi ilk kez, 1920-1923 yılları arasında görev yapan I. Meclis'in üyelerinden Erzurum Mebusu Mehmet Salih Efendi (Yeşiloğlu) tarafından ortaya atılmıştı. Salih Efendi, verginin hem bekârları evliliğe zorlayacağını hem de elde edilen gelirin bir kısmı kalabalık ailelere dağıtılacağı için, çocuk yapmayı teşvik edeceğini öne sürüyordu. İlk Meclis'te pek rağbet görmeyen bekârlık vergisi önerisi, Cumhuriyet'in ilanından 1940'lı yıllara kadar birçok kez yeniden gündeme geldi.

19 Mart 1929

SON TELGRAFLAR

Evlilerin gözü aydın!

Bekârlık vergisi için Meclise birlâyiha verildi

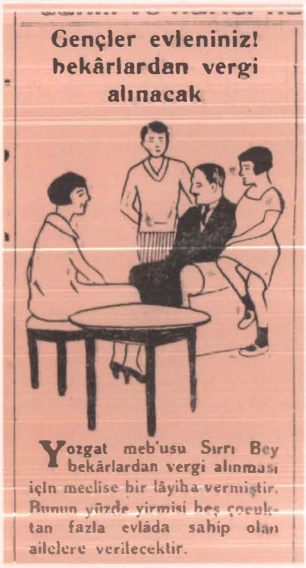
Yirmi beşten yukarı kırk beşten aşağı olan erkekler ve 25 den 35 yaşına kadar olupta resmi dairelerde çahşan kadınlardan vergi alınacak

Ankara 18 (Hu. Mu.) — Yozgat meb'usu Süleyman Sırrı B. bekârlık vergisi için bir lâyiha vermiş ve lâyiha encümenlere havale edilmiştir. Lâyihaya göre yirmi beşinden yukarı kırkbeşten aşağı yaşta bulunan bekâr erkekler kazanç, arazi, musakkafat ve yol vergilerinin bir nisbetini bekârlık vergisi olarak verecektir. Kadınlardan yirmiden 35 yaşına kadar olup ta resmi bir daireden maaş ve ücret alanlar da erkekler gibi bekârlık vergisiyle mükellef tutulacaklardır. Bekârlık vergisiyle mükellefiyet esası olan yaşlarda bulunan dullar, çocuk sahibi olmadıkları takdirde vergi ile mükellef tutulacaklardır.

Malûller vergiden muaf olacaklardır. Tahsilde bulunan kadın ve erkeklerden tahsillerinin devamı müddetince vergi alınmıyacaktır.

Bu vergiden hasıl olacak paranın yüzde yirmisi beşten fazla çocuk sahibi olan babalara ikramiye olarak verilecektir.

19 Mart 1929 tarihli *Akşam*'ın "Gençler evleniniz! Bekarlardan vergi alınacak" başlıklı haberine göre Yozgat Mebusu Süleyman Sırrı Bey, Meclis'e sunduğu teklifinde 25-45 yaş arası bekâr erkeklerle, 25-35 yaş arası olup devlet dairelerinde çalışan bekâr kadınlardan toplanacak verginin yüzde 20'sinin beşten fazla çocuğu olan ailelere verilmesini önermiştir. Birçok Batı ülkesinde verginin başarılı olduğunu söyleyen Süleyman Sırrı Bey, "Çocuk yapmak gibi vatanî bir vazifeden kaçan bekârlar, bu vazifeden kaçmayanlara karşı mesûldürler" demektedir.

Gençler evleniniz! bekârlardan vergi alınacak

Yozgat meb'usu Sırrı Bey bekârlardan vergi alınması için meclise bir lâyiha vermiştir. Bunun yüzde yirmisi beş çocuktan fazla evlâda sahip olan ailelere verilecektir.

Ertesi gün bütün gazeteler konuyla ilgili haberler yapar. Haberlerin tamamında cinsiyetçi bir ton hâkimdir. Sözgelimi, *Cumhuriyet*'teki haberin başlığı şöyledir: "Vergi teklifi geçkin kızlarla, dul kadınları ümide düşürmüştür". *Akşam*'daki bir yorumda "Alınacak vergi ne kadar çok olursa olsun zamane kadınının masrafından çok daha az olacaktır" denilir.

İkindiden sonra dükkân açılmaz

Gazeteler, birkaç gün boyunca, meşhur bekârlara konuyla ilgili düşüncelerini sorar. Hemen herkesin kapısını çaldığı bekârlardan biri de Ubeydullah Efendi'dir (Hatipoğlu). Hayatı maceralarla dolu bir siyaset adamı ve aydın olan Ubeydullah Efendi, 71 yaşında ve bekârdır. Ayrıca "boş oturmayıp içtimai

bir vazife görmek için" o sıralarda Beyoğlu Evlendirme Dairesi'nde, evlendirme memuru olarak çalışmaktadır. Ubeydullah Efendi, "Verginin bekârları evlenmeye sevkedecek şümullü (kapsamlı) bir tesiri olacağını sanmıyorum. Evlenmeye mâni içtimai zaruretler yine mâni olmaya devam edecektir" derken, kendisinin neden evlenmediği sorusunu "Müstebit (zorba) hükümetlerden gördüğüm zulüm ve tazyik yüzünden çile ve sergüzeşt ile yüklü geçen hayatım beni evlendirmedi. Bu yaştan sonrasına gelince, pek meşhur bir söz vardır, ikindiden sonra dükkân açılmaz" diye yanıtlar.

Bekârlık vergisi hakkında bekârlar ne diyorlar?

Ubeydullah E. diyor ki "Evlenmeğe engel olan içtimaî zaruretler vergiye rağmen devam edecektir„

— Yahu Bulgar Kralı evleniyormuş!

— Demek yalnız 7 Acaba orada dahi bekârlık vergisi ihdas ediliyor?

Bekârlar söz sizin!

Neden evlenmediğinizi söyleyin bakalım

Fazılı muhterem Ubidullah Efendi

Bir başka meşhur bekâr olan 67 yaşındaki Besim Ömer Paşa'nın (Akalın) fikri de alınır. Paşa, "Ben evlenmektense üstüme düşen vergiyi ödemeye hazırım. Eğer mesele nüfus çoğaltma meselesi ise evvela doğan çocukları öldürmeyelim, hayatta tutmayı becerelim kâfi" demiştir.

Konuyla ilgili görüş bildirmek isteyen okuyucularına sayfalarında yer ayıran *Cumhuriyet,* mektup yağmuruna tutulur. Yayımlananlardan hiçbiri kadınlardan gelmemiştir, hepsi erkek mektubudur. Çoğu parasızlık yüzünden evlenemediğini yazan bekârlardan biri "Zaten züğürt olan bekârın gözünü üç beş kuruş vergiyle korkutamazsınız" yazarken, bir başkası "Vergi alıp cebren yuva kurduracağınıza içtimai şartları düzeltin" demektedir. Çok tuhaf bir iddiası olan bir başka bekâr, bazı erkeklerin züh-

Bekârlık mes'elesi

Bekâr meb'uslarımızın noktai nazarları

Osman zade Hamdi B. ne diyor?

İnsan ailesinin mutlak refahını temin ede bilmelidir. Bu kudreti haiz olmıyanlar evlenmemelidirler

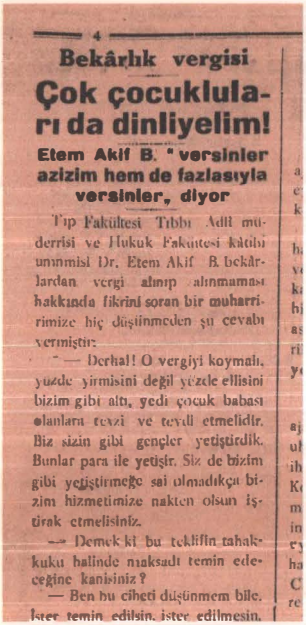
Ankara 12 (Mu. Ma.) Meclise verilen bekârlık vergisi dolayısiyle meb'usların ve erkânın ne düşündüğünü anlamak isterken evvelâ Osmanzade Hamdi Beyfendiye müracaat etmek lüzumunda herkes müttefiktir. Bunun için Hamdi Beyi köşkünde ziyaret ettim. Mütaleasını sordum. Önce gülümsedi sonra açılarak anlatmağa başladı:

— Memleketimizde bekâr-

Bekâr meb'uslarımızdan İzmir meb'usu Osman zade Hamdi B.

Bekârlar, söz sizin!

Açtığımız ankete karilerimizin gönderdikleri cevaplar

4

Bekârlık vergisi

Çok çocuklula-rı da dinliyelim!

Etem Akif B. "versinler azizim hem de fazlasıyla versinler, diyor

Tıp Fakültesi Tıbbi Adli müderrisi ve Hukuk Fakültesi kâtibi umumisi Dr. Etem Akif B. bekârlardan vergi alınıp alınmaması hakkında fikrini soran bir muharririmize hiç düşünmeden şu cevabı vermiştir:

" — Derhal! O vergiyi koymalı, yüzde yirmisini değil yüzde ellisini bizim gibi altı, yedi çocuk babası olanlara tezyi ve tevdi etmelidir. Biz sizin gibi gençler yetiştirdik. Bunlar para ile yetişir. Siz de bizim gibi yetiştirmeğe sai olmadıkça bizim hizmetimize nakten olsun iştirak etmelisiniz.

— Demek ki bu teklifin tahakkuku halinde nikâhsızlık temin edeceğine kanisiniz?

— Ben bu cihetı düşünmem bile. İster temin edilsin, ister edilmesin,

maneti bu cihetleri nazarı dikkate | tevsimi çok muvafıktır.

Bekârlık vergisi meselesi..

Doktorların evlenmesi muvafık değil imiş?

Bekârlık vergisi günün meselesi haline girdi. Şimdi hemen bütün kahvelerde, lokantalarda, tramvayda, vapurda, trende bundan bahsediliyor. Bu mesele hakkında kendilerile görüştüğümüz bekârlardan bir kısmı kat'iyen evlenmemek niyetindediler. Bunlar diyorlar ki:

" — Vergi tezyit edilse de evlenecek değiliz... İnsan hürriyeti için bir kaç lirayı eğlencesinden geçer verir... "

Bekârlar arasında daha mutedil düşünenler de vardır. Şimdiye kadar hiç evlenmemiş maruf bir bekâr bu hususta şu mütalâada bulunuyor :

— Ben evlenmek aleyhtarı değilim. Şimdiye kadar evlenmedimin sebebi karşıma bir çok manilerin çıkmasıdır.

Evlenmek çok müşkil bir iştir.

mesele hakkında şu şayanı dikkat cevabı vermiştir:

— Ben doktorum.. Bunun için değil vergi, daha ağır bir mecburiyet bile olsa gene evlenmem. Fikrimce doktorların evlenmesi hiç te doğru bir hareket değildir. Çünki bütün gün hastaları ile meşgul olan bir tabib ancak akşam olunca eve gittiği zaman tetebbuat ile, kitapları ile meşgul olur. Halbuki evli bir doktor evine gidince kitaplarından evel meşgul olacağı bir şey vardır: Zevcesi..

Bu adamcağız hayatında ya kitaplarını ihmal edecektir. yahut zevcesini..

Bundan başka doktorlar daima hastalarının emirlerine amadedirler.

Düşünün; bir gece yarısı kapımız çalınıyor ve sizi hastaya çağırıyorlar.

revi hastalık kapmaktan korktuğu için evlendiğini, kendisi gibilerin ise böyle bir korkusu olmadığı için evlenmediğini yazmıştır.

Gazeteler vergiden elde edilecek gelirden yüzde 20 pay dağıtılması düşünülen çok çocukluların görüşünü de alır. *Son Posta*'ya konuşan altı çocuk babası Adli Tıp Başkanı Doktor Etem Akif, "Derhal o vergiyi koymalı ve toplanan paraların yüzde 20'si değil, yüzde 50'si bizim gibi altı, yedi çocuk babası olanlara verilmelidir. Biz bu memlekete gençler yetiştirdik. Bu gençler para ile yetişir. Memlekete evlat yetiştirmeye tevessül etmeyenler kazandıklarını tek başına har vurup harman savurarak yiyeceklerine, bu içtimai borçlarını hiç olmazsa bizim hizmetimize iştirakle, bize para vererek ödemelidirler" demektedir.

26 Mart 1929 tarihli *Akşam* gazetesindeki haberde "Bekârlık vergisi günün meselesi haline girdi. Şimdi hemen bütün kahvelerde, lokantalarda, tramvayda, vapurda, trende bundan bahsediliyor" yazar. Haberin devamında gazeteye konuyla ilgili düşüncelerini anlatan ama ismi belirtilmeyen maruf (ünlü) bir doktorun şu sözleri aktarılır: "Doktorlar evlenmemeli ve vergiden muaf tutulmalıdır. Çünkü bütün gün hastalıklar ile meşgul olan bir tabib ancak akşam olunca eve gittiği zaman tetebbuât (araştırma-inceleme) ile, kitapları ile meşgul olur. Halbuki evli bir doktorun evine gidince kitaplarından evvel meşgul olacağı şey zev-

cesidir. Bu adamcağız ya kitaplarını ihmal edecektir yahut zevcesini. Ayrıyeten doktorlar zevceleri tarafından en çok kıskanılan erkeklerdir. Bekâr olmayan bir doktorun evinde kavga su gibi her zaman bulunan bir şeydir".

Tartışmaya bir de doktorların durumu eklenmiştir. İki gün sonra gazeteye konuşan ünlü çocuk doktoru Ali Şükrü Bey "Doktorların evli olması iyidir, hayat arkadaşları da kendilerine yardım edebilirler" derken, Doktor Burhaneddin Bey vergi fikrinin zaten yanlış olduğunu, doktorlardan da başka meslek gruplarından da vergi alınmaması gerektiğini savunur: "Bir insan sırf vergi korkusundan evlenmez. Eğer evlenirse bu kişi ya üç kuruş vergiyi veremeyecek kadar parasız ya da hasis (cimri) biridir. Her iki sebep de aile saadetini temine, çocuk yetiştirmeye manidir".

Tartışmalar sürerken vergi önerisi nihayet Mayıs ayında Meclis'e gelir. Ancak verginin alınmaması kararı çıkar. Çok çocuklu aileleri teşvik için başka yöntemler üzerinde düşünülecektir. *Yarın* gazetesine göre görüşmeler sırasında bekâr mebuslar vergi aleyhinde kulisler yürütmüştür.

Bekârlık vergisi meselesi

Doktor Ali Şükrü Bey vergiyi muvafık buluyor

"Kadınlara intihap hakkı verilmesi de çok doğrudur„ diyor

Dün bir muharririmiz, bekârlık vergisi teklifi ve kadınlara intihap hakkı verilmesi hakkında maruf çocuk doktorlarımızdan Ali Şükrü Bey ile görüşmüştür.

Ali Şükrü Bey demiştirki:

— Bence bu verginin ihtası tamamile doğrudur. Ancak bu verği evlenmek için katiyen müessir değildir.

Bir adam evlenmemeğe karar verince hiç bir tesir altında evlenmez. bekârlardan alınacak vergi çocuk sahiplerine değil, çocuk müeseselerine verilmelidir.

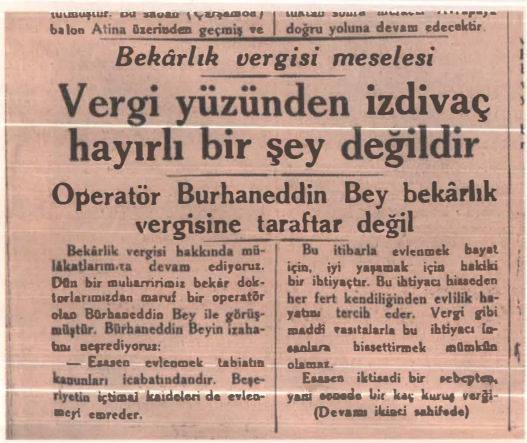
Bu müesseselerde fakir çocuklara meccanen, zenginlere para ile bakılır, bunlar fennî, sıhhî şerait tahtında büyütülür.

Bizim milletimizin kadınları kâfi derecede velutturlar. Onun için bekârların evlenmediklerinden şikâyet etmek doğru değildir. Son senelerde etfal vefiyatı da

Doktor Ali Şükrü Bey

şayanı iftihar derecede azalmıştır. Doktorların evli ve ya bekâr olmalarına gelince; hayat arkadaşının bir doktorun daha ziyade çalışmasına yardım ettiğini görüyorum.

(devamı ikinci sahifede)

balon Atina üzerinden geçmiş ve doğru yoluna devam edecektir.

Bekârlık vergisi meselesi

Vergi yüzünden izdivaç hayırlı bir şey değildir

Operatör Burhaneddin Bey bekârlık vergisine taraftar değil

Bekârlik vergisi hakkında mülâkatlarımıza devam ediyoruz. Dün bir muharririmiz bekâr doktorlarımızdan maruf bir operatör olan Bürhaneddin Bey ile görüşmüştür. Bürhaneddin Beyin izahatını neşrediyoruz:

— Esasen evlenmek tabiatın kanunları icabatındandır. Beşeriyetin içtimai kaideleri de evlenmeyi emreder.

Bu itibarla evlenmek hayat için, iyi yaşamak için hakiki bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyacı hisseden her fert kendiliğinden evlilik hayatını tercih eder. Vergi gibi maddi vasıtalarla bu ihtiyacı insanlara hissettirmek mümkün olamaz.

Esasen iktisadi bir sebepten, yani cebde bir kaç kuruş vergi-

(Devamı ikinci sahifede)

Bekârlara müjde

Maliye encümeni bekârlık vergisinin alınmamasına karar verdi

Ankara 7 (Hu. Mu.) — Maliye encümeni Sıhhiye Vekâleti Müsteşarının huzurile toplanarak bekârlık vergisine dair Süleyman Sırrı Beyin teklifini müzakere etti. Müsteşar Beyin izahatı üzerine encümen çocuklu ailelere içtimaî muavenet yapılırsa daha faideli olacağını takarrur ettirerek hükâmetçe o tarzda bir lâyiha ihzarının münasip olacağını kararlaştırdı.

İlk verdiği teklif reddedilen Yozgat Mebusu Süleyman Sırrı Bey, 10 Aralık 1931'de bekârlık vergisini ikinci kez Meclis gündemine taşır. "Bekârların evlilik hayatını tercih ederek nüfusumuzun artmasına hizmet etmeleri elzemdir. Hal böyle iken şu son senelerde bir takım erkek ve kadınların bekârlık hayatını tercih etmekte olduğu ve itiyadın her iki zümre arasında günden güne arttığı maalesef görülmektedir. Bekârlar evlenmek mecburiyeti karşısında bırakılmalıdır" diyen Süleyman Sırrı Bey, bekârların aile yükleri olmadığı için masraflarının az olduğunu, dolayısıyla vergi ödemelerinin maddi külfet yaratmayacağı kanısındadır.

Gazetelerde, 1929'da yaşanan görüntülerin hemen hemen aynısı vardır. Yine meşhur bekârlarla konuşulur. Ubeydullah Efendi ve Besim Ömer Paşa kapısı ilk çalınan iki kişidir. Her ikisi de önceki sefer ne dedilerse aynısını tekrarlar. Süleyman Sırrı Bey'in önerisi 1932 Mart ayında Meclis'te görüşülüp yine reddedilir.

Gene bekârlık vergisi!

Gümüşane meb'usu, 6 çocuklu kadınlara mükâfat vermek için bekârlardan vergi alınmalıdır, diyor

Gümüşhane meb'usu Hasan Fehmi Bey

Sıhhiye Vekili Dr. Refik Bey

Ankara 19 (Telefonla) — B. M. Meclisi bugün saat 3 te toplandı. Hıfzıssıhha kanununun müzakeresine devam edildi. 6 çocuklu kadınlara ikramiye veya mükâfat verilmesi hakkındaki maddenin müzakeresinde Gümüşhane meb'usu Hasan Fehmi Bey kürsüye çıkarak: dınlara mükâfat verilmek istenıyor. Buna karşılık olmak üzere bekârlardan vergi almak lâzımdır.» Kendisi bekâr olan Sıhhiye Vekili buna hiç cevap vermemiştir. Kendilerinden vergi alınmak istenenlerin yalnız münhasıran bekâr erkekler olup olmadığı malûm

Süleyman Sırrı Bey, 1934'te yeniden sahneye çıkar ve Mayıs ayında önerisini tekrarlar. Gazeteler bu kez bazı değişiklikler yapmışlardır. Alışıldığı üzere Ubeydullah Efendi ve Besim Ömer Paşa'nın fikri alınır önce. Ubeydullah Efendi vergiye hâlâ karşıdır ama Besim Ömer Paşa belki de sürekli aynı şeyin sorulmasından bıkmıştır ve "Vergi alsınlar. Yalnızca benim gibi yaşı ilerlemiş olanlardan almasınlar kâfi" demektedir.

Bazı kadınların da görüşü alınmıştır. Bunlardan biri olan Türk Kadınlar Birliği Reisi Latife Bekir Hanım, "Evlenmek vatan vazifesidir, evlenerek bu hizmeti yapmak istemeyenlerden vergi alınmasına taraftarım. Bu vergi kolay kolay ödenmeyecek kadar fazla olmalıdır ki bekârlar evlenmeye mecbur olsunlar. Kazançlarının en az yarısı ellerinden alınmalı. Vergi beş on liradan ibaret olursa isteye isteye vereceklerinden endişe ediyoruz" demektedir. Latife Hanım'a göre en önemli sorun, erkeklerin kadınları tanıyamaması ve bu yüzden evlenmekten çekinmeleridir: "Bekâr erkeklerin çekinmesinin en önemli sebebi, bütün hanımların sinema artisti tarzında yaşadığını zannetmeleri".

Bekâr mebuslar

Verginin reddi için faaliyette bulundular

Ankara, 10 (Hususi) — Bekârlardan vergi alınması hakkında Yozgat mebusu Süleyman Sırrı B. tarafından teklif edilen kanun lâyihası maliye encümeni tarafından da reddolundu. Genç bekâr mebuslar encümene giderek haklarını müdafaa etmişlerdir.

Tek çocukla yetinme tehlikesi

Teklifinin sürekli reddedilmesine rağmen yılmayan Süleyman Sırrı Bey, soyadı kanunundan sonra İçöz soyadını alır. Konuyu 1935'te yeniden gündeme getirdiğinde "Geç evlenmeler yüzünden tek çocukla yetinme vakaları artıyor" diye yeni bir tehlikeye daha dikkat çekmiştir. Bu sefer gazetelere görüş beyan edenlerden biri "ekseriyetle münevverlerin kızlarında tesadüf ettiği geç evlenme hastalığını" anlayamadığını söyleyen ünlü sinir ve ruh hastalıkları uzmanı Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay'dır. "Kızlarımız hayatlarını kendileri kazanacaksa bile evlenmeye mecburdurlar. Aile kurmaktan çekinmek içtimai vazi-

Bekârlık vergisi

25 - 45 yaşındaki bekârlardan vergi isteniyor

Verginin nispeti kazanç, arazi, musakkafat vergisinin bir misli olacak

Ankara 9 (Hususi) — Yozgat mebusu Süleyman Sırrı bey bekârlık vergisi ihdası için bugün Büyük Millet Meclisine bir kanun lâyihası teklif etmiştir. Sırrı bey bu lâyihanın acele müzakeresini istemiştir. Teklifte şu esaslar vardır :

1 — Yirmi beş yaşından yukarı ve kırk beşten aşağı yaşta olupta henüz evlenmemiş olan her erkek kazanç, arazi, musakkafat ve yol vergisinin, zamları ile bir misilini bekârlık vergisi olarak verirler.

2 — Yirmiden otuz beşe kadar yaşta bulunan ve bir sanatı reemiyesi olduğu halde devair ve müessesattan maaş ve ya ücret alan kadınlar da aynî mükellefiyete tabidir.

3 — Yirmi beşle kırk beş arasındaki yaşta bulundukları halde karı ve ya kocalarının vefatı dolayısile bekâr kalan, çoluk çocuk baba ya anası olmıyan erkekler ve kadınlar da bu mükellefiyete tabidirler.

4 — Asker, jandarma, polis, efradile malûller tahsilde bulunan bekârlar tahsillerinin devamı müddetince bu vergiden müstesnadırlar.

5 — Bu kanunla alınan vergi sıhhatî umumiye kanununda muayyen adette çocuk sahibi fakir babalara, analara tahsis olunur.

Süleyman Sırrı bey

Bekârlık vergisi teklifi

Maruf bekârlar "İcap ederse vergiyi verir, gene evlenmeyiz!„ diyorlar

Ankara 11 (Hususi) — Bekârlardan vergi alınması teklif edildiğini dün bildirmiştim. Vergi hakkındaki takriri veren Süleyman Sırrı bey takririn esbabı mucibesinde diyor ki:

"Memleketimizin genişliğine nazaran nüfusumuz çok azdır. Meşrutiyetin ilânından, harbi umumiden beri açılan bu boşluğu doldurmak için çareler aramak yalnız hükümetin değil, herkesin milli ve vatanî borcudur. Tahriri nüfusa nazaran 1000 erkeğe 1070 kadın isabet etmektedir. Kadın nüfusu fazladır.

Bekâr erkeklerin evlilik hayatını tercih ederek nüfusumuzun artmasına hizmet etmemeleri elzemdir. Hal böyle iken şu son senelerde bir takım erkek ve kadınların bekârlık hayatını tercih etmekte ve ittiyadını her iki zümre arasında günden güne artmakta olduğu maalesef görülmektedir. Bekârlar evlenmek mecburiyeti karşısında kalmalıdırlar.„

Besim Ömer paşa ne diyor?

Bu hususta meşhur bekârlardan Besim Ömer paşa:

— Ben vergi vermek isteyenlerin evlenmek isteyenlerden daha çok olacağına kaniim, ben kendi hesabıma bu vergiyi seve seve veririm. Hattâ kanun beni istisna etse bile..

Eğer mesel nüfus çoğaltmak meselesi ise bu düşünceye ben de taraftarım. Fakat nüfusumuzu çoğaltmak için evvelâ doğan çocukları öldürmeyelim, kâfi.. Demiştir.

Vergiye aleyhtarlar

Yozgat mebusu Süleyman Sırrı beyin bekârlık vergisi hakkında B. M. meclisine bir kanun lâyihası verdiği yazılmıştı. Bu kanun lâyihası muhtelif muhitlerde pek iyi bir tesir bırakmamıştır.

Süleyman Sırrı beyin bekârlık vergisini üleri sürerken ne gibi esbabı mucibe

vergisi meselesi yeni değildir. Birinci M. meclisinde Erzurum mebusu bulunan Yeşilizade Salih B. tarafından teklif edilmişti. O zaman bu vergiyi alınıştan maksat nüfusun artması olduğu söylenmişti.

Bekârlık vergisi alınırken bekârların aile yükleri olmadığı ve masraflarının az olduğu hatırgelebilir.

Harpten evvelki aile ihtiyacında bekârların vaziyeti böyledi. Fakat bugünkü hayat şartları dahilinde bütün bekârların, aile masrafına iştirak etmediğini kabul etmek doğru değildir.

Bu vaziyet karşısında bekârların yeni bir vergiye tahammül edebileceğini düşünmek hatalı olduğu söyleniyor ve bu teklifin kabulüne ihtimal verilmiyor.

Komisyon ret kararı verdi!

Bekârlık vergisi ihdası fayda temin etmiyecek!

Bekârların adedi 181 bin kadardır, bu miktar 50 bine kadar düşebilir

Nüfusumuzu korumak için tetkikat icrasına memur edilen komisyon azalarından
Reşit Galip B. ***Alâettin Cemil B.*** ***Necip Ali B.***

Ankara 2 (Telefonla) — Fırka tarafından bekârlık vergisinin tetkikine memur edilen komisyon bugün toplandı.

Yapılan tahminlere göre memleketimizde 20-100 yaş arasında 181,000 kusur bekâr vardır. 25 yaşına kadar olanlarla malûller ayrıldığı takdirde bu yekûn 50,000 adedine düşecektir.

Bunu nazarı dikkate alan komis-

(Mabadi 2 inci sahifede)

felere karşı lâkaytlik demektir" diyen Gökay, bekârlık vergisine karşı değildir ama toplanmasının zor olacağı görüşündedir.

Türkiye'nin ilk 17 kadın milletvekilinden biri olan Nakiye Elgün, erkeklerin gönül eğlendirmeyi bırakamadığı için evlenmediğini, yaşı geldiği halde evlenmeyen kızların ise "talipleri olmadığından, izzetinefislerini korumak için evlenmek istemiyormuş gibi göründüğünü" söyler. Elgün'e göre erkeklerin hepsinden vergi toplanmalıdır; ama yalnızca çalışıp para kazanan kadınlar vergi vermelidir.

1930'lu yıllar boyunca evlenmeyi teşvik etmek için çok sayıda kitap da çıkar. Herkesin anlayabileceği dille gazetelere yazdığı sağlık yazıları ile tanınan Doktor Şükrü Kamil Talimcioğlu'nun 1938 basımı *Niçin? Neden? Nasıl? Evlenmelidir* kitabı da bunlardan biridir. Kitapta, bekâr kalmakta ısrar etmenin cemiyete karşı bir suç olduğunu savunan yazar elbette vergi alınmasına da taraftardır. Bekârlı-

ğın yol açtığı felaketleri de sıralar Talimcioğlu. Sözgelimi, ismini vermediği bir ülkede yapılan araştırmaya göre kendini öldüren 100 kişiden 67'si, tespitli 1126 deliden 980'i bekârdır. Kadınlara tahammül edemediği için evlenmediğini söyleyen erkeklere çok kızmıştır. "Kadın kaprisleri o kadar yersiz ve ansızdır ki, bunları kavrayıp tahammül edebilecek erkek çok azdır. Ama eğer iş buna kalırsa kimsenin evlenmemesi gerekir" diyen yazar kadınları da uyarır "Yaşı gelmiş olup da bir erkekle birleşmeyen bir kadının derisinde birçok çıban fışkırır ve derisinin rengi bakıra çalan bir hale gelip sevimliliği kaybolur".

Bekârlık vergisi kabul edilmedi

Ankara, 19 — Bekârlık vergisi teklifini tetkik eden komisyon böyle bir vergi ihdasına lüzum olmadığına karar vermekle beraber nüfusumuzun tezyidi çarelerini gösterir bir rapor hazırla-

Bekârlık vergisine Nazi etkisi

Bekârlık vergisinin en çok tartışıldığı yıllar 1939 ve 1940'tır. Süleyman Sırrı Bey bu yıllarda da aktiftir ama konunun yoğun biçimde gündeme gelmesinin asıl sebebi, Türkiye'deki Alman yanlısı aydın ve gazetecilerdir. Bu kişilerden bazılarının, 1930'lu yılların sonunda dünya hızla savaşa giderken, Nazi Almanyası'nda evliliğin ve çok çocuk yapmanın teşvik edilmeye başlanmasından etkilenip, burada da aynı gündemi yaratmaya çalıştığını görüyoruz.

"Bir takım erkek ve kadınların bekârlık hayatını tercih etmekte olduğu ve itiyadın her iki zümre arasında günden güne arttığı maalesef görülmektedir. Bekârlar evlenmek mecburiyeti karşısında bırakılmalıdır".

Bu yazarlardan Peyami Safa, 9 Nisan 1940 tarihli yazısında bekârlık vergisiyle ilgili "Kimbilir kaç mebus şimdiye kadar bu mevzuda kimbi-

Telefonlar: Tahrir 21686 — İdare 21434 — Klişe 20113

Bekârlık vergisi

Bekârı en çok şehirlerimiz Istanbul, Izmir, Ankara...

Bekârı en az olan vilâyet de Ispartadır. Burada hemen herkes evlidir.

Bekârı en az olan şehrimiz: Isparta

Bekârlardan vergi alınması hakkında Yozgat mebusu Süleyman Sırrı bey tarafından vuku bulan teklif Halk fırkası grup içtimaında müzakere edilmiş ve teklifin bir komisyon tarafından tetkik edilmesine karar verilmişti. Komisyon toplanarak bazı noktaların daha etrafı bir surette tetkiki için tali bir komisyon teşkil etmiştir. Altı kişilik olan bu komisyon tetkikatını yaptıktan sonra müzakereye devam edilecektir.

Bekârlık vergisinin kabul edilip edilmeyeceği, kabul edilirse ne şekilde alınacağı henüz malûm değildir. Mamafih vergiyin bütün bekârlara tatbik edilmeyeceği, üzerinde aile yükü olan bekârların vergiden istisna edilecekleri söyleniyor.

Türkiyede ne kadar bekâr vardır? 927 senesinde yapılan umumî tahriri nüfus neticelerine göre, memleketimizde bekârlar

(Devamı ikinci sahifede)

lir kaç teklif yaptı, kimbilir kaç muharrir ve ressam yıllardır bu mevzuda kimbilir kaç yazı ve karikatür çıkardı, hesabını bilmiyorum. Netice malum: Konuşuldu, gülüşüldü, geçildi" dedikten sonra şunları yazar: "Nüfus davasında o kadar hassasım ki 'bekârları asmalı' diyen bir adama kızmam da gülmem de. Yalnız kendisinden bu güzel fikrini biraz tadil etmesini isterim. Asmak fazla. Hapse koymak da fazla. Fakat vergi almak tam kararında bir cezadır".

Safa'nın devletin bekârlığa karşı almasını istediği vergiden başka önlemler de vardır: "Hem özel müesseseler hem devlet daireleri mazeretsiz bekâr memur kullanmamaya mecbur edilmeli. İlaveten ceza kanununa mazeretsiz bekârlığı suç haline koyan maddeler eklenebilir. Bekâr, yemiş ve yaprak vermeyen kurumuş ağaç muamelesi görmelidir. Baltaya sarılalım demiyorum, fakat onlar evlenmedikçe bir baltaya sap olamasınlar".

Yozgat Milletvekili Süleyman Sırrı İçöz, belki bu Alman yanlısı rüzgârı da arkasına almak isteyerek 1940'ta teklifini yeniden sunar. Sözleri birçok gazetede haber olan İçöz, şunları söylemektedir: "Ben bu vergiye daima taraftardım, hâlâ da öyleyim. Çünkü en büyük Türk meselelerinden birinin nüfus davası olduğuna inanıyorum. Bekârlık vergisi bir çırpıda nüfus davasını hallederek memleketin her tarafını beşikle ve bebekle doldurmaz; fakat bu davanın halline yarayacak çarelerin bir tanesi de bekârların evlenmesidir".

1940'ta yapılan teklif de kabul görmez. Sonrasında savaşın şiddetlenmesi ve Türkiye'ye sıçrayacağı endişesi nedeniyle, kimsenin bekârlık vergisiyle uğraşacak hâli de kalmaz. Savaşın bitiminin ardından Süleyman Sırrı İçöz, son vekillik döneminde, 1947'de konuyu bir kez daha Meclis'e taşıyacağını açıklar. Ancak konunun gündeme geleceğini duyan Maliye Bakanı Halit Nazmi Keşmir, "Bekârlık vergisi diye bir şey tasavvur edemiyorum. Kimseyi zorla evlendiremeyiz" diyerek bu kapıyı kapatır. Bekârlık vergisi, Süleyman Sırrı İçöz'ün, 1950'ye kadar tam sekiz dönem süren milletvekilliği boyunca, en çok uğraştığı şey olmuştur. İçöz vekillikten ayrıldıktan sonra bekârlık vergisi bir daha Meclis gündemine gelmeyecektir.

Bekârlara gene hücum!

Kadın Birliği ağır vergi konmasına taraftar - Musevi kızları drahomanın men'ini istiyorlar

Latife Bekir H. *Dr. Besim Ömer Pş.* *Mâdiha Fethi H.*

Büyük Millet Meclisinde, bekârlardan vergi alınması hakkındaki cereyanın yeniden uyanması, şehrimizde, bilhassa Kadın Birliği erkânı tarafından çok alâka ve memnuniyetle karşılanmıştır.

Latife Hanıma kalırsa...

Birlik reisi Latife Bekir Hanım bu hususta bir muharririmize demiştir ki:

— Bekârlardan vergi alınmasına ve bu paraların çok çocuk yetiştiren fakir ailelere ikramiye olarak verilmesine hararetle taraftarım. Bu vergi, kolay kolay ödenemiyecek kadar fazla olmalıdır ki bekârlar evlenmeğe mecbur olsunlar.

Vergi boş on liradan ibaret olursa bekârların istiye istiye verecekleri...nden endişe ediyoruz. Bekâr beyefendiler,

(Mabadi altıncı sahifede)

Zaten Türkiye'nin nüfus politikası, 1965'ten sonra köklü bir değişikliğe uğrar ve nüfus planlaması dönemi başlar. Bu politika "en az üç çocuk" savunucusu Tayyip Erdoğan'ın başbakanlığı dönemine kadar sürecektir.

-XXX-

İffetsiz gurur kaynağı: Çıplaklar kampı

Akit gazetesinin internet sitesindeki 3 Mayıs 2010 tarihli "Türkiye'de ilk çıplaklar kampı açıldı" başlıklı haber, "Türkiye, ilk çıplaklar kampının açılışının iffetsiz gururunu yaşıyor" diye başlıyor. Datça'daki bir otelin çıplaklar kampı olarak hizmet vereceği söylenen haberde, "TV dizilerinde aile içi cinsel ilişkilerin özendirildiği, kimliklerden bile din hanesinin kaldırılmak üzere olduğu ülkemizde her geçen gün yeni bir batılı özellik boy gösteriyor" denildikten sonra otel yetkilisiyle yapılan görüşmeye yer verilmiş. Yetkili, birçok ükeden rezervasyon aldıklarını, Suudi Arabistan'dan gelen rezervasyon taleplerine çok şaşırdıklarını söylemiştir. *Akit* muhabirine göre bu, "insanı şoka sokan" bir iddiadır. Daha da kötüsü, en fazla talep kampın açılışını büyük sevinçle karşılayan Türk müşterilerden gelmiştir. Muhabir bu durumu da "Muasır medeniyetler seviyesine çıkma naraları atanlar bugün çıplaklar oteli adı altındaki bu yıkıma alkış tutuyor" diye değerlendirir.

Türkiye'nin "dört tarafı cinsel tehditlerle sarılı bir ülke" olduğu da iddia edilen habere yorum yazan 136 okuyucunun çoğu o güne kadar çıplaklar kampı diye bir şey duymamıştır. Bir okuyucu, yaptığı yorumda, "Nasıl yani? Tamamen anadan üryan mı giriliyor kampa?" diye sorarken, bir başkası şaşkınlığını "Hem para verecekler hem de mahrem yerlerini gösterecekler öyle mi?" diye ifade edecektir.

Akit gazetesiyle okurlarını dehşete düşüren ve dünyadaki ilk örneklerinin tarihi 19. yüzyıla kadar giden çıplaklar kampı, nüdizm ya da natürizm diye bilinen düşünceyi benimsemiş insanlar tarafından kurulan kulüp ve kampları ifade etmek için kullanılan bir tanımdır. En basit şekilde söylemek gerekirse, nüdizm, giyinmenin insan doğasına aykırı olduğunu ve çıplaklığın doğallığını savunur. Elbette nüdistler de sürekli çıplak gezemez. Ancak belli mekân ve zamanlarda bir süreliğine doğal halleriyle kalabilirler. Bunun için de çıplak halde bir arada olup rahat edecekleri kulüpler, kamplar ve plajlar kurup orada vakit geçirirler.

Modern çıplaklar kampına benzeyen ilk örneğin, 1891'de Hindistan'da işgalci İngilizler tarafından açılan kamp olduğu kabul edilir. Kökenleri daha da eskilere giden nüdizm, 20. yüzyıl başında Almanya'da gelişip yayılmaya başladıktan sonra Avrupa ülkelerinde arka arkaya kamplar açılmaya başlamış, 1950'li yıllara gelindiğinde Avrupa, ABD ve Kanada'da çok sayıda nüdist kulüp kurulup çıplaklar kampı açılmıştır.

Türkiye'deki çıplaklar kampı tartışması da gazeteler vasıtasıyla 1930'lu yıllarda başlayıp 1950'li

MİLLİYET

Almanya'da çıplaklık modası yine yayılıyor

Çeşitli «Çıplaklık Der... lerinde» müstehcen ... ve hikâye yasak, aşı... reket yok. Aksini y... lar dernekten çıkar...

BÜTÜN dünyada yayıl... tidaşı gösteren çıplakl... dam hakkında Batı Al... da yapılan bilhuk bir ... çok ilgi çekici esnıçlar verdi... göre 15 yaşından yukarı 8 mil... man, denize çıplak girmeği ter... yor. Müzoculari teşkil veren ... yani müdafaa edenler genç ne... 30 yaş arasındakilerin %27 si... den vazgeçmiyor. %38 i çıpla... rafları, geriye kalanın ise h... hususta bir fikri yok. Buna ... 4 Almandan biri üçköşe bikin... sini fuzuli buluyor.

Bugün Batı Almanya'da çeşit... lıklar Derneği bulunuyor. ... en büyüğü Hamburg'daki ... Yücel Kültür Derneği- dir. Bu... len 3300 üyesi mevcut ki, bu... takriben nüdistlerin 20 de bi... kil eder. Tamamının 100.000 ... rinde olduğu tahmin ediliyor.

Bunlar kendilerine dini yön... tesaz bulduklari gibi, çıplaklığ... nı günah işlemekten koruduğ... selesi bakımdan tahrik değ... gerçek yaratılışını da iddia e...

Biz yazdan nüdizm alâkalı... ların resim ve yazılarla ... reklâmları bile bir ahlâksızlık ... teşkil eder, gençleri tahrikeli... sürüklerip meraklı bozduğunu ... rerken, kendilerine hatırlatıl... de veren çıplaklar her gün ar... üyelerini delil olarak göstering... terlerini haklı çıkarmaya u... lar. Taraftarlarının en çok gen... kil eğiyor.

yıllarda yoğunlaşmıştır. Nüdistler, bağlı oldukları akımın ve kurdukları kampların cinsellikle bir ilgisi olmadığını, seksüel bir anlam içermediğini özellikle vurgulasalar da, Türkiye'deki tartışmalarda mesele daha çok cinsellik ekseninde tartışılmıştır.

Çıplaklar kampıyla ilgili ilk yazılar, yabancı yayınlardan yapılan çeviriler ve yurtdışı gezisine gidip çıplaklar kampına da uğramış Türk gazetecilerin izlenim yazılarından ibarettir.

Bunlardan biri, Peyami Safa'nın 19 Ekim 1936'da *Cumhuriyet*'te çıkan yazısıdır. Paris'teki Sparta Kulüp adlı çıplaklar kampının yöneticisiyle konuşma yapan Safa'ya göre çıplaklık akımı "Birçok ananeleri tasfiye eden bir kıyafet ihtilalidir". Fransız yöneticinin, kampta çalışan aşçının eskiden Osmanlı Bankası'nda çalışan Türkiyeli bir memur olduğunu söylemesine Safa çok şaşırır. Memurun nüdistlerin dergisini okuyup etkilenmesini ve kampta mesaiye başlamasını "şayan-ı hayret" olarak nitelendirir.

Vatan gazetesinde 6 Ağustos 1948'deki imzasız bir yazıda Hamburg'da açılan bir çıplaklar kampından söz edilir. 2. Dünya Savaşı'nın etkilerini çıplaklar kampına giderek unutmaya çalışan Almanların kampa büyük ilgi gösterdiği anlatılan yazıda, kamp yöneticilerinin "Buraya gelenlerin şehvet duyguları

ölür" dediği de aktarılır ama yazıyı yazan kişinin bu durumu "insan tabiatına aykırı, gayrı tabii bir hâl" diye nitelemesinden kafasının buna pek yatmamış olduğu anlaşılır.

Bir başka yazı, 4 Şubat 1949 tarihli *Akşam*'da Fahri Nevruzoğlu imzasıyla çıkar. Aslında bir çeviridir bu, ama yazar Kanada'daki bir çıplaklar kampını anlatan çeviriye kendi duygularını da katmıştır. 500 kişilik bu kampta herkes "anadan doğma"dır ve giriş bir dolardır. "Merkezden epey uzak ve bir site şeklinde tasarlanan kampta kimsenin kimseyle ilgilenmemesi enteresandır" der Nevruzoğlu. Öyle ki, kampa girenler etraftaki çıplaklara bakarken "sanki cinsî organları alınmış" biri haline gelmektedir. Zaten kampa girip "cinsîliğini normal yaşamak ısrarında olanlar" ya da "tenâsül organlarına laf geçiremeyenler" tespit edilince kamptan kovulmaktadır.

24 Ağustos 1952'de *Dünya* gazetesinde "Çıplaklık modası Avrupa memleketlerini kaplıyor" başlıklı başka bir çeviri yayımlanır. Yazının girişi şöyledir: "Bir türlü önleyemediği için, çıplaklığı, bikini mayosu kılığından daha edebe uygun bulmakta teselli arayan milletler olduğu gibi, deniz ve hamamda çıplak olmayı değil çıplak olmamayı ayıplayan milletler de vardır."

Çıplaklar kampına girip izlenimlerini yazan ilk Türk gazetecilerden biri, *Cumhuriyet*'ten Feyyaz Tokar'dır. 1953'te Londra'daki kampa girerken he-

Çıplaklık modası, Avrupa memleketlerini kaplıyor

Bir türlü önleyemediği için, çıplaklığı, bikini mayosu kılığından daha edebe uygun bulmakla teselli arayan milletler olduğu gibi, deniz ve hamamlarda çıplak olmayı değil, çıplak olmamayı ayıplayan milletler de var.

Yaz mevsimlerinde, açık hava, deniz ve güneşin sağlık için faide bahsedilmez bir yardımı olduğu kanaatinden hareket edan Avrupalılar, bir yandan plâj hayatını âdeta bir asrî tesbih getirmişken öte yandan vücudü her yıl birkaç defa açık açık sonunda bir çok yerlerde denize kıyıları boyunca Adem babamızla Havva anamızın bile pervasız girmeğe bir kılık giydikleri yânı hurma yaprağına bile rüçhan görmâ oldular. Şüphesiz bu işte çıplaklık taraftarlarının ve bunlar tarafından bir çok Avrupa memleketinde kurulmuş çıplaklar cemiyetinin yazıyorları ve propagandaları bü'ük rol oynamaktadır. Biz şüphesiz bu cemiyetin birinin bir yâna bırakarak hâdiselere bakalım ve bu makalâlâ Avrupa memleketlerini birer birer gözden geçirelim:

Bir bu seyahatte hürriyet ve müsamaha ile muhafazakârlığın yanyana yaşatıldığını müşahede edeceğiz. Gözleyeceğimiz ilk gülerden başlıyacağız. Londra'ların plâj olan Brighton da hurma yaprağından farksız Bikini mayoları giyenler hiç de az değildir. Fakat iki bu kadarla da kalmıyor, sırf güneşlenme sırasında değil ve kalça

Bizim, deniz için dahi açık bulduğumuz kıyafet bazı Avrupa şehirlerinde sokak kıyafeti haline gelmiştir.

beşinden diye adlandırılan kısa bir plâj geçen yıllardanberi kân göremedikleri için Fransızlar çırçıplak kalıyorlar. Bizim

Çıplaklar kampı nihayet Türkiye'de de kuruluyor

Yakında faaliyete geçecek olan kampa İstanbul sosyetesine mensup kadınlar ile film artisleri büyük alâka gösteriyorlar

İstanbul, 7 (Telefonla) — Öğrendiğime göre, haftalardır dedikodusu yapılan İstanbul Çıplaklar kampının ana nizamnamesi nihayet hazırlanmaktadır.

Dün, sekiz kişiden müteşekkil bulunan kurucu heyetin yaptığı özel bir toplantıda hazır bulunan tanınmış bir hukukçumuz kampın idarî ve adlî makamlar karşısındaki durumunu tetkik ederek hazırlanan nizamname üzerinde bazı tadilât yapmıştır.

Dün geç vakit son şeklini alan ana nizamname önümüzdeki cuma günü kampın ikinci başkanı tarafından bizzat valiye verilecektir.

Diğer taraftan emin bir kaynaktan öğrendiğimize göre, 8 kişilik kurucu heyette tanınmış dansözlerimizden Özcan Tekgül, akademi mezunu film yıldızı Nazım İnan, Batı film şirketi sahibi Asaf, film yıldızlarından Pola Morelli, Ferda Ferda, Çiğdem Kandora, Örs film sahibi Cüneyt Gökçer ve ses sanatkârı Hayrünnisa Kay-

(Devamı Sahife 5., Sü. 4 de)

yecanlanmamak için yarım şişeden fazla viski içen Tokar, tek erkeklerin girmesi yasak olan kampa genelevde çalışan bir seks işçisi kadınla gitmiştir. İzlenimlerini bir haftalık yazı dizisinde anlatan Tokar'a göre kampın amacı yaz ve kış aylarında "güneşin ultraviyole şualarından azami istifadeyi temin"dir ve bir kere soyunduktan sonra etraftaki çıplaklık göze batmamakta ve giyinik olanlar daha çok dikkat çekmektedir.

Çıplaklar kampının gazeteler için bir iç mesele haline dönüşmeye başlaması ise 1955 yılındadır. Ağustos ayında, Türkiye Çıplaklar Kampı Kulübü adına İçişleri Bakanlığı'na İstanbul'da çıplaklar kampı kurmak için başvuru yapılır. Ters tepkilere hazırlıklı olduklarını söyleyen kulüp başkanı Nazım İnan, daha faaliyete geçmeden "birçok film yıldızı ve sosyete mensubu hanımın" telefon edip kampa katılım koşullarını sorduğunu iddia eder. "Olur olmaz kimseleri içeri almayacağız" diyen İnan, çıplaklar kampının dünyanın her yerinde bir nevi ruh kliniği işlevi gördüğünü söylese de, bakanlık talebi ahlâka aykırı bulup reddeder.

Türkiye'deki ilk kampın müjdesi 1962'de gelir.

Yeni Sabah, 5 Mayıs'ta Marmaris'te çıplaklar kampı kurulacağını yazan ilk gazetedir. Ertesi gün diğer gazeteler de konunun üzerine gider. Gerçekten de bakanlık, yabancılar tarafından işletilecek 1000 kişilik bir kamp için izin vermiştir. *Son Havadis*, "1000 çıplağın sığabileceği" kampa Türklerin girişinin yasak olacağını, yine de çok sayıda Türk'ten "Biz de gelmek istiyoruz, ne zaman açılacaksınız?" sorusu geldiğini yazar.

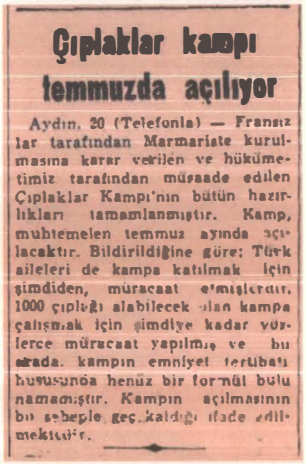

Marmaris'te çıplaklar kampı kurulacak

IZMIR, OZEL

Yaz mevsiminde Marmariste 1000 kişilik bir çıplaklar kampı kurulacaktır.

Bir Fransız şirketi tarafından yapılan müracaata hükümet tarafından müsbet cevap verilmiştir. Kamp Marmaris'in Boğaz mevkiinde kurulacak ve 2 ay devam edecektir.

Çıplaklar kampı temmuzda açılıyor

Aydın, 20 (Telefonla) — Fransızlar tarafından Marmariste kurulmasına karar verilen ve hükümetimiz tarafından müsaade edilen Çıplaklar Kampı'nın bütün hazırlıkları tamamlanmıştır. Kamp, muhtemelen temmuz ayında açılacaktır. Bildirildiğine göre: Türk aileleri de kampa katılmak için şimdiden, müracaat etmişlerdir. 1000 çıplağı alabilecek olan kampa çalışmak için şimdiye kadar yüzlerce müracaat yapılmış ve bu arada, kampın emniyet tertibatı hususunda henüz bir formül bulunamamıştır. Kampın açılmasının bu sebeple geç kaldığı ifade edilmektedir.

Akçakoca'nın esrarengiz çıplakları

Kampın açılması 1962 yazına yetişmeyecektir ama tartışması yıl boyu sürer. *Cumhuriyet*, 13 Temmuz 1962'de "Akçakoca'da gizli bir çıplaklar kampı var" başlıklı bir röportaj yayımlar. Muhabir Erdoğan Arıpınar, "Beynelminel Çıplaklar Cemiyeti Türkiye Raportörü" olduğunu iddia ettiği Alman mühendis Gerhard Hünger'le bir söyleşi yapmıştır. Hünger, çıplaklar kampının en büyük müşterileri İskandinavlara çok sıcak gelen Akdeniz yörelerinde kamp açılmasına karşıdır. Zaten çıplaklar kampının mutlaka deniz kıyısında açılması gerekmemektedir; ama açılacaksa da, kamp için en uygun yerler başta Şile ve Akçakoca olmak üzere, Karadeniz sahilleridir. Türkiye her durumda bol döviz kazanacaktır.

Hünger, Türkiye Raportörü olduğu Beynelminel Çıplaklar Cemiyeti ile ilgili bilgi de verir. "Sağlıklı bir hayat ve cinsî duyguların terbiyesini gaye edinen" cemiyete bağlı kamplarda yalnızca üç kural vardır: Giyinik gezilemez, yalnız erkekler ve yalnız kadınlar kampa giremez, evli olanlar ya eşleriyle gelmek ya da eşlerinden yazılı izin almak zorun-

Akçakoca'da her şey var tesis yok

Sezon kısa olduğu için özel sektör Akçakoca'ya yatırım yapmıyor. Devlet de bölgeye üvey evlat gözüyle bakıyor. Halk da turizmden umudunu kesince, fındıkçılığa ağırlık vermiş. Belediyenin başkâtibi Nazmi Abanoz, "Akçakoca çıplaklar kampı kurmak için en uygun yer" diyor.

AKÇAKOCA — Eğer gece dalga sesleri ile uyumaya alışık değilseniz, Akçakoca'nın sıcak ve rutubetli otelli Yeni Cinar'in yola bakan tarafındaki odalarında yatmamayı tercih edin. Bir zamanlar Ankara'nın denize açılan ilk kapısı durumunda olup turizmde yıllar önce lanse edilen Akçakoca, halen tesis yetersizliği çekiyor. 5 yıl önce kız meselesi yüzünden adam öldürülmesinin kan davasına dönüşmesi ve finalde olayının turizm anlayışının önüne geçmesi turizm alanında büyük gelişmeler çabalan başlatmış.

Turizmle ilgili görüşümüzde olan, ancak turizmle belgesi bulunmayan Bolu Özel Idaresi'ne ait Yeni Çınar Otelı Müdürü Mehmet Aydın, Karadeniz'de turizmden ölüşünün pek aborti düşünülmediğini belirterek "Gelen müşteri hafif yemeğe çıkıyor, yazlık bir yahancısı da" diyor. Üç aylık dönemde turizmden nasibini alabildiklerini anlatan Mehmet Aydın, Gelen turist gelmeyişinin nedenleri sıralı yoksulluğa bağlıyor: "Gelen turister neden tesis yok diye sayıyorlar. Tesis yapmak için özel sektörün Akçakoca'yı teşvik etmeyişini, sezonun kısalığına bağlıyorum. Düşünün, üç yüz milyonluk bir otel yapacaksınız, üç ay çalıştıracak. Buna rağmen yapılacak olan tesisler dört dörtlük olmalı. Örneğin yüzme havuzu olmalı. Denize dalgalı olduğu için, hava bozuyor. O zaman 10-15 gün rezervasyon yapmazsınız, sıradaki müşteriyi kaybedersiniz. Çok dalga olunca otel idaresi olarak denize girmeyi izin vermiyoruz. Peyzaja açık bir destinasyon var, dalga çok oluyor. Müşterilerimizin çoğunluğunu yaz gelen turistlerin oluşturduğu, kamp alanına gelen festival katılımcıları, pazarlamacılar, satış müdürleri, yıkın cevreden misafirler için geliyorlar oluşturuyor.

KARADENİZ'DE ALMANLAR

Koca koca kayalar ve yüksek beton yığınları ile ilginin giderilişi bazan mendilinin kaçırıldığı çay bahçesinde kahvalı yapan Almak çifti Karin ve Hans Krause'nin, Akçakoca'ya gelişleri Karadeniz hakkında pek bilgileri yokmuş. Geçen yıl Akdeniz ve Ege'yi gündüzlerini anlatan Almanlar çift haftanın bitmesi gerektiğini Akçakoca'nın doğa yerlerinden tanıtılmaz halinde turizmin gelişmesini için ilçeler neler olmadığı görülmektedir. Cevrede bir tanıtım eksikliğinin olduğunu belirten Krause'lar Ekimleye kampında planlığı her yıl Ege ya çıkmış kalıbını. Tatil için Akdenizlerin çok olmadığı yerleri seçtik etiklerini belirtiyorlar ve yabancı görmeye şu önerı ve eleştirilerde bulunuyorlar: "Sahanın düzenlenmesi, bahçe çok dar. Otomobille gelenler için park sorunu olmamalıdır. Bazı kazanızla gelenler park edecek yer bulamıyor. Yemek konusunda pek problemimiz olmadı. Otelinize memleket yapılırsa pahalıdır, kızartma, sebzelik, haklıya, fındık ezmesi, sek beyaz peynir, tuz ve tahmacun çok hoşumuza gitti."

Turizm tek sezonunun mazlı bahe düşünüşüne Sultan Ekici, müteahhitler için rahatsız verdi. memurundan şikâyetçi. "Dükkanla limonata en iyileri" diye sorıyor. Sultan Ekici otelinde ve otomasyon yönetiyle memleketi Akçakoca'ya geliyoruz.

"Akçakoca'nın sahında çok sıkıntılıkları var. Plajlar, duşlar, kamplar yeterli değil. Değirmen Ağa kamp yeri olmasına rağmen kabinleri yok. Bir akşam onlu Europa çay bahçesine veya diğer çay bahçelerinde akşam cayı için kalamıyorsunuz. Cevriye Kahvesi'ni geçtiğiniz, Cumaneri, Melenağa'nın tatil bahçeleri müteahhitlerin."

YÜCÜLTA YAPIMAYAN KUM

Bakkalı şöhret Bölücü ne "1950'lerde bunları evvel çevrildi. Turizme ilk açılan bütün bunlardır. Gelen turistlerin bu tahliller denize ne yaptık. Bu tahliller konusuna da hiçbir yerde bulamıyorsunuz, kum hiçbir zaman yıkanmamış. Çok evlerde Ankara'nın en pisçiler insanları geliyor. Cocuklarına hemen kendi evlatlarınız gibi denize sokar, çıkarırdık. Ama bir sefa devlet ilk müdahale bulunmuş. Bolu'dan 50 tane bakan çıktı. Yine de hiçbir zaman olmadı. Bu memleket gibi Turizm'de kamplar yeterli değil. Değirmen Ağa kamp yeri olmasına rağmen kabinleri yok. Bir akşam onlu Europa çay bahçesine veya diğer çay bahçelerinde akşam cayı için kalamıyorsunuz. Cevriye Kahvesi'ni geçtiğiniz, Cumaneri, Melenağa'nın tatil bahçeleri müteahhitlerin."

Konaklama: 40 oda, 90 yatak kapasiteli Yeni Çınar Otel'nde oda fiyatları tek kişi 2590-8855 lira, iki kişi 19.715-12.650 lira. Bu fiyatlara servis, KDV ve vergiler dahil. Kahvaltı ücreti 500 lira olan otelde, kuzu tandır, izlem kebap, sahanda, mantı, kalkan, lüfer, palamut, barbunya, mersin balıkları arasından seçeceğiniz yiyeceklerden oluşan öğle veya akşam yemeğiniz 5 bin liraya mal olur. Tesisle ayrıca 3 adet 1. sınıf belediye ruhsatlı otel ve turistik belgeli pansiyonlar bulunuyor. Belediye ruhsatlı pansiyonlarda tek kişi 1500 lira, iki kişi 1800 liraya kalabiliyor. Turistik belgeli pansiyonların ise, yaz sezonları 1500 ile 2000 lira.

Akçakoca'nın Nazmi Abanoz "Çıplaklar kampının kurulabileceği en uygun yer burası" diyor. Gerekçesini de şöle açıklıyor: "Karadeniz müsait kadar sıcak değil, sıhlık yüzünden gayet temiz insanlar bulunmazsınız. Bunun gibi turist, kendi kardeşinizden ayırt edemezsiniz. Ama aşk durumları falan olursa sonuna bir karışmam. Halkın burularda turistler yüzler kimse dönüş bakmaya hazırdır. Bir kereliğinde turistler kısmında sevişiyorlardı, dönüş bakmadık bile."

Şimdiki Tokat Valisi iken sonra Beyaz Kaymakam olan Murat Hamzaoğlu ilçedeki turizm yokluğunu şu sözlerinin kısa özetmanna bağlıyor. Hamzaoğlu'na göre turizmden pek bir şey beklediği için gerçekleşmiyor. Yaygın özelliği kalırsa ve çadır tatilinin olan ilçeye daha çok kamp Avrupa ülkelerinden sonra ve sazi denizi sahası turistlerin gözdeğini söyleyen Hamzaoğlu "15 yıldır gelip aynı denizden kuma nerede ise" diyor.

Akçakoca tatilcilerde çadır kuran Almanı (ÜS, çevreyi çok sevdiklerini söylüyorlar.

dadır. Bekâr olanlarsa kampa kız ya da erkek arkadaşlarıyla gelebilmektedir. Hünger, son olarak Türkiye'de zaten çıplaklar kampı olduğunu, Akçakoca'da 60-70 kişi kapasiteli bir çıplaklar kampı kurduklarını ama kampın tam yerini gizlilik nedeniyle açıklayamayacağını söyler.

Akçakoca gerçekten çıplaklar kampı için çok uygun bir yer midir bilinmez ama, belki de bu haberden sonra yayılan efsane nedeniyle ilçe birkaç kez daha çıplaklar kampı haberiyle gündeme gelir. Muhafazakâr *Yeni İstanbul* gazetesi 6 Ağustos 1969'da, *Günaydın* 3 Ağustos 1972'de, Akçakoca'da çıplaklar kampı olduğu yönünde haberler yapar. *Yeni İstanbul*'un haberine bakılırsa halk tedirgindir ve çoluğunu çocuğunu sokağa çıkarmaktan çekinmektedir. *Günaydın* ise ilçe gençlerinin durumdan çok memnun olduğunu yazmaktadır.

Akçakoca'daki çıplaklar kampıyla ilgili son haber 23 Haziran 1986'da *Cumhuriyet*'te çıkar. Gazetenin Akçakoca'nın tanıtım yazısı için görüşüne başvurduğu belediye başkâtibi Nazmi Abanoz, konuyu bir şekilde çıplaklar kampına getirip kamp kurmak için en uygun yerin Akçakoca sahili olduğunu söyler.

Köylünün mayoyla çıplaklık stajı

Bu arada, 1962'de izin verildiği söylenen Marmaris'teki çıplaklar kampından uzun süre ses çıkmaz.

6 Mayıs 1963'te, izin verilen şirketle fiyat konusunda anlaşılamadığı için iznin iptal edildiği açıklaması yapılır. Aynı yıl 12 Eylül'de *Akşam* gazetesi, yine Marmaris'te başka bir Fransız şirketin izin aldığını yazar. Hatta Turizm Bakanlığı, Muğla Valiliği'ne yazdığı yazıda kampın yapılacağı yere yakın olan Adaköy sakinlerinin gerekirse başka bir yere nakledilmesini istemiştir.

GİZLİ ÇIPLAKLAR KAMPI

KAMP MEYDANA ÇIKINCA ÇIPLAKLAR KAÇTILAR

Ama Adaköylüler zaten dünden hazırdır. 27 Eylül 1963'te *Hürriyet*'in pazar ilavesindeki "Türkiye'de çıplaklar kampı kuracaklar" haberinde o dönem pek bilinmeyen Marmaris tanıtılır önce, ardından kampın kurulacağı Adaköylülerle konuşulur. Köylülerden biri muhabirlere "Bizi buradan sürmelerine gerek yok. İki senedir zaten turistler gelip mayoyla denize giriyor, şortla dolaşıyor. Artık çıplaklığa alıştık" diye hazırlıklı olduklarını gösterir.

Marmaris'teki kamp 1964'te yeniden gündeme gelirse de, bürokratik işlemler bitmediği için ancak ertesi yıl faaliyete geçeceği müjdesi verilir. 25 Ocak 1965'te *Akşam*'ın, "Çıplaklar kampının kurulacağı adayı fırsatçılar kapladı" başlıklı haberinde anlatıldığına göre, çıplaklar kampı için adı geçen yerlerde fırsatçılar, kamp olabilecek bütün arsa ve tarlaları satın almışlardır. Kampı kuracak Fransız şirket, "Çok yüksek fiyatlar isteniyor. Eğer böyle olursa kampı gider Yunan adalarında kurarız" diye rest çekince Muğla Valisi "Size gerekirse baş-

1970'te İsveç'in Varberg kentinde kurulu çıplaklar kampına bahçıvan alımı için verilen ilana Türkler büyük ilgi gösterir. Kamp müdürü, verdikleri gazete ilanına başvuran 200 kişiden 60'ının Türk olduğunu açıklar.

Fransız turistlerinin çıplaklar kampı basıldı

SİLİFKE — Gülnar'ın Ovacık bucağındaki sakin bir koyda çıplaklar kampı kuran 20 Fransız turisti basılmış ve jandarma tarafından; «Türkiye'de bu şekilde denize girmenin örf ve âdetlerimize uygun olmadığı» kendilerine ikaz edilmiştir.

Bir süredenberi Ovacık'ın Çamağaçları ile sahil koyunu turistlerin çıplaklar kampı haline getirdikleri köylüler tarafından jandarmaya ihbar edil-

ka bir adayı tahsis ederiz" diyerek ortalığı yatıştırmıştır. Valinin söylediğine bakılırsa, çıplaklar kampı kurmak için Fransızlar dışında, Danimarkalılar da uğraşmaktadır.

Marmaris'le ilgili tartışmalar sürerken 1965 yılında Selçuk'ta gizli faaliyet gösteren kamp ortaya çıkar. Pamucak plajlarının bulunduğu bölgede 10-15 kişilik turist grubu bir hafta boyunca çırılçıplak denize girip kamp yapmışlardır. Olayı Meryemana'ya giderken etrafı dürbünle seyreden bir vatandaş görüp ihbar eder ve kamp boşaltılır. Konuyla ilgili görüşleri sorulan Selçuk Belediye Başkanı Ahmet Ferahlı, gizli kampın kurulduğu yeri "Denizin en güzel, en tatlı yeri" diye tanımlar ve "Eğer izin için başvuru yapsalardı memnuniyetle evet derdik. Tek şartımız kampın dışarıya kapalı bir site içinde olması olurdu" der. 16 Ağustos'ta Silifke'de yasadışı bir çıplaklar kampı basılır. Çıplak yakalanan turistler Antalya'ya gönderilir.

Çıplaklar Kampına bahçıvan olmak için 60 Türk başvurdu

Ural ARIÇ bildiriyor

1970 yılında İsveç'in Varberg kentinde kurulu çıplaklar kampına bahçıvan alımı için verilen ilana Türkler büyük ilgi gösterir. Kamp müdürü, verdikleri gazete ilanına başvuran 200 kişiden 60'ının Türk olduğunu açıklar. Yerel gazeteye ilan vermelerine rağmen, hem İsveç'teki Türkler'den hem de İstanbul başta olmak üzere Türkiye'nin çeşitli illerinden başvuru gelmesine hayret eden yetkili, alacakları bahçıvanın pantolon ve uzun kollu gömlek giymesi gerekmesine rağmen, Türkiye'den gelen bazı mektuplara çıplak fotoğraf eklenmesine çok şaşırdığını da söylemiştir.

Türkiye'nin ahlâkını pazara çıkaramayız

Türkiye'de çıplaklar kampının açılması meselesi 1970'li yıllarda da çok tartışılır. 7 Ocak 1973'te Meclis'teki Turizm Bakanlığı bütçe görüşmelerinde söz alan Adalet Partisi Erzurum Milletvekili Rasim Cinisli "Türkiye'de çıplaklar kampı kurmak için fırsat kollayanlar var. Kampa izin verileceğini duyuyoruz. Turizmden gelir sağlayacağız diye Türkiye'nin ahlâkını pazara çıkaramayız" der. CHP'li üyeler kampın bir mahsuru olmadığını söylerken, 12 Mart 1971 darbesinin ardından kurulan üçüncü "partiler üstü" hükümetin Adalet Partili Turizm Bakanı Erol Yılmaz Akçal'ın, "Turizmi geliştirmek için çıplaklar kampı kurmak zorunludur" dediği öne sürülür. İki gün sonra bir açıklama yapan bakan Akçal, kampa destek verdiği iddialarını yalanlar. Kendisine böyle bir başvuru gelmiştir ama o "Türkiye'nin sorunları arasında çıplaklar kampı yoktur" diye teklifi geri çevirmiştir.

1970'li yılların sert siyasal ikliminde çıplaklar kampı meselesi unutulur ve Türklerin de girebileceği bir çıplaklar kampı bir hayal olarak kalır. 1980'li yıllardaki, meşhur üstsüz turist tartışmaları döneminde, hem çıplaklar kampı hem de çıplaklık meselesi yine gündeme gelecek ve zaman zaman gündemin en önemli maddesi olacaktır.

-XXX-

Çıplaklar Kampî bekçiliği için ilk teklif Türkiyeden geldi

STOCKHOLM, Orhan S U N A R bildiriyor Stockholm'e 600 km uzaklıkta bulunan Varberg ilçesinin Danimarka'ya bakan sahillerindeki Avrupanın en popüler ve en büyük çıplaklar kampının bekçiliği için ilk teklifler Türkiyeden gelmeye başlamıştır.

Bu yıl emekli olacak bekçinin yerine ilk teklifin Türkiyeden gelmesi, kamp yöneticilerini hayretler içerisinde bırakmıştır. Bekçinin emekli olacağı ve yerine başkasının alınacağı haberinin nasıl bu kadar hızla Türkiyeye ulaştığını bir türlü çözememişlerdir. Bir hafta içinde Türkiyenin muhtelif yerlerinden 17 bekçilik teklifi alınmıştır.

Emekli olan bekçi ise «Bu iş sanıldığı kadar kolay değildir» demiştir.

Türkiye'de çıplaklar kampı kurulmasına izin verilmedi

ANKARA — Turizm ve Tanıtma Bakanı Erol Yılmaz Akçal, Türkiye'de «çıplaklar kampı» açılmasına «Türkiye'nin örf ve âdetleri açısından yararlı bir girişim olmayacağı» gerekçesiyle bu ve önceki teklifler için izin vermediğini bildirmiştir.

(Devamı Sa. 7, Sü. 3 de)

Altı üstü turistin plaj giysisi

Türkiye'de denize girmek amacıyla özel yerler ayrılmasının ilk örneklerini 19. yüzyılda görüyoruz. Denizde oluşturulan dört tarafı kapalı, üstü açık alanlara "deniz hamamı" deniliyordu. Tarihçi Reşat Ekrem Koçu, Türkiye'deki ilk deniz hamamının 1826 ile 1850 tarihleri İstanbul'da Çardak İskelesi'nde açıldığını yazar. Deniz hamamlarının yaygınlaşması ise 19. yüzyılın ikinci yarısındadır. İlk dönemlerde buralara sadece erkekler girebilirken, zamanla kadınlara mahsus hamamlar da açılır.

Batı ülkelerinde ilk örneklerine 18. yüzyılın son çeyreğinde, bugünkü Almanya'da rastlanan deniz hamamları, yüz yıldan fazla süre ihtiyacı karşıladıktan sonra yerlerini 1900'lü yılların başlarında, etrafı kapatılmamış plajlara bırakmaya başlamıştır. İlk zamanlarda kadınların ve erkeklerin plajları ayrıdır.

Plaj kültürünü Türkiye'ye ilk getirenler, 1917 Ekim Devrimi'nden kaçan Ruslar ve işgalci İngiliz askerleridir. Cumhuriyet'in ilanından sonra sayıları artan deniz hamamlarının bir bölümü 1930'lardan itibaren kadınların ve erkeklerin birlikte

kullandığı plajlara dönüşmeye başlar. Ortak kullanılan plajlara çabuk alışılılır. Hatta 1931'in Temmuz ayında Şile'de kadın ve erkek plajlarının ayrılması, *Cumhuriyet* gazetesinin ifadesiyle, hayretle karşılanmıştır. (Diğer yandan, Moda ve Bostancı'da örneklerini gördüğümüz gibi, bazı yerlerde kadınlar için ayrılmış plajlar 1980'lerin başına kadar faaliyetlerini sürdürecektir. "Tesettür plajı" meselesi ise ağırlıklı olarak 1990'ların ikinci yarısından itibaren gündem konusu olmuştur.)

Mütéferrik

Şilede erkeklerin kadınlarla banyo yapmaları yasak!

Şile Belediyesi kadınlarla erkeklerin deniz banyosu yapacakları yerleri ayırmış ve erkeklerin kadınlarla birlikte banyo etmelerini menetmiştir. Bu karara muhalif hareketle bulunanlardan beş lira ceza alınacaktır. Dünyanın her tarafında olduğu gibi memleketimizde de plâjlarda kadınların erkeklerle beraber banyo yapmaları taammüm etmiş olduğundan Belediyenin bu kararı hayretle karşılanmıştır.

Batı ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de kadınlarla erkeklerin ayrı girdiği deniz hamamlarından ortak kullanılan plajlara geçilince deniz kıyafetlerinde de değişiklikler olur. 1910'lu yıllarda erkekler dizlerine kadar inen mayolarla denize girerken, kadınlar dizlerine kadar bütün vücutlarını kapatan etekli, bol mayolarla birlikte çorap ve ayakkabı giymektedir. Erkek mayosu uzun süre aynı kalırken, zamanla daralan, kısalan, yakası açılan, çorap ve ayakkabı olmadan giyilmeye başlanan kadın mayosu 1930'lu yıllara gelindiğinde tek parçalı mayo biçimine ulaşmıştır.

Tek parçalı mayonun ilk dönemlerinden itibaren kadın mayosu, gazetelerde tartışma konusu olur. Erkek mayosuyla ilgili haber ve yazılara hiç rastlanmaz ama kadın mayosu sürekli erkek yazarların kadınları plajda hangi kıyafetle görmek istediği ekseninde konuşulur.

Güzel olmayan kadın mayo giymesin

Cumhuriyet yazarı Ercüment Ekrem (Talû), 4 Ağustos 1934'teki yazısında "Bir yaz heykel vücutlu iki

kadın Avrupa plajlarından birinde kısa mayo modası çıkardılar. Yabancı gözler meydana koydukları çıplaklığı birer bedia gibi seyretmekten ayıplamaya vakit bulamıyorlardı. Herkes bir noktada ittifak etmişti. Bu derece güzel ve mütenasip bir vücuda mâlik bir kadın onu yabancı nazarlardan saklamayabilir" dedikten sonra güzel olmayan kadınların mayo giyme hakkı olmaması gerektiğini savunur. Yazara göre "Mayo modasından sonra, sarkan etlerini türlü askılarla tutturan kartaloz yosmalardan, henüz buluğa ermemiş mektep çocuğunu andıran manasız sıskalara kadar herkes anadan doğmaya yakın vaziyette plajlara akın etmiştir ve plajları mezbahaya çevirmiştir".

"Avrupa memleketleri gibi bizde de zabıta ve halk plaj giyimine bir hudut çizmiştir. Bikini mayo artık plaj kıyafeti olmaktan çıktı. Bikini görmek isteyen bundan böyle defilelere, revülere, gazinolara gitsin".

O yıllarda kadın mayosu üzerine yazan yazarların çoğu, "Çıplak kadın çekici değil, iticidir" diye özetlenebilecek, nereden çıkardıkları belli olmayan bir tez öne sürerler. *Akşam*'daki imzasız "Deniz Eğlencesi" başlıklı yazıyı yazan kişi "Kadın vücudu ne derece kapalı, örtülü olursa o kadar alaka celbeder. Bazı kadınlar, soyunmakla, güzelliklerinden ve cinsî cazibelerinden yüzde elli kaybeder" derken, *Cumhuriyet* yazarı Burhan Felek "Kadının güzelliği gizli kalışındadır. Giyinik bir beden, çıplak bir bedenden kat be kat cinsî cazibe içerir" diye yazar.

Bir başka *Cumhuriyet* yazarı Abidin Daver ise "İpekliler içinde gördüğünüz bir kadının nasıl bir vücudu olduğunu merak edersiniz, bu halsizin hay-

vâni hislerinizi tahrik eder. Halbuki anadan doğmaya yakın mayo giymiş kadın bir heykel gibidir, fazla nazarı dikkati çekmez, bilhassa merak ve tecessüs fikrinden doğan tahrik onda mevcut değildir" diyerek kendi tabiriyle "müstehcen mayolara" karşı olduğunu da gösterir.

Kendilerini teşhir eyleyenler

1946'da icat edilen bikininin birkaç yıl içinde Türkiye'ye de gelmesi, kadınların plaj kıyafeti konusunu bir kez daha gündeme getirir. İlk yıllarda konu üzerine ahkâm kesen erkek köşe yazarlarının tamamı, "şeffaf mayo" dedikleri bikininin giyilmesine karşıdır.

1952'nin Ağustos ayında Türk Kadınlar Birliği yöneticileri de bikini giyilmesine karşı olduklarını açıklar. "İstanbul'da sokaklarda dolaşan çarşaflı kadınlara da plajlarda görülen şeffaf mayo şekillerine de karşıyız" diye başlayan açıklamada, "Şeffaf mayo, bikini mayo gibi isimlerle ağırbaşlılığımıza ve ahlâklılığa uymayan kıyafetleri edinip kendilerini teşhir eyleyenleri ikaz etmek ve ahlâk zabıtası mercilerinin de dikkatini çekmek vazifemizdir" denilir.

O dönemin bikini tartışmaları Türkiye'ye özgü değildir. Aralarında ABD, İngiltere ve Fransa'nın da olduğu birçok ülkede bikini dönem dönem yasaklanır, yasaklanmadığı zaman da tartışma konusu olmaya

Çarşafla ve şeffaf mayo ile mücadele

Türk Kadınlar Birliği İstanbul merkezi şayanı dikkat bir beyanname neşretti

Türk Kadınlar Birliği İstanbul merkezi son zamanlarda şehir ço... | gerilik mefhumu ile muvazi olarak isimlendirdiği bir giyim tarzıdır.

devam eder. 1953'te Türkiye'de plajlarda bikini giyilmesi resmen yasaklanır. Plajlarda yasaktır ama gece kulüplerinde bikinili gösteriler yapmak revaçtadır. Örneğin 1953'te "Fransa güzeli, Alman güzeli, Şimali Afrika güzeli ve Paris güzeli, tuvalet, şort ve bikini mayo ile halka takdim edileceklerdir" diye tanıtılan gösteri haftalarca sürer. Ertesi yılın en çok rağbet gören gösterisi ise, yirmiden fazla yabancı kadının yer aldığı "Plajda Karnaval"dır. 7 Mayıs 1954'te gösteriyi okuyucularına aktaran *Zafer* gazetesinin haberinde "Artık Avrupa memleketleri gibi bizde de zabıta ve halk plaj giyimine bir hudut çizmiştir. Bikini mayo artık bir plaj kıyafeti olmaktan çıktı. Bikini görmek isteyenler bundan böyle defilelere, revülere, gazinolara gitsin" denilir.

DÜNYA HÂDİSELERİ

Bikiniler ve hatta kısa mayolar bütün Avrupada aforoz edildi

Milliyet yazarı Refi Cevad Ulunay, hem yurtdışındaki hem de Türkiye'deki yasaktan son derece memnundur: "Anlaşılıyor ki birkaç sene içinde şeffaf mayo bitecek, artık daha edebe uygun, uslu, kapalı kadın mayolarını göreceğiz".

Monokini bikiniyi arattı

Ancak meseleyi kendine dert edinen üstadın tahmininin tam tersi olur. Mini etek modasını da yaratan Avusturya asıllı ABD'li modacı Rudi Gernreich'ın icat ettiği askılı ve göğüsleri açıkta bırakan monokini, 1964'te manken Peggy Moffitt tarafından dünyaya tanıtılır.

Monokini Türkiye'ye gelmemiştir ama gazeteler olaya büyük bir iştahla sarılmışlardır. 1964 yılı yaz aylarının en önemli konularından biridir monokini. Dünyada yaşanan tartışmaları günü gününe oku-

yucularına aktaran gazetelerin, Türkiye'deki bir tartışmayı da iple çektikleri bellidir. İçişleri Bakanı Orhan Öztrak, muhabirlerin "Bizde monokini giyilirse ne olur" sorusuna "Elbette kanun uygulanır. Sözünü ettiğiniz mayoyu giymek halkın edep ve nezaketine tecavüz manası taşır ve suçtur" derken, monokini giyildiği ihbar edilen bir plajı bizzat basan İzmir Emniyet Müdürü "Monokiniyi yalnızca yabancı kadınlar, o da özel toplantılarda olmak ve umuma açık yerlerde bulunmamak kaydıyla giyebilir" açıklaması yapar.

13 Temmuz tarihli gazetelerde İstanbul Ataköy'de monokini giydiği iddia edilen genç kızın başına gelenleri anlatan haberleri görüyoruz. Nişanlısı ve üç akrabasıyla birlikte plaja gelen ve aslında bikini giymiş olan genç kız yüzdüğü sırada, birinin "Monokini giyen var" diye bağırması üzerine onlarca kişinin hücumuna uğramış, kaçmaya çalışırken su yutmuş, boğulmaktan zor kurtulmuştur. H.D. isimli genç kızın denizden çıkarılıp doktor kabinine götürülmesi de çare olmaz. Kabinin etrafını saran ve "Böylelerini plajda tutamayız!" ve "Utanmıyor musunuz!" diye bağıran yüzlerce kişi monokini giyilmediğine güçlükle ikna edildikten sonra dağılır.

18 Ağustos'ta ise Silifke'nin Ovacık sahillerinde monokiniyle yüzen altı Fransız kadın, jandarma tarafından zorla denizden çıkarılıp giydirildikten sonra "Bu şekilde denize girmek örf ve adetlerimize aykırıdır" denilerek ilçe sınırları dışına çıkarılır.

Sütyensiz mayolara ad bulundu: MONOKİNİ

Anglikan kilisesi lideri Hıristiyanlardan, çıplak göğüs modasını anlayış ile karşılamalarını istedi

El Paso (Texas) 1, (AP - a.a.) — Meksikalı gazeteciler Amerikada çıkarılıp bütün dünyayı istilâya başlıyan sütyensiz bikiniler için bir ad uydurmuşlardır. Buna «monokini» demektedirler.

Bugünkü «Juarez» gazetesi, sekiz sütun üzerinden verdiği bir manşette, «monokini»nin Mekike

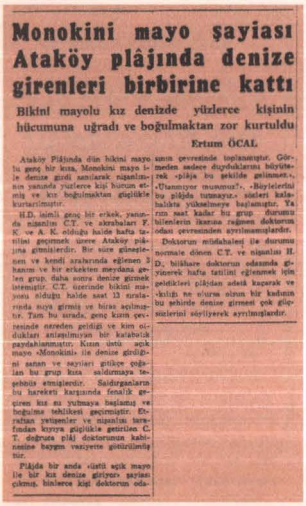
İçişleri Bakanının, bizde Monokini giyilirse sualine cevabı: "Kanun uygulanır,,

Şehrimizde bulunan İçişleri Bakanı Orhan Öztrak, dün sabah Belediyeye giderek şehir meseleleri hakkında Belediye Başkanı Haşim İşcan ile 1,5 saat konuşmuştur.

Belediyeden ayrılırken gazetecilerin muhtelif sorularını cevaplan

tanbulun asayişi konusunda konuşmuş ve Örfi İdarenin kalkmasından sonra polis kadrosunu takviye

(Arkası Sa. 7, Sü. 5 de)

Monokini mayo şayiası Ataköy plâjında denize girenleri birbirine kattı

Bikini mayolu kız denizde yüzlerce kişinin hücumuna uğradı ve boğulmaktan zor kurtuldu

Ertum ÖCAL

Ataköy Plâjında dün bikini mayo-lu genç bir kızla, Monokini mayo-le denize girdi şayialarak nişanlının yanında yüzlerce kişi hücum etmiş ve kız boğulmaktan güçlükle kurtarılmıştır.

H.D. isimli genç bir erkek, yanında nişanlısı C.T. ve akrabaları F. K. ve A. K. olduğu halde hafta tatilini geçirmek üzere Ataköy plâjına gitmişlerdir. Bir süre güneşlenen ve kendi aralarında eğlenen 3 hanım ve bir erkekten meydana gelen grup, daha sonra denize girmek istemiştir. C.T. üzerinde bikini mayosu olduğu halde saat 13 sularında suya girmiş ve biraz açılmıştır. Tam bu sırada, genç kızın çevresinde nereden geldiği ve kim olduğu anlaşılmayan bir kalabalık peydahlanmıştır. Kızın üstü açık mayo «Monokini» ile denize girdiğini sanan ve sayıları giderek çoğalan bu grup kıza saldırmaya teşebbüs etmişlerdir. Saldırganların bu hareketi karşısında fenalık geçiren kız su yutmaya başlamış ve boğulma tehlikesi geçirmiştir. Etrafları yetişenler ve nişanlısı tarafından kıyıya güçlükle getirilen C. T. doğruca plâj doktorunun kabinesine bayrın verilmek götürülmüştür.

Plâjda bir anda «üstü açık mayo» ile bir kız denize girişi şayiası çıkınca, binlerce kişi doktorun odasının çevresinde toplanmıştır. Görmeden sadece duyduklarını büyütürek «plâja bu şekilde gelinmez», «Utanmıyor musunuz?», «Büyüklerini bu plâjda tutmayın» sözleri kalabalıkta yükselmeye başlamıştır. Yarım saat kadar bu grup durumu bilenlerin ikazına rağmen doktorun odası çevresinden ayrılmamışlardır.

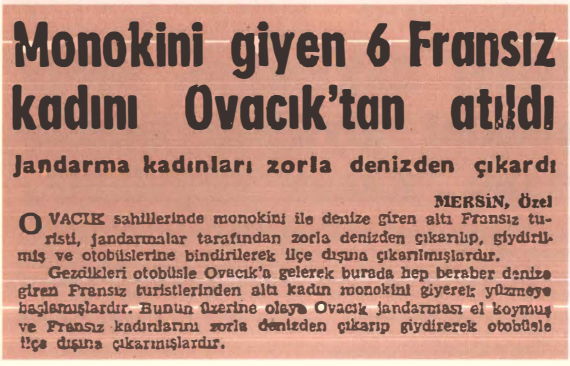
Doktorun müdahalesi ile durumu normale dönen C.T. ve nişanlısı H. D., bilahare doktorun odasında giyinerek hafta tatilini eğlenmek için geldikleri plâjdan ahenk kaçarak ve -kılığı ne olursa olsun bir kadının bu şehirde denize girmesi çok güçsüzlerini söyleyerek ayrılmışlardır.

Monokini tartışmalarına katılan muhafazakâr *Yeni İstanbul* yazarı Tekin Erer, "Erkekler saç uzatmaya başlayıp kadına benzemeye çalıştığı içindir ki, kadınlar kadın olduklarını anlatmak isteği duyuyorlar. Ve bazıları bunu anlatabilmek için böyle ahlâksızca bir yol seçiyor" demektedir.

1960'ların sonundan itibaren Batı ülkelerinde monokininin yerini de *topless* yani üstsüz mayolar almaya başlar. Türkiye'de uzun yıllar "sütyensiz mayo" olarak anılan üstsüz mayoların tartışılmaya başlaması için 1980'li yılları beklemek gerekecektir.

1983'ün yaz aylarında gazetelerde üstsüz turistlerle ilgili tek tük haberler çıkmaya başlamıştır. *Hürriyet*'teki haberde "Giderek çoğalan *topless*ler tatil yörelerinde araba kullanırken direksiyon hakimiyetinizi bozabilir" denilirken, *Günaydın*'da "Sütyensiz turistler çoğalıyor" tespiti yapılır, *Milliyet*'ten Pınar Türenç ise üstsüz turistleri "nüdizm yapıyorlar" diye değerlendirir.

Ama konunun asıl gündeme geldiği ve en çok tartışıldığı dönem 1984 ve 1985 yıllarıdır. 1983'ün Kasım ayında yapılan seçimlerde iktidar olan Anavatan Partisi'nin (ANAP) hedeflerinden biri de turizm patlaması yapmaktır. 1983 yılında tüm Türkiye'deki yatak sayısı 60 bindir. Bu rakam Yunanistan'ın yalnızca Rodos Adası'ndaki yatak sayısına eşittir. Kendisini liberal, milliyetçi ve muhafazakâr olarak tanımlayan ANAP iktidarı, 1984'ten itibaren turist

Monokini giyen 6 Fransız kadını Ovacık'tan atıldı

Jandarma kadınları zorla denizden çıkardı

MERSİN, Özel

OVACIK sahillerinde monokini ile denize giren altı Fransız turisti, jandarmalar tarafından zorla denizden çıkarılıp, giydirilmiş ve otobüslerine bindirilerek ilçe dışına çıkarılmışlardır.

Gezdikleri otobüsle Ovacık'a gelerek burada hep beraber denize giren Fransız turistlerinden altı kadın monokini giyerek yüzmeye başlamışlardır. Bunun üzerine olaya Ovacık jandarması el koymuş ve Fransız kadınlarını zorla denizden çıkarıp giydirerek otobüsle ilçe dışına çıkarmışlardır.

ve yatak sayısını artırmak için uğraşmaya başlar. Hedefleri, Türkiye'yi hem Batılı turistler hem de Arap turistler için cazip hale getirmektir.

Turizm Bakanı Mükerrem Taşçıoğlu, 14 Nisan 1984'teki basın toplantısında bir gazetecinin "Geçen yıl bazı turistik yörelerde sütyensiz turistlere rastlandı. Bununla ilgili ne söyleyeceksiniz?" sorusunu, "Bunlara asla müsamaha etmeyeceğiz. Çıplak denize girmek isteyen turist bize gelmesin. Başka ülkelerde de deniz var, güneş var" yanıtını verir. Yabancı haber ajansları bu sözleri bütün dünyaya servis edince iş büyür. İki gün sonra bakan yine gazetecilerin karşısındadır ve aynı soru sorulur. "Üstsüz bikini dünyada yaygınlaşıyor ama Türkiye'de denize dekolte kıyafetle giren azdır. Hem ithal ettiğimiz her şey gibi turist de bize uyum sağlamalı. Türk turizminin reklamını sütyensizlerle yapamayız" diyen bakan, haberin bütün dünyaya yayılmış olmasını ise "Beni ırgalamaz" diye değerlendirir.

"Çıplak denize girmek isteyen turist bize gelmesin"

Taşçıoğlu

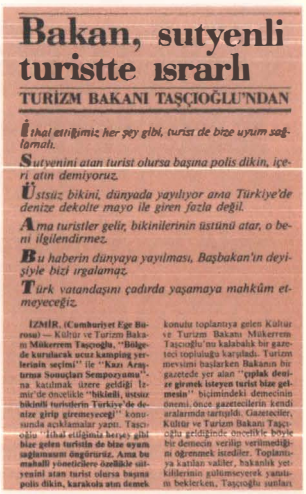
Turizm ve Tanıtma Bakanı Mükerrem Taşçıoğlu, bazı ülkelerde normal karşılanan davranışların bizde yadırganacağını söyledi...

Turizm Bakanı Taşçıoğlu "Bikinisinin üstünü çıkarıp denize girmek isteyen başka ülkeye gitsin" dedi

- Mükerrem Taşçıoğlu "Ben illede denize çıplak girecegim diyen turist varsa bize gelmesin. Başka ülkelerde de deniz var, güneş var" diye konuştu.
- Turizm Bakanı "Bikinisinin üstünü çıkarıp denize girmenin ya da güneşlenmenin doğru olmadığını ve bizim toplumumuzda hoş karşılanmayacağını" da savundu.
- Bakan ayrıca, "Varlığı ile yokluğu belli olmayan son moda bikiniyle denize girilmesine de karşı olduğunu bunun gelenek ve göreneklerimize ters düştüğünü" sözlerine ekledi.

16 Mayıs'ta "Bu sene Arap turist sayısında patlama bekliyoruz. Çıplaklığı gören Arap kaçar, biz de döviz kaybederiz" diyen Taşçıoğlu, 22 Mayıs'ta "Üstsüz turist ekonomiye katkı sağlamaz, çünkü üstsüzlerin ne cepleri olur ne de paraları" diye şaka da yapacaktır.

Konu kamuoyunu da ikiye böler. Bir grup "Ustsüz turistler Arap turistleri kaçırır, engel olmak lazım"

Bakan, sutyenli turistte ısrarlı

TURİZM BAKANI TAŞÇIOĞLU'NDAN

İthal ettiğimiz her şey gibi, turist de bize uyum sağlamalı.

Sutyenini atan turist olursa başına polis dikin, içeri atın demiyoruz.

Üstsüz bikini, dünyada yayılıyor ama Türkiye'de denize dekolte mayo ile giren fazla değil.

Ama turistler gelir, bikinilerinin üstünü atar, o beni ilgilendirmez.

Bu haberin dünyaya yayılması, Başbakan'ın deyişiyle bizi ırgalamaz.

Türk vatandaşını çadırda yaşamaya mahkûm etmeyeceğiz.

İZMİR, (Cumhuriyet Ege Bürosu) — Kültür ve Turizm Bakanı Mükerrem Taşçıoğlu, "Bölgede kurularak ucuz kamping yerlerinin seçimi" ile "Kazı Araştırma Sonuçları Sempozyumu"na katılmak üzere geldiği İzmir'de önceliklebikinli, üstsüz bikinli turistlerin Türkiye'de denize girip giremeyeceği" konusunda açıklamalar yaptı. Taşçıoğlu "İthal ettiğimiz herşey gibi bize gelen turistin de bize uyum sağlamasını öngörüyoruz. Ama bu mahalli yönetimlere özellikle sütyenini atan turist olursa başına polis dikin, karakola atın demek konulu toplantıya gelen Kültür ve Turizm Bakanı Mükerrem Taşçıoğlu'nu kalabalık bir gazeteci topluluğu karşıladı. Turizm mevsimi başlarken Bakanın bir gazetede yer alan "çıplak denize girmek isteyen turist bize gelmesin" biçimindeki demecinin önemi, önce gazetecilerin kendi aralarında tartışıldı. Gazeteciler, Kültür ve Turizm Bakanı Taşçıoğlu geldiğinde öncelikle böyle bir demecin verilip verilmediğini öğrenmek istediler. Toplantıya katılan valiler, bakanlık yetkililerinin gülümseyerek yanıtın beklerken, Taşçıoğlu şunları

Taşçıoğlu: Çıplakların ne cepleri olur ne de paraları

ANKARA, (THA) — Kültür ve Turizm Bakanı Mükerrem Taşçıoğlu, "Çıplaklar kampı ekonomiye bir katkı sağlamaz. Çünkü çıplakların ne cepleri olur ne de paraları" dedi.

Dünyanın çeşitli ülkelerinde çıplaklar kampı ve çıplaklar adası bulunduğunu belirten Taşçıoğlu, Türkiye'de kesinlikle bu konuda yatırıma girişmeyi düşünmediklerini bildirdi.

derken, diğer grup "Batılı turisti sıkmayalım, istediği kadar açılsın" demektedir.

Haziran ayına gelindiğinde ilginç bir şey olur ve Turizm Bakanı Taşçıoğlu fikir değiştirir. 2 Haziran tarihli demecinde "Kimseye zorla sütyen giydirecek halimiz yok. Turist denize istediği gibi girer. Ama mesela o kıyafetle Marmaris'te bir restoranda oturamaz" diyecektir. Elbette hiçbir turistin "o kıyafetle" restoranda oturma talebi yoktur, bakan sadece yaptığı dönüşü yumuşatmaya çalışmaktadır. 18 Haziran 1984 tarihli gazete haberlerine bakılırsa üstsüz turistlerle aynı plajı kullanan ve fotoğraflarda güneş gözlüklerini çıkarmadan yüzdüğü görülen bakan, daha önceki sözlerinin yanlış anlaşıldığını öne sürüp "Turistin sütyeninden bana ne? İsteyen istediği gibi girer denize. Türkiye özgür bir ülkedir" demiştir.

2 görüş çarpışıyor

1 "Batılı turisti sıkmayalım, açılsın"

2 "Arap turist hoşlanmaz, kimse fazla açmasın"

Turizmde şaşkınız

● Göğüslerini açan turistlerin Arapları rahatsız edeceği öne sürülerek, turizm kuruluşlarının bu konuda dikkati çekildi

● Turizmciler ise, "Artık topless'in yasak olduğu yer kalmadı. Türk turizmindeki patlamayı Arap turistlere bağlayalım derken turizmin kalitesini de bozmayalım" diye konuştular

● Uyarı üzerine birçok büyük otel, tatil köyü ve kamping üstsüzler için özel bölümler hazırlamaya başladı. Güneş banyosu alanlarının Arap turistlerin gözlerinden uzak olmasına dikkat ediliyor

Haberin 12. Sayfada

"Topless'lere dikkat" Bu yıl İstanbul ve özellikle Ege Bölgesi'nde beklenen Arap turist yoğunluğu nedeniyle, yerel yöneticiler turistik otel, motel ve plaj yöneticilerinin sezon yaklaşırken, "Topless'lere dikkat" etmesini istediler.

Bakan Mükerrem Taşçıoğlu, üstsüz turistlerle ilgili fikrinin kısa sürede değişmesini anılarında şöyle açıklayacaktır: "Ülkemize gelen bazı turistler sütyenlerini çıkarıp denize öyle giriyorlar ve de sereserpe güneşleniyorlar. Tabii sesler yükselmeye başladı. Hoppala, muhafazakar bir partinin iktidarında böyle şey olur mu?

Turizm Bakanı uyuyor mu? Aşağı tükürsem sakal yukarı tükürsem bıyık. Evvela 'Olmaz öyle şey, kimse denize böyle giremez' dedim ama baktım pabuç pahalı. Üç beş turist gelsin diye anamızdan emdiğimiz süt burnumuzdan geliyor. Sonra da rakip ülkelerin ekmeğine yağ sürercesine davranıyoruz. Elin başka bir kültür ve terbiye ile yetişmiş, buna alışmış kimseleri Türkiye'ye gelirken adet değiştirecekler, bu da olacak iş değildi. 'Türk kadınından böyle davranan zaten yok, buna bakarak azıtacak ve onlar gibi sütyenini atacak kadınımız yok, niye endişeleniyoruz' demeye ve ifademizi değiştirmeye mecbur kaldık. 'İsteyen çıplak, isteyen çarşafla, bu herkesin kendi halledeceği bir konudur, bizi ilgilendirmez' dedik. Dedik de ne oldu? Her kafadan bir ses çıktı ve ben bu işin bakanı olarak bir sene müddetle her gittiğim yerde, her açılış merasiminde, her iştirak ettiğim toplantıda gazeteci arkadaşlarımdan aynı soruyu sanki ilk kez soruyorlaşmış-

"Üstsüzlük" yasal oldu

● Kültür ve Turizm Bakanı Mükerrem Taşçıoğlu, tatil köyleri ve turistik tesislere gönderdiği yazıda, "edep yerini gösterecek derecede çıplaklığın yasak olduğunu" bildirdi.

● Antalya'daki 3 tatil köyü ile bazı büyük tesisler uyarıldı. Bakanlık yazısında, bazı turistlerin tamamen soyunduklarının öğrenildiği belirtildi. Uyarının "üstsüz"lerle ilgisi olmadığı öğrenildi.

●11. sayfada

BU KADARA İZİN VAR Güney sahillerinde artarken, Kültür ve Turizm Bakanı Mükerrem Taşçıoğlu sutyenlerini çıkarıp, imzasıyla turistik tesislere gönderilen yazıda ise "Edep yerini güneşlenen yerli ve yabancı turist sayısı, her geçen gün gösteren çıplaklık, yasak" denildi... (Fotoğraf: Hürriyet)

casına aldım ve cevapladım. (....) Siyasi hayatımda en çok zorlandığım konulardan biri üstsüzler meselesidir." [9]

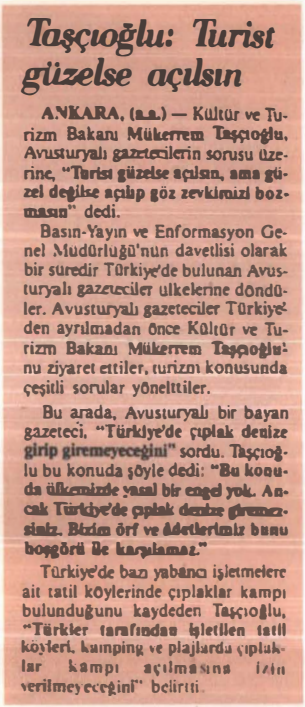
Gerçekten de Taşçıoğlu iki yıl boyunca üstsüz turistlerle ilgili soruları yanıtlar. Konu tatil yörelerinde bazı tatsızlıklara da yol açmaktadır. Örneğin, 1984 Ağustos ayında Fethiye'de köylüler, üstsüz güneşlenen bir grup turist kadını domates ve patlıcan yağmuruna tutarak plajdan kovarlar.

1985 turizm sezonuyla birlikte tartışma yeniden başlar. Bazı turizm beldelerinin kaymakam ve belediye başkanları üstsüz turistlere izin vermeyeceklerini açıklamakta, her kafadan bir ses çıkmaktadır. Otel sahipleri ve tur operatörleri durumdan rahatsızdır. Sonunda bakanlık üstsüz denize girmenin yasal olduğunu açıklar. 11 Temmuz 1985'te turistik yörelerdeki valilik ve kaymakamlıklara yollanan yazıda, "Plaj ve tatil köylerinde yalnızca edep yerini gösterecek derecede çıplaklık yasaktır" denilmektedir.

9 Mükerrem Taşçıoğlu, *Bakan Olmak*, Bilgi Yayınları, Ankara, 2006, s. 165-166.

Taşçıoğlu meseleyi çok sık konuşmaktan olsa gerek, artık kendini aşmıştır. Makamında kabul ettiği Avusturyalı gazeteci heyetinden bir kadının "Türkiye'de üstsüz denize girebilir miyiz?" sorusuna -sonradan "küçük bir şakaydı" diyeceği- "Turist güzelse açılsın ama güzel değilse açılıp göz zevkimizi bozmasın" yanıtını verecektir.

Bakan Taşçıoğlu arada tuhaf tuhaf konuşsa da bir yıl içinde "Sokakta mayo ile dolaşılamayacağı gibi plajda da elbiseyle dolaşılmaz. Üstsüz denize girmek de haktır" diyecek noktaya gelmiştir. Gazete haberlerine bakılırsa, adeta üstsüzleri kucaklama kampanyası başlamıştır. Bakandan turizm yörelerinin yerli halkına kadar herkes bir yıl önce durdukları noktanın tam tersi bir yerdedir. Elbette yine ifrada kaçılır. Üstsüz turistler rahat etsin diye bazı plajlara tel örgü çekilir, bazılarına yerli turistin girmesi yasaklanır.

Taşçıoğlu: Turist güzelse açılsın

ANKARA, (a.a.) — Kültür ve Turizm Bakanı Mükerrem Taşçıoğlu, Avusturyalı gazetecilerin sorusu üzerine, **"Turist güzelse açılsın, ama güzel değilse açılıp göz zevkimizi bozmasın"** dedi.

Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü'nün davetlisi olarak bir süredir Türkiye'de bulunan Avusturyalı gazeteciler ülkelerine döndüler. Avusturyalı gazeteciler Türkiye'den ayrılmadan önce Kültür ve Turizm Bakanı Mükerrem Taşçıoğlu'nu ziyaret ettiler, turizm konusunda çeşitli sorular yönelttiler.

Bu arada, Avusturyalı bir bayan gazeteci, **"Türkiye'de çıplak denize girip giremeyeceğini"** sordu. Taşçıoğlu bu konuda şöyle dedi: **"Bu konuda ülkemizde yasal bir engel yok. Ancak Türkiye'de çıplak denize girmemesiniz. Bizim örf ve âdetlerimiz bunu hoşgörü ile karşılamaz."**

Türkiye'de bazı yabancı işletmelere ait tatil köylerinde çıplaklar kampı bulunduğunu kaydeden Taşçıoğlu, **"Türkler tarafından işletilen tatil köyleri, kamping ve plajlarda çıplaklar kampı açılmasına izin verilmeyeceğini"** belirtti.

İlk üstsüz Türk kadını Funda

Hürriyet, Ağustos ayında muhabirlerinin yaptığı bir "araştırmaya" dayanarak, "Halk üstsüz turiste alıştı" dosyası yapar. *Milliyet* de aynı kanıdadır; gazeteye göre bir yıl önce üstsüzleri kovalayan halk, artık üstsüz görünce dönüp bakmıyordur bile. *Milliyet*'in *Renk* eki ise, en çok üstsüz turistin geldiğini iddia ettiği Kuşadası'nda, en büyük derdin röntgenciler olduğunu yazar. Gazetenin muhabirleri üstsüzlerin güneşlendiği özel plajların bekçileriyle de konuşur. Enteresan bir şekilde adı Mahmut Meme olan bekçilerden biri, geçen yıla göre daha az röntgenci olduğunu ve insanların çoğunun üstsüzlere alıştığı-

Kuştur'da 150 metrelik kıyı şeridi kapatıldı

Üstsüzleri korumak için 'güvenlik çiti'

Konu tatil yörelerinde bazı tatsızlıklara da yol açmaktadır. Örneğin, 1984 Ağustos ayında Fethiye'de köylüler, üstsüz güneşlenen bir grup turist kadını domates ve patlıcan yağmuruna tutarak plajdan kovarlar.

nı anlatır. Meme'ye göre üstsüzlere alışıldığının en büyük kanıtı, çalıştığı plajın yanındaki bir petrol şirketine ait dolum tesislerine yükleme yapmaya gelen ve bir yıl önce üstsüzleri izlemek için sıraya giren tanker şoförlerinin artık sıraya girmemesidir.

14 Ağustos'ta Yeniköy Plajı'nda denize giren üstsüz kadın "İstanbul'da bir üstsüz" başlığıyla *Günaydın*'a haber olur. Üstsüzün geldiğini duyan yüzlerce kişi plaja akın etmiştir. Kendisiyle İngilizce konuşmaya çalışanlar, üstsüz kadının Türk olduğunu görünce daha da şaşırmışlardır. Ancak hiç kimse, *Günaydın*'ın ifadesiyle söylersek, "İlk üstsüz Türk kadını Funda"ya sarkıntılık etmemiştir. Gazeteye göre bu da, halkın üstsüzlere alıştığının bir kanıtıdır.

RENK

Üstsüz yazdan kalanlar...

Yazı ve fotoğraflar: ELVAN FEYZİOĞLU

Ege ve Akdeniz kıyı şeridi, 1985'te ateşli bir yaz yaşadı... "Üstsüzler", bu hareketliliğin odak noktasıydı... Yabancılar, mayolarının üstünü atınca, gelenekler bile unutuldu... Bizimkiler de çıplaklığa alışıp, modaya ayak uydurmaya başladılar... Ama hâlâ...

ÇIPLAKLAR VE DERTLİ BİR GÖREVİ

En büyük dert: Röntgenciler

Başlarken...

HALICININ SEVGİLİLERİ

ALIŞKANLIK BAŞLADI

Halk belki üstsüzlere alışmıştır ama hâlâ alışamayan yöneticiler vardır. Fethiye Cumhuriyet Savcısı Nusrettin Çelik de bunlardan biridir. Çelik, üstsüz turistlere müdahale edilmeme-

siyle ilgili emre uymadığı için şikâyet edilmiştir. Gazetelere konuşan ve turizmi baltaladığı suçlamalarını reddeden Çelik, "Bizim gibi davranan turistin başımızın üstünde yeri var. Ama maalesef bazı turistlerin müstehcen davranışları büyük bir sorun. Bunlar esef edilecek olaylar. Bu yüzden istifa etmeyi bile düşündüm. Sadece müstehcenlik de değil. Geçenlerde turistin birinin cebinden esrar çıktı. Aslında iyi arasak hepsinden çıkar. Ama aramalar iyi yapılmıyor" demektedir.

Milliyet + SİAR Araştırması'na göre, kadınlarımız "sekste daha hoşgörü" istiyor. Türkiye'nin hiç bu kadar üstsüzü bir arada görmediğini, yetkililer de kabul ediyor

Havva Ana modası Bu yaz, turistik yörelerimizde "Havva Ana" modası yaşanıyor. Kültür ve Turizm Bakanı Mükerrem Taşçıoğlu da, geçtiğimiz yıldan farklı düşünüp, "üstsüz"lere karışmayınca, özellikle yabancı

Beyen turistler gönüllerince "güneş"imizden yararlanıyor. Milliyet'in SİAR'la birlikte yaptığı araştırma, toplumun "cinsellik" ve "çıplaklık" konusunda yumuşadığını gösterdi. Psikologlar ise çıplaklığın bir özenti olduğu görüşünde.

Çıplaklığa alıştık

Yaklaşık iki ay sonra, gazetelere konu olan sezonun son "müstehcen turist davranışı" vakasının başrollerinden birinde yine Nusrettin Çelik vardır. 2 Eylül 1985 tarihli gazetelerde, Fethiye'ye tatile gelen İtalyan mimar çiftin denize çıplak girdikleri için tutuklandığı haberini görüyoruz. "Çıplak denize girmek ve alenen cinsî münasebette bulunmak" iddiasıyla cezaevine konulan çift, avukatlarının itirazı ve olay yerindeki 12 kişinin "Cinsel ilişki yoktu, sadece birbirlerine sarılmışlardı" ifadesi üzerine dört gün nezarethanede ve iki gün cezaevinde yattıktan sonra serbest bırakılır.

İstanbul'da bir üstsüz

"Aaaa... Bakın plaja turist gelmiş!"

Türkçe konusunca hepsi şaşakaldı!

Turistleri yoldan geçerken tesadüfen görüp tutuklanmalarını sağlayan savcı Çelik olayı şöyle an-

latmaktadır: "Turistlerin denize çıplak girdiğini duyardım, ama ilk kez gördüm. Bayana özellikle şaşırdım. Gözlerimi ovuşturup tekrar baktım. Denizden çıkarlarken erkek bayanı kucakladı, öptü. Pozisyon olarak cinsel organları üst üste gelmişti. Ama ayrılınca baktık, erkeğin cinsel organı ereksiyon haline gelmemişti. Yani tam cinsel birleşme var diyemem, ama uzaktan görenler öyle sanabilirdi. Törelerimize ve ahlâka aykırı bir durum. Hem bizim ceza kanunumuz İtalya'dan alınmıştır, bu tip hareketlerin suç olduğunu İtalyan turistlerin de bilmesi lazım".

-XXX-

Derisine kurban!

Türkiye'de uzun yıllar kurban bayramlarının en önemli gündem maddelerinden biri, kurban derilerini kimin toplayacağı tartışması oldu. 1960'lardan itibaren zaman zaman epey sertleşen tartışmaların bir tarafında kurban derisi toplama yetkisini elinde bulunduran Türk Hava Kurumu, diğer tarafında İslâmcı gruplar, tarikatlar ve cemaatler vardı.

Kurban bayramlarında deri toplama yetkisini uzun yıllar elinde tutan Türk Hava Kurumu (THK), bu yetkiyi 1926'da aldı. 1925'te kurulan ve 1935'e kadar adı Türk Tayyare Cemiyeti olan THK'nin amaçlarından bazıları, havacılık sanayisini kurmak ve geliştirmek, gençlere havacılığı sevdirmek ve personel yetiştirmekti. Kuruma gelir sağlamak için piyango düzenleme, cıva ve maden ocağı işletme, makarna ve iplik fabrikaları kurma, Atatürk'ün Nutuk'unu basıp satma, sinema filmi ithal etme gibi çeşitli imtiyazlar tanınmıştı. Kurban derisi toplama yetkisi de bunlardan biriydi. Yasaya göre THK dışında hiçbir kurum, kapı kapı dolaşıp deri toplayamayacak, THK de Ço-

cuk Esirgeme Kurumu ve Kızılay'a kurban derisi gelirinden pay verecekti.[10]

1927'de gazetelere ilan veren kurum, vatandaşlara deri bağışıyla yetinmemeleri ve kurban kesmeyip bedelini kuruma bağışlamaları çağrısı yaptı. 8 Haziran 1927 tarihli *Cumhuriyet*'teki bir haberde "Yapılan bir hesaba göre, vatandaşlar kurban bedellerini Tayyare Cemiyeti'ne verdikleri takdirde bu para ile memlekete 50 tayyare alınabilecektir. Bu yüzden kurban kesecek kimselerin bunun bedelini Tayyare Cemiyeti'ne vermeleri vatani bir borçtur" yazıyordu. Ancak bu çağrının pek etkili olmadığı anlaşılıyor. 1927'de İstanbul'da toplanan deri sayısı 6 bin, kurban bedelini bağışlayan kişi sayısı 2'dir. 1930'da toplanan deri sayısı 7 bine, kurban bağışı sayısı 4'e çıkacaktır.

Kurumun topladığı deri sayısı, açılan yeni şubeler, devlet desteği ve reklam kampanyaları sayesinde her yıl daha da arttı. Türk grafik sanatının büyük ustası İhap Hulusi Görey'in çizdiği afiş ve ilanlar, birçok kurum gibi THK'nin kurumsal kimliğinin oluşmasına da büyük katkı sağladı.

Ancak zaman içinde kurumun Türk havacılığında önemi azaldı. Verilen bazı imtiyazlar zaten geri alınmış, örneğin sinema filmi ithali yetki-

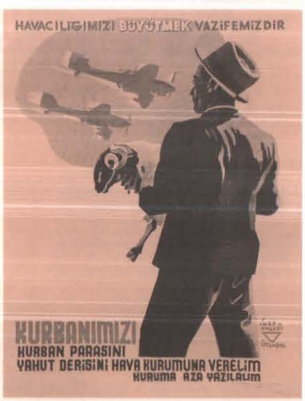
10 THK'nin kurban derisi toplama yetkisinin bir benzeri, Cumhuriyet'ten önce Donanma Cemiyeti'ne verilmişti. Başbakanlık Osmanlı Arşivı'nde bulunan Dahiliye Nezareti'nin kurban derileriyle ilgili 7 Eylül 1914 tarihli genelgesinde "Kurban Bayramında kesilecek hayvanların derileri ve boynuzlarının önceki senelerde olduğu gibi bu sene de Donanma-i Osmanî'ye yardım olmak üzere toplanması kararlaştırıldığı" yazıyor (BOA. DH. HMŞ, 20/36).

si 1937'de, piyango düzenleme yetkisi 1939'da kaldırılmıştı. 1952'de ABD'yle havacılık alanında yapılan anlaşmalar nedeniyle THK'nin hava sanayisini geliştirme ve uçak/yedek parça üretimiyle ilgili çalışmaları sona erince önemi azalan kurumun ana faaliyet alanı, o tarihten sonra sportif havacılık oldu. Kurum küçülüp, imtiyazlar yavaş yavaş gidince kurban derisinden gelen gelir çok daha önemli hale geldi.

Deri savaşı başlıyor

THK'ye kurban derisi toplama yetkisi verilmesinden itibaren bu karara karşı çıkanlar vardı, ama bu itirazlar pek yüksek sesle ifade edilemiyordu.[11] THK, neredeyse 40 yıl boyunca deri toplamada rakipsizdi. Bu sayede deri piyasasının en önemli aktörü durumuna da gelmişti. Kurumun açtığı deri satış ilanları, deri fiyatlarını doğrudan etkiliyordu.

Aslında gazetelerde 1950'lerin ikinci yarısından itibaren "Kuran kursu yaptırmak isteyen vatandaşların" deri toplarken yakalandığına dair haberlere rastlamak mümkündür. 1956'daki bir başka olayda, Manisa'daki milliyetçi-muhafazakâr Millet Partisi

Manisada kurban derileri toplayan bir parti

Manisa, 2 (Telefonla) — Bir parti teşkilâtı şehrimizde bayramın ilk günü sabahından itibaren ekipler halinde ev ev dolaşarak kurban derilerini toplamıştır. 30 senedenberi bunların hava kurumu tarafından toplanması usul olduğundan vatandaşlar derilerini tereddütsüz vermişlerdir. Bilahare bu derilerin

11 Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Hakan Uzun, "Türk Hava Kurumu Gelir Kaynakları: Fitre, Zekat Ve Kurban Derileri" başlıklı makalesinde, Atatürk'ün "THK'yi kurduğumuz zaman (...) fitre ve zekâtın yanı sıra kurban derilerinin kuruma verilmesi için Bakanlar Kurulu kararı çıkardık. Bu karara karşı çıkmak isteyen yobazlarla, siyaset gereği bu uygulamadan vazgeçmemizi isteyenler oldu" sözlerini aktarıyor. "Türk Hava Kurumu Gelir Kaynakları: Fitre, Zekât ve Kurban Derileri", *Dokuz Eylül Üni. Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, c. N, 15, Yıl 2007 / Güz, s. 161-176, (2009).

THK'ye kurban derisi toplama yetkisi verilmesinden itibaren bu karara karşı çıkanlar vardı, ama bu itirazlar pek yüksek sesle ifade edilemiyordu. THK, neredeyse 40 yıl boyunca deri toplamada rakipsizdi.

üyelerinin deri toplaması, *Akşam* gazetesinin ifadesiyle hayret uyandırmıştı. Aynı olayı aktaran *Cumhuriyet*'in haberinde "30 seneden beri derilerin hava kurumu tarafından toplanması usûl olduğundan, kapıya gelenleri hava kurumu üyesi sanan vatandaşlar derileri tereddüdsüz vermiştir. Bilahare bu derilerin parti menfaatine toplandığını öğrenen birçok vatandaş partiye başvurup derilerini geri almışlardır" yazıyor.

Ancak bunlar küçük taşra kentlerinde yaşanan istisnai olaylardı ve THK'ye rakip olacak kadar organize değillerdi. THK ile İslâmcılar arasındaki asıl büyük deri savaşı 1960'larda başladı. Örgütlenmenin önündeki engellerin kısmen kaldırıldığı 1960'larda, İslâmî gruplar çok sayıda cami yaptırma ve Kuran kursu koruma derneği kurmuştu. Bu dernekler gelir elde etmek için el altından kurban derisi toplamaya başladı. Her geçen yıl konuya daha fazla önem vermeye başladılar. "Müslüman, kurban derini Müslüman'a ver" propagandası yapıyor, devleti THK eliyle vatandaşın ibadetine ipotek koymakla suçluyorlardı.

Komünizmle mücadele ve kurban derisi

1967'de açık savaş başladı. İlim Yayma Cemiyeti, THK'nin deri toplama yetkisine karşı dava açtı, ancak dava reddedildi. Komünizmle Mücadele Derneği de tüm şubeleri aracılığıyla deri toplayacaklarını

duyurdu. Ancak birçok yerde THK dışında deri toplayanlar hakkında işlem yapıldı ve el konulan deriler THK'ye teslim edildi.

Bu yıldan itibaren İslâmcı dernekler birçok yerde dava açıp lehlerinde bir karar çıkarttırmaya çalıştılar. Bunu başaramadılar ama imdada İnegöl ve Hayrabolu'daki iki mahkemenin, izinsiz deri toplayan İslâmcı dernek üyelerine 1968 ve 1970'te verdiği beraat kararları yetişti. Kuran Kurslarını Koruma ve İdame Ettirme Dernekleri Federasyonu'nun 1971'de dağıttığı bildiride bu iki mahkeme kararı da vardı. Bildirideki, "Hukukçuların Deri Toplamayla İlgili Mülâhazaları" başlıklı bölümde yazdığına göre, deri toplarken engellenenler iki mahkemenin verdiği beraat kararlarını göstererek deri toplayabileceklerdi.

THK de karşı hamle yaparak Diyanet'in desteğini aldı. Diyanet İşleri Başkanı Lütfi Doğan, gazetelere derilerin THK'ye verilmesinin uygun olacağını açıkladı, camilerde okutulan hutbe ve vaazlarda derilerin THK'ye verilmesi istendi. *Cumhuriyet*'in 10 Şubat 1971'deki haberinde "Lütfi Doğan'ın mesajına rağmen din dernekleri yine kurban derisi topladılar" yazdığına bakılırsa bu çabalar yeterli olmamıştı.

1970'lerin ikinci yarısında solcu ve ülkücü örgütler de kurban derisinden pay almaya başladı. Hangi mahallede kim örgütlüyse derileri onlar topluyor, bazı yerlere THK araçları sokulmuyordu. Tabii yine de, yılların tecrübesine sahip İslâmcılar kadar deri toplayamıyorlardı. 12 Eylül darbesinden sonra solcu ve ülkücü örgütlere açılan çok sayıda davada "izinsiz kurban derisi toplayarak örgüte gelir sağla-

Türk Hava Kurumunun kurban derilerine ortak çıktı

İHSAN ONUR

Yıllardan beri Türk Hava Kurumu tarafından toplanan «kurban derilerine» bu yıl İlim Yayma Cemiyeti ortak olmak istemiş ve durum mahkemeye intikal etmiştir.

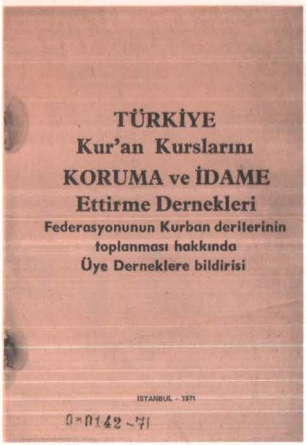
Türk Hava Kurumu, Bayramdan iki gün önce İstanbul Beşinci Asliye Hukuk Mahkemesine müracaat ederek, yürürlükte bulunan 1331 tarihli «Cem'i İanat Nizamnamesi»ne göre kurban derilerini toplama yetkisinin kendilerine ait olduğunu ileri sürmüştür. Kurum, delil olarak da, İlim Yayma Cemiyetinin kurban derilerini toplıyamıyacağı konusunda Denizli ve Mersin Asliye Hukuk Mahkemeleri

Yargıtay'ın kararı :

Kurban derilerini Komünizmle Savaş Derneği toplayamıyacak

ADANA (Cumhuriyet Bürosu) — Kurban derilerinin toplanması konusunda geçen yıl Türk Hava Kurumu Kadirli İlçesi Şubesiyle yine Kadirli Komünizmle Mücadele Derneği arasında çıkan anlaşmazlık, Kadirli Hukuk Mahkemesinden sonra Yargıtay'a intikal etmiş ve Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, kurban derilerinin sadece Türk Hava Kurumunca toplanabileceğini kesinlikle kararа bağlamıştır.

TÜRKİYE
Kur'an Kurslarını
KORUMA ve İDAME
Ettirme Dernekleri
Federasyonunun Kurban derilerinin
toplanması hakkında
Üye Derneklere bildirisi

İSTANBUL - 1971

0-0142-71

ma" suçlaması da vardı. Yakalanan örgüt militanlarına, ele geçirilen kurban derileri önünde poz verdirmek de âdettendi.

Deri verilecek, ver!

Darbeciler deri toplama meselesine büyük önem veriyordu. 14 Ekim 1980 ve 30 Eylül 1981'deki Sıkıyönetim Komutanlığı bildirileriyle THK dışında deri toplayanların şiddetle cezalandırılacağı duyuruldu. 1981'de ayrıca Kurban Derisi Islah Projesi adlı bir kampanya başlatıldı ve 1 milyon broşür bastırıldı. Broşürde yazılanlara bakılırsa, 2 milyondan fazla kurbanın kesildiği ve deri piyasasındaki yıllık toplam derinin yüzde 25'inin Kurban Bayramı'nda elde edildiği Türkiye'de, kurban derilerinin büyük bölümü acemi kasapların delmesi sonucu zarar görmekte, tuzlama yapılmadan bekletilen deriler de altı saat içinde bozulduğu için kullanılamamaktaydı. Vatandaşlarda kurban derisi konusunda bilinç yaratılması için TRT'nin televizyon ve radyo yayınları da kullanıldı. Verilen mesaj şuydu; vatandaş kurbanı doğru düzgün kes, deriyi de kendin tuzla ve THK aracının gelip deriyi almasını bekle.

24 idam istemli Kayseri MHP ve ülkücü kuruluşlar davası

Toplanan kurban derisi paralarıyla silah aldılar

- 2 -

İddianamede, Kayseri'de önce Büyük Ülkü Derneği (BÜD)'nin kurulduğu bu kapanınca Ülkücü Gençlik Derneği (ÜGD)'nin, bu da kapanınca yerine Ülkü Yolu Derneği (ÜYD)'nin kurulduğu belirtiliyor ve bunların çeşitli Kültür Dernekleriyle ilişkileri şöyle anlatılıyor:

■ «İşkence eylemleri, bu nitelikteki yollar MHP Genel Merkezince tespit edilip, dernekların Ankara'daki Genel Merkezine bildirilir. Genel Merkez de bunları talimat halinde vilayet merkezlerindeki derneklere bildirir. Bu derneklerde bu nitelikteki mahalli derneklere iletir.»

■ «Bazen alınan talimatların aynen olmak şartıyla teşkilatçı suçları Vilayet merkezlerindeki dernek yöneticileri tespit eder, bunları uygulamaya koyarlar. Diğer mahalli derneklere de durumu bildirirlerdi.»

■ «Bu organizasyon aynen Kayseride de uygulanmıştır. Kayserde tüm bir terör havası yaratmak ve kendisinden olmayanları sindirmek için haftanın muayyen günleri ÜGD veya ÜYD'de diğer dernek başkanları ile toplantılar yapılır. Onlara gerekli emirler verilir, ilerideki suçların nasıl işleneceği hakkında talimatlar verilirdi.»

■ «Diğer mahalli derneklerin başkanları haftada bir işledikleri suçlar ve faaliyetleri hakkında ÜGD veya ÜYD'ye raporlar verirler, onlar da bu raporları Ankara'ya genel merkezlerine bildirirlerdi.»

Şimdi birden konuyu etnik temele bölüp başkanları da teyit edilmişlerdir.»

İddianamede belirtilen bu hususlara örnek olarak bazı sanık ifadelerine yer veriliyor. Bunlardan sanık Mustafa Oğuz'un ifadesinde şöyle dediği kaydediliyor:

«Derneğe bağlı bir bilgevi vardır. Verilen emirler önce bilgevine getirilirdi. Sadece abasanlar olurdu. Yönetim kurulu arasında iş bölümüne de gidilmişti. Bu iş bölümü çeşitli masalar kurulmak suretiyle oluşturuldu. Masa başkanları ayrıca gerek görülürse yönetim kurulu dışından da kimselerine yardımcı katılardı. Bu masalar şöyledir. Teşkilatlandırma masası Başkanı Erdoğan Tanrıöver'di. Yardımcılığını bilmiyorum. Diğer masa başkanı bilir. Bu masanın görevi mahallelerde kurulu şubelerden her biri gezer; merkez görüşmelerinden ülkücü gençliğe bilgilendirir. Kültür derneklerini de zaman zaman ve derneklere gerek olduğunda yardımcı olurdu.

Hukuk Masası, görevine düşen ülkücülerimize avukat temin eder, para ve yiyecek yardımı yapar, tutuklu arkadaşların durumuna ilişkin tespit edilir, avukatların bu günlerde ücretsiz olarak görüşmeleri sağlar.

İddianamede daha sonra, ülkücülerin Kayseride tam bir terör havası yaratarak halkı korku ve dehşet içinde bıraktıkları belirtiliyor ve «birçok yurttaşın, kendilerine karşı işlenilen suçları ilgili mercilere iletip şikâyet etmekten bile korktukları ve şikâyet edemedikleri» bildirilmek şöyle deniliyor:

● «sanıklar milli ve dini hislerini alet ederek kendilerini milli

1983'te yeniden düzenlenen Yardım Toplama Yasası'nda deri toplama yetkisi yine THK'ye verildi. Deri gelirinin yüzde 55'i THK'de kalırken, Kızılay ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na yüzde 20'şer, Diyanet Vakfı'na da yüzde 5 pay verilecekti. THK dışında deri toplayanlara verilen bir aylık hapis cezası da altı aya yükseltildi.

Yasa öyle diyordu ama deri toplamak İslâmcılar için vazgeçilemeyecek kadar önemliydi. Öncelikle, kurban derileri irili ufaklı tüm dernek, vakıf ve cemaatler için bayramı dört gözle bekletecek kadar büyük bir gelir kaynağıydı. Üstelik kayıtsız, vergisiz bir gelirdi bu. THK gibi makbuz kesilmiyor, deriler "güven ilişkisi" ile toplanıyordu. İkincisi, kapı kapı dolaşıp deri toplamak, hem yeni insanlarla tanışıp cemaate üye kazandırmak hem de deri toplayan elemanların örgütlenme yeteneklerini artırmak anlamına geliyordu. Bu tecrübenin faydasını ileride çok göreceklerdi.

Ancak polis ve jandarmanın işi sıkı tutması, büyük merkezlerde deri toplamalarına sekte vurdu. Birebir ilişkilerin daha etkili olduğu küçük yerlerde faaliyetlerini daha rahat sürdürdüler. Maaşlı THK görevlilerinin bayramın birinci günü sabahı hızlıca dolaştıktan sonra işi tavsattıklarını bildikleri için, o saatlerde ortalıkta gözükmeyip, sonradan çalışmaya başlıyorlardı.

Yine de 1986'ya kadar deri savaşının galibi THK oldu. Ama bu üstünlük uzun sürmedi. 18 Temmuz 1986'da Anavatan Partisi iktidarı, kurban derisi toplama yetkisini THK'den alıp, halk arasında Fakir Fukara Fonu ya da Fak-Fuk-Fon olarak bilinen Sosyal

Kurban derilerini sadece Türk Hava Kurumu, Ç.E.K. ve Kızılay toplayabilecek

İstanbul Haber Servisi — 1. Ordu ve İstanbul, Çanakkale, Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ İller Sıkıyönetim Komutanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Şubesinden yapılan açıklamada kurban derilerinin Türk Hava Kurumu, Çocuk Esirgeme ve Kızılay dışındaki kişi ve kuruluşlar tarafından toplanmayacağı bildirilmiştir. Açıklama aynen şöyledir:

«Gecen yıllarda olduğu gibi idrak edilecek Kurban Bayramı dolayısıyla gezerek halktan kurban derisi veya diğer bağış ve yardımları toplama yetki ve izni sadece Türk Hava Kurumu, Çocuk Esirgeme Kurumu ve Kızılay'a verilmiştir. Bu faaliyet, adı geçen kurumların kendi mutad usûlleri ve vasıtaları ile yetki belgesine havi görevlilerince yürütülecektir. Bunun dışında hareket edenler hakkında Komutanlığın 27 Şubat 1979 gün ve 16 nolu bildirisine göre işlem yapılacağı komuya yeniden hatırlatılır.

Basın ve Halkla İlişkiler Şubesi

Deri savaşında şeriatçı cephe

Fethullahçılar ile Süleymancılar, Kurban Bayramı öncesinde THK'ye karşı güçbirliği yaptılar

▶ Kurban derilerinden sağladıkları trilyonluk gelirlerin Türk Hava Kurumu'na gideceğinden korkan şeriatçılar, vakıf ve dernekler aracılığıyla "derileriniz bize bağışlayın" kampanyasına giriştiler.

▶ İstanbul'daçoksayıdadincikuruluş, Ensar Vakfı'nda toplanıpderilerin kendilerineverilmesiiçin bir ortak bildiri yayımladı.

Haber Merkezi - Kurban Bayramı yaklaşırken, kurban derilerini kimin alacağı konusundaki tartışmalar da kızışarak büyüyor. Başını Fethullahçı ve Süleymancıların denetimindeki dernek ve vakıfların çektiği örgütler, Türk Hava Kurumu'na (THK) karşı savaş açtı.

Pek çok kentte broşür dağıtan, afişasan ve kapı kapı dolaşarak kurban derilerinin kendilerine bağışlanmasını isteyen şeriatçı örgütler, Mersin'de THK şubesinin istifasına yol açtılar. THK Mersin Şube Başkanı İrfan

■ Arkası Sa.17, Sü.3'de

Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'na verdi. Aslında deriden en büyük payı yine THK alacaktı. Yeni paylaşımda THK'nin payı yüzde 40, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın payı yüzde 25, Çocuk Esirgeme Kurumu ve Kızılay'ın payı yüzde 15, Diyanet Vakfı'nın payı yüzde 5'ti. Ama toplama yetkisi devlet tarafından kurulan ve ilçelerde kaymakamların, illerde valilerin sorumluluğunda olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'na geçti. Bunun sonucunda özellikle muhafazakâr vali ve kaymakamların olduğu yerlerde İslâmcıların deri toplama faaliyetine göz yumuldu. Hatta bazı yerlerde toplanan deriler, bizzat kaymakamlar tarafından İslâmcı kuruluşlara teslim ediliyordu.

ŞAMPİYONDAN DESTEK - Türkiye Birinci Futbol Ligi'nin bitmesine iki hafta kala şampiyonluğunu ilan eden Beşiktaş Futbol Takımı, Gaziantepspor ile yaptığı karşılaşmaya, devlet yetkililerinin aksine Türk Hava Kurumu'na destek veren bir pankart ile çıktı. (Fotoğraf: MUSTAFA ERSOY)

THK, deri toplamada yalnız kaldı

Trilyonluk pazar
Kurban derisi toplamaya yetkili tek kuruluş olan THK, devletten beklediği desteği bulamadı. Demirel, Çiller ve Mentese'nin ardından CHP lideri Çetin'in de kurban derilerinin istenilen vere verilmesi görüşünde olması, trilyonlarca liralık pazardan pay kapmak isteyenleri cesaretlendirdi. ■ *3. Sayfada*

Devlet tatile çıktı
Bayram tatilini geçirmek için 5 gün önce Kemer'e giden Demirel, günlerini tekne gezintisi yaparak geçiriyor. TBMM Başkanı Cindoruk'un, bayramın ikinci günü Antalya'ya giderek Demirel'i ziyaret etmesi beklenirken Başbakan Ciller, Paris ve Moskova programı ardından teknesiyle mavi yolculuğa çıkacak. ■ *3. Sayfada*

Güvenlik önlemleri
9 günlük bayram tatili nedeniyle büyük kentlerde ve tatil yörelerinde Emniyet birimleri yoğun önlemler aldı. İstanbul ve Ankara'da kent merkezleri boşalırken Ege ve Akdeniz sahil şeridi yerli turist akınına uğradı. Meteoroloji yetkilileri, tatil boyunca tüm yurtta havanın ısınacağı müjdesini verdiler. ■ *3. Sayfada*

Bu düzenlemeden sonra ibre İslâmcılara döndü. Artık iyice profesyonelleşmişlerdi. Deriler önce mahallelerde önceden tespit edilen evlerde toplanıyor, burada ön tuzlama yapıldıktan sonra ilçe ya da il merke-

zindeki depolara götürülüyor, burada asıl tuzlama ve diğer işlemler yapıldıktan sonra deri tüccarlarına satılıyordu. Yavaş yavaş THK'nin müdahale edemediği ve İslâmcılara yakın ya da onlarla iş yapan deri tüccarlarının egemen olduğu yeni bir deri pazarı oluştu.

THK kanadında işler kötüydü. Yetkinin kendilerinden alınmasına karşı açtıkları dava reddedilmişti, gelirlerde büyük azalma vardı.

1991 seçimlerinin ardından SHP-DYP koalisyon hükümeti işbaşına geldi. Biri sağcı, diğeri solcu iki partinin koalisyonunda kurban derisinin tartışmalara yol açması kaçınılmazdı. Adalet Bakanlığı SHP'deydi. Bu gücü kullanarak deri toplama yetkisini 1992'de yeniden THK'ye verdiler. Bu karara rağmen, koalisyondaki tartışmalar bitmedi ve deri toplama yetkisi meselesi iyice karmaşık bir hal aldı.

Yargıtay, 1994'te deri toplamayla ilgili bir davada izinsiz deri toplanamayacağı kararı verdi. SHP'li Adalet Bakanı Seyfi Oktay bu kararı "Derileri yalnızca THK toplayabilir" diye yorumlarken, DYP'li İçişleri Bakanı Nahit Menteşe "Yasal olarak THK tek toplayıcı, ama izin alanlar da deri toplayabilir. Ayrıca THK dışında kimse dolaşarak deri topla-

Kurban derisinin toplanması konusunda kafalar iyice karıştı

Hükümette 'post' kavgası

Nilüfer KAS

HER Kurban Bayramı öncesinde trilyonlarca liralık kaynak yaratan kurban derisinin toplanması konusunda yaşanan gerginlik hükümet, Türk Hava Kurumu (THK), tarikatlar ve vakıflar arasında tam bir "post kavgasına" dönüştü.

"Deriyi ancak ben topla-

Bu bayramda THK, tarikatlar, vakıflar arasındaki kurban derisi mücadelesi sert geçeceğe benziyor

Çiller, Menteşe'nin tüm valiliklere gönderdiği "Kurban derisi toplama yetkisi THK'ya verilmiştir" şeklindeki resmi genelgesini görmezden geldi.

"Herkes kurban derisini gönlündeki yere versin. En güzeli de budur" diyen Çiller Başkanlığı antetli bir yazı göndererek, en kısa zamanda yönetmeliğin değiştirilmesini istedi.

Ceyhen'in yazısı, THK Genel Başkanı Prof. Atilla Taçoy'un, Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan istediği yardım çağrısının yanıtsız kalmaz ise kurban derisi tartışmasında, hemen her konuda muhalefet ettiği Çiller'in yanında yer aldı. Kendi iktidarlarında deri kavgasının yaşanmadığını söyleyen Yılmaz, "Devlet deriyle uğraşmamalı. Vatandaşlarımız kurban derisini özgür iradesiyle istediği yere versin" diye konuşuyordu.

SORUŞTURMA

Kurban derilerinin

Edirne'de ithal zirveye hareketle geçen güvenlik güçleri bir inşaat yapılan bastkında bulunarak derilerinin 230 adet kurban derisi ele geçirdi

Kurban derisi operasyonları

MİLLİYET HABER MERKEZİ

KURBAN derisi toplanmasının, bayramın ilk gününden itibaren tüm bir arsa sazına dönüştüğü tüdürülü. Türkiye'nin çeşitli yörelerinde özellikle dinsel hükmü vakıflarını yasak olmasına karşın deri toplandığı bildirilirken, bazı illerde güvenlik güçlerinin operasyon düzenleyerek kaçak toplanmış deri ele geçirdiği açıklandı.

* Edirne'de güvenlik güçlerince bir inşaata yapılan baskında 230 adet kurban derisi ele geçirildi. Yeni kurulan bir vakıf için toplandığı ileri sürülen deriler Türk Hava Kurumu'na teslim edildi.

Yapılan bir ihbarı değerlendiren güvenlik güçleri, Havalimanı Mevkii'nde inşaat halindeki 6 katlı bir binaya baskın düzenledi. Mehmet Ali Çakır isimli bir müteahhitle ait olduğu belirlenen inşaatın bodrum ve ikinci katında bulunarak atılmamış 230 adet kurban derisi bulundu.

Olayla ilgili olarak gözaltına alınan Halil İbrahim Derv (29), binadaki derilerin Trakya Şükrü Paşa Vakfı'nın organizasyonuyla burada kesilen kurbanlara ait olduğunu söyledi. Cesi bir derisinde öğrenmelik yapan Derv, "Vakıf, yönetimi üyelerinin kurbanlarının kesimi için burada beni görevlendirdi. Derileri vakfa ait değil. Burada görevli kasaplar kesim için ücret alınadı. Masraf olarak kendilerine deriler verildi" dedi.

İnşaat işçileri de verdikleri ifadede, Hac'da bulunan bina sahibi Mehmet Ali Çakır'ın gitmeden önce kendilerine ait yerde bu bir organizasyonlara izin verdiğini söyledi.

* Bursa'da dini vakıf ve derneklerin, kurban derilerinin yüzde 90'ını toplayarak, yasaya göre deri toplama yetkisine sahip Türk Hava Kurumu'na (THK) fark attığı bildirildi.

Bursa'da kesilen 100 bin kurbanın 23 binin deriyi THK'ya vaatığı, başa İsmail Hakkı Bursevi'yle Uludağ Kültür ve Eğitim Merkezi adlı iki vakfın ise en büyük payı kaptığı belirtildi.

THK İl Başkanı Avukat İbrahim Kurt şunları söyledi:

"Biz, kendimizin birlikte, Çocuk Esirgeme Kurumu, Kızılay, Diyanet Vakfı, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'na eşit ödülecek gelirden pay dağıtıyoruz. Sınırlı sayıdaki araçlarla ne yapabilirdik? Halkımızın da full destegi gerekirdi, ancak umduğumuz ilgiyi görmedik. Vatandaşlar, araçlarıyla bize yardımcı olabilirdi."

yamaz ama vatandaşlar derileri istedikleri yerlere kendileri götürüp verebilirler" diye yorumluyordu. Bu durum, deri toplama konusundaki başıbozukluğu artırdı. Bayram süresince, bazı illerde THK dışında deri toplayanlar gözaltına alınırken bazı illerde müdahale edilmedi.[12]

1993'te Ankara'da ücretsiz kesim merkezi açıp deri toplayan THK, bu uygulamayı ertesi yıl başka şehirlere de yaydı. İslâmcılar da kendi kesim merkezlerini açarak karşılık verdiler.

Refah Partisi'nin 1994 Yerel Seçimleri ve 1995 Genel Seçimleri'nde elde ettiği başarı, deri toplamada İslâmcıların gücüne güç kattı. Zaten 1995'in Mayıs ayında Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ve Başbakan Tansu Çiller, THK'nin deri toplama tekeline karşı olduklarını açıklamış ve İslâmcıların elini güçlendirmişti. 1996'da İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin resmî araçları İslâmcılar adına deri topluyordu.

24 Aralık 1995'teki seçimlerden birinci parti olarak çıkan RP lideri Necmettin Erbakan, 28 Haziran 1996'da DYP'yle kurdukları koalisyon hükümetinde başbakan oldu. Erbakan, 17 Kasım'da, bir sonraki Kurban Bayramı'na daha altı ay varken, vatandaşların kurban derilerini istediği yere verebilece-

12 1990'lı yıllarda Güneydoğu'da deri pazarının iki büyük aktörü ise Hizbullah ve PKK'ydı. 1994'te THK Başkanı Atilla Taçoy, Güneydoğu'dan aldıkları deri miktarının yok denecek kadar az olduğunu açıklamıştı. Kürt şehirlerinde güçsüz olan Fethullah Gülen Cemaati ve Süleymancılar gibi İslâmcı gruplar için de aynı durum geçerlivdi. Güneydoğu'daki deri kavgası, THK-İslâmcılar mücadelesinin dışında olduğu için bu yazının konusu değil ve ayrı bir inceleme gerektirir.

ğini açıkladı. Bu açıklama ve ardından başlayan deri tartışmaları, Erbakan'ı başbakanlıktan indiren 28 Şubat 1997'deki askerî muhtıranın gerekçelerinden biri olacaktı.

Kurban derisi, MGK'da

İçişleri Bakanlığı, 26 Nisan'da yapılan Milli Güvenlik Kurulu toplantısına kurban derilerinin toplanmasıyla ilgili ayrıntılı rapor sundu

Tolga ŞARDAN - ANKARA

MİLLÎ Güvenlik Kurulu'nun (MGK) 28 Şubat'taki toplantısındaki kararlar arasında yer alan kurban derilerinin toplatılmasında bu yıl büyük baş kurban derisinde yüzde 100, küçük baş kurban derisinde ise yüzde 30 oranında artış oldu. Geçen Kurban Bayramı'nda Türkiye çapında Türk Hava Kurumu'nca (THK) 50 bin adet ve 321 ton büyük baş kurban derisiyle 571 bin küçük baş kurban derisi toplandı.

28 Şubat kararlarının ardından İçişleri Bakanlığı'nca 80 il valiliğine gönderilen 15 maddelik "latiflik" genelgesinde yer alan kurban derisi başlıklarıyla ilgili talimatlardan sonra, İçişleri Bakanlığı, 26 Nisan'da yapılan MGK toplantısına kurban derilerinin toplanmasıyla ilgili bir rapor sundu.

1996 ve 1997 yılı kurban bayramlarında toplanılan derilerin miktarlarını gösteren mukayese tablosunun yanında renkli grafiklerle hazırlanarak MGK'ya sunulan rapor, kurul üyelerine İçişleri Bakanlığı müsteşarı Teoman Ünüsan tarafından değerlendirildi.

İçişleri Bakanlığı'nca hazırlanan MGK raporunun irtica faaliyetlerle birlikte en önemli bölümünü oluşturan bilgilere göre, büyük baş kurban derisinde yüzde 100, küçük baş kurban derisinde ise yüzde 30 oranında artış oldu.

Bu yılki Kurban Bayramı'yla geçen yılki Kurban Bayramı'ndaki rakamların karşılaştırıldığı mukayese tablosunda, 50 bin adet ve 321 ton büyük baş kurban derisinin yanı sıra 571 bin küçük baş kurban derisinin 80 il valiliğinin sorumluluk alanında THK tarafından toplandığı belirtildi. Aynı tabloda, geçen yılın rakamlarına göre 25 bin adet ve 144 ton büyük baş kurban derisiyle 445 bin küçük baş kurban derisi toplanmıştı. Rapora göre, 1997'de toplanan tüm kurban derilerinin yüzde 61'ini küçükbaş kurban derisi, 39'nu ise büyükbaş kurban derileri oluşturdu.

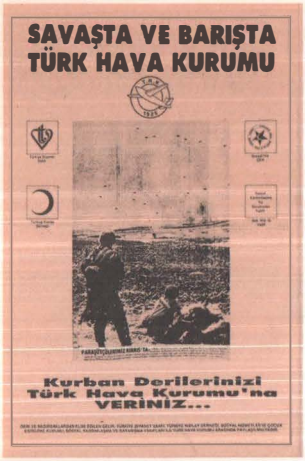
Artış nedeni genelgeler

Yetkililer, bu yıldaki artışlarda 28 Şubat MGK kararlarının yanı sıra, Kurban Bayramı öncesinde İçişleri Bakanı Meral Akşener'in imzasıyla 80 il valiliğine arka arkaya gönderilen iki genelgenin etkili olduğunu savundu. 28 Şubat MGK kararlarından en önemlileri arasında yer alan kurban derilerinin toplanması sırasında yine de üç büyük ilin yanı sıra, Güneydoğu'nun büyük bölümüyle Konya, Erzurum, Sürt gibi kentlerdeki dini vakıf ve derneklerin kurban derilerinin toplanmasında etkili olduğunu dile getirdi.

28 Şubat süreci, kurban derisi savaşındaki son muharebenin de başlangıcı oldu. Nisan ayındaki Kurban Bayramı'nda THK'nin topladığı deri, muhtıranın etkisiyle yüzde 30 arttı. Mayıs'ta toplanan Milli Güvenlik Kurulu'nun gündeminde de kurban derileri vardı. Toplantıda, risale ve kitapçık bastırıp derilerin THK yerine Müftülük'e verilmesini isteyen Menemen Kaymakamı'nın durumu görüşüldü.

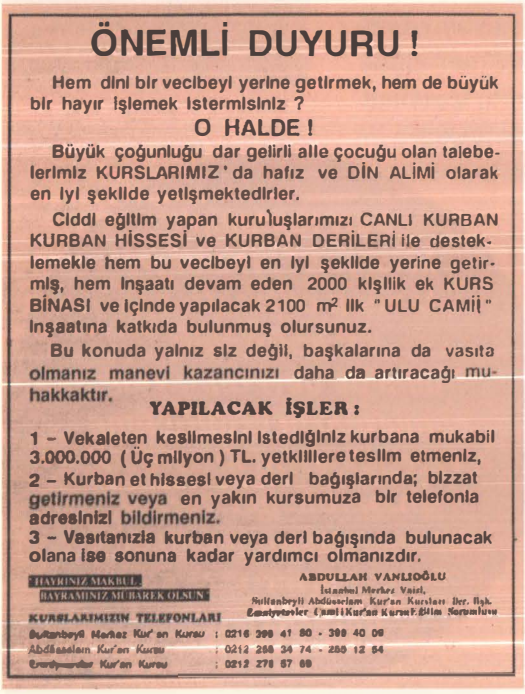
İçişleri Bakanlığı 1998'de, bayramdan önce yayınladığı genelgede, THK dışında deri toplayanlara müdahale edileceğini açıkladı. Gerçekten de onlarca kişi izinsiz deri topladığı için gözaltına alındı, davalar açıldı. Sıkı önlemler sayesinde THK, bir yıl önce topladığı derinin iki katını topladı.

Deri toplamak, hem yeni insanlarla tanışıp cemaate üye kazandırmak hem de deri toplayan elemanların örgütlenme yeteneklerini arttırmak anlamına geliyordu. Bu tecrübenin faydasını ileride çok göreceklerdi.

Aynı yıl iktidardaki ANAP- DSP-DTP hükümeti, deri toplama yetkisini THK'den alıp Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'na verdi. THK'ye yalnızca yüzde 1'lik sembolik bir pay verilecekti. THK Başkanı, kararın iptali için mahkemeye başvururken, gelirlerinin yüzde 70'inin kurban derilerinden geldiğini, yeni düzenlemenin kapatılmaları anlamına geleceğini açıkladı.

28 Aralık 1999'da THK'nin açtığı dava sonuçlandı ve yetki tekrar kuruma verildi. Ama THK deri konusunda bir daha eski günlerine dönemedi. Artık karşılarında büyük tecrübe kazanmış ve uluslararası yardım vakıflarında örgütlenen, AKP'nin iktidara geldiği 2002'den itibaren devletin açık desteğini alan İslâmcı kuruluşlar vardı. Yetki sözde resmen THK'deydi ama 2005'te, İstanbul Merkez Vaizi kendi imzasıyla derilerin yurt binası ve cami için bağışlanmasını istediği bir bildiri bastırabiliyordu.

ÖNEMLİ DUYURU !

Hem dini bir vecibeyi yerine getirmek, hem de büyük bir hayır işlemek istermisiniz ?

O HALDE !

Büyük çoğunluğu dar gelirli aile çocuğu olan talebelerimiz KURSLARIMIZ'da hafız ve DİN ALİMİ olarak en iyi şekilde yetişmektedirler.

Ciddi eğitim yapan kuruluşlarımızı CANLI KURBAN KURBAN HİSSESİ ve KURBAN DERİLERİ ile destekleyerek hem bu vecibeyi en iyi şekilde yerine getirmiş, hem inşaatı devam eden 2000 kişilik ek KURS BİNASI ve içinde yapılacak 2100 m² lik "ULU CAMİİ" inşaatına katkıda bulunmuş olursunuz.

Bu konuda yalnız siz değil, başkalarına da vasıta olmanız manevi kazancınızı daha da artıracağı muhakkaktır.

YAPILACAK İŞLER :

1 – Vekaleten kesilmesini istediğiniz kurbana mukabil 3.000.000 (Üç milyon) TL. yetkililere teslim etmeniz,
2 – Kurban et hissesi veya deri bağışlarında; bizzat getirmeniz veya en yakın kursumuza bir telefonla adresinizi bildirmeniz.
3 – Vasıtanızla kurban veya deri bağışında bulunacak olana ise sonuna kadar yardımcı olmanızdır.

BAYRAMINIZ MAKBUL
BAYRAMINIZ MUBAREK OLSUN

ABDULLAH YANLIOĞLU
İstanbul Merkez Vaizi,
Sultanbeyli Abdüsselam Kur'an Kursları Bir. Bşk.
Emniyetler Camii Kur'an Kursu P. Bilim Sorumluvu

KURSLARIMIZIN TELEFONLARI
Sultanbeyli Merkez Kur'an Kursu : 0216 399 41 80 - 399 40 09
Abdüsselam Kur'an Kursu : 0212 286 34 74 - 286 12 54
Emniyetler Kur'an Kursu : 0212 276 67 66

2013'te yapılan yasa değişikliğiyle isteyen herkesin deri toplayabileceği kararı verildi ve deri mücadelesi resmen sona erdi.

Savaşın kaybedeni THK, epey bir deri gelirinden mahrum kalsa da zamanında devlet tarafından bahşedilen kıymetli mülklerin kira gelirleri ve bağışlarla faaliyetlerini sürdürüyor. Yarım asır süren kavganın diğer tarafı İslâm-

cılar ise, deri toplamayı eskisi kadar önemsemiyor. Artık başka gelir kaynakları mevcut ve deriden gelen gelire ihtiyaçları yok. Ama kurban derisi toplama faaliyetleri sırasında edindikleri saha tecrübesi kendilerine paradan çok daha fazlasını getirdi. 1994 Yerel Seçimleri'ni ve sonraki seçimleri kazanmalarını deri kavgası sırasında edindikleri örgütlenme tecrübesine borçlular. Tayyip Erdoğan'ın "Yeni Türkiye"sine giden yolun ilk taşları, o kurban derileriyle döşendi desek herhalde abartmış olmayız.

Kurban derileri istenilen yere verilebilecek

Bu bayramda öncekilerden farklı olarak, isteyen kestiği kuban derisini istediği yere verebilecek.

-XXX-

Kamyon aslanı Şehabettin

Bir insan polis ya da jandarma gözetimi altında karakoldan, cezaevinden, hastaneden, adliyeden kaç kez firar edebilir? Beş? On? Elli? Yüz? 1950'li yıllarda ün kazanan soyguncu Şehabettin Fırat, tam 190 kez firar ederek kırılması çok zor bir rekora imza atmıştır. Bir yandan da, 190 kez firar etmek demek, en az 189 kez de yakalanmak anlamına gelir elbette. Yani Şehabettin Fırat kaçmayı başarmakta, ama yeniden yakalanmamayı bir türlü becerememektedir. Elbette bu kadar kusur kadı kızında da olur.

Şehabettin Fırat'ın kendine has bir soygun yöntemi vardır. İstanbul-Ankara arasında sefer yapan yük kamyonlarına hareket halindeyken atlayıp kasadaki malları çalmakla ün yapmıştır. Bu nedenle lakabı "kamyon faresi"dir. Gazetelere ilk haber oluşu ve ilk firarı 31 Mayıs 1952'dedir. Firarından kısa süre sonra yakalanır. Polisteki sorgusunda kendisini yakalamaya gelen polis memuruna üç metre kumaş rüşvet vererek kaçabildiğini anlatır.

Cezaevine gönderilen Şehabettin, on beş gün sonra yeniden firar eder. Üç gün sonra yakalanır ve tekrar kaçar. Bu durum bir süre sonra tuhaf bir hal almaya başlar. Şehabettin her kaçışından sonra inatla aynı güzergâhta hırsızlığa devam etmekte, paraları harcamak için gittiği bir kumarhane ya da esrar tekkesinde yakalanmakta ve tekrar firar etmektedir. Bir yerden sonra gazeteler de işin ucunu kaçırır. 1955 senesine gelindiğinde bir gazetenin 44'üncü firar dediği olaya, diğer iki gazete 48'inci firar diyebilmektedir. Ama "kamyon faresi Şehabettin"in firar etmesine artık herkes alışmıştır. Hatta 1956'nın Kasım ayında çıktığı bir duruşmadan sonra kaçması değil kaçmaması, "Şehabettin kaçmadı" diye birkaç gazetede birden haber olacaktır.

Üç metre kumaşa karşılık sabıkalıyı bırakan polis

Memur meslekten tardedildi ve sabıkalı tekrar yakalandı

Sabıkalı Şahabeddin Fırat

Polis Nuri Yeğin

Nuri Yeğin adındaki bir polis memuru, mevcudlu olarak götürdüğü bir sabıkalıyı rüşvet mukabili serbest bıraktığından dolayı

— Arkası Sa. 5. Sü. 4 te —

11 Nisan 1957 tarihinde yakalandığında 170'inci defa firar ettiği için aranmaktadır. Bir terzide ölçü aldırırken yakalanan Şehabettin Fırat, gazetecilere "Bana kamyon faresi denilmesinden rahatsızım, bundan sonra 'soyguncular kralı' olarak anılmak istiyorum" demiştir. Ama ertesi gün gazeteler kendisinden yine "kamyon faresi" diye söz eder. Şehabettin, Bolu Cezaevi'ne gönderildikten bir hafta sonra kaçar. Artık alışıldığı üzere, İstanbul'da eğlencedeyken yakalanır. Önceki yakalanışı sırasında ölçü aldırdığı terziden elbisesini almayı da ihmal etmemiştir, zira yakalandığında üzerinde o elbise vardır.

"Kamyon Faresi" tevkif edildi

Şahabettin yine kaçacağını söylüyor

Polis nezareti ve Cezaevinden firar rekoru kıran "Kamyon Faresi" namiyle maruf Şahabettin Fırat, son hırsızlığında yakalanarak Adliyeye verilmiş ve dün nöbetçi Sulh Ceza Mahkemesi tarafından tevkif edilmiştir.

bildirmiştir. Bugüne kadar 130 defa yakalanıp firar eden Şahabettin Fırat'ın yeniden kaçmasına meydan vermemek için kendisine iki polis memuru nezaret etmişse de, Kamyon Faresi bu memurlara tekrar kaçacağını defalarca söylemiştir.

Şehir haberleri

Kamyon faresi terzi dükkânında yakalandı

Şahabeddin Fırat, artık suç işlemiyeceğini, Af Kanununu beklediğini söylüyor

Hapisane firarisi, sabıkalı «Kamyon Faresi» Şehabeddin Fırat, dün Beyoğlunda bir terzide bayramlık elbise diktirirken yakalanmıştır.

Son defa yakalandıktan sonra prangaya vurularak muhafız nezaretinde Burun cezaevine sevkedilen Şahabeddin Fırat, dün gazetecilere demiştir ki:

— Bilig bir cezaevi beni kabul etmedi. Ayaklarımda prangа olduğu

Hapishaneden 109'uncu defa firar eden kamyon faresi dün yakalandı

İSTANBUL, 9 (Telefonla) — 20 Haziran günü Adliye sevkedildikten sonra cezaevine sevkedildiği sırada jandarma gediklerini kandırarak bir hana götürüp oradan firar eden ve böylece 109 cu defa hapishaneden kaçmış olan kamyon faresi Şahabettin Fırat evvelki gün sabaha karşı Emniyet 2. Şube Hırsızlık Masası Şefi Komiser Semih İmren tarafından Boğazdaki bir otelde yakalanmıştır.

Kaçtığı günden bugüne kadar İstanbul - İzmit yolu üzerinde bir çok kamyonları ramplarda soyan Şahabettin 80 bin lira kıymetinde mal çalmış ve bunlardan bövrük bir (Devamı Sahife 6., Sü. 5. de)

ALTINDA ARTIŞ OLDU

İSTANBUL, 9 (Telefonla) — Altın fiyatları vesmi olarak 5-6 lira artış kaydetmiştir. Bu gün serbest piyasada Cumhuriyet altını 144, Reşit 175, İngiliz 178, Gulden 125 ve külçe altının gram 20,50 liradan muamele görmüştür.

109 defa hapishaneden kaçan ve dün yakalanan Kamyon Faresi

Kamyon faresi değil kamyon aslanıyım

Sürekli firar ettiği ve firarda olduğu dönemde sürekli suç işlediği için İstanbul-Ankara güzergâhındaki kentlerin adliyesini dolaşıp durur. 5 Mayıs 1957'de İzmit'teki duruşmada sözlerine dünya çapında bir dolandırıcı olduğunu söyleyerek başlayan Şehabettin, "kamyon faresi" olarak anılmaktan rahatsız olduğunu bir kez daha yineler. Kendisine mutlaka kamyonla alakalı bir lakap takılacaksa bu "kamyon faresi" değil "kamyon aslanı" olmalıdır, zira "100 kilometre süratle seyreden bir kamyonu soymak da az babayiğitlik değildir". Hâkimin "Neden sürekli kaçıyorsun?" sorusunu "Hakkımda yüzlerce dava var. Bütün duruşmalara gitsem başka bir şey yapamam. Bu sebeple firarı bir alışkanlık haline getirdim. Bir af kanunu bekleyip bütün suçlardan bir an önce kurtulmaktan başka çarem yok" diye yanıtlar.

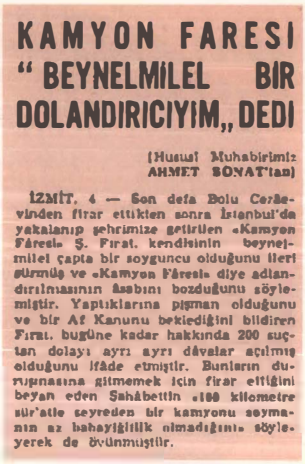
Duruşmanın ardından gönderildiği İzmit Cezaevi'nden iki gün sonra kaçar ve on günlük özgürlüğün ardından İstanbul Mecidiyeköy'de bir esrar tekkesinde yakalanır. Hapisten kaçınca Bolu'ya giden kumaş dolu bir kamyonun peşine takılıp soymuş ve çaldığı malları da İstanbul'a getirip Mecidiyeköy'de depolamıştır.

Yakalandıktan sonra son suçunu işlediği yer olan Bolu'ya gönderilir. Daha doğrusu gönderilemez, çünkü polislerle birlikte bindirildiği tren Adapazarı Arifiye İstasyonu'nda yavaşlayınca camdan atlayıp kayıplara karışmıştır. Bu kez özgürlüğü beş gün sürecektir, 23 Mayıs 1957'de Pendik'te bir taşocağında gizlenmeye çalışırken yakalanır. Bu yakalanışında,

eğer bütün cezaları affedilirse bütün firarlarının sırlarını tek tek anlatmayı vaat eder.

Şehabettin aynı zamanda asker kaçağıdır. Pendik'te yakalandıktan sonra -belki de kışladan kaçamaz diye düşünüldüğü için- askere gönderilir. Ancak elinde verem olduğuna dair raporları vardır ve askerlikten muaf tutulmak ister. Raporun gerçek olup olmadığını anlamak için 23 Haziran'da Sarayburnu'ndaki Askerî Hastane'ye sevk edilirken kaçmaması için el ve ayakları kelepçelenmiş, yanına bir binbaşı, bir astsubay başçavuş, altı er, bir komiser ve bir polis memuru verilmiştir. Muayenede raporun sahte olduğu anlaşılır, Şehabettin verem değildir ve askerliğe elverişlidir. Ancak daha sonra başka bir ciğer rahatsızlığı nedeniyle askerlikten kurtulup, cezaevi-firar hayatına geri döner.

18 Nisan 1958'e kadar Paşakapısı Cezaevi'nde her nasılsa kaçmadan tutulur. O gün çıktığı duruşmada, yüzlerce yıldan fazla mahkumiyeti olduğunu, verilen cezaların hepsini yatmasının mümkün olmadığını ve bu cezaların yükü altında ezilip delirdiğini iddia eder. Mahkeme müşahade altına alınmasına karar verir. Gerçekten de çok cezası vardır Şehabettin'in. İki gün sonra, 20 Nisan'daki duruşmada Kartal'da bir soygundan aldığı dört aylık cezayla birlikte yatması gereken süre 1103 ay, yani yaklaşık 92 yıla ulaşmıştır. Bu duruşma öncesinde adliyede etrafında toplananlara "189 defa firar ettim, en büyük gayem 200'üncü firar" diyen Şehabettin 190'ıncı firarına 21 Haziran 1958'de imza atar. Paşakapısı Cezaevi'nden mahkemeye getirilirken Eminönü'nde elleri kelepçeli vaziyette firar eder.

KAMYON FARESİ
" BEYNELMİLEL BİR DOLANDIRICIYIM,, DEDİ

(Hususî Muhabirimiz AHMET SONAT'tan)

İZMİT, 4 — Son defa Bolu Cezaevinden firar ettikten sonra İstanbul'da yakalanıp şehrimize getirilen «Kamyon Faresi» Ş. Fırat, kendisinin beynelmilel çapta bir soyguncu olduğunu ileri sürmüş ve «Kamyon Faresi» diye adlandırılmasının âsabını bozduğunu söylemiştir. Yaptıklarına pişman olduğunu ve bir Af Kanunu beklediğini bildiren Fırat, bugüne kadar hakkında 200 suçtan dolayı ayrı ayrı davalar açılmış olduğunu ifâde etmiştir. Bunların duruşmasına gitmemek için firar ettiğini beyan eden Şahâbettin «189 kilometre sür'atle seyreden bir kamyonu saymanın az hahayiğilik olmadığını» söyleyerek de övünmüştür.

KAMYON FARESİ
179. DEF'A
yakalandı

Şahabettin Fırat'ı sığındığı taş ocağında ele geçiren amele polise teslim ettiler

Abartıyor, sadece 130 kere kaçtı!

23 Haziran'da Sarayburnu'ndaki Askerî Hastane'ye sevk edilirken kaçmaması için el ve ayakları kelepçelenmiş, yanına bir binbaşı, bir astsubay başçavuş, altı er, bir komiser ve bir polis memuru verilmiştir.

9 Ağustos'ta yeniden yakalanır. Bu kez Boğaz'da bir otelde kız arkadaşıyla birlikte yakalanmıştır. Yakalandığı sırada esrar da içmekte olan Şehabettin, karşısında polisleri görünce gülme krizine girmiş ve *Yeni Sabah* gazetesinin söylediğine bakılırsa "gülmekten bayılacak hale geldiği sırada polis tarafından başına bir kova su dökülerek teskin edilmiştir". 48 günlük son firarı boyunca 80 bin liralık mal çaldığını, bunun 30 bin lirasını harcayıp 50 bin lirasını fakirlere dağıttığını söyleyen Şehabettin'in cebinden yalnızca beş lira çıkmıştır.

190 kez firar ederek inanılması güç bir rekor kıran Şehabettin, son yakalanışından sonra *Cumhuriyet*'e özel demeç verir. Hareket halindeki kamyonlara atlayıp hırsızlık yapmaya çocukken seyrettiği kovboy filmlerinden etkilenerek başlamıştır. Bu tip hırsızlığı Türkiye'de ve belki de dünyada kendisinden başka yapan kimse olmadığını iddia eden Şehabettin, kendisine "kamyon faresi" diyenlere bir kez daha sitem ettikten sonra "Eğer tek bir kişi çıkıp benim yaptığım gibi kamyon soysun, bu işi bırakır köşeme çekilirim" der. Bu söyleşinin ertesi günü İstanbul Emniyeti, Şehabettin'in firar sayısının iddia edildiği gibi 190 olmadığını, 130-140'lar civarında olduğunu açıklar!

Kamyon faresi 185. defa kaçtı

Hereke, 20 (Hususi) — İki gün evvel, 184 üncü defa İstanbul'da yakalanan meşhur kamyon faresi Şehabettin Fırat, dün Bolu'ya sevkedilirken Arifiye istasyonunda 185 inci defa kaçmıştır.

Kendisine kamyon faresi denilmesine kızan ve kamyon arsiamı denilmesini isteyen Şehabettin, Haydarpaşa'dan dört muhafızla trene bindirilmiş, Arifiye'de aktarma yapılırken ortalıktan kaybolmuştur.

1959'un Şubat ayına gelindiğinde Şehabettin'in hapis cezası, aldığı yeni cezalarla birlikte 96 seneye çıkar. Hemen her gün bir ya da iki duruşmaya çıkarılmaktadır. 27 Mayıs 1960 darbesi sonrası gelen af kanunundan Şehabettin de yararlanır.

Artık arkasında 100 yıla yaklaşan hapis cezası yoktur, özgürdür. Ancak 25 Ekim 1961'de yeni bir icraatla yakalanınca ağlar. Kendisini yakalayan polislere "Ne yapalım artık yeni bir af kanunu bekleyeceğiz" demiştir.

15 Nisan 1966'da artık evlendiğini, 40 yaşını geçtiğini ve sigarayı günde beş pakete çıkardığı için eski kuvveti olmadığından hareket halinde kamyonları soyamadığını söyleyip yaş haddinden emekli olduğunu açıklar.

Ancak kısa bir süre sonra, bu kez başka bir suç usulüyle ortaya çıkar. Elinde bir miktar kumaşla Sultanhamam'da bir manifaturacıya giden Şehabettin, malları düşük fiyata satar. Ertesi gün elleri kelepçeli halde ve yanında iki sivil polisin arasında aynı dükkâna gelir. Hırsızlık malı almaktan yargılanmaktan korkan dükkan sahibi polislere 3 bin 500 lira rüşvet vermek zorunda kalır. Ancak bunlar sahte polistir ve Şehabettin'in arkadaşlarıdır. Kısa sürede dolandırıcılık suçuyla yakalanır. Bir kez daha cezaevi yolu görünmüştür.

13 Nisan 1969 tarihli gazetelerde ise Şehabettin'in artık kesin olarak tövbe ettiği haberini okuyoruz. Şehabettin, ar-

Kamyon faresi 187 nci defa yakalandı

Kamyon Faresi adı ile anılan sabıkalı hırsız Şahabeddin Fırat, dün şehrimizde Emniyet memurları tarafından yakalanmıştır. 186 defa kaçmış olan Kamyon Faresi 187. defa yakalandığı zaman da tekrar kaçacağını söylemiştir.

Bolu Askeri Cezaevinden tedavi için İzmit askeri hastanesine sevkedilen Şahabeddin Fırat, hastaneden kaçmıştı.

Kamyon Faresi, hastanede penceresiz bir morg odasında yatırıldığı için kork tuğunu, abdesaneye gitme bahanesile odadan çıkıp kaçtığını söylemiştir.

Kamyon faresi 190 ıncı def'a hapisten kaçtı

Şahabettin Fırat, Paşakapısından, mahkemesi için İstanbul'a getirilirken Eminönü'nde trafik kesafetinden istifade ederek elleri kelepçeli olduğu halde kaçtı

KAMYON Faresi namiyle maruf firar rekortmeni Şahabettin Fırat dün 190 ıncı defa olarak firar etmiştir.

Paşakapısı Cezaevinde yatmakta olan Şahabettin, dün Dördüncü Asliye Ceza Mahkemesinde yapılan duruşmasını müteakip, bir jandarma Astubayının refakatinde Köprünün Üsküdar Vapur İskelesine götürülürken, Eminönü'nde vasıtaların kesafetinden istifade ederek kaçmış ve biraz sonra izini kaybettirmiştir. Şahabettin'in muhafazasını memur Astubay, «Kamyon faresi» ni bir hayli Eminönü'nde aradıktan sonra eli boş olarak Üsküdara gecmek ve durumu Üsküdar Savcılığına bildirmek mecburiyetinde kalmıştır. Elleri kelepçeli olduğu halde kaçmağa muvaffak olan Şahabettin'in aranmasına başlanmıştır.

Suçan adında bir kadını yaralamaktan sanık olarak Dördüncü Asliye Ceza Mahkemesinde yargılanmakta olan Şahabettin, «Cezai ehliyetinin tam olduğunu» bildiren müşahede raporuna itiraz etmiş ve sabıka kaydı için ilgili dairelere yazılan yazıya cevap gelmemesi üzerine:

«Benim sabıka kaydımın içinden kimse çıkamaz. Geçmişlerde Adliye Müfettişi gelmişti, o bile içinden çıkamadı.» demişti.

Adliye koridorunda etrafında toplanan muhabirlere «189 defa kaçtım. 190 yapamadım.» diyen Şahabettin 8 aydanberi Cezaevinde bulunmaktaydı. Bunun cezasında geçen on temiz devresidir.

[MİLLİYET]

Kamyon faresi Şehabettin Fırat 190. firarını müteakip yakalandığı sırada

Kamyon faresi Şahabettin Fırat, namusu ile para kazanmaya karar verdikten sonra açılışı yapılan büfesinin önünde kurban kesdiriyor. Fırat, ilkinde sigara olacaktır. O mükemmel tabelanın

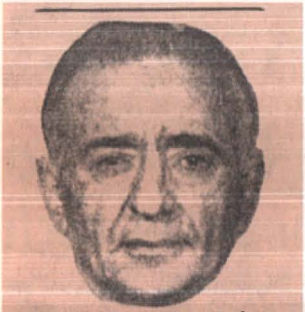
Artık namuslu oldu

Kamyon faresi Şahabettin Fırat Büfesini törenle açtı

Yıllarboyu kamyonlar üzerinde ling atıp hırsızlık yapan, daha kamyon faresi Şahabettin Fırat, tasdık nafa olarak büfe sahibi oluştur.

Alışkanlıklarından vazgeçmeyen Şahabettin, büfesinde kamyonlara yakıt olmak için harem arası yapar işkalesinde açmış ve çalışmaya başlamıştır. Polis yetkililerinin de bonyak olmasıyle kısa sürede hafa işletmeye başlan Şahabettin Fırat, ilk defa namusu ile para kazanmanın hazzını duymuş, "Çok memnunum" demiştir.

Sandviç, sigara, meşrubat ve benzeri şeyler satacak olan kamyon faresi, büfenin açılış işlemlerini tamamlayıp bazı topluluğun yalmıştır. Törene daha çok yıllarca kendisinden esinan dediklerini kamyon şoförleri katılmış ve yeni işin hayırlı uğurlu ve bol kazançlı olmasına dua etmişlerdir. Şoförler, Şahabettin'in devamlı alışverişi yapacaklarını ve büfeyi ister bir hafta getireceklerini söylemişlerdir. Bundan sonra bitçbir şekilde kötü alışkanlıklarına dönmeyeceğini bildiren Şahabettin ise, "Üç kazanıp üç yiyeceğim. Beş kazanıp beş yiyeceğim. Hırsızlık yok artık." demiştir.

Eski kamyon faresi Sabahattin Fırat

Tehditle karısının yatağına soktuğu müteahhitten şantajla para isteyen bir sabıkalı gözaltına alındı

Eşini zengin bir müteahhit ile aynı yatağa girmeye zorladıktan sonra fotoğraf çekerek, müteahhite şantaj yaptığı öne sürülen bir sabıkalı, polis tarafından gözaltına alınmıştır.

Müteahhit tarafından iddia edildiğine göre olay şu şekilde olmuştur:

Şişli Kocamansur Sokağı'nda oturan sabıkalılardan Şahabetti Fırat, tanıdığı zengin bir müteahhite başvurarak ev satın

tık namusuyla para kazanacaktır ve bu amaçla bir büfe açmıştır. Kurban kestirilen ve gazetecilerin büyük ilgi gösterdiği büfenin açılış törenine katılanların çoğu Şehabettin'in yıllarca mağdur ettiği kamyon şoförleridir.

Ancak bazen, gerçekten huylu huyundan vazgeçmemektedir. Şehabettin'le ilgili son suç haberi 3 Haziran 1981 tarihini taşıyor. Habere göre ev satın almak istediğini söylediği bir müteahhiti evine davet eden Şehabettin, tabanca tehdidiyle müteahhiti ve kendi eşini çıplak halde yatağa sokup fotoğraflarını çeker. Müteahhiti fotoğrafları ailesine yollamakla tehdit edip para isteyen Şehabettin yakalanırken, bu kez karısı kendisini karakola götüren polisin elinden kaçacaktır!

-XXX-

Siyasi bünyesi "anormal" bir şehir

Türkiye'de seçimlerden önce bazı ilçelere il olma vaadi verildiği, küçük bir kısmının da il yapıldığı görülmüştür; ama il olup siyasi gerekçelerle ilçe yapılmanın tek örneği, 1954 seçimlerinde kentten istediği sonucu alamayan Demokrat Parti (DP) iktidarı tarafından cezalandırılan Kırşehir'dir. Aynı yıl, yine siyasi gerekçelerle Malatya ikiye bölünüp Adıyaman ili kurulmuştur, ama Malatya il olmaya devam eder. Kırşehir ise yeni kurulan Nevşehir iline bağlı bir ilçe olur. İlçe yapma kararını veren iktidar, 1957 seçimlerinden hemen önce ise Kırşehir'i yeniden il yapacaktır.

Bu ilginç olayı daha iyi anlamak için meselenin başrolündeki kişiyi, Kırşehirli siyasetçi Osman Bölükbaşı'yı biraz yakından tanımak gerekir. 14 Mayıs 1950'deki genel seçimlerin ardından başbakan olan ve bu görevi 27 Mayıs 1960 darbesine kadar sürdüren DP Genel Başkanı Adnan Menderes'in siyasi hasımları arasında en çok asabını bozan kişilerden biri Osman Bölükbaşı'dır. 1946'da Menderes'le birlikte DP'nin kuruluşunda yer

almıştır, 1948'de CHP iktidarına yeteri kadar muhalefet edilmediği gerekçesiyle arkadaşlarıyla DP'den ayrılıp Millet Partisi'ni (MP) kurar.

Büyük bir toprak sahibinin oğlu olan, Fransa'da fizik ve matematik eğitimi gören Bölükbaşı, Türkiye siyasi tarihinin en güçlü hatiplerinden biridir. DP'de bulunduğu iki yıl boyunca yaptığı ateşli konuşmalar parti tabanının dikkatini çekmiştir. DP'deki hitabet performansını MP'de de sürdüren Bölükbaşı'nın Fransız düşünürlerinden alıntılarla, atasözleri, bilmece ve fıkralarla süslediği konuşmaları büyük ilgiyle izlenir.

Sekiz saatlik miting konuşması

Düzce mitinginde 8 saat 35 dakika konuşmak gibi kolay kolay kırılamayacak bir rekora imza atmış, bir buçuk saat süren bir konuşması gazetelere "Bölükbaşı hayatının en kısa konuşmasını yaptı" diye haber olmuştur. Sivri dili ve uzlaşmaz tavrı yüzünden 1946-57 arasında altı kez tutuklanır. *Hürriyet* gazetesinin çok sonraları, 16 Ekim 1965'te, "Ebedi muhalif, her şeye, herkese, hatta kendine karşı olan siyasimiz" diye tanımlayacağı Bölükbaşı'nın siyasi rakiplerine tepkileri "Üzülerek ifade etmeliyim ki sozlerinize inanma kabiliyetimi yitirmiş bulunuyorum"dan sinkaflı küfürlere kadar çeşitlilik gösterir.

Bir mitingde "İktidar konuşmayı yasakladı, bakışmayı da yasaklamadan önce birbirimizi doya doya süzelim" deyip halkla uzun uzun bakışması, Meclis kürsüsüne doğru yürüyüp kendisine bağıran milletvekillerine bir yandan laf yetiştirirken bir yandan da "Muhterem arkadaşlarım sizlerin hücumuna uğ-

ramaktan hususi bir zevk duyuyorum" diye kahkahalarla gülmesi de unutulmazları arasındadır.

Adaletsiz seçim sisteminin DP'ye yaradığı 14 Mayıs 1950 seçimlerinde, DP oyların yüzde 53'ünü alarak 408 milletvekili, CHP yüzde 40 oy oranıyla 69 milletvekili çıkarırken, yüzde 3 oy alan MP bir milletvekili çıkarmıştır. Osman Bölükbaşı MP'nin tek milletvekili olarak Kırşehir'den Meclis'e girer. MP'nin bu kentteki oy oranı yüzde 25'tir.

"Kırşehir Vilayetinin Kaldırılması ve Nevşehir Adıyla Yeni Bir Vilayet Kurulması Hakkındaki Kanun Tasarısı" 30 Haziran 1954'te Meclis'e gelir ve Kırşehir 259 kabul ve 39 red oyuyla ilçe haline getirilir.

İktidar olan DP'nin "muhalefette iken tatlı dilli nişanlı kıza benzediğini, nikâhı sağlama aldıktan sonra bu hale geldiğini" söyleyen Osman Bölükbaşı, eski ilişkileri sayesinde DP içindeki memnuniyetsizleri de alttan alta ayartır. Adnan Menderes bunlardan dolayı Bölükbaşı'ya zaten diş bilemektedir, ama onu asıl sinirlendiren Bölükbaşı'nın Meclis kürsüsündeki performansıdır. DP milletvekili ve gazeteci Cihad Baban bunu şöyle anlatıyor: "Bölükbaşı, Menderes için bir kâbus oldu. Menderes'in herhangi bir rakibi kürsüye çıktığı zaman, aşağıdan bağıran, konuşmacıyı susturmak isteyen DP'liler, Bölükbaşı söz alınca, işi şakaya vururlardı. Yani, tek başına Bölükbaşı, DP grubunu korkuturdu. Aşağıdan lâf atana, öyle bir karşılık verirdi ki; o zat, o sözün altında ömrü boyunca kalırdı. İyisi mi, hazretin gözüne hiç gözükmemekti."[13]

13 Cihad Baban, *Politika Galerisi*, Tımaş Yayınları, İstanbul, 2009, s. 213.

Hem irticacı hem içkici

DP, 1954 seçimlerine yaklaşırken muhalefete karşı iyice sertleşir. 1950 seçimlerinden beri Bölükbaşı'nın partisi popülist söyleme sahip, milliyetçi-muhafazakâr bir kırsal orta sınıf partisi niteliği kazanmıştır. MP'yi o dönemin en büyük siyasi suçlaması olan komünistlikle itham etmek pek inandırıcı olmayacağından, irticacı suçlaması başlar. İşin tuhafı, irtica ithamıyla, "Bölükbaşı geceleri içkili gazinolardan çıkmıyor", "Kocaman adam içip içip şiir yazıyor" ithamlarının aynı zamanlarda kullanılmış olmasıdır.

MP, 27 Ocak 1954'te mahkeme tarafından "Dinî esaslara dayanan ve gayesini saklayan bir cemiyet" olduğu gerekçesiyle kapatılır. Partinin, Menderes'in emriyle kapatıldığını söyleyen Bölükbaşı, kararı 28 Ocak tarihli gazetelere şöyle değerlendirir: "Eski başbakanlardan rahmetli Recep Peker, zamanında Adnan Menderes için 'psikopat' demişti. Bu güzel buluşundan dolayı Recep Peker'in ruhu şad olsun."

DP'nin yayın organı *Zafer* gazetesi, MP'nin Mısır'da bulunan Osmanlı hanedanından Faruk Efendi ile ilişki kurduğunu, padişahlık ve hilafetin yeniden kurulması için çalıştığını iddia eder. Bölükbaşı ve arkadaşları 10 Şubat 1954'te bu kez Cumhuriyetçi Millet Partisi'ni (CMP) kurar. Bölükbaşı seneler sonra "Partinin adının başına cumhuriyetçi koyduk ki artık irticacı ya da hilafetçi demesinler" diyecektir.

Bir Arap için Arabistan'ı yakmak

2 Mayıs 1954'te yapılan seçimlerde DP yüzde 58 oy oranıyla 503 milletvekilliği kazanır. CHP yüzde 34 oy oranıyla 91 milletvekili, CMP yüzde 4,9 oy oranıyla tamamı Kırşehir'den beş milletvekili çıkarır. Kırşehirliler oyların yüzde 43,5'ini Bölükbaşı'nın partisine vermiştir.

Seçimlerin hemen ardından, gazetelerde Bayar ve Menderes'in Kırşehir'i ilçe yapmayı düşündüğü haberleri çıkmaya başlar. Osman Bölükbaşı bu iddialara inanmak istemediğini belirtir ve sorar: "Menderes'in bütün derdi şahsımla. Peki bir Arap için Arabistan'ı yakmak adalet midir?" Ama DP hükümeti "Kırşehir Vilayetinin Kaldırılması ve Nevşehir Adıyla Yeni Bir Vilayet Kurulması Hakkındaki Kanun Tasarısı"nı 30 Haziran 1954'te Meclis'e getirir. Yapılan açık oylamada Kırşehir 259 kabul ve 39 red oyuyla ilçe haline getirilir. 237 milletvekili oylamaya katılmaz. Kırşehir, ilçeleri Avanos, Kozaklı, Mucur ve Hacıbektaş'la birlikte bir gün öncesine kadar Niğde'ye bağlı bir ilçe olan yeni Nevşehir iline bağlanır. Kırşehir'in ilçelerinden Kaman Ankara'ya, Çiçekdağ ise Yozgat'a bağlanmıştır.

Kırşehire aid tasarı da dün Mecliste kanunlaştı

İki D.P. milletvekili bir takrirle Kırşehrin vilâyet olarak ibkasını istediler ve 6 D.P. milletvekili de aleyhte rey kullandılar

Müzakereler hayli gürültülü oldu. bir Kırşehir milletvekilinin üç oturum için Meclise alınmaması kararlaştı

Ankara 30 (Telefonla) — Bugünkü Mecliste seçim kanunu tadilâtı görüşüldükten sonra Kırşehir vilâyetine aid tasarının görüşülmesine geçildi.

İlk söz C. H. P. den Sırrı Atalay aldı ve çok romantik bir konuşma yaptı. Konuşması sık sık kahkahalarla kesiliyordu. Bu arada Sırrı Atalay C. H. P. nin Nevşehir vilâyet yapma tasarısına muhalif bulunmadığını söyledi. Sırrı Atalay

— Arkası Sa. 6, Sü. 3 te —

Bütçe Komisyonu Kırşehir İlinin ilgasını kabul etti

C.H.P. ve C.M.P. li mebuslar, tasarının siyasî maksatlarla hazırlanmış olduğunu iddia ettiler

Ankara 28 (MİLLİYET) — Kırşehir Vilâyetinin ilgası ve Nevşehir Vilâyetinin ihdası hakkındaki kanun tasarısı, bugün Bütçe Komisyonunda gerek Demokrat Partili Mebuslar, gerekse C.H.P. ve C.M.P. li Mebuslar tarafından şiddetle tenkit edilmiştir.

Osman Bölükbaşı ile İçişleri Vekili arasında tartışmalar olmuş, Diyarbakır Mebusu Mustafa Ekinci

[Devamı Sa. 3 Sü. 3 de]

Ertesi günkü *Hürriyet* ve *Vatan* gazetelerinde Başbakan Menderes'in şu sözleri vardır: "Bu kanunun siyasi maksatlı olduğunu bir an için farzedelim. Peki Kırşehir vilayetinin içtimai ve siyasi bünye itibarıyle bir anormallik göstermekte olduğunu inkâr edebilir misiniz?" Bölükbaşı ise "Bir gün gelecek, bir bayram havası içinde Kırşehir vilayet konağına bayrak çekilecek ve vali makamına oturacaktır" demektedir.

Üç yıl sonra yeniden il yapılıyor

1954 seçimlerinin ardından "Nevşehir vilayeti teşkil edileceğinden bölgede ikinci bir vilayet lüzumsuz ve mali bakımdan külfetli hale gelmiştir" gibi enteresan bir gerekçeyle Kırşehir'i ilçe yapan DP, 1957 seçimlerinden önce Kırşehir'i tekrar il yapmaya karar verir. DP'lilerin 1 Temmuz 1957'de Meclis'e sunduğu teklifin gerekçesinde, Kırşehir'in tarihî, içtimai, kültürel, ekonomik ve coğrafi bakımlardan büyük önem taşıdığı, bu nedenlerle il merkezi haline getirilmesi gerektiği belirtilir.

KIRŞEHİR BUGÜN

Vilâyet oluyor

Halk bayram havası içinde merasime hazırlanıyor

Programı üç parti başkanı müştereken yaptı

1954'teki yüzölçümünün ve nüfusunun yarısından fazlasını Nevşehir'e kaptırmış olsalar da, karar Kırşehirliler arasında büyük sevinçle karşılanır. Kutlama için sokaklara dökülen

vatandaşlardan biri *Cumhuriyet* muhabirine "Üç yılda iki çocuğum oldu ama nüfus kağıtlarında Nevşehir yazmasın diye gidip yazdırmadım, şimdi ilk işim çocuklarımı nüfusa kaydettirmek olacak" demiştir.

Ertesi gün, Kırşehir Stadı'nda yeniden il olma töreni yapılır. Menderes törene katılmayıp dört bakanını göndermiştir. Bölükbaşı'nın Kırşehir'e gelişi olaylı olur. Şehrin girişinde toplanan kalabalık, Bölükbaşı'yı omuzlarına alarak stadyuma doğru götürmeye başlar. Durumu gören emniyet müdürü, Bölükbaşı'ya "Bu yaptığın kepazeliktir" deyince kitle galeyana gelir ve bir grup, emniyet müdürüne saldırıp yerde tekmelemeye başlar. Olaylar yatıştıktan sonra stadyuma giden ama protokole oturtulmayan Bölükbaşı'nın gelişi resmî programı altüst etmiştir, "Tören alanında her türlü tezahürat yapılması" yasaklanmasına rağmen Bölükbaşı lehinde sloganlar atılır. Protokol tribününde oturan İçişleri Bakanı Namık Gedik, alelacele törenin bittiğini ilan eder ve müzik yayını kesilir.

Kırşehir yeniden vilâyet oluyor

Bu hususta hazırlanan kanun tasarısı birkaç güne kadar Meclise verilecek

İnönü çok memnun, Bölükbaşı: "1 çiçekle yaz olmaz,, diyor

KIRŞEHİR'İN NÜFUSU

Kırşehir tekrar vilâyet oldu: Meclis gürültüler içinde teklifi kabul etti

Bölükbaşı evvelâ sakin konuştu. Sonra Kırşehir'in siyasî gaye ile kaza yapıldığını söyleyince D. P. li mebuslar "in aşağı,, diye bağırdılar

Bölükbaşı ile Kocabıyıkoğlu kapışıtılar...

Dahiliye Vekili bu iddiayı reddetti. Bölükbaşı sert sözler sarfedince, üç celse için Meclisten çıkarıldı

Kanun teklifini, rey kullanan 273 mebustan 272 si kabul ettiler

Kırşehir dün hâdiseli bir merasimle Vilâyet oldu

Bölükbaşı'yı otomobiline bindirmek isteyen Emniyet Müdürü, yanlış anlaşılan hareketi yüzünden, halk tarafından hırpalandı

Çıkan kavgada polis, basın mensuplarını da tartakladı

Kırşehir, tekrar vilâyet oluşunu dün bir bayram sevinci içinde kutladı

Osman Bölükbaşı'yı mahşerî bir kalabalığın karşılaması üzerine, polis kuvvetleri halkı dağıtmak için cop kullandı

Osman Bölükbaşı: "Kırşehirlilerin bana karşı gösterdikleri bu sevgi tezahürleri mücadelelerimin en büyük ve şerefli mükâfatıdır" dedi

Merasime 4 vekil ile milletvekilleri iştirâk ettiler

Törenin ertesi günü savcı Meclis'teki olaylı oturum nedeniyle Bölükbaşı'nın ifadesini alıp önce serbest bırakır, ama itiraz üzerine aynı gece cezaevine konulur. Üç hafta sonra serbest bırakılan Bölükbaşı, yeni bir kararla 26 Temmuz'da tekrar tutuklanıp Ankara Cezaevi'ne gönderilir.

27 Ekim 1957 seçimlerinde Türkiye genelinde DP oyları bir önceki seçime göre yüzde 10 azalırken, CMP oylarını yüzde 2,5 artırır. Kırşehir sonuçları da DP'nin hiç hoşuna gitmeyecektir, önceki seçimde oyların yüzde 43,5'ini alan CMP kez yüzde 63 oy alıp yine bütün milletvekilliklerini kazanmıştır. Bölükbaşı seçildiğini cezaevinde öğrenir ve milletvekili yeminini ranzaya çıkarak koğuş arkadaşlarına yapar. Tekrar dokunulmazlık kazandığı için serbest bırakılması gerekse de, bir ay fazladan hapiste tutulur ve 29 Kasım'da tahliye edilir.

TEVKİF EDİLDİ

4 saat 48 dakika ifade veren Bölükbaşının reddi Hâkim talebi kabul olunmadı ve gece hapsedildi

Sorgu esnasında Adliyenin önünde biriken halk polis copları ile dağıtıldı

C.M.P Başkanı hapse giderken ilçe, il teşkilâtı tarafından uğurlandı

Menderes, 1953'teki olaylı ziyaretinden sonra yaklaşık yedi yıl Kırşehir'e gitmez. Şubat 1960'da Kırşehirlilerle barışmak istediğini söyleyip üç günlük bir gezi yapar. Gezide olay çıkmaz, ama tahrı hemşehrilik gerginliği yaşanır. Kırşehir Vali-

si günlerce önce belediyeye Menderes'e fahri hemşehrilik vermesi yönünde baskı yapmaya başlamıştır. Belediye başkanı önce umursamaz, ama baskılara dayanamadığı için konuyu belediye meclisine getirir. Belediye meclisi konunun gündeme alınmasını bile kabul etmez. Osman Bölükbaşı'nın oğlu emekli diplomat Deniz Bölükbaşı, babasını anlattığı kitabında, Menderes'in bu gezi dönüşünde kendi partililerine "Üç gün kaldım, bir fahri hemşehrilik bile vermediler. Yunanlılarla dahi dost olduk, bunlarla olamadık" dediğini yazacaktır.[14]

Osman Bölükbaşının saçları üç numara makine ile kesildi

İnönü, T. Göle, F. Arna, A. Bilgin ve Çelikbaşın C.M.P. liderini müştereken ziyaretlerine dün izin verilmedi

Ankara 6 (Cumhuriyet - Telefon) — Bir müddettenberi Ankara merkez Cezaevinde mevkuf bulunan Osman Bölükbaşı'yı bu sabah C.H.P. Genel Başkanı İsmet İnönü, C.H.P. Genel Sekreter yardımcısı ve Kars milletvekili Turgut Göle, C.M.P. Genel Başkan vekili Fuad Arna, Genel Sekreter Ahmed Bilgin ile Hür Partisinden Burdur milletvekili Fethi Çelikbaş ziyaret etmek üzere merkez Cezaevine gitmişlerse de C.M.P. Genel Başkanı ile görüştürülmemişlerdir.

Merkez Cezaevine bir otomobille gelen muhalefet partisi lideri Cezaevi müdürüne bir gardiyan vasıtasile Osman Bölükbaşı'yı ziyaret etmek istediklerini bildirmişlerse de kısa bir müddet sonra gelen vazifeli memurlar-

— Arkası Sa 5 Sü 8 de —

-XXX-

14 Deniz Bölükbaşı, *Türk Siyasetinde Anadolu Fırtınası*, Doğan Kitap, İstanbul, 2005, s. 270.

Muhalif ilçenin başına gelenler

Demokrat Parti'nin (DP) yeterince oy alamadığı için cezalandırdığı yerlerden biri de 1953'te köy haline getirilen Kastamonu'nun Abana ilçesidir. DP'nin hışmına uğrayan Abanalıların suçu, oyların ezici çoğunluğunu CHP'ye vermektir. Örneğin, 1951 milletvekili ara seçiminde Abana ilçe merkezindeki oyların yüzde 81'ini CHP alırken, DP yüzde 12, Millet Partisi (MP) yüzde 7 oranında oy toplayabilmiştir.

Aslında DP'nin 7 Ocak 1946'daki kuruluşu Türkiye'nin birçok başka yerinde olduğu gibi Abana'da da sevinçle karşılanmış, kısa sürede partinin ilçe merkezi hizmete girmiş ve ilk üç yıl boyunca her şey normal seyrinde ilerlemiştir.

Ancak 1949'da, genel seçimlere bir yıl kalmışken bütün ilçe teşkilatı DP'den istifa etme kararı alır. Tüm yöneticiler istifa edip partinin kapısına kilit vurulunca, Kastamonu il örgütünden DP yöneticileri Abana'ya gelip ilçe teşkilatını yeniden kurmak ister, ancak partiye katılacak kimseyi bulamazlar. Bunun üzerine, Abana'ya iki buçuk kilometre mesafedeki Pazar-

yeri köyünün bazı ileri gelenleriyle ilçe teşkilatını orada kurmak üzere anlaşan DP yöneticileri, iktidara gelmeleri durumunda ilçe merkezini Abana'dan Pazaryeri'ne taşıma sözü de verirler. Bu, yöre için çok önemli bir vaaddir, zira deniz kenarındaki Abana 1870'te köyle ilçe arası bir statü olan nahiyeliğe yükseltilip, dağlık Pazaryeri köy olarak kaldığı günden beri, iki bölge arasında bir çekişme sözkonusudur. Pazaryeri halkı, haklarının yendiğini düşünmektedir. 1945'te Abana'nın ilçe yapılması çekişmeyi daha da arttırmıştır.

İlçe olmadan başlayan hükümet konağı inşaatı

DP, 1950'de iktidara geldikten sonra Pazaryeri, Sınarcık, Bahçe ve Yılmaz köyleriyle birleştirilip Bozkurt adlı yeni bir nahiye (bucak) kurulur. İlçe olma sözünü alan halk, daha 1951'de hükümet konağı inşaatına başlamıştır.

1952'de İçişleri Bakanlığı, Kastamonu İl Genel Meclisi'nden Abana'nın köy, Bozkurt'un ilçe yapılması ile ilgili bir rapor ister. "Abana'da hükümet binası, ilk ve ortaokul, dispanser, jandarma karakolu, cezaevi, Tekel ve PTT binaları ve bunlara ait lojmanlar vardır. Ayrıca içme suyu için yeni bir tesis kurulmuştur. Pazaryeri-Bozkurt bölgesinde bunları içine alacak bir alan bile yoktur" yazan raporun sonuç bölümünde, "İlçe merkezinin yer değiştirmesi için akla yakın hiçbir neden mevcut değildir" denilir.

Ancak DP iktidarı kararlıdır. 1953'te, CHP lideri İsmet Inönü'nün Abana'yı ziyaret etmesi ve büyük muhabbetle karşılanması bardağı taşıran son

damla olur. Kastamonu DP Milletvekili Hayri Tosunoğlu'nun, Abana'nın köy yapılıp Bozkurt'un ilçe yapılması önerisi TBMM İçişleri Komisyonu'na getirilir.

DP'liler konuyu iktisadi, ilmî ve coğrafi olarak tetkik ve mütalaa ettiklerini, özellikle iktisadi alanda Bozkurt'un Abana'dan çok daha ileride olduğunu söylerler. İddialarına göre Bozkurt'taki çarşı inkişâfa (gelişmeye) açıktır, Abana'daki ise küçük bir yere sıkışmıştır. Ayrıca Bozkurt'ta tam dört mobilya fabrikası vardır (Sonradan fabrika dedikleri yerlerin toplam 15 kişinin çalıştığı dört sandalye atölyesi olduğu anlaşılır).

Mayıs ayında başlayan komisyon görüşmeleri altı ay sürer. Ve nihayet öneri 21 Aralık'ta Meclis Genel Kurulu'na sunulur. Bu görüşmeler sırasında da epey tartışma yaşanır. DP'li Hüseyin Balık, "Bizim memleketimizde sahilde şehir ve kasaba olmaz. Hükümet hizmeti içeride kurulur. Zaten bölge halkı da bizim önerimizi destekliyor" derken, CHP'li Cezmi Türk "Vatandaşlardan böyle ihtiraslı teklifler gelebilir, ama Meclis ciddi bir kurumdur, vekiller her öneriye itibar edemez. Bununla başedemeyiz" demektedir. Yaklaşık üç saat süren tartışmalardan sonra oylama yapılır ve Bozkurt'un ilçe yapılmasına, 83 köyün bağlı olduğu 13 bin nüfuslu Abana ilçesinin de köy haline getirilip Bozkurt'a bağlanmasına karar verilir.

Bu kararın ardından Abana ile Bozkurt arasındaki husumet derinleşir. Özellikle ilk dönemde resmî dairelerdeki işlerini halletmek için ilçe merkezine giden Abanalılar, Bozkurtlu gençlerin taşlı saldı-

Bir kaza merkezinin nakli kararı dün Mecliste tartışmalara yol açtı

Ankara 21 (Telefonla) — Kastamonu vilâyetindeki Abana kaza merkezinin Bezkurt Pazaryeri kasabasına nakline dair kanun teklifi bugünkü Mecliste hararetli münakaşalara yol açtı.

Teklif Kastamonu milletvekili Hayri Tosunoğlu ile 16 arkadaşı tarafından yapılmıştı. Görüşmelerden öğrenildi ki, bir kaza merkezi olan Abana dahilde 180 hanelî ve 719 nüfusludur. Buna mukabil, hemen ötü kilometre ötedeki Pazaryeri, 412 hanelî 2555 nüfuslu bir kasabadır. Gene görüşmelerden anlaşıldı ki, 719 nüfuslu kaza merkezi Abana seçimlerde Halk Partisine, 2555 nüfuslu Pazaryeri tamamen Demokrat Partiye oy vermiştir. Server Somuncuoğlu (Sinob C.H.P.) elinde büyük bir harita ile kürsüye çıkarak bu teklifin aleyhinde konuştu. Köylü Partisi sözcüsü Cezmi Türk memleketin mülkî taksimatını ortada muhtaç görmekle beraber, görüldüğü basit sayılabilecek bir ilçe merkezinin nakli hâdisesinde iki tarafın da partizilik gayesile hareketini hoş karşılamadı. D. P. milletvekilleri Kastamonuda seçimleri D.P. nin büyük farkiyle kazandığını belirterek bu ilçe merkezinin nakli teşebbüsünde böyle bir düşüncenin mevcut olamıyacağını belirttiler. Ara seçimde kazanmış olan Ziya Termen oturduğu yerden bu noktayı belirtirken Cezmi Türk: «Ara seçimlerdeki muvaffakiyetinize memnun Millet Partizinin taktik hatasından ileri gelmiştir. Kastamonuya hiç ehemmiyet vermediniz halde 18 bin oyla çıtak sıdalar ve bu yetkeden zabıtlarla sabur ederek Meclisi teşrif ettiniz» dedi. Osman Bölükbaşı latife yahut Millet Partisi için «zarrhum» sıfatını kullandığından dolayı itiraz etti.

Cezmi Türk: «Korkarım ki, merhum oturacağı rahmetle de sonuçlara cevabını verdi.

Hüseyin Balık (Zonguldak) kanun teklifini müdafaa ederken kazanın deniz kıyısında olmasını mahzurlu buldu. C.H.P. Meclis grupu adına konuşan Avni Doğan: «Bahçiçin denizden kaçmasını hiç yerinde bulmadım. Bilâkis iktisadî inkişaf imkânları daha büyük sahillerdedir» dedi.

Neticede maddelere geçildi. Server Somuncuoğlunun ilk kısmen de memnun edici teklifi kabul olunmadı. Bunun üzerine Somuncuoğlu Abanalı nüfusu da az olduğundan köy haline getirileceğini, hattâ belediyenin ilâr dumbasına 500 bin lira kadar borcu olduğunu söyledi.

Diğer maddeler de kabul edildi. Teklif kanunlaştı.

rısına uğrarlar, bazıları dövülür. İki taraftaki siyasi kemikleşme artar.

1957 seçimleri öncesi Kırşehir'in tekrar il yapılması, Abanalıları yeniden ilçe olma yolunda umutlandırır. Gazetelerde de bu yönde haberler çıkar ama Bozkurt ilçesinin kulis çalışmaları daha etkili olur ve Abana köy olarak kalmaya devam eder. 1957 seçimlerinde Abana ve yakın köylerde CHP, Bozkurt'ta ise DP yine açık ara öndedir.

"Abana,, bucağı da tekrar ilçe oluyor

İlçe yapılacak 64 bucağın isimlerini havi listede 1954 seçimlerini müteakib ilçe iken bucak haline getirilen Abana'nın isminin de bulunduğu anlaşılıyor

Ankara, 4 (Telefonla) — 64 bucağın ilçe haline getirilmesi hususunda İç İşleri Bakanlığında yapılan çalışmalar neticelenmek üzeredir. Bu çalışmalara muvazi olarak alâkalı diğer Bakanlıklara da tez-

Eyyyy pilav!

Demokrat Parti'nin Abana'ya olan düşmanlığını gösteren en ilginç hikâyelerden birinin kahramanı, dönemin başbakanı Adnan Menderes'tir. Menderes, bir gün gemiyle İstanbul'dan İzmir'e giderken yemekte yediği pilavı çok beğenir ve nasıl yapıldığını sorar. Fakat pilavın adının "Abana Pilavı" olduğunu öğrenince çok sinirlenir ve ismin derhal değiştirilmesi emrini verir. Pilavın tarifini bulup ismini koyan kişi Denizcilik İşletmeleri'nin baş aşçısı Abanalı Necdet Dengizer "Bir ülkenin başbakanı pilavın ismiyle uğraşacak hale gelmişse benim yapacağım bir şey yok, ben bu pilavın ismini değiştirmem. Siz ne yaparsanız yapın, ben artık bu devlete hizmet de etmem" der ve istifa eder. Denizcilik İşletmeleri,

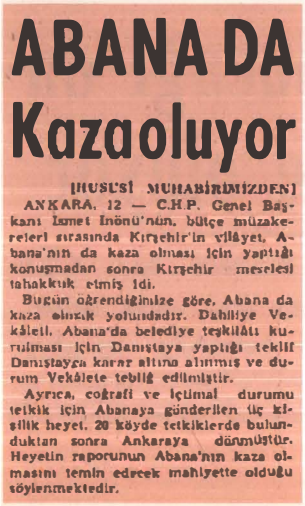

Abananın tekrar ilçe olması için yapılan tetkikler

Ankara 12 (Cumhuriyet-Teleks)— Bütçe müzakereleri sırasında başlayan iktidar _ C.H.P. yakınlaşmasının hemen arkasından Kırşehir kazasının vilâyet haline getirilmesi için bir kanun tasarısının hazırlandığı malûmdur.

Bu arada evvelce de yazdığımız bir kaza merkezi iken seçimlerden sonra köy haline getirilen Karadeniz sahilindeki Abana'nın tekrar kaza yapılması için faaliyete geçilmiş ve bu cümleden olmak üzere İç İşleri Bakanlığından üç kişilik bir merkez valileri heyeti tetkik için Abanaya gönderilmiştir. Heyet orada halkla ve muhtarlarla temas etmiş ve muh-

— Arkası Sa. 5 Sü. 5 te —

ABANA DA
Kazaoluyor

[HUSUSİ MUHABİRİMİZDEN]
ANKARA, 12 — C.H.P. Genel Başkanı İsmet İnönü'nün, bütçe müzakereleri sırasında Kırşehir'in vilâyet, Abana'nın da kaza olması için yaptığı konuşmadan sonra Kırşehir meselesi tahakkuk etmiş idi.
Bugün öğrendiğimize göre, Abana da kaza olmak yolundadır. Dahiliye Vekâleti, Abana'da belediye teşkilâtı kurulması için Danıştaya yaptığı teklif Danıştayca karar altına alınmış ve durum Vekâlete tebliğ edilmiştir.
Ayrıca, coğrafi ve içtimai durumu tetkik için Abanaya gönderilen üç kişilik heyet, 20 köyde tetkiklerde bulunduktan sonra Ankaraya dönmüştür. Heyetin raporunun Abana'nın kaza olmasını temin edecek mahiyette olduğu söylenmektedir.

Abana'nın tekrar ilçe olması için teklif yapıldı

ANKARA, ÖZEL
1954 seçimlerinde muhalefete oy verdiği için köy haline getirilen Abana ilçesinin tekrar ilçe olması için hazırlanan kanun teklifi Millet Meclisi başkanlığına verilmiştir.
Eskişehir Milletvekili Şevket Azbuzoğlu ve Trabzon Milletvekili Ahmet Şener tarafından hazırlanan üç maddelik kanun teklifinde Abana'nın 17 köyü içine alan bir ilçe olması istenilmektedir.

Abana yine ilçe haline getiriliyor

Ankara, 14 (Hususi) — Başbakan İsmet İnönü, 1953 yılında ilçe iken, köy haline getirilen Abana'nın tekrar ilçe haline getirilmesi için, ilgililere emir vermiştir. Bilindiği gibi Abana, 1953 te DP ye tek bir rey vermemiş, bu sebeple köy haline getirilmiştir.

Dengizer'in istifasının ardından "Abana Pilavı"nın adını "Necdet Usta Pilavı" olarak değiştirecektir.[15]

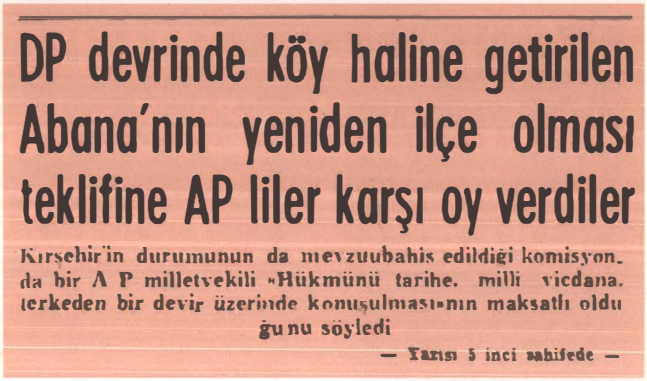
İki buçuk kilometre arayla iki ilçe olmaz

27 Mayıs darbesinden hemen sonra, 16 Ağustos 1960'ta Abana'nın tekrar ilçe olacağı açıklanır. Konu, 14 Mart 1961'de Meclis gündemine gelse de bir değişiklik olmaz.

İktidarda CHP, Yeni Türkiye Partisi (YTP) ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) koalisyonun, muhalefette DP'nin devamı Adalet Partisi'nin (AP) olduğu 11 Ocak 1963'te, CHP İstanbul milletvekili Reşit Ülker, Abana'nın siyasi tercih nedeniyle cezalandırıldığını, bunun anayasaya aykırı olduğunu söyleyip Abana'nın yeniden ilçe yapılması önerisini 24 Ocak'ta Meclis İçişleri Komisyonu'na sunar. CHP'li İçişleri Bakanı Oğuz Bekata "Abanalılara yapılan, Kırşehirlilerinkine benzer hissî bir yaraya yol açmıştır" derken, komisyonun AP'li üyesi Kadri Eroğan "Abana'nın çok yakınında Bozkurt var. İki buçuk kilometre mesafede iki ilçe olmaz. Yeni bir ilçeye gerek yok" demektedir.

AP'li, YTP'li ve CKMP'li komisyon üyeleri red oyu verince oylama 9-9 biter. Buradan sonuç çıkmaması üzerine CHP, 1953'te alınan Abana'nın ilçe yapıl-

15 *Cumhuriyet* yazarı Burhan Felek'in 1 Şubat 1961'de "Küçüklükler" başlıklı yazısında anlattığı olayı, aşçı Necdet Dengizer'in yakın arkadaşı, Abanalı sendikacı ve iki dönem CHP Kastamonu Milletvekili olan Sabri Tığlı (1926-2013) da anılarının yayımlandığı www.sabritigli.net'te daha ayrıntılı anlatıyor. Felek, olayın kahramanının ismini vermeyip "DP'nin en ileri geleni" derken, Tığlı, Adnan Menderes'in adını da vermiş.

DP devrinde köy haline getirilen Abana'nın yeniden ilçe olması teklifine AP liler karşı oy verdiler

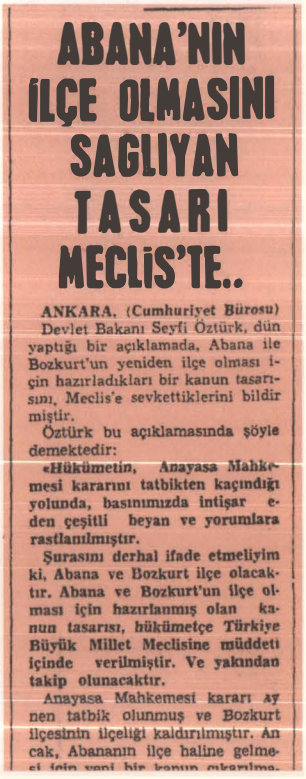
Kırşehir'in durumunun da mevzuubahis edildiği komisyonda bir A P milletvekili «Hükmünü tarihe, milli vicdana terkeden bir devir üzerinde konuşulması»nın maksatlı olduğunu söyledi

— Yazısı 5 inci sahifede —

masi kararının iptali için 8 Mart'ta Anayasa Mahkemesi'ne başvurur.

Konu 1965 yılına kadar pek gündeme gelmez. O yıl yapılacak seçimlerde CHP'nin vaatlerinden biri de Abana'nın tekrar ilçe yapılmasıdır, ancak seçimleri AP kazanır.

Anayasa Mahkemesi 15 kasım 1967'de CHP'lilerin dört yıl önceki başvurusuyla ilgili sonucu açıklar. 1953'teki değişiklik kararı mahkeme tarafından iptal edilmiştir ve Abana altı ay içinde yeniden ilçe yapılacaktır.

ABANA'NIN İLÇE OLMASINI SAĞLIYAN TASARI MECLİS'TE..

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) Devlet Bakanı Seyfi Öztürk, dün yaptığı bir açıklamada, Abana ile Bozkurt'un yeniden ilçe olması için hazırladıkları bir kanun tasarısını, Meclis'e sevkettiklerini bildirmiştir.

Öztürk bu açıklamasında şöyle demektedir:

«Hükümetin, Anayasa Mahkemesi kararını tatbikten kaçındığı yolunda, basınımızda intişar eden çeşitli beyan ve yorumlara rastlanılmıştır.

Şurasını derhal ifade etmeliyim ki, Abana ve Bozkurt ilçe olacaktır. Abana ve Bozkurt'un ilçe olması için hazırlanmış olan kanun tasarısı, hükümetçe Türkiye Büyük Millet Meclisine müddeti içinde verilmiştir. Ve yakından takip olunacaktır.

Anayasa Mahkemesi kararı aynen tatbik olunmuş ve Bozkurt ilçesinin ilçeliği kaldırılmıştır. Ancak, Abananın ilçe haline gelmesi için yeni bir kanun çıkarılma-

Mahkeme kararına rağmen AP iktidarı Abana'yı ilçe yapmamanın yollarını aramaktadır. Hem Abana hem Bozkurt'un nahiye yapılıp İnebolu ilçesine bağlanmasına karar verilir. Başbakan Süleyman Demirel, mahkemenin 1953'te Abana'nın köy, Bozkurt'un ilçe yapılması kararını iptal ettiğini, her iki yerleşim yerini de nahiye yaparak bu karara uyduklarını söyler. Demirel, 1953'ten beri bölgenin çok değiştiğini ve Abana'yı yeniden ilçe yapmayı düşünmediklerini de söyleyecektir.

Abana, CHP ve AP arasında önemli bir pazarlık konusu olur. 21 Aralık 1967'de Başbakan Süleyman Demirel'i ziyaret eden CHP lideri İsmet İnönü, Abana'nın yeniden ilçe yapılması konusunu görüştüklerini açıklar. Ama bir sonuç çıkmamıştır

1 Şubat 1968'de bu kez Danıştay bir karar alır ve

TBMM TATİLE GİRERKEN ABANA TASARISI KANUNLAŞTI

ANKARA, ÖZEL

Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi yarından itibaren 20 Eylül tarihine kadar tatile girecektir.

Dün, ayrı ayrı toplanan Senato ve Millet Meclisinde tatile girme önergeleri okunmuş ve üzerlerinde yapılan görüşmelerden sonra karar alınmıştır.

Millet Meclisi Başkanvekili Nurettin Ok, önergenin kabulünden sonra 1 Kasım 1967 den 3 Temmuz 1968 gününe kadar Mecliste yapılan çalışmalar hakkında bilgi vermiştir.

Ok'un verdiği bilgiye göre, bu süre zarfında Millet Meclisinde 127 kanun tasarısı ve 154 kanun teklifi ele alınmıştır. Bunlardan 117'si görüşülmüş ve Cumhuriyet Senatosundan da geçerek kanunlaşmıştır.

Senato'nun dünkü oturumunda Abana ve Bozkurt'un ilçe olması ile ilgili kanun tasarısı üzerinde son müzakereler yapılmış ve tasarı, hükümetin getirdiği şekilde kanunlaşmıştır. Buna göre, Abana ilçesine 10, Bozkurt ilçesine de 30 köy bağlanmaktadır.

Abana ile Bozkurt'un bucak yapılması kararını iptal eder. Danıştay, Anayasa Mahkemesi'nin aldığı kararın uygulanması ve Abana'nın derhal ilçe yapılmasını istemektedir. Bunun üzerine AP iktidarı mecburen Abana'yı ilçe yapacaktır. Ama, kinleri bitmemiştir. 17 Şubat 1968'de iki ilçe arasındaki köy paylaşımı için toplanan Meclis Bütçe Komisyonu ilk toplantısını yapar. Adalet Partililerin istediği gibi, bazıları Abana'nın hemen yanında olan en büyük 30 köy Bozkurt ilçesine bağlanmıştır. Abana'nın payına ise 10 köy düşer. Abana'nın resmen ilçe oluşunun tarihi 3 Temmuz 1968'dir. O zamandan beri Abana, eskisinden çok daha küçük olmakla birlikte ilçe olmayı sürdürüyor.

-XXX-

Lüks Nermin: Fuhuş sektörünün ünlü markası

Türkiye'de fuhuş yaptırma amacıyla "iş kurmak", yani randevuevi açmak, 19. yüzyılın son çeyreğinden 1930'a kadar belli kuralları yerine getirip kayıt altına girmek şartıyla serbestti. Fuhuş sektörünün merkezi Beyoğlu'ydu. 1920'lerin ikinci yarısında tüm dünyada randevuevlerinin kapatılması ve fuhşun yasaklanması gündeme geldi. Milletler Cemiyeti'nde kadın ve çocuk ticaretini kaldırmak için çalışan bir komisyon kurulmuş, birçok ülkede randevuevleri kapatılmıştı. Bunun etkisiyle, 12 Nisan 1930'dan itibaren Türkiye'de de randevuevi açılması yasaklandı.

Mutena tabakaya itinalı hizmet

Büyük kentlere göçün yoğunlaştığı 1950'li yıllarda yasadışı fuhuş vakalarında ve randevuevi sayısında önemli bir artış oldu. Toplumun en yoksulundan en zenginine kadar her tabakasına hitap eden irili ufaklı çok sayıda randevuevi açılıyordu. 1956 basımı Türkiye Ansiklopedisi'nde, "Beyoğlu, bar, sine-

ma, tiyatro, gazino gibi eğlence yerlerinden başka İstanbul'un fuhuşhanelerinin daha mutena tabakasını da ihtiva etmektedir. 19'uncu asır sonlarından itibaren kurulmaya başlayan bu tesisler gittikçe genişleyerek günümüzde Beyoğlu'nu sefih, müsrif ve mirasyedi insanların ziyaretgâhı haline getirmiştir" yazıyordu.[16]

1950'lerin ikinci yarısındaki iktidar baskısı siyasi haber yapmayı güçleştirdiği için gazeteler polis-adliye haberlerine daha geniş yer ayırmaya başlamış, randevuevlerine yapılan baskınlar da çok sık haber yapıldığı için, "randevucu" denilen randevuevi sahiplerinin bazıları ünlü olmuştu. Adı sık geçenlerden bazıları Ayşe Nimet, Çanakkaleli Melahat, Naciye, Mefkûre ve Zurnik'ti.

Ama bir de Lüks Nermin adıyla tanınan Şaziye Zeren (Topçu) vardı ki, hem gücü hem ünü hem de işinin çapı nedeniyle diğerlerinden ayrılıyordu. Giovanni Scognamillo, Lüks Nermin'i şöyle anlatıyor: "Zambak Sokağı'nın 21 nolu hanesi denildiğinde, eski kuşaktan olanların aklına tek bir isim yerleşir: Lüks Nermin. Lüks Nermin'inki az buçuk 'Fransız tarzı' geleneği sürdüren ülke çapında bir randevuevi. Meşin koltuklu, kırmızı kadifeli bir salon; kahve ve lokum ikramları (Lüks Nermin de lokum tutkunudur); Fransızcayı, İngilizceyi paralayan bir teşrifatçı kız. (...) Kızların sayısı pek kalabalık değildir, beş ya da altı. Fakat 'servis'te yok yoktur. (...) Lüks Nermin bir müessese idi."[17]

16 Ekrem Üzümeri, Selami Dinçer, Sadi Kazancı, *Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 2, Ankara, 1956, s. 129.

17 Giovanni Scognamillo, *Beyoğlu'nda Fuhuş*, Altın Kitaplar, İstanbul, 1994, s. 72-73.

Anılarında, "Beyoğlu Zambak Sokak'taki Lüks Nermin'in evi pek ünlüydü. Fevkalade güzel kızlar çalışıyordu orada. Hatta bazı ünlü dansözler, film yıldızları Nermin'in özel servisindeydiler" yazan dönemin ünlü gazetecisi Yılmaz Çetiner ise, bekârlık zamanlarında çok yoğun çalıştığı için kız arkadaşa ayıracak zaman bulamadığını, bu yüzden kendisinin de birkaç kez Lüks Nermin'in evine müşteri olduğunu şaşırtıcı bir açıksözlülükle anlattıktan sonra, polisin bu evi basmadığını, çünkü Lüks Nermin adıyla tanınan Şaziye Zeren'in (Topçu) üst düzey müşterileri sayesinde korunduğunu yazar.[18]

Lüks Nermin'in duruşmalardaki enteresan hal ve tavırları da haber konusu olur. Aleyhinde ifade veren hizmetçisini tekmeleyen, avukatını çimdikleyen Lüks Nermin, hemen her duruşmadan sonra avukatını azleder.

Gerçekten de Lüks Nermin'in 1944'te faaliyete başladığı Beyoğlu Zambak Sokak'taki randevuevi, 15 yılda yalnızca iki kez baskına uğramıştır. 1951 ve 1958'deki iki baskın Nermin'in bu randevuevindeki işlerini bozmadığı gibi, dönem dönem İstanbul'un başka semtlerinde şubeler açmasına da engel olmamıştır. Hatta 1958'deki baskının ardından randevuevini baştan aşağı yeniden dekore ettirmiş; tavanları aynalarla kaplatıp duvarları siyaha boyatmış ve ışık düzeneği kurdurmuştur.

Referansı olmayan müşterileri içeri almayan, "hizmeti" çok pahalı sunan ve üst düzey müşterileri sayesinde polisten korunan Lüks Nermin'in 15 yıllık saltanatı, 1959'da büyük bir sarsıntı geçirir. 18

18 Yılmaz Çetiner, *Nefes Nefese Bir Ömür*, Epsilon Yayınları, İstanbul, 2005, s. 137.

Mayıs 1959'da Zambak Sokak'taki meşhur eve büyük bir baskın yapılır. Polis baskına gazetecileri de götürdüğü için olay bütün gazetelerin birinci sayfasında haber olur. Haberlere bakılırsa evde beş siyahi Amerikalı ile "sayıları 10'u bulan artistler ve dansözler" yakalanmıştır. Aynı gece Nermin'in Bahçelievler'deki evine de baskın yapılır. Lüks Nermin, operasyon karşısında büyük şaşkınlık geçirmiş ve polislere "Siz kim oluyorsunuz da benim evimi basıyorsunuz?" diye sormuştur.

Evlerde bulunan 1435 dolar ve yurda kaçak sokulduğu anlaşılan bir kamyon dolusu eşyaya da el konur. Lüks Nermin, fuhuş yaptırma, döviz kaçakçılığı ve gümrük kaçakçılığı suçlarından tutuklanır.[19]

Olayın ilk heyecanı atlatıldıktan sonra muhalif gazetelerde, Lüks Nermin'in evlerinin bugüne kadar neden yalnızca iki kez basıldığı ve herkesin bildiği bu evleri polisin nasıl bilmediği sorusu sorulmaya başlanır. Cumhuriyet, Lüks Nermin'in 3 milyon liralık serveti nasıl edindiğini sorarken, 24 Mayıs 1959 tarihli *Yeni Sabah*, İçişleri Bakanlığı'nın randevuevlerinin neden basılmadığını araştırmak için iki mülkiye müfettişi görevlendirdiğini yazar. Ertesi gün

19 Türkiye'de dövizle alışveriş yapmak ve döviz bulundurmak 29 Aralık 1983'e kadar suçtu.

Valilik, böyle bir tahkikat olmadığını açıklar, ama açıklamada evlerin daha önce neden basılmadığı konusuna değinilmez.

LÜKS NERMİN TEVKİF EDİLDİ

Milyoner randevucu kadının evindeki dansözler Amerikalılarla yakalandılar

29 Mayıs'ta Lüks Nermin hâkim karşısına çıkarılır. İfadesinde iftira ve komploya kurban gittiğini söyledikten sonra uzun uzun hayırsever kişiliğinden söz eder. O kadar hayırseverdir ki, serbest kalır kalmaz Eyüp Sultan Türbesi'nin bakım ve onarım masraflarını üstlenecek, Hazreti Halid'in sandukasının üzerindeki altın işlemeli örtüyü de yeniden yaptıracaktır. Ancak bu ifade fayda etmez, tutukluluk halinin devamına karar verilir. Ertesi günün gazetelerinde Eyüp Sultan Camii imamının önce bağışı kabul ettiği, ancak bağış sahibinin Lüks Nermin olduğunu öğrenince vazgeçtiği haberini görüyoruz.

5 Haziran'da, bu kez evinde bulunan kaçak eşyalarla ilgili duruşması vardır. Evde yakalanan kaçak mobilya ve eşyaların kendisine mühim şahıslar tarafından hediye edildiğini söyleyen Nermin, bu mühim şahısların ismini vermeyi "şimdilik" düşünmediğini de ekler.

LÜKS NERMİN'DE BULUNAN EŞYALARIN ÇOĞU KAÇAKMIŞ

GÜMRÜK İDARESİNİN BU HUSUSTAKİ YAZISINA MÜDAFİ AVUKATLAR İTİRAZ ETTİ

Lüks Nermin'de bulunan eşyaların çoğu kaçakmış

Gümrük idaresinin bu hususdaki yazısına müdafi avukatlar itiraz etti

Lüks Nermin'in söyledikleri kadar duruşmalarda giydiği pahalı kıyafetleri, enteresan hâl ve tavırları da haber konusu olur. Aleyhinde ifade veren hizmetçisini tekmeleyen, tahliye kararı çıkartamayan avukatını çimdikleyen Lüks Nermin, hemen her duruşmadan sonra avukatı-

(BÜCHAN ÜNVERİ)

«LÜKS NERMİN» MAHKEMEDE Tanınmış randevucu «Lüks Nermin» ile dün Adliye koridorunda görüşmeğe başlayan yurttaşımız, Yukarıdaki resimlerde Nermin'i görmek üzere Adliye'ye girenler arasında dikkatinizi çeken (kadın) O (soldaki), randevucu evinde arabasını bitmek üzere bırakıklar arasından geçerken (soldaki) görülmektedir. Yandaki resim ise «Lüks Nermin» mahkeme salonunda tesbit edilmiştir. Randevucu hakimler heyetine, «Allah şahittir. Ben bir hanıma kazandırdığımı söyledi.

Lüks Nermin iftiraya UĞRADIĞINI SÖYLEDİ

Tahliye talebi reddedilen Nermin duruşmadan sonra randevu evini işleten hizmetçisi İkbal'e bir tekme attı

(İBRAHİM ÖRS)

(İLHAN DEMİREL)

LÜKS NERMİN DUN HAKİMKÖYDEKİ DURUŞMASINDA İFADE VERİRKEN

Lüks Nermin YUHALANDI

Kaçakçılık suçu ile yargılanan randevucuya yardımdan sanık bir elektrikçi de tevkif edildi

nı azleder. Bu haberler Lüks Nermin'in ününün katlanmasına yol açar. Duruşmaları izlemeye gelen kalabalığı polis zor zapteder; Bilecik'in Söğüt ilçesinden Ali Osman Keklikçi adlı vatandaş Lüks Nermin'e yolladığı 24 sayfalık bir aşk mektubuyla ona evlenme teklif eder.

6 Ağustos'ta evinde yakalanan 1435 dolar nedeniyle döviz kaçakçılığından suçlu bulunur ve bir yıl hapse mahkum edilir. Ertesi gün, defterdarlık randevuevi işletmeciliğinden 3 milyon 444 bin lira vergi cezası çıkarır ve bütün mallarına el koyar.

Lüks Nermin 1960 yılını Sultanahmet Cezaevi'nde karşılar. Ceza aldığı döviz kaçakçılığı davası dışında iki davası daha vardır. 14 Şubat'ta evinde bulunan ve kaçak olduğu söylenen 202 parça eşyanın iadesine ve gümrük kaçakçılığından beraatine karar verilir. 29 Mart'ta fuhuş yaptırma suçundan 15 gün hapse mahkum edilir.

Lüks Nermin duruşmalarda sürekli "yukarıları" işaret eder. Devlet görevlilerine yıllardır hizmet ettiğini, hatta çok ünlü yabancı misafirleri yine devletin bilgisi dahilinde "ağırladığını" anlatır.

Yabancı devlet reislerini ağırlama vazifesi

27 Mayıs 1960'ta darbe olur. Lüks Nermin'in bir yıllık cezası da Mayıs sonunda biter. Bu sırada darbeyle devrilen Demokrat Parti iktidarı mensupları ve iktidara yakın devlet görevlileri görevden alınmaya, birçoğu tutuklanmaya başlamıştır.

Muhalif gazeteler durumdan memnun gibidir, Demokrat Parti yandaşı basının bir bölümü bile 27 Mayıs'ın ertesi günü darbe yanlısı olmuştur. Darbeyi izleyen günlerde, "sâbıklar", "düşükler" gibi adlar takılan Demokrat Partililer aleyhinde basında büyük bir kampanya başlatılır.

[RÜÇHAN ÜNVER]

Lüks Nermin Bakırköy adliyesindeki duruşmasına nay-londan dekolte elbise ile jandarma refakatinde gelirken.

Lüks Nermin dün de tahliye edilmedi

Randevucu kendisini mahkemede konuşturmayan avukatını çimdikledi

Lüks Nermin, bildiği her şeyi -belki de bazen abartarak- anlatmaya başlar. 31 Mayıs'ta bir basın toplantısı yapar ve kendi deyişiyle "Sâbıkların devlet adamına yakışmayan çirkinlikteki hususi hayatını ifşa eder". Bildiği her şeyi mahkemelerde anlatmak istediğini söyleyen Lüks Nermin, "Devlet ve hükümet erkânı ile İstanbul'da idare mekanizmasının başında olan şahıslara yıllarca hizmet ettim. Bu arada yabancı devlet reislerini de ağırlama vazifesi yaptım. Bazı devlet büyükleri benden ücretsiz hizmet istemeyi âdet edinmişlerdi" diyecektir.

[RÜÇHAN ÜNVER]

Lüks Nermin mahkûmiyet kararını aldıktan sonra Adliyeden çıkarken.

Lüks Nermin bir yıla mahkûm oldu

Mahkeme maruf randevacunun bir sene mesleki faaliyetten men edilmesine de karar verdi

BEYOĞLU ve Bakırköydeki evlerinde bulunan 1303 dolardan dolayı Birinci Adliye Ceza Mahkemesinde yargılanan «Randevucu Lüks Nermin» nâmiyle mâruf Şükriye Zeren dün bir sene hapis ve 1500 lira para cezasına mahkûm olmuştur.

Mahkeme, Lüks'ün tahliye talebini dün de reddetmiştir. Suçu işlerken sanık «Lüks» ün hizmetçisi Bâdi Ekrukut ise beraat etmiştir.

Kararın tefhiminden önce, Şükriye Zeren'in yeni avukatı müdafaasını yaptığını kabul ederek: «Beyoğlundaki randevi evinde bulunan iki dolar, baskın sırasında müşteriler tarafından çıkarılıp kâtibin ve çocuk efelerinin cebine sokulmuştur. Bakırköydeki evde 1500 dolara mantonun cebinde bulan memurun, teliverdiğine ispatı vardır, bu para bunuya ikmaliye almak maksadiyle konmuştur» demiştir. Lüks'ün ikinci vermiş olduğunu, bunun yapılarla da sâbit bulunduğunu söyleyen avukat, beraat ve tahliye talebinde bulunmuştur.

MESLEKTEN 1 YIL MEN

Şâbıkların, devlet adamına yakışmıyan çirkinlikteki hususî hayatı ifşa ediliyor

Florya ve Çankaya'daki köşklerde ve sâbık Meclis reisinin evinde tertiplenen âlemler neşredilmiyecek derecede utanç verici

3 Haziran'da vergi cezasına itiraz eder ve fuhuş yaptırma, döviz ve gümrük kaçakçılığı suçlarından yeniden yargılanma talep eder. 19 Temmuz'da hakkındaki bütün ceza kararları bozulur ve yeniden yargılanmasına karar verilir.

Bu arada İstanbul'un Demokrat Parti'ye yakın yöneticileri de kumarhanelerden ve randevuevlerinden haraç almak, para karşılığı yasadışı işlere göz yumma iddialarıyla yargılanmaya başlamıştır.[20]

İstanbul Valisi Ethem Yetkiner, Emniyet Müdür Yardımcısı Ferit Sözen ve ahlâk zabıtasından bazı polislerin randevuevlerinden haraç alma iddiasıyla ilgili duruşması 9 Şubat 1961'de yapılır. Lüks Nermin, yargılanan kişilerin de aralarında olduğu yönetici ve devlet adamlarına düzenli olarak kadın yolladığını, misafir yabancı devlet adamları için gönderdiği kadınların parasını kendi cebinden karşıladığını söyleyip şikâyetçi olur. İddiasına göre örtülü ödenekten yabancı devlet adamlarının "ağır-

"Lüks,, Nermin'i eski müşterileri de itham ettiler

"Randevuculuk,, suçundan olan dâvada "Lüks,, dün bir ara hırslandı

"LÜKS,, Nermin'in "randevuculuk,, suçundan 4 üncü Sulh Cezada devam eden mahkemesinin dünkü celsesinde 2 si evin gedikli müşterilerinden olan, 4 şahit dinlenmiş, 3 ü aleyhte, birisi lehte ifade vermişlerdir.

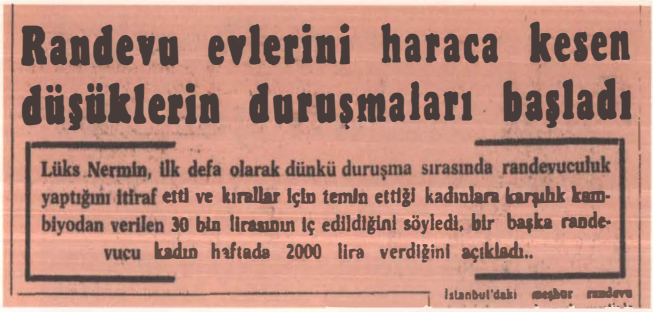
Polis şahitlerden Başkomiser Şeref Kılıçtakan, Van'da talimat yolu ile alınan ifadesinde:

— "Baskında Lüks Nermin yoktu. Telefon ettiler, geldiği zaman İkbal'de bulunan dolarlar yüzünden kavga ettiler,, demiştir.

Eski Ahlâk Zabıtası Şefi Osman Aksu da, "malûm,, evde iki kere araştırma yapıldığını kontratın İkbale ait olduğunu belirtmiştir.

20 Gerçekten 1950'lerin ikinci yarısında kumar ve fuhuş sektörleri başta olmak üzere İstanbul'un suç dünyası gözle görülür bir şekilde büyümüştür ve üst düzey görevlilerin menfaat karşılığı bazı gayrımeşru işlere göz yumduğu kesindir. Ancak, burada sözü edilen yargılamaları darbe mahkemelerinin yaptığını unutmamak gerekir. Adı geçen herkes, isnat edilen her suçtan sorumlu olmayabilir.

lanması" için bir bütçe ayrılmıştır ama bu para kendisine ulaşmamıştır. Lüks Nermin, hangi yabancı devlet adamlarını ağırladığı sorusuna "Son olarak Ürdün Kralı Hüseyin ve Endonezya Devlet Başkanı Ahmed Sukarno" yanıtını verecektir. Duruşmada Muzaffer Çelik, Saim Saybar ve Kıllı Nermin adlı üç randevuevi işletmecisi daha ifade verip, kent yöneticilerine kadın gönderdikleri için faaliyetlerine göz yumulduğunu anlatır.

Randevu evlerini haraca kesen düşüklerin duruşmaları başladı

Lüks Nermin, ilk defa olarak dünkü duruşma sırasında randevuculuk yaptığını itiraf etti ve kirallar için temin ettiği kadınlara karşılık kambiyodan verilen 30 bin lirasının iç edildiğini söyledi, bir başka randevucu kadın haftada 2000 lira verdiğini açıkladı..

İstanbul'daki meşhur randevu

70 YAŞINDAKİ «LÜKS NERMİN» YİNE EMNİYET'TE

İstanbul'da yıllardır beyaz kadın ticareti yapan ünlü randevucu "Lüks Nermin" dün evinde 4 kadınla birlikte yakalanmıştır. Beyoğlu, Zambak Sokak'ta lüks bir pansiyonu bulunan ve gerçek adı Şaziye Topçu olan 70 yaşındaki Lüks Nermin, "Evde yakalanan kadınların oda kiralamak için kendisine geldiklerini" ileri sürmüş; polis ise eski sabıkalı ile ilgili soruşturmanın derinleştirildiğini söylemiştir. Fotoğrafta, Lüks Nermin emniyette.. (UĞUR AKKAL)

Lüks Nermin, bu maceralardan sonra da, başta Zambak Sokak'taki evi olmak üzere, randevuevlerini işletmeyi sürdürür. Ama bir daha asla eskisi gibi olamayacaktır. 1966'da Boğaz'daki Lüks Pansiyon'u, 1967'de Zambak Sokak'taki evi basılır. 1968'de İstanbul'da randevuevi olduğu iddia edilen 170 otel, motel ve pansiyonun kapatılması sırasında da evleri baskına uğrar. Lüks Nermin'in evlerine son baskın 1981'de yapılır ve gazetelere "70 yaşındaki randevucuya baskın" başlıklarıyla haber olur. Bu olaydan sonra adı duyulmaz.

Ünlü mamayı bitiren diplomatik "soğukluk"

Peki, Lüks Nermin'in 1959'da çöküşünü başlatan o beklenmedik polis baskınının sebebi nedir? Devlet erkânıyla, bürokrasiyle ve en önemlisi polisle arası bu kadar iyi bir randevuevi işletmecisi nasıl bir

Endonezya Devlet Reisi bugün geliyor

Ekselâns Ahmet Soekarno'yu Esenboğa'da Reisicumhur Celâl Bayar karşılayacak

Misafir Devlet Reisi bugün Anıt-Kabire yapacağı ziyareti müteakip Ankara'da bulunan sefirleri kabul edecek

Ankara, 23 — Dost ve kar-

hata yapmıştır ki, düne kadar yakın ilişkide olduğu bütün üst düzey görevliler kendisine sırtını dönmüştür?

Bunun yanıtını, 1959'daki baskını polis muhabiri olarak izleyen Doğan Katırcıoğlu'nun anılarından öğreniyoruz. Katırcıoğlu, çıktığı dünya turu kapsamında 1959'un Nisan ayında Türkiye'yi ziyaret eden ve kendi ifadesiyle "çapkınlığıyla tanınan" 58 yaşındaki Endonezya Devlet Başkanı Ahmed Sukarno'nun İstanbul'a geldiğinde Dışişleri aracılığıyla birlikte olacağı bir kadın bulunmasını istediği ve bu isteğinin Lüks Nermin tarafından karşılandığını anlatır. Sukarno, 28 Mayıs 1959'un gecesini Yıldız Şale Köşkü'nde Lüks Nermin'in kadrosundan Nil adlı bir kadınla geçirmiştir. Ancak Türkiye'den ayrıldıktan birkaç gün sonra belsoğukluğuna yakalandığını anlayınca çok sinirlenmiştir. Katırcıoğlu, bu tatsız olay nedeniyle diplomatik kriz çıktığını ve kabağın Lüks Nermin'in başına patladığını yazar. [21]

1959 yılının gazetelerine baktığımızda Sukarno'nun 24 Nisan'da Ankara'ya geldiğini, 26 Nisan'da Anıtkabir'e çelenk koyup, aynı gün İstanbul'a gittiğini görüyoruz. *Yeni Sabah*, 28 Nisan'da Türkiye'den ayrılması planlanan Sukarno'nun ziyaretini bir gün uzattığını yazarken, *Zafer* gazetesinin haberinde "Konuk Sukarno müze ziyaretlerinden sonra ikame-

21 Doğan Katırcıoğlu, *Olur Böyle Vakalar*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 1990, s. 199.

tine tahsis edilen Yıldız Şale Köşkü'nde dinlenmeye çekildi" ibaresi de var. Sukarno, 29 Nisan'da Türkiye'den ayrılıp Polonya'ya gidiyor.

Asıl ilginci, *Cumhuriyet*'in 3 Mayıs 1959 tarihli Varşova mahreçli kısa haberi. Haberde, dünya turunu sürdüren Sukarno'nun Varşova'da aniden hastalandığı bilgisi veriliyor, ama hastalığın ne olduğundan söz edilmiyor. Ertesi gün ise Sukarno'nun hastalığının dünya turunu engellemeyecek bir hastalık olduğunu okuyoruz, elbette hastalığın adı yine geçmiyor.

Endonezya Devlet Reisi Istanbulda

Ahmet Sukarno ile Cumhurbaşkanı Celâl Bayar Dolmabahçe sahilinde askeri bir törenle karşılandılar; misafir Cumhurbaşkanı akşam üstü müze ve camileri ziyaret etti

-XXX-

"Sülün endamlı kız"ın Türkiye macerası

1963 yılında İngiltere, 20. yüzyıldaki en büyük seks ve casusluk skandallarından biri olan Profumo Skandalı'yla çalkalanıyor, olay tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de yakından izleniyordu. İddialara göre 48 yaşındaki Muhafazakâr Partili Savunma Bakanı John Profumo, iki yıldır 21 yaşındaki model ve telekız Christine Keeler'le ilişki yaşıyordu. Bakan Profumo, Mart ayında Avam Kamarası'nda bir konuşma yaparak iddiaları yalanladı.

Olay başlangıçta bakanın özel hayatıyla ilgili gibi görünüyordu. Ancak Keeler'in aynı zamanda Londra'da görevli Sovyet askeri ataşesi Yevgeny Ivanov'la birlikte olduğunun anlaşılması işin seyrini değiştirdi. Soğuk Savaş'ın tüm şiddetiyle sürdüğü dönemde ordunun başındaki bakanın "düşman" askerî ataşe ile bir bağlantısı olup olmadığı ve Christine Keeler'in bakandan ele geçirdiği bilgileri Sovyet tarafına iletip iletmediği soruları gündeme geldi. Mart ayında Keeler'le ilişkisini yalanlayan Profumo, Haziran ayında Başbakan Harold Macmillan'a

Tahkikatı İdare Eden Lord Denning

İngiltere'de Lord Denning'in raporu kapışılıyor

"DR. WARD, KEELER GİBİ KADINLARI YÜKSEK MEVKİDEKİLERE PEŞKEŞ ÇEKMİŞTİ SEKS PARTİLERİNDE MASKE TAKAN BİR BAKAN ÇIRILÇIPLAK SERVİS YAPIYORDU"

PROFUMO SKANDALI AÇIKLANDI

Ward'un, Sovyetlere hayran olduğu da raporda belirtildi

yazdığı mektupta suçlamaları kabul etti ve istifasını verdi. Profumo mektubunda "Söylediklerimin doğru olmadığını, sizi ve Avam Kamarası'nı yanlış yönlendirdiğimi kabul etmekten büyük bir pişmanlık duyuyorum" yazmıştı. Skandal, Ekim ayında başbakanın da istifasına ve iktidardaki muhafazakârların bir yıl sonraki seçimlerde hezimete uğramasına yol açtı.

Türk gazeteleri de skandalı gün gün takip ediyordu. Özellikle *Akşam* ve *Hürriyet* arasında büyük bir rekabet vardı. Bu gazeteler olayın siyasi yönüyle olduğu kadar magazin yönüyle de ilgiliydi.

Haziran ayında meşhur İngiliz magazin gazetesi *News Of The World*, iki yıldır savunma bakanıyla ilişkisi olan telekız Christine Keeler'i konuşturmayı başarmış ve "Keeler'in Hayat Hikâyesi" adlı bir yazı dizisine başlamıştı. Keeler'in ifşaatlarının Türkiye yayın haklarını satın alan *Akşam* gazetesi, 28 Haziran 1963'te başladığı yazı dizisini şu sözlerle duyuruyordu: "Christine Keeler adlı güzel manken yasak maceralarını, İngiliz sosyetesindeki rezaletleri, havuzlu alemleri, kamçılama ve diğer sadizm meclislerini bizzat yazmıştır".

Güzel manken, bir Bakanın hayatını mahvetti

Profumo, hem Bakanlıktan hem mebusluktan istifa etti

İngiliz basını ateş püskürüyor Harbiye Bakanını rezil eden genç kadın "Kiralık kızlar" danmış

Akşam'ın bu hamlesinden sonra rakip *Hürriyet*'teki haberlerde skandalın ikinci kadını kalıramanı, 19 yaşındaki Mandy Rice-Davies'in ön plana çıktığını

görüyoruz. Bu haberler ilgi çekmiş olmalı ki, *Hürriyet* 10 Ocak 1964'te "Keeler'in güzel arkadaşı" ya da "Profumo Skandalı'nın iki numaralı kiralık kızı" diye söz ettiği Mandy Rice- Davies'in ifşaatlarını aktaran bir yazı dizisine başlar. "Ben Bir Kiralık Kızım" adlı yazı dizisinin duyurusunda "Kiralık kız Mandy, ünlü İngiliz aktörler, ataşeler, yüksek sosyete mensuplarıyla münasebetlerine dair hakikatleri açıklayacak. Bunları utanarak anlatacak ama kendini temize çıkarmaya çalışmayacak" denilir. 15 gün süren ve bol bol müstehcen hikâye içeren yazı dizisinin bazı başlıkları şöyledir: "Partideki herkes çırılçıplaktı, bazısının vücudu çürük içindeydi", "Şanlı vekilimiz dayak yiyince büyük bir cinsi haz duyuyordu", "Zalim emlak kralı Peter bana hayatın tadını adamakıllı tattırdı", "Robert Mitchum ile oğlu Jim de âşıklarım listesine dahildiler", "Savunma bakanının gözdesi kırbaçlı partilerdi"...

Yazı dizisinin bitmesinin ardından, genç kadının Türkiye'de ünlendiğini fark eden İstanbullu bir gece kulübü sahibi Mandy ile sahne anlaşması imzalar. Mandy, İstanbul'a gelecek ve gazetelerin deyimiyle, şehvet uyandırıcı şarkılar söyleyip dans edecektir.

2 Mart'ta Türkiye'ye gelen Mandy'yi havaalanında o kadar büyük bir kalabalık karşılar ki, genç kadının basın toplantısındaki ilk sözleri "Hiçbir yerde böyle karşılanmadım" olur. Gazetelere bakılırsa Mandy ayağının tozuyla "Türk erkekleri son derece yakışıklı ve çapkın şeyler" de demiştir.

Şarkıları buram buram seks kokuyor

Geldiğinin ertesi günü Hilton Oteli'nden çıkıp Beyoğlu'nda dolaşmak ister ancak peşine çok bü-

yük bir erkek kalabalığı takıldığı ve trafik aksadığı için geri dönmek zorunda kalır. Otele döndüğünde gazetecilere "Bu kadar çok erkeğin gündüz vakti sokaklarda olduğu başka bir yer görmedim" diyecektir.

İlk gösterinin olduğu 4 Mart 1964'te hem *Milliyet*'e hem *Tercüman*'a konuşur. *Milliyet*'teki "Şarkıları buram buram seks kokuyor" başlıklı söyleşide Mandy "Bana böyle bir erkek gösterebilir misiniz ki kulağına fısıldanır gibi aşk ve seks kokan şarkılar söylendiği halde buz gibi otursun" der. Söyleşiyi yapan Orhan Türel, Mandy'nin hayatını "hoş ve boş" olarak tanımlar ve "Tanıştığı ve zevk dünyasına beraberce yuvarlandığı erkekler onun hayatında hiçbir mühim rol oynamıyor. O sadece eğlenmeyi ve yine eğlenmeyi düşünüyor" yorumunu yapar.

Tercüman'ın başlığı ise "İngiliz süt kuzusu Mandy'ye baron sevgilisi limonata içirdi"dir. Söyleşiyi, ileride bir müzik adamı olarak ün yapacak dönemin genç muhabiri Sezen Cumhur Önal yapmıştır. Yazının başında "Mandy'nin elbisesinin açık yakasından görünen yuvarlak göğüsleri"nden

Hürriyet

Ben bir kiralık kızım

Profumo Skandalının Seks Kiraliçesi Mandy anlatıyor:

Zalim Emlâk Kıralı Peter bana hayatın tadını adamakıllı tattırdı

Tuhaf bir tesadüf para bahası Emlâkçıyı tanıdığım ayını gün Dr. Ward ile de tanışmıştım ama hiç gözüm tutmamıştı

Arkadaşlığımızın ilk günlerinde Christine ile ben akşamları, geç saatlere kadar otur, havaattan neler istediğimizi uzun uzun konuşurduk. Murray Banderbek çalışmaya devam ettiğimiz müddetçe arzularımızı gerçekleştirmeğe imkân olmadığını anlamıştık. Bu yüzden de çok geçmeden günlüklerimi modelliğe başladım.

Nihayet, bir gün Christine ile beş cahşımımız bırakıp ayrıldı, West Kensington'da Comeragh yolu üzerinde bir dairaye beraberce taşındık.

... Ve o dairaye taşındığımız gün hâdiseler birbirini öylesine sürat'erle takibe başladı ki hayatımın bütün seyri değişti.

HER ŞEY BİR DAVETLE BAŞLADI

Her şey Savoy Otelinde bir davetle başladı. Christine'in Fil Amerikalı arkadaşı beni davet etmişti. Otele vardıktan sonra, lokantaya girmeden önce tuvaletlerimizi tazelemek için, tuvalet odasına çıktık. Orada çıkışı lokantada bekleyen Amerikalılarla buluşmağa gidecken, Christine, birdenbire bir sevinç çığlığı fırlattı, sonra kendini az evvel otelin holünde girmiş olduğu telefon kabinine attı.

Dünyanın en meşhur otellerinden birinde yıkılmaları karşısında şaşkınlıkla bakıyordum. Christine ile ben, Stephen Ward ile birlikte onun asil Lord'unun bunlovdaki bahçeli evine gittik. Fakat o gece orada kaldığımız parti, hayatımda kaldığım en sıkıcı partilerden birydi. Evlenin dönerken Christine'e hayatında Ward gibi sıkıcı bir adam gizemiş olduğunu söyledim. Peter Rachmann'a gelince, ona değindikleri, er geç adını duyacağımı ilâve ettim. On beş gün sonra bu söylediklerimi unutup, hamhaşka bir hayat çılgınlığa başlayacağımı nereden bilirdim?

Ertesi gece, Peter Rachmann, Rolls - Royce ile çıkıp beni aldı, birlikte akşam yemeğine gittik. Fakat kırk yaşında olmasına rağmen, Rachmann'ın genç kızlarla aşık atma hâvasında hiç de ayıbı olmadığı muhakkaktı. Bilâhare gördüm ki, bu hayatın tadını adamakıllı tattırdı, Rolls - Royce'ler ve Cadillac'lar ile ark ark kulüplerde eğlence çıktık, bana birçok altın hâtıralar verdi, sonra da Londra'nın en meşhur modavizlerinin birine gidip kendime bir gardrop dolusu esya aldıkların için bana hiç bir çek de verdi.

YARIN:
Dr. WARD, ÇOK GARİP BİR AŞIKTI...

MANDY TELEVİZYONDA: Geçen yaz başlarında Profumo Skandalının patlak verdiği günlerden beri İngiltere'de günün kahramanı sayılan 19 yaşındaki aşk kadını Mandy çeşitli konularda mülâkatlar için siyasî televizyona çıkarılmaktadır. Mandy, yukarıda yine bir mülâkat esnasında, sırtında sivrik dekolte bir elbiyle televizyonda poz verirken görülüyor.

Kiralık kız Mandy, Türk erkeklerini denemek istiyor

Şehrimizde son yılların en kalabalık basın toplantısını, bugün bir gece kulübünde tertipleyen Mandy Rice-Davies, Türk erkekleri hakkındaki bir suale, — "Henüz Türklerden bir arkadaşım olmadı. Fakat Türkleri (denemek) isterim,, demiş ve çapkın bir ifadeyle göz kırparak, — "Laf aramızda, son derece yakışıklı ve çapkın şeyler,, diye ilâve etmiştir.

İstanbul'da ilk gecesini Hilton Otelinde, ticarelle uğraşan nişanlısı Baron Pierre Cervello ile aynı odada geçiren menekşe gözlü 19 ya-

Mandy yattı ve poz verdi

"İngiliz süt kuzusu Mandy„ye Baron sevgilisi limonata içirdi

DÜNYA TURUNA ÇIKAN SKANDAL KIZI, PROFUMO İÇİN «KÖTÜ BİR RÜYA» KEELER İÇİN «BIRAKIN ŞU KIZI» DEDİ

SEZEN CUMHUR

İngiliz Kabinesini deviren iki kadından biri olan süt kuzusu Mandy'ye Türkiye'de ilk sorulan soru «Türk erkekleri nasıl?» oldu... Üstelik, erkeğin zenginden, güzelinden, lordundan, baronundan iyi anlardı... Nitekim yanında bir Baron vardı. Sevgilisi Baron Peter... Kolunda da onun hediyesi, altından Peter yazılı bir bilezik...

söz eden Önal, "Erkeğin zenginden, güzelinden, lordundan, baronundan çok iyi anlar bu Mandy. Başka bir kabiliyeti yoktur. Yemek pişiremez, bir evi çekip çeviremez" diyerek olaya bambaşka bir açıdan yaklaşır. Diğer taraftan, muhtemelen Mandy'nin sevgilisini de çok kıskanmıştır: "Baronmuş diyorlar. Ne baronu? Hem baron dediğin neyle meşgul olur? Söyleyelim, hiçbir şeyle. Sadece zengin, mirasyedi, işsiz güçsüz, tipsiz bir adam... Ama kolunda yarı yaşında bir afet var".

Cumhuriyet yazarı Doğan Nadi, Baron Pierre Cervello'ya hakareti bir adım ileri götürür: "(Türkiye'den başka) her yerde Mandy gibilerin ne olduğunu bilirler. Onun gibi güzel, onun gibi kiralık, onun gibi değiş tokuş yapılan binlerce kız olduğunu da bilirler. Yine her yerde Mandy ve benzerlerinin alt tarafı bir çek defteri meselesi olduğunu da bilirler. Böyle birisi için kimse hava meydanına koşup tayyarenin etrafını sarmaz. Olsa olsa yanındaki Fransız baronuna telefon açıp fiyat sorarlar".

Mandy aile bağlarını tahrif ediyor

Peki, bu yazarlar baronu çok güzel bir kadınla birlikte olduğu için mi kıskanmaktadır? Bu da bir sebep olabilir tabii ama Mandy'nin sahneye çıktığının ertesi günü *Milliyet*'in haberinde kullanılan ve en

azından Baron Cervello'nun tipsiz olmadığını gösteren şu ifadeler de kıskançlık yaratmış olabilir: "1.90 boyunda pek alımlı ve yakışıklı baron, Mandy'nin programı sırasında izleyici kadınlar tarafından göz hapsine alındı".

Mandy'nin programı bekleneceği üzere çok büyük ilgi görmektedir. *Hürriyet*, "Sülün endamlı genç kız" diye söz ettiği Mandy'nin gördüğü ilgiden çok memnun olduğunu yazarken, *Tercüman*'ın haberinde "İstanbul'da bir gazinoda açık saçık şarkılar söyleyerek dişiliğini teşhir eden kiralık kız Mandy'yi seyretmek isteyen erkekler yüzünden aile kavgaları arttı" denilmektedir.

Durumdan memnun olmayanlar yalnızca Mandy hayranı kocalarını kıskanan kadınlar değildir. *Cumhuriyet* yazarı İlhan Selçuk'un 5 Mart'taki "Mandy Rice-Davies'e karşılama" başlıklı yazısı şöyle başlar:

"Gel Mandy, gel... Bize gel."

"Kollarımız açık sana... O süzüm süzüm yürüyüşünle gel. Sapsarı saçların, kedi gözlerin, tavşan dudakların, balık vücudun, kalkık burnun, burnuna yetişmek için çabalayan göğüslerinle gel..

Ne Kıbrıs davası, ne Londra Konferansı, Ne Birleşmiş Milletler toplantısı... Sir'lerden öğrendiklerinle, Lord'lardan kaptıklarınla, politikacılardan çarptıklarınla gel...

Mandy, Beyoğlu'nda dolaşmak ister ancak peşine çok büyük bir erkek kalabalığı takılır ve trafik aksar. Gazetecilere "Bu kadar çok erkeğin gündüz vakti sokaklarda olduğu başka bir yer görmedim" diyecektir.

MANDY EVİNE DÖN!

AŞIK İHSANİ «KİRALIK KIZ»A TÜRKÜ YAKTI

HİLTON'UN BAHÇESİNDE SAZLARLA OKUNAN TÜRKÜYÜ AĞIR PALTOLU KİŞİLER ŞAŞKINLIKLA DİNLEDİLER

MANDY'YE

Mandy neler yapıyorsun düşün bir
Yüzünü sıvadı alnındaki kir
Fahişelik, riya güzellik midir
Haydi oradan Profumo sacması
AŞIK İHSANİ

We don't want you here MANDY!

Go home Mandy

You better leave Turkey!

Gel, kızlarımız sana hayran; gel, erkeklerimiz cama tırman, gel..."

7 Mart'ta halk ozanı Âşık İhsani, yanında karısı ve oğluyla birlikte Mandy'nin kaldığı Hilton Oteli'nin önünde bir protesto gösterisi yapar. Eylemin amacını "100 liralık bir ilaç tahsisi için akla gelmedik güçlüklerin çıkarıldığı bir ülkeye gecesine 10 bin lira verip bir kiralık kız getirmeyi protesto etmek" diye açıklayan Âşık İhsani eylemin sonunda yeni bestelediği şu türküyü de söyler: "Mandy ne yapıyorsun düşün bir / Yüzünü sıvadı alnındaki kir / Fahişelik, riya güzellik midir / Haydi oradan Profumo saçması".

Türk Kadınlar Birliği de, "Bu kadın aile bağları üzerinde tahrifat yapıyor" gerekçesiyle Mandy'yi "istenmeyen kadın" ilan edip sınırdışı edilmesi çağrısında bulunur. Aynı gün bir açıklama da meseleyi her nedense üzerine vazife edinen Türkiye Ekonomi Kurumu İktisadi Araştırmalar Enstitüsü'nden gelir: "Mandy gibi dünya skandal tarihine kiralık kız olarak geçen kötü şöhretlerin Türkiye'de çalıştırılması gelişmekte olan turizme zarar verecektir".

Ya Ankara'ya gelirse?

İstanbul'da büyük ilgi gören Mandy, Ankara'da bir gazinoyla anlaşınca işler iyice karışır. *Akşam* gazetesi, Ankara kulislerinde "Acaba kiralık kız buraya gelse bizim hükümette de skandal çıkar mı?" diye konuşulduğunu yazar.

Ama muhtemelen çok şenlikli geçecek böyle bir dönem yaşanmaz, çünkü Mandy'nin Ankara'ya girişi yasaklanır. *Hürriyet*'in haberinde "Şarkı söylerken erkekleri heyecana getirdiği söylenen Mandy, Ankara'ya sokulmayacak. Bunun için İçişleri Bakanlığı'nda yasal mazeret aranmaya başlandı" denilmektedir. İki gün sonra Emniyet Genel Müdürü buldukları mazereti şöyle açıklar: "İsmi geçen kadının, Sıkıyönetim Kanunu'na göre halkın ahlâkını bozucu hareketleri yüzünden Ankara'ya sokulması mahzurlu görülmüştür."

MANDY «İSTENMEYEN KADIN» İLAN EDİLDİ

Türk Kadınlar Birliği: «Bu kadın aile bağları üzerinde tahribat yapar» dedi

T Türk Kadınlar Birliği İstanbul İl Yönetim Kurulu dün T.M.G.T. de yaptığı bir basın toplantısı ile «Kirişik kız Mandy»nin memleketimizde çalışma izni müracaatı özerinde görüşmeler yapıldığını açıklamıştır.

Yönetim Kurulu Başkanı Nimet Uygur bu konuda şu açıklamayı yapmıştır..

«Dünya kanlı oyunun ahlâk da

(Devamı Sa: 7 Sü: 3 de)

MANDY İSTENMİYOR — Türkiye Kadınlar Birliği yönetkileri, dün yaptıkları basın toplantısında, yabancılarla halkımızın, özellikleriyle bağdaşmayan davranışlarını protesto etmişlerdir. (FOTO: Sabahattin CAN)

HAREKETLERİ açık saçık ve gayri ahlâkî bulunduğu için Kiralık kızın sözleşmesi kaldırılmıştır. Yukarıda Kiralık kız Mandy Rice Davies. (Foto: İlk — Orhan ŞAHİN)

Mandy Hudut Dışı Ediliyor

Kiralık kızın hareketleri, açık saçık ve gayriahlâkî görüldü

İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğünden İstanbul Emniyet Müdürlüğüne gönderilen resmî bir yazı ile Mandy Rice-Davies'in 24 saat içinde Türkiye'yi terketmesi, aksi bildirilmiştir.

Bakanlıktan gelen resmî yazıda, adının önceki Mandy'nin çıplağı geçe kulübüne giden Şişli Emniyet Amirliğine mensup resmî bir memur ile bir sivil memur tarafından İngiliz "kirişik kız" a teklifi edilmiştir.

Bilâhare bazı yazılar tertiplenmiş ama emniyetle 3 gün sürdükten sonra memleketine dönmüş olan Mandy hadisi dün sabahleri bildiren resmî tebliğden okuyanın büyük şaşkınlık geçirmiş ve 19 yaşındaki genç kadının gönderinde yaşlar birikmiştir. Nişanlısı Baron Carvello'nun yardımıyla kon-

(Devamı Sa. 7. Sü. 1 de)

Bu gelişmeler üzerine Mandy ile anlaşan Ankaralı gazinocu haklı olarak "İstanbulluların ahlâkı bozulmuyor da Ankaralılarınki niye bozulsun?" diye sorar. Bu soru gazetelerde de dillendirilmeye başlayınca işin kökten çözülmesine ve Mandy'nin derhal sınırdışı edilmesine karar verilir. Bu kez "Ahlâk dışı hareket ve müstehcen şarkılarıyla halkın ahlâkını bozarak Pasaport Kanunu'na muhalefet ettiği" gerekçe gösterilir. Çalışma izni de iptal edilmiştir.

Karar kendisine tebliğ edildiğinde Mandy'nin "İğnelerle kadınlaşmış erkeklerin gayrı ahlâki bir şekilde gazinolarda çeşitli numaralar yaptığı bir memlekette normal bir kadının şarkı okuyamaması çok garip" dediği açıklaması gazetelerde haber olur. *Tercüman* gazetesi bu homofobik açıklamayı aktardığı haberinde Mandy için "yeşil gözlü İngiliz süt kuzusu" ve "yüzünde biriken boncuk boncuk ter onu daha da şehvet uyandırıcı yapıyordu" gibi ifadeler kullanır.

MANDY SABIKALI OLUP GİTTİ

«AYIP ŞARKILAR» OKUYAN MANDY YURT DIŞI EDİLDİ

14064

Polis dosyasında Beykoz Süleyman Fil Hamdi ve birkaç kaxil fotoğraflarının arasında şimdi Mandy de var

...Ve nihayet Mandy Hudut dışı edildi

Yedi günlerle İstanbul'dan ayrılan "Şarkıcı Kız, "Halbuki memlekette hayatını kazanıyordum, dedi

SABIKA FİŞİ

Parmak izi alınıp, sabıka kaydı işlenen Mandy'ye polisler de tezahürat yaptı

Tercümancılar belli ki epey tahrik olmuştur, ama 10 Mart'ta sınırdışı edildiği haberini verirken en acımasız dili de onlar kullanır: "Kiralık kız olarak geldi, sabıkalı kız olarak gidiyor. Avrupa'da ayıp fotoğraflar çektirip göğsünün kalçasının ölçüsünü aldıran Mandy Türkiye'de boyunun ölçüsünü almıştır. Polis kendisinin parmak izlerini alıp sabıka kaydı çıkarmıştır". Haberi yazan Sezen Cumhur Önal, kafayı yine Mandy'nin sevgilisi barona takmıştır: "Adam baronum diyor ama Mandy'nin menajerliğini yaparak sırtından para kazanıyor. Bu sözde milyarder nişanlı dün de Mandy'nin kazandığı paraları dövize çevirmek için Merkez Bankası'na gitmiştir. Milyarder olduğu söylenen birinin Mandy'nin üç kuruş parasını almak için karınca gibi koşturması hayret uyandırmıştır".

Mandy'nin gidişine en çok *Hürriyet*'in üzüldüğü anlaşılıyor. Gazetenin birinci sayfasında kullanılan ve genç kadının havaalanında üzgün göründüğü fotoğrafın yanında şunlar yazmaktadır: "Kiralık kızın gidişi herkesi derinden üzdü. Havaalanında izdiham yaratan vatandaşlar da, kendisine refakat eden polisler de 'Çok yazık, hiç de ahlâksız birine benzemiyor. Madem kovacaklardı neden çalışma izni verdiler' diyorlardı. Mandy uçağına binmeden önce iki adet kaşar peynirli tost yedi. Kendisini İstanbul'a angaje eden gazino sahibi de Mandy'ye bir Türk bayrağı hediye etti".

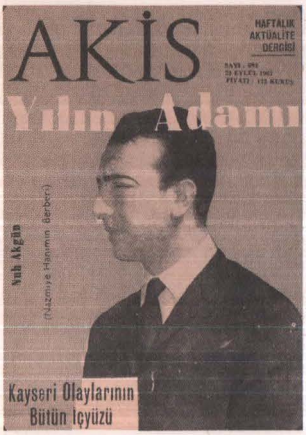
-XXX-

Berber Nuh'un dış temasları

1967 yılının Türkiye'nin en çok konuşulan kişileri arasından "Yılın Adamları"nı seçen gazete ve dergilerin üzerinde uzlaştığı isimlerden birisi, Berber Nuh adlı kişidir. *Akis* dergisi, Berber Nuh'u doğrudan yılın adamı seçerken, *Milliyet*, *Akşam* ve *Cumhuriyet* beşer kişilik "Yılın Adamları" listesine dahil ederler. Peki bu kadar çok konuşulan Berber Nuh kimdir?

Ankara'daki, Paris adlı kuaför salonunda kalfa olan Berber Nuh'un adı, Nuh Akgün'dür. 26 yaşındaki Nuh'un çalıştığı Paris Kuaför, daha çok Dışişleri mensuplarının ve yabancı diplomatların eşlerine hizmet eden bir salondur. Salonun müşterileri arasında dönemin başbakanı Süleyman Demirel'in eşi Nazmiye Demirel de vardır. Nazmiye Hanım, bir buçuk yıldan beri saçlarını Nuh'a yaptırmaktadır.

Berber Nuh'u meşhur eden olay, 1967'nin Eylül ayında yaşanır. Başbakan Süleyman Demirel'in 13-29 Eylül'de Romanya ve Sovyetler Birliği'ne yaptığı gezilere katılan Nazmiye Demirel, yanında Nuh'u da götürmüştür. 15 Eylül tarihli büyük ga-

zetelerin hepsinin ilk sayfasında Berber Nuh'la ilgili haberler vardır. Üç bakan, beş milletvekili, yedi Başbakanlık görevlisi, 11 Dışişleri mensubu ve 14 gazetecinin bulunduğu heyete dahil olan Berber Nuh'a hizmet pasaportu verildiği ve Başbakanlık bütçesinden 3250 lira ödeme yapıldığı da kısa sürede ortaya çıkar.

Büyük tepki çeken olayla ilgili ilk resmî açıklama Bükreş'ten gelir. Heyetteki Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil "Muayyen basının maksadı açık ve ortadadır. Ancak bu kimseler, şahıslara hücum vesilesiyle milli itibar ve menfaatlerimizi zedelediklerinin farkında değillerdir" demekte ve heyette berberin gerekli olduğunu savunmaktadır.

Romanya gezisi 17 Eylül'de biter. Aynı gün İstanbul'a dönen heyet iki gece kalıp ertesi gün Sovyetler Birliği'ne doğru yola çıkacaktır. Demirel'i Yeşilköy Havaalanı'nda bekleyen gazetecilerin ilk sorusu Berber Nuh'la ilgilidir. "Biz tarihi bir geziye çıkıyoruz sizin uğraştığınız şeylere bakın. Ben küçük işlerin adamı değilim. Heyete kimin katılacağına ben karar vermiyorum, benim bu küçük işlerle uğraşacak vaktim yok, bunları Çağlayangil'e sorun" diyerek topu Dışişleri Bakanı'na atan Demirel çok sinirlenmiştir.

Çağlayangil ise "Dış gezilerde vakit kazanmak için bazı kişileri götürmek şarttır. Gidecek insa-

nın kasap mı, aşçı mı, yoksa berber mi olacağı geziyi tertip edenlerin bileceği iştir" diyerek önceki açıklamasının arkasında durur. Berber Nuh'un geziye katılması kararını kendisinin verdiğini, başbakanın konudan haberi olmadığını da söyler Çağlayangil.[22]

Nazmiye Demirel'in Özel Berberi Nuh Akgün, şeş zilli yazıl dövdü. (Foto AKSAM; Tolga ARIJHAN)

Çağlayangil, " Berber görevli götürüldü„ dedi

Romanya'ya resmî bir ziyaret yapan Türk Hayatına Soy... bakanlık'ın sözcüsü Nazmiye Demirel... in sözlerini yapmak için A... adlı eşlikçi berberi Nuh Akgün... dan sonra... ki sivil polis arasında insan ve gazetecilerden bahsedilmemiştir. Üçüncü sıkıyönetim bölgesinde ve Ankara'dan bilinmeyerek için Nazmiye Demirel'in özel berberi görevlendirildi «Romanya'da Kızmire Bonsun sözlerini kaç kere yapmıştır? — Rusya ve çıkacak mı'dır? — Romanyalı yetkilerin sözlerini nasıl bulduklarına cevap vermemiş, sadece «gazetecilere yalvarmıştır. (Devamı Sa. 7, Sü. 4 de)

Sanki kuaför dükkânı götürüldü!

Havaalanında bir grup gazeteci Demirel ve Çağlayangil'le konuşurken, bir başka grup Berber Nuh'un peşindedir. Sonunda koruma polislerinin havaalanından kaçırmaya çalıştığı Nuh'u yakalarlar. Muhabirlerden birinin "Resmî görüşmelere de katıldınız mı?" diye sorduğu Berber Nuh, önce konuşmak istemediğini söyler. Israrlı sorular karşısında bunalan Nuh'un ağzından sadece "Vatan vazifesiydi, kabul ettim" sözleri dökülür.

"Vatan vazifesiydi" sözleri daha sonra epey alay konusu olacaktır. *Akşam* yazarı Çetin Altan, "Adam sanki askerlik şubesinden celp almış, kışlaya gidi-

BAŞBAKAN VE NAZMİYE DEMİREL UÇAKTAN İNDİKTEN SONRA

Demirel: "Ufak işlerin adamı değilim„ dedi

TÜRKİYE KIBRIS GÖRÜŞÜNÜ ROMANYA'YA KABUL ETTİRDİ

22 Geziye katılanlardan biri olan dönemin Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Oktay İşcen, 1992'de Milliyet'te yazı dizisi halinde yayımlanan *Diplomaside 43 Yıl* başlıklı anılarında, Demirel'in geziye bir berber götürüldüğünden haberi olmadığını doğrular: "Atilla Onuk Anadolu Ajansı Genel Müdürü. Her sabah telefonla Türkiye'deki gazetelerin birinci sayfa haberlerini toplayıp başbakana arzediyor. İkinci günün sabahı telaşla yanıma geldi, 'Haberler çok kötü, Berber Nuh her yerde manşet olmuş. Ne yapacağız?' diye sordu.(...) Birlikte başbakanın kahvaltı yaptığı salona gittik. Demirel, 'Atilla anlat bakalım basında ne var ne yok' dedi. Tabii Atilla Onuk'un anlattıklarıyla hava bir anda bozuldu. (...) Demirel'in gösterdiği tepkilerden Berber Nuh'un heyete dahil edilmesinden haberi olmadığı açıkça görülüyordu. Yanındaki bakanlara dönerek 'Bizi fikriyatımızla yıkamazlar. Ama bu gibi işlerle yıpratırlar' dedi."

VATANÎ GÖREV...

Nuh'un arkadaşları da "vatanî görev,, yapıyorlar

FİKRET OTYAM

yor" diye değerlendirirken *Cumhuriyet* yazarı Fikret Otyam "Bizim peder bey vatani vazife için Yemen cephesine gidip on yıl sonra vücudu deliklerle dolu olarak dönmüş memlekete. Artık vatan vazifesi de değişti" diye yazar.

Bu arada *Tercüman, Son Havadis* ve *Yeni İstanbul*'un başını çektiği iktidar yandaşı gazeteler de başbakanı, eşini ve Berber Nuh'u savunmakla meşguldür. *Tercüman*'ın imzasız başyazısında "Bir başbakan eşinin, son derece hızlı bir gezi programının uygulanışı sırasında, berber dükkanlarında sıra bekleyecek veya misafir edildiği rezidansa sık sık berber aratıp getirtecek hale düşmesini önleyen bir tek berberin götürülüşü, sanki tam teşekküllü kuaför dükkanı götürülmüş gibi, bizim Sol'a patırtı yapma fırsatı olmak için yetip artmıştır" denilir.

Son Havadis yazarı Abdullah Uraz, gezinin Romanya ayağıyla ilgili yazdığı "Başbakanın seyahati ve anlayışsız iddialar" başlıklı yazısında "Koskoca başbakan eşi kapı kapı dolaşıp kuaför mü arasın? Hem komünist memleketlerde berber ne arar, adamlar yiyecek ekmek bulamıyor berberi nereden bulsunlar?" diye sorar. Uraz, "Yarın Rusya'ya gidecek sayın başbakanımıza hayırlı yolculuklar dileriz" diye bitirdiği yazıda berberin götürülmesini eleştirenleri 27 Mayıs'ta Menderes ve Bayar'a haksız yolsuzluk suçlaması yöneltenlere benzetir.

Türlü çeşitli

Bir berber bir berbere demiş ki:

"BRE BERBER SEN VATAN

GÖREVİ NEDİR, BİLİR MİSİN?,,

Yeni İstanbul'dan Tekin Erer ise Nazmiye Demirel'i "Aşçı bile kullanmayıp yemeklerini kendi pişiren, evinin işini tek hizmetçisiyle gören bir başbakan eşi olarak bunları hak etmiyor" demektedir.

19 Eylül'de heyet Moskova'ya gitmek üzere yola çıkar. Berber Nuh'un adı listeye bu kez berber değil odacı olarak yazılır. Sovyetler Birliği gezisi boyunca gazetelerde en çok konuşulan şey Berber Nuh'tur. Nazmiye Demirel, gezi daha bitmeden konuyla ilgili bir açıklama yapma ihtiyacı hisseder. Konunun uzamasından rahatsız olduğunu söyleyen Nazmiye Hanım, "Ben burada Türk kadınını temsil ediyorum. Kesif bir protokol var. Karşımdakiler günde dört elbise değiştiriyorlar. Onlara ayak uydurmak mecburiyetindeyim. Türk milleti büyük millettir. Onu küçük düşürmeye kimsenin hakkı yoktur" demektedir.

Nazmiye Demirel'in açıklamasının ertesi günü *Milliyet* yazarı Metin Toker şunları yazar: "Sayın bayan biraz hayal görmüş. Komünist Romanya'da günde dört kez elbise değiştiren kimse yoktur. Rusya'da da öyle. Aksine komünist büyüklerin karıları fazla tevazularıyla bilinirler, modayı hiç takip etmediklerinden yerilirler. Daha ziyade bakımsız, abullabut kimselerdir. Bunların şahı, Gromiko'nun *[dönemin Sovyet Dışişleri Bakanı-yn]* hanımı Türkiye'ye geldi. Hiç kimse berberini beraberinde getirdiğini duymadı."

Berberler Nuh'la gurur duyuyor

Başbakan Demirel de Berber Nuh meselesinin uzamasından çok rahatsızdır. Heyetteki gazetecilere "Bizim burada yaptıklarımızı görmüyor musu-

Demirel'in berberi "Vatan Vazifesidir, geldik,, dedi

Berberin gezisi Meclise aksetti

Meclis'te dış geziler ve "Berber Nuh,, meselesinde şiddetli tartışmalar oldu

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu)

Millet Meclisi'nde dün, Cumhurbaşkanı ve Başbakanın dış gezileriyle ilgili olarak 1,5 milyon lira ek ödenek verilmesine dair kanun tasarısı, ortalığı karıştırmış; Sunay ve Demirel'in dış gezileri şiddetle eleştirilmiş, bu arada, «Berber Nuh meselesi» de tartışılmıştır.

Başbakanın seyahati ve anlayışsız iddialar

Abdullah URAZ

«ROMANYA GEZİSİ BAŞARILI OLDU»

Başbakan bugün İstanbul'a geliyor

Berber Nuh Moskova'ya da gitti

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Kadın berberi Nuh Akgün, Başbakan Demirel başkanlığındaki heyetle dün Sovyetler Birliğine de gitmiştir.

Sovyetler Birliğine gidecek heyette herhangi bir değişiklik yapılmamış ve Nazmiye Demirel'in berberi Nuh Akgün, dün hava alanında basın mensuplarına gösterilmeden uçağa bindirilmeğe çalışılmıştır. Akgün, elinde çantası olduğu halde gelmiş ve heyetin diğer üyelerinden önce uçağa verilmiştir.

«Berber Nuh», «Odacı Nuh» oldu

MOSKOVA — Başbakan Süleyman Demirel'in eşi Nazmiye De-

Bakanların katıldığı berberler kongresinde Nuh'un dış gezilerinden bahsedildi

Erdem ve Alp «Kralların bile önünde baş eğdiği» mesleğin mensuplarına karşı sevgi ve saygılarını dile getirdiler.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Berberler ve Kuaförler Kongresi, dün, Köprülü Düğün Salonunda yapılmış, kongrede Çalışma Bakanı Ali Naili Erdem ile Bayındırlık Bakanı Orhan Alp, birer konuşma yapmışlardır.

nuz? Bu gezinin ne kadar önemli olduğunu anlamıyor musunuz?" diye soran Demirel'in Sovyetler Birliği gezisi, gerçekten çok önemlidir. Ama "millî berber" ve "diplomatik berber" diye anılan Berber Nuh o kadar büyük olay olmuştur ki, bazı gazeteciler Demirel'in gezisinden "Berber Nuh'un Sovyetler Birliği ziyareti" diye bahseder.

Gezi ve tartışmaları devam ederken, Berber Nuh'un çalıştığı Paris Kuaför Salonu dolup taşmaktadır. İlk haberin çıkmasından üç gün sonra bitişikteki dükkanı da kiralayan salonun sahipleri hızla tadilata girişmişlerdir. Kalfalarının ününü nakde çevirmek isterler ve başarılı olurlar. [23]

24 Eylül'de yapılan Berberler ve Kuaförler Federasyonu'nun yıllık kongresinin en önemli konusu da Berber Nuh'tur. Yapılan konuşmalarda Nuh'la gurur duyulduğunun altı çizilir ve bir kuaförün önemli bir yurtdışı gezisine katılması "şeref verici" olarak nitelendirilir.

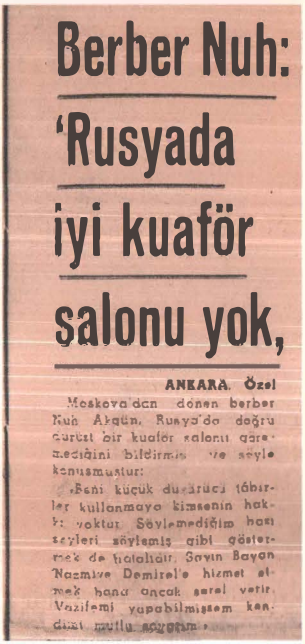
Bir berber bir berberi ihbar ediyor

Bu arada *Akis* dergisi, olayın ortaya çıkmasının öyküsünü yazar. Derginin yazdığına göre olayı ilk duyan Paris Kuaför Salonu'nda çalışan ve Nuh'u kıskanan bir başka berberdir! Berber Nuh'un başbakanın heyetinde olduğunu, muhalif bir siyasetçinin eşi olan bir müşterisinin kulağına fısıldamış ve olay duyulmuştur.

23 Berber Nuh olayından sonra hızla gelişip büyüyen Paris Kuaför, Ankara'da vedi şubevle hizmet veriyor. İnternet sitelerindeki ünlü müşterileri listesinde 2013 yılında vefat eden Nazmiye Demirel de yer alıyor.

Konu Meclis gündemine de gelir. Muhalefetteki CHP, Türkiye İşçi Partisi ve Millet Partisi sözcüleri başbakanı yerden yere vururlar. Demirel'in, Nuh'un masraflarını cebinden ödemesi de istenir. Ama başbakan oralı olmaz. Üç ay sonra Sayıştay, Berber Nuh'un masraflarını Demirel'in ödemesini ister. Ancak Demirel, avukatları aracılığıyla karara itiraz eder ve parayı ödememesi gerektiğini savunur.

Ankara'da çok göz önünde olan Berber Nuh, bazı gazetelerin iddiasına göre iktidar çevrelerinin telkiniyle Ankara'yı terk etmek zorunda kalır. İki kişiyle ortak olup 1968'in Ekim ayında Nişantaşı'nda bir salon açmaya karar veren Nuh'un bu kararı İstanbul'da sevinçle karşılanır. *Renk* gazetesi Nuh'un İstanbul mesaisinin başladığını "Hepimize müjdeler olsun! Artık Berber Nuh kimsenin tekelinde değil, amme hizmetinde" diye duyurur.

Berber Nuh:
'Rusyada
iyi kuaför
salonu yok,

ANKARA, Özel

Moskova'dan dönen berber Nuh Akgün, Rusya'da doğru dürüst bir kuaför salonu görmediğini bildirmiş ve şöyle konuşmuştur:

«Beni küçük düşürücü tâbirler kullanmaya kimsenin hakkı yoktur. Söylemediğim hem sözleri söylemiş gibi göstermek de haksızlıktır. Sayın Bayan Nazmiye Demirel'e hizmet etmek hanı ancak şerel verir. Vazifemi yapabilmişsem kendimi mutlu sayarım.»

1968'in Kasım ayında, bugünden bakılınca inanılmaz görülen bir olay gerçekleşir ve Sayıştay kesin kararını açıklar: 7 bin lira olarak hesaplanan Berber Nuh'un masrafları Demirel tarafından ödenecektir. Demirel parayı ödemek zorunda kalır.

Yalnızca masrafların geri ödenmesi kararı değil, konunun bu kadar gündemde kalması, bugün küçük bir olay olarak bile değerlendirilemeyecek bir meselenin iktidarı yıpratacak bir hale dönüşmesi de 50 yıl sonra bakılınca çok şaşırtıcı görünüyor. 50 yıl boyunca durumun giderek kötüleştiğini, gelenin gideni arattığını söyleyebiliriz.

Konunun en çok üzerine gidenlerden biri olan, dönemin en ünlü gazetecilerinden Metin Toker

de aynı kanıdadır ve 1991 yılında bir soru üzerine şunları söyleyecektir: "Aslında Nazmiye Hanım'a karşı mahcubum. Bugünkü ölçülere vurduğumuzda kendisinden özür diliyorum. CHP döneminde Demokrat Parti'nin fütursuzluğu düşünülemezdi. Sonra Adalet Partisi DP kadar fütursuz oldu. Şimdi ANAP bunların hepsini arattı. Gelen gideni her seferinde arattı".

-XXX-

TRT'nin sözcük yasakları

1964'te kurulan Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nun (TRT) yasaklar tarihiyle ilgili bir araştırma yapılsa, ortaya herhalde ciltler dolusu yazı ve yüzlerce tuhaf öykü çıkardı. Kendisinden önce kurulmuş radyoları da bünyesinde toplayan, 1968'den itibaren düzenli televizyon yayınlarına başlayan TRT'nin adı, özerk olduğu ilk yedi yılı ve İsmail Cem'in genel müdürlük dönemi (1974-75) gibi istisnaları saymazsak, hep yasaklarla birlikte anıldı.

Sinema ve müzikle ilgili yasaklar çabuk kanıksanmıştı. Ekrana gelecek filmlerin makaslanması, bazılarının tamamen yayından kaldırılması, hatta 1983'te "Yorgun Savaşçı" örneğinde olduğu gibi film yakılması gibi vakalar alışıldıktı[24]. 1984'te TRT Televizyon Daire Başkanı "Hemen hemen hiçbir film

24 "TRT Genel Müdürü Macit Akman, Kemal Tahir'in romanından uyarlanan ve yayına hazır halde olan Yorgun Savaşçı filminin senaryosunun tarihi gerçeklere uymadığı gerekçesiyle bir hafta önce yakıldığını açıkladı." *Hürriyet*, 22 Kasım 1983.

Macit Akman kendini savunuyor:

Yorgun Savaşçı'yı yakmasaydık başkasının eline geçebilirdi

***TRT** Genel Müdürü kendisini eleştirenlerin "Cehenneme gideceğini" söyledi*

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — TRT Genel Müdürü Macit Akman, Yorgun Savaşçı filminin yakılmasından kendisinin sorumlu tutulamayacağını yineledi, kendisini eleştirenlerin "cehenneme gideceğini" söyledi.

Akman, Ankara Sanayi Odası'nın önceki gece Ankara Otel'inde yapılan kokteylinde "yakılan film" olayına birkaçunsur daha katıldı. TRT Genel Müdürü, filmin kaçırılacağı yolunda Sinema-TV Enstitüsü Yöneticisi Sami Şekeroğlu'ndan ihbar aldıklarını, bunun üzerine filmi kasaya kilitleyip 20 gün sakladıklarını anlattı. Akman, "Daha sonra Denetleme Kurulu filmi izledi ve filmin U-Matik'e kaydedilerek yakılmasını kararlaştırdı. Biz de, başkasının eline geçmesin diye yaktık," dedi.

bizim TRT standartlarına uymaz. Kırk filmden belki bir tanesi kesilmeden yayımlanır" diyerek konuyu veciz bir şekilde özetlemişti.

Müzikle ilgili yasaklar da dillere destandı. TRT Denetleme Kurulu'nun denetiminden geçmek zaman zaman deveye hendek atlatmaktan daha zordu. Kurtalan Ekspres grubunun gitaristi Bahadır Akkuzu, Barış Manço'nun "Arkadaşım Eşek" şarkısının ilk zamanlar denetimden geçmediğini ve TRT yöneticilerinin Manço'ya "Keşke arkadaşım eşek yerine arkadaşım kuğu gibi bir söz yazsaydınız" diye sitem ettiklerini anlatır. Cem Karaca ise "O dönemlerde besteyi Beethoven bile yapmış olsa şarkıyı ben yazdıysam denetimden geçmezdi" diyecektir.

BARIŞ MANÇO'NUN BÜTÜN ŞARKILARI YASAKLANDI

SANATÇI ŞAŞIRIP KALDIĞINI BU KONUDA EDECEK LAF BULAMADIĞINI SÖYLÜYOR

TRT yetkililerinin aldığı son kararlardan birine göre Barış Manço'nun bütün şarkıları yasaklanmış, sanatçının da bundan böyle televizyon ekranında görünmeyeceği açıklanmıştır. Yakın zamana kadar Manço'ya çeşitli programlar vesilesiyle yeterince yer veren TRT'nin bu kararı, sanatçıyı olduğu kadar sanat çevrelerini de şaşırtmıştır. Bu konuda ne düşündüğü sorulduğunda Barış şunları söylemiştir:

—"Böyle bir karar karşısında hayret kelimesi bile zayıf kalıyor. Şaşkın durumdayım. Ne diyeceğimi bilemiyorum. Özellikle bana, bunu yapmamaları lâzımdı. Genel kanıya göre, şimdiye kadar belirtti bir türde TRT'ye en iyi programları ben yapmışım. Biliyorsunuz, gerektiğinde özel işlerimi bile bir kenara itip televizyon programları yapmak için defalarca kalktım Ankara'ya gittim. Her şeyden önce benim halka dönük bir sanatçı olduğumu dikkate almaları, mantık dışı bir kararı varmadan da bu nokta üstünde biraz düşünmeleri gerekirdi. Fakat işin bu kadarla bitmeyeceğini sanıyorlarsa yanılıyorlar. Direnme hakkımı kullanıp meseleyi sonuna kadar götüreceğim."

TRT'nin müzik yasakları yalnızca denetleme kurumunun aldığı kararların sonucu değildi. Başka bazı yasaklar da konabiliyordu. Sözgelimi, TRT 1976 Eurovision Şarkı Yarışması'nın canlı yayınında Yunanistan adına katılan şarkıcı Mariza Koch şarkısını söylerken sesini kısmış, dünya üzerinde 450 milyon kişinin dinlediği şarkıyı Türk izleyiciler izleyememiştir. Çünkü şarkı, Türkiye'nin 1974'te Kıbrıs'a müdahalesini anlatmaktadır. Aslında siyasi içerikli değil, ağıt gibi bir parçadır ama TRT'ye göre "Türk Silahlı Kuvvetleri'ni ve Kıbrıs Türkü'nü hayâsızca hedef alan bir şarkıdır".

22 Nisan 1983'te TRT'nin Fransızca şarkı çalınmasını yasaklamasının sebebi ise, Türk diplomatlara yapılan saldırılara Fransız makamlarının duyarsız kalmasıdır. Bu karar muhtemelen Fransızları pek etkilememiştir ama TRT birkaç ay sonra bu kez "Fransa Ermenilerin yanında tutum aldığı için" Fransız film ve dizileriyle belgesellerini de yasak kapsamına alır.

Yıllardır radyolarda çalınan ve halkın dilinden düşmeyen...

"Aman Avcı Vurma Beni" türküsü TV Denetim Kurulu'ndan geçmedi!

Saati 22.25

Denetimden geçmeyen türküler

"Aman Avcı" | "Arzu Kızım"

Film ve müzik alanlarındaki çok bilinen TRT yasakları dışında, belli bir başlık altına girmeyen yasaklar da vardır. 2 Haziran 1969 tarihli *Günaydın* gazetesinde TRT'nin aldığı bir kararın haberi vardır. Buna göre, TRT Radyosu'ndaki dinleyici istekleri programında Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, Başbakan Süleyman Demirel, Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç ve İçişleri Bakanı Faruk Sükan'la aynı soyadını taşıyan vatandaşların istekleri okunurken soyadları değil, sadece isimleri söylenecektir. Örneğin, Kadıköy'den Ayşe Demirel'in istek parçası "Kadıköy'den Ayşe'nin" isteği olarak anons edilecektir. TRT'nin açıklamasında "Bazı vatandaşlar tesadüfen de olsa devlet büyükleriyle aynı soyadı ta-

İbrahim Tatlıses TRT'den şikayetçi

"Anarşistmişim gibi beni programa çıkartmıyorlar"

Halk konserleri verenİbrahim Tatlıses "Fuarda 2 milyon istedim vermediler, şimdi 3 milyon veriyorlar ben gitmiyorum"diyor

★ Yazgülü ALDOĞAN

"Ben Maradonayım"

TRT'nin prensip kararı

Dinleyici istekleri programında, Sunay Demirel, Tağmaç, Sükan soyadını taşıyanların isimleri okunmayacak

ANKARA- Türkiye Radyoları'ndaki istek programlarında, bundan böyle Devlet ve Hükümet büyüklerinin soyadını taşıyanların isimleri okunmayacaktır.

TRT Genel Müdürlüğü'nün program müdürlüklerine gönderdiği bir emirde, bundan böyle Devlet ve Hükümet büyüklerinin soyadını taşıyanların isimlerinin okunmaması istenilmiştir. Emirde ayrıca, eğer büyüklerin soyadını taşıyanların sayısı fazla olursa isimlerinin söylenmesinin yeteceği belirtilmiştir.

REKOR DEMİREL'DE

Bu duruma göre, Türkiye Radyoları'ndaki çeşitli istek programlarında Sunay, Demirel, Tağmaç, Sükan soyadını taşıyan yurttaşların isimleri okunmamaktadır. Bu konuda bilgi vermekten kaçınan TRT yetkilileri, "Devlet ve hükümet büyüklerinin soyadını taşıyan yurttaşların istek programlarında isim ve soyadlarının okunması birtakım yanlış anlamalara ve çağrışımlara yol açıyordu. Bu bakımdan, bir prensip kararı ile devlet ve hükümet büyüklerinin soyadlarının haber bültenleri dışında Türkiye radyolarından okunması kaldırılmıştır." demişlerdir.

Öte yandan öğrenildiğine göre, dinleyici istek programlarına mektup gönderen yurttaşlar arasında "Demirel" soyadı rekor durumdadır.

GÜNAYDIN

dün 263.275 adet basılmıştır

CEVDET SUNAY

SÜLEYMAN DEMİREL

FAHRİ SÜKAN

şıyabilmektedir. Ancak soyadı başka olmasına rağmen bu soyadlarını kullanarak şarkı isteyen bazı art niyetlilerin imalı şarkı isteklerinin artışı dikkat çekicidir" denilir ama ne yazık ki, imalı şarkı isteklerine örnek verilmez.

Bir de bu yazının konusu olan, sözcük yasağı diye bilinen dil yasakları vardır. TRT'nin ilk günlerinden beri kullanılan dil ve sözcük seçimi önemli bir konu olmuşsa da, meselenin önemli bir gündem konusu haline geldiği ve en çok konuşulduğu yıl 1985'tir.

Hangisi yaşayan Türkçe?

TRT'nin sözcük yasağı tartışmalarının kökeninde 1932 tarihli Dil Devrimi vardır. Dil Devrimi'nin hedeflerinden biri, Türk dilini sadeleştirmek, Arapça ve Farsça sözcüklerden temizlemekti. Aynı yıl kurulan ve ilk dönemde adı Türk Dilini Tetkik Cemiyeti olan Türk Dil Kurumu (TDK), dildeki yabancı sözcükleri bulmak ve yerlerine "öz Türkçe" karşılıklar bulmak için çalışmalara başladı. Bulunan binlerce yeni sözcük kullanıma girdi, bunların bazıları benimsenirken, bazıları tutmadı ve unutuldu.

Dil Devrimi'ne ilk günden beri karşı olanlar vardı ama çok partili sisteme geçilen 1946'ya kadar pek seslerini yükseltmemişlerdi. 23 Ekim 1948'de İstanbul Muallimler Cemiyeti'nin organize ettiği Dil

Kongresi'nde ilk büyük karşı çıkışlarını yaptılar. Bu tarihten sonra eski dil savunucuları, yeni dile "uydurma Türkçe" adını takıp, "yaşayan Türkçe" dedikleri Osmanlıca'ya geri dönüşü yüksek sesle savunmaya başladılar. 1950'de iktidara gelen Demokrat Parti'nin birçok önemli ismi de aynı kanıdaydı. Anayasa metnindeki, ders kitaplarındaki öz Türkçe sözcükleri Osmanlıca karşılıklarıyla değiştirmek gibi çabalar da bunun sonucuydu. 1951'de Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri, "Bunalım, doğa, doğal, devrim, anı ne demektir? İşte bu uydurma kelimeleri kitaplardan ayıklayacağız" diyordu.

O tarihten sonra dil sorunu bir kültür sorunu değil, politika sorunu haline getirildiği için Osmanlıcacılar ve öz Türkçeciler arasındaki tartışma hiç bitmedi. Anadil bir ortak nokta olmaktan çıkıp kutuplaşma konusu haline gelmişti. 1970'lerde sağcı-solcu kutuplaşması siyasal şiddete döndüğünde, dil tartışmaları iyice politize olmuştu. Öz Türkçecilik solculara atfedilen bir özellik haline gelirken, sağcılar Osmanlıca safındaydı. MHP'nin yayın organı, Taha Akyol'un yayın yönetmeni olduğu *Hergün* gazetesi ve Ilıcakların *Tercüman*'ı konuyu sürekli gündemde tutuyor ve "uydurma Türkçe'ye son" çağrıları yapıyordu.

Hedeflerinden biri halkın düzgün Türkçe konuşmasına katkı sağlamak olan TRT'nin bazı genel müdürleri de, dil konusundaki tartışmayı üzerlerine vazife edinip taraf oldu.

Yasaklı olduğu açıklanan sözcükler haber ve programlarda, film ve dizi senaryolarında, yabancı yapımların çevirisinde, ilan ve reklam metinlerinde ve hatta TRT'nin iç yazışmalarında dahi kullanılmayacaktır.

24 Ocak 1976'da Milliyetçi Cephe Hükümeti tarafından genel müdür yapılan Şaban Karataş'ın ilk icraatı haber bültenlerinde bazı sözcükleri yasaklamaktı. Yasaklanan sözcükler ve yerlerine önerilenlerden bazıları şunlardı: onaylamak-tasdik etmek, ilişkin-ilgili, rastlantı-tesadüf, süre-zaman, konut-mesken, yapıt-eser, olanak-imkân...

Yasak sözcük: Sözcük

Tercüman gazetesinin 1976'da başlayan ve beş yıl süren "Yaşayan Türkçe" kampanyası da dil tartışmalarında Osmanlıcacı cephesinin önemli mevzilerinden biri oldu. *Tercüman*'a "Yaşayan Türkçe" sayfalarını hazırlayanlardan Hacettepe Üniversitesi Türk Dili Bölümü doçenti Ahmet Ercilasun, MHP'liydi ve Aydınlar Ocağı mensubuydu. 14 Şubat 1980'de TRT personeline ders vermeye başlayan Ercilasun'un hazırladığı bir liste çalışanlara dağıtıldı ve listedeki sözcüklerin kullanılması talimatı verildi. Listenin tamamı ne yazık ki elimizde yok, ama örneğin 24 Nisan 1980 tarihli *Cumhuriyet*'in haberinden, yayınlarda Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı yerine Milli Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nın kullanılmasının istendiğini öğreniyoruz.

TRT'de "Ulusal egemenlik,, yerine "milli hakimiyet,, denilmesi istendi

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — TRT Genel Müdürlüğü'nün istemi ile TRT'de çalışanlar için «Dilbilgisi kursu» adı altında bir kurs açılmıştır. Bu kursları, Tercüman Gazetesinde «Yaşayan Türkçemiz» adlı sayfayı düzenleyenlerden Hacettepe Üniversitesi Türk Dili Bölümü Öğretim Üyelerinden Ahmet Ercilasun'un verdiği öğrenilmiştir.

TRT Genel Müdürlüğü'nün emri ve TRT Yönetim Kurulu'nun 1980/81 sayılı kararı gereğince, TRT'de çalışan spiker, prodüktör, yardımcı prodüktör, prodüksiyon görevlisi, muhabir, araştırmacı ve sözcüler muhabirler için düzenlenen dil- (Arkası Sa. 9. Sü. 6 da)

Araya 12 Eylül darbesi girince, TRT'deki dil kısıtlamalarıyla ilgili çalışma sonuçlanmadı. Aslında, temel motivasyonları anti-komünizm olan darbeci-

ler de "solcu işi" olarak gördükleri öz Türkçecilikten pek hazzetmiyorlardı ama 1981'de genel müdür atadıkları emekli general Macit Akman'ın üç yıllık görev süresince TRT, dil tartışmalarından uzak kaldı.

1983 seçimlerinde iktidara gelen Anavatan Partisi, 1984'te Tunca Toskay'ı genel müdür atadı. TRT tarihinin en büyük dil tartışmasının mimarı da ülkücü kimliğiyle bilinen Tunca Toskay olacaktı.

24-26 Aralık 1984 tarihli gazete haberlerinden, *Tercüman* gazetesinde "Yaşayan Türkçe" sayfalarını hazırlayan Doç. Dr. Ahmet Ercilasun ile Dr. Hamza Zülfikar'ın öncekinden çok daha kapsamlı bir yasaklı sözcükler listesi hazırladığı ve bunu genel müdür Tunca Toskay'a sunduklarını öğreniyoruz. Ancak haberleri aktaran gazeteler yasak listesine ulaşamamıştır.

14 Ocak 1985 tarihli gazeteler listeyi de yayımlar. Yasaklı sözcük listesinde (Aslında TRT listesine göre *sözcük* de yasaktır, onun yerine *kelime* kullanılacaktır) 203 sözcüğün kullanımı yasaklanmıştır. Yasaklı sözcükler haber ve programların hazırlanmasında, film ve dizi senaryolarında, yabancı yapımların çevirisinde, ilan ve reklam metinlerinde ve hatta TRT'nin iç yazışmalarında dahi kullanılmayacaktır. Bazı yasak

TRT Yönetim Kurulu'ndan da geçti

Sözcük yasağı resmileşti

205 sözcük için alınan karar TRT Yönetim Kurulu'ndan da geçti ve "resmiyet kazandı." Yasak sözcükler, programların hazırlanmasında, ilan ve reklam taleplerinin kabulünde, yazışmalarda da kullanılmayacak. TRT, 1 şubat tarihli ikinci bir genelge yayımlayarak yasağın üzerinde "titizlikle durulmasını" istedi.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — TRT'de daha önce resmi olmadan 205 sözcük için alınan ve kamuoyunda büyük tepki gören yasaklama kararı, TRT Yönetim Kurulunca resmileştirildi. Yasaklanan sözcüklerin, programların hazırlanmasında, ilan ve reklam yayını taleplerinin kabulünde ve yazışmalarda kullanılmaması yönetim kurulunca kararlaştırıldı. Bazı sözcüklerin anlamlarının yeniden belirlendiği 1 şubat tarihli ikinci bir genelgeyle de yasaklama kararının üzerinde "titizlikle durulması" istendi.

1 Şubat 1985 tarihli ikinci genelge TRT'nin tüm birim başkanlarına, ayrıca Ankara, İstanbul, İzmir, Diyarbakır, Erzurum, Trabzon, Van, Hakkâri, Çukurova ve Antalya radyoları ile Denetim ve Redaksiyon Müdürlüklerine gönderildi. Bazı sözcüklerin anlamlarının yeniden belirlendiği genelgede "tutucu" sözcüğünün "muhafazakâr" anlamında değil "gerici" anlamında kullanılması, "düş" sözcüğünün "hayal" anlamında değil, "rüya" yerine kullanılması [illegible] mına geldiği için sadece "şüphe" sözcüğü ile karıştırılmaması istendi.

YASAKLANAN 205 SÖZCÜK

TRT "İdare Heyeti"nce resmen yasaklanan ve ne reklamlarda ne de yazışmalarda kullanılmaması istenen 205 sözcük ve bunların karşılığında kullanılması istenen sözcüklerin listesi şöyle:

Adıl (zamir), **akçasal** (mali), **andaç** (yadigâr), **anı** (hatıra), **anımsamak** (hatırlamak), **anlak** (zekâ), **anlatı** (hikâye etme), **anımsak** (hatırlamak), **aymaz** (gafil), **aymazlık** (gaflet), **bağıl** (izafi), **bağıntı** (münasebet, nispet), **bağıt** (akit), **bağlaşık** (müttefik), **bağlaşmak** (ittifak etmek), **başyapıt** (şaheser), **başyazman** (başkâtip), **belirteç** (zarf), **bellek** (hafıza), **benzeti** (benzetme, teşbih), **betim** (tasvir), **betimlemek** (tasvir etmek), **betimsel** (tasviri), **biçem** (üslup), **bileşim** (birleşim, terkip), **budunbilim** (etnoloji), **bulunç** (vicdan), **coşumculuk** (romantizm), **çağcıl** (modern, asri), **çevren** (ufuk), **çevrim** (devir), **değgin** (dair, ait, ilişkin), **deneyim** (tecrübe), **deneysel** (tecrübi), [illegible] (hareketlilik, dinamizm), **devinim** (hareket), **devinmek** (hareket etmek), **devrim** (inkılap), **devrimci** (inkılapçı) **dışalım** (ithalat), **dışsatım** (ihracat), **dingin** (sakin), **dinginlik** (sükunet), **dinlence** (tatil), **dinsel** (dini), **dirimsel** (hayati), **dize** (mısra), **dizge** (sistem), **dizgeleştirmek** (sistemleştirmek), **dizgesel** (sistemli, sistematik), **doğa** (tabiat), **doğacılık** (tabiatçılık, naturizm), **doğal** (tabii), **doğalcılık** (naturalizm), **doğalcı** (naturalist), **doğallık** (tabiilik), **dokunca** (zarar), **duyumsal** (duyu ile ilgili, ihsasi), **duyumsamak** (ihsas etmek, duy- [illegible] şün (düşünce, fikir), **düşünsel** (fikri), **düzelti** (düzeltme, tashih), **düzeltmen** (musahhih), **eder** (fiyat), **edim** (fiil), **edimsel** (fiili), **eğitimsel** (eğitimle ilgili, terbiyevi), **eğitsel** (eğitim ile ilgili, terbiyevi), **ekin** (kültür), **ekinsel** (kültürel), **eleştirel** (tenkidi), **eleştirisel** (tenkidi), **esin kaynağı** (ilham kaynağı), **esinlenmek** (ilham almak), **eşgüdüm** (işbirliği, koordinasyon), **etkin** (faal, aktif, etkili), **etkinlik** (faaliyet, etkili olma), **etmen** (amil), **eytişimsel** (diyalektik), **gereksinim** (ihtiyaç), **giz** (sır), **gizem** (sır, esrar), **gizemci** (mistik), **gizemcilik** [illegible] fi), **görelilik** (izafiyet), **görsel** (görme ile ilgili), **ikircim** (tereddüt), **ikircimli** (tereddütlü, mütereddit), **imge** (hayal, imaj), **imgesel** (hayali), **irdelemek** (tetkik etmek), **isteç** (irade), **işitsel** (işitme ile ilgili), **izlence** (program), **kalıt** (miras), **kalıtsal** (irsi), **karşın** (rağmen), **kesenkes** (kati olarak, kesin olarak), **kesinkes** (kesin olarak), **koşaç** (bildirme), **koşut** (paralel), **kuram** (nazariye, teori), **kuramcı** (nazariyeci), **kuramsal** (nazari, teorik), **kuşku** (şüphe), **nedensellik** (illiyet), **nicel** (nicelikle ilgili), **nitel** (nitelikle ilgili), **olanak** (imkân), **olanaklı** (mümkün), **olanaksız** (imkânsız), **olası** (muhtemel), **olasılı** (muhtemel), **olasılık** (ihtimal), **onursal** (fahri), **ödence** (tazmin), **ödün** (taviz), **öngörü** (basiret), **örneğin** (mesela, sözgelimi), **öykü** (hikâye), **öykücü** (hikâyeci), **öykücülük** (hikâyecilik), **öykülemek** (hikâye etmek), **öykünce** (fabl), **öykünmek** (taklit etmek), **öyküsel** (hikâyeye ait), **özdekçi** (maddeci), **özdekçilik** (maddecilik), **özdeksel** (maddi), **özellik** (hassa), **özgün** (orijinal), **özgür** (hür, serbest), **özgürlük** (hürriyet, serbestlik), **özveri** (fedakârlık), **özyaşam** (otobiyografi), **rastlantısal** (tesadüfi), **ruhsal** (ruhi, psikolojik), **sanal** (mevhum), **saptamak** (tespit etmek), **sesçil** (fonetik), **sevecen** (şefkatli, müşfik), **sevecenlik** (şefkat), **simge** (sembol, remiz, timsal), **söylem** (şive), **söylence** (efsane), **söyleşi** (sohbet), **söylev** (nutuk), **sözel** [illegible]

TRT'de yasaklanan kelimelerin listesini yayınlıyoruz

Türkçe'nin yapısına ters kelimeler ayıklanıyor

ANKARA, (Tercüman)- Türkiye radyo ve televizyonlarında kullanılması yasaklanan 195 kelimenin "Türkçe'nin yapı ve işleyişine ters düşen, standart Türkçe seviyesine erişememiş, zorlama kelimeler olduğu" belirtildi.

Bu konudaki açıklama ve kullanılmayacak kelimeler ile gerekçeleri, TRT'deki "duyuru panolarına" asıldı.

Duyuruda ayrıca, "aksimak" kelimesinin "berast ettirmek" değil "ibra etmek" anlamında, "tutucu" kelimesinin "muhafazakâr" anlamında değil "gerici" anlamında kullanılması gerektiği, "neden" kelimesinin ise soru zarfı olarak veya sözle sorulan soruya cevap verme sırasında kullanılabileceği, "sebep" yerine kullanılmaması gerektiği, "tüm" kelimesinin sıfat olarak kullanılmayacağı, yalnız isim olarak kullanılabileceği kaydedildi.

● TRT'deki ilân panolarına asılan bildirilerde, "neden" kelimesinin soru zarfı olarak veya sözle sorulan soruya cevap verme sırasında kullanılabileceği, "sebep" yerine kullanılmaması gerektiği bildirildi.

Yasaklanan kelimeler arasında betimlemek (tasvir etmek) dinginlik (sükûnet) varsıl (zengin) kocaş (bildirme), tasım (kıyas), yoğaltıcı (tüketici), aymazlık (gaflet), budunbilim (etnoloji) gibi kelimeler bulunuyor.

Yasaklanan kelimeler ve karşılıkları

Adî (zamir), akçasal (mali), andaç (yadigâr), anı (hatıra), anımsatmak (hatırlatmak), anlak (rekât), anlatı (hikâye etme), anımak (hatırlamak), aymaz (gafil), aytsel (işitme ile ilgili), bilenç (program), kalıt (miras), kalıtsal (irsî), karşın (rağmen), kesinkes (kesin olarak), kocaş (bildirme), koşut (paralel), kurum

sözcükler ve yerlerine önerilenler şunlardır: başyapıt-şaheser, bellek-hafıza, deneyim-tecrübe, devrim-inkılâp, devrimci-inkılâpçı, doğa-tabiat, doğal-tabii, düzelti-tashih, eleştirel-tenkidi, esin-ilham, etkinlik-faaliyet, gizem-sır, görsel-görme ile ilgili, imge-imaj, kalıtsal-ırsi, kuşku-şüphe, olanak-imkân, örneğin-mesela, öykü-hikâye, özgün-orijinal, özgür-hür, özgürlük-hürriyet, ruhsal-ruhi, sözel-lafzi, tekdüze-yeknesak, ulusal-milli, uluslararası-milletlerarası, yandaş-taraftar, yanıt-cevap, yasal-kanuni, yaşam-hayat, zorunlu-zaruri...

Uydurukçacıların dil diktası!

Listenin ortaya çıkmasından sonra büyük bir tartışma başlar. Tunca Toskay'ın en büyük destekçisi, bekleneceği üzere *Tercüman* olur. 15 Ocak 1985'te *Tercüman* yazarı Ahmet Kabaklı, genel müdür Tunca Toskay'a, "Halkın diline ve zevkine uygun, doğru, anlaşılır ve canlı bir Türkçe'yi devlet dili haline getirmeye çalıştığı için TRT'ye saldırıyorlar. Onun için TRT, bu yaptığının rastgele bir yasaklama değil, bir ilim, zevk ve demokrasi meselesi olduğunu herkese anlatmalıdır" diye destek verir.

"Sayın" demek yasaklandı!

ANKARA, ÖZEL

TRT haber spikerlerinin haber bültenlerini okurken "sayın seyirciler" demeleri yasaklandı. Spikerlere yazılı olarak iletilen talimatta, haberlerin okunuşu sırasında söyleyecekleri bütün hitap sözcükleri kurala bağlandı.

Buna göre; spikerler açılış haberlerini "İyi günler" diye açıp, "Haberleri sunduk. Hoçakalın" sözleriyle kapayacaklar. Ana haber bültenini "İyi akşamlar" diye açıp, "Haberleri sunduk, iyi akşamlar" şeklinde bitirirken, kapanış haberlerini ise "İyi geceler" diyerek açıp, "Haberleri sunduk, iyi geceler" sözleriyle kapatacaklar.

Bir diğer *Tercüman* yazarı Ergun Göze, aynı gün, Türk Dil Kurumu'nda kelime üreten "TDK babaları"nın "uydurdukları kelime başına para aldığını" iddia eder ve şunları yazar: " Hem para al, hem

millete kök söktür, senelerce bu dil diktasını devam ettir. Şimdi kalk senin uydurdukların yerine gerçek kelimeler konunca feryadı bas. (...) TRT'nin bu hareketi uydurukçacıların dil diktasını yıkmaktır".

● Yasak sözcükler yeniden hatırlatıldı

TRT çok titiz

• Taner DEDEOĞLU—ANKARA

TRT Genel Müdürü Tunca Toskay, "Yayın ve yazışmalarda kullanılacak dil" konusunda yeni bir genelge yayınlayarak "Yasak" sözcükleri yeniden hatırlattı. Türkçe'nin yapı ve işleyişine ters düştüğü gerekçesi ile kullanılması istenmeyen sözcükler ve karşılıklarını içeren genelge geçtiğimiz günlerde kuruma dağıtıldı.

● Doğa, devrim, ulusal, yaşam, zorunlu, özgür, yandaş, anımsamak, kalıtsal, dışalım-dışsatım, doğal, yapıt, yasal, yaşam, zorunlu, olanak, etkin sözcükleri de TRT Genel Müdürü'nün yasakladığı sözcükler arasına girdi

arasında 'evren' kelimesinin 'kainat' olarak değişikliğe uğramadığı gözlendi. Kurumun bazı yanlış anlamalara yol açabileceği görüşü ile bu sözcüğü kabul etmek zorunda kaldığı öğrenildi. TRT Müzik Dairesi Denetim kurullarından yayınlanır kararı alan birçok şarkı içinde yasaklanan sözcüklerin bulunması da ayrı yorumlara yol açtı.

Karara en şiddetli tepkiyi *Cumhuriyet* gazetesi gösterir. Melih Cevdet Anday "Bu gibi olaylarla ortaya çıkan Arapça düşkünlüğü, laikliğin ortadan kaldırılmasının öncü girişimleridir" derken, Mehmed Kemal, "TRT Genel Müdürü'nün dil üstündeki oyunları Osmanlıcılıktır. Abdülhamid sağ olsaydı buna çok sevinirdi, Atatürk sağ olsaydı genel müdür bu sözcüklerin kılına dokunmaya cesaret edemezdi" diye yazar.

Evren yerine kâinat. Peki ya Kenan Evren?

25 Ocak 1985'te resmileşen yasak sözcükler genelgesi tartışılırken Tunca Toskay da bir açıklama yapar. "Türkçe'nin yapı ve işleyişine ters düşen, standart Türkçe seviyesine erişmemiş zorlama kelimeleri yasakladık" diyen Toskay, çok önemli dilbilimciler olduğunu söylediği Ahmet Ercilasun ve Hamza Zülfikar'a da sahip çıkar. Toskay, bir gazetecinin, "Listenin ilk ha-

TRT'nin yasak sözcüklerini Emniyet de tutukladı

Emniyet Genel Müdürü Beduk imzasıyla yayımlanan genelgedeki "yasak sözcük" listesi TRT'ninkinin aynısı. Genelgede "tutucu"nun "muhafazakâr" anlamında değil, "gerici" anlamında kullanılması istendi.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — TRT'nin yazışma ve yayınlarında yasaklanan 205 sözcüğün Emniyet Genel Müdürlüğü ve bağlı teşkilatlarda, ayrıca polis radyosu yayınlarında da kullanımı yasaklandı.

Ekli üç sayfalık listeden oluşan 205 sözcüğü içeren yasaklama genelgesinde söz konusu sözcüklerin Müdür Yardımcılarına ve daire başkanlarına iletildi. Yazılı emirde, "Normal, telli ve telsiz yazışmalarında ve polis radyosu yayınlarında zorlama kelimeler kullanılmayıp, karşılıklarının kullanılması uygun görülmektedir" denildi. Üç sayfalık sözcük listesinde 205 sözcük dışında yazışma ve yayınlarda tutucu sözcüklerin de kullanılmaması istendi.

TRT'deki yasak sözcükler listesini Doç. Dr. Ahmet Bican Ercilasun ve Dr. Hamza Zülfikar, bu konulardaki tek yetkili organ olan Atatürk Kültür Dil ve Tarih Kurumu'ndan habersiz olarak hazırlamış ve TRT Genel Müdürlüğü'ne sunmuşlardı. Liste, önceleri resmi nitelikten yoksun bir yazı biçiminde birimlere gönderilmişti. Basın ve kamuoyunun tepkisi üzerine daha sonra listenin 20 Aralık 1984 tarih ve 271 sayılı Yönetim Kurulu kararı olduğu duyurulmuştu.

İlim ve fikir alemi TRT'yi alkışlıyor

PROF.DR.MUHARREM ERGİN: "TRT son 20 senede millet diline sırt çevirmişti. Bu Marksistler'in bir oyunu idi. Ama oyun artık bozuldu"

PROF.DR.ALİ ALPARSLAN: "TRT, bu hareketiyle millî bir görevi yerine getirmektedir. Yaygaranın altında, TRT'nin elden gitmesi yatmaktadır"

Doç. Dr. NEJAT BİRİNCİ: "TRT, artık tarihe karışmış bir derneğin, Türkçemiz üzerinde kurmak istediği hâkimiyete (dur) demiştir"

PROF.DR. NİHAT ÇETİN: "TRT'de kullanılmaması istenilen kelimelerin çoğu, dilimizin kurallarına uymayan sözlerdir"

9. SAYFADA

linde evren yerine kâinat sözcüğünün kullanılmasının istendiği, ama Cumhurbaşkanı Kenan Evren'i rahatsız edebileceği gerekçesiyle listeden çıkarıldığı doğru mu?" sorusunu ise "Hatırlamıyorum" diye yanıtlar.

TRT'nin sabah kuşağı programlarından "Hanımlar Sizin İçin"de küçük bir bölüm sunup, kadınlara mutlu olmanın yollarını anlatan tiyatro sanatçısı Gülriz Sururi, dil yasağının ilk kurbanıdır. TRT yöneticileri, Sururi'nin 10 dakikalık konuşma metninde tam 52 yasaklı sözcük tespit edip bunların değiştirilmesini istemiştir. Sururi, isteneni yapıp programı sunar. Metindeki "doğal besinler" yerini "tabii yiyecekler"e, "çağdaş Türk kadını" ise "asri Türk kadını"na bırakmıştır. Bu programdan sonra, metni Osmanlıca sözcüklerle değiştirdiği için vermek istediği mesajı veremediğini, televizyon gibi etkili bir kitle iletişim aracında sade ve yalın bir dil kullanımından yana olduğunu söyleyip istifa eder.

Gülriz Sururi TV'den ayrılışını anlattı

Hem sözcüklere hem de içeriğe karışılınca dayanamadım

Kültür Servisi — Yaklaşık 12 hafta boyunca cuma sabahları TV'de yayımlanan "Hanımlar Sizin İçin"de 10 dakika boyunca hanımlara seslenen tiyatro sanatçısı **Gülriz Sururi**, bu programa çıkmaktan vazgeçti. Önceki gün gazetemizde kısa bir haberle duyurulan bu ayrılışın nedenlerini daha ayrıntılı olarak öğrenmek için **Gülriz Sururi**'yi aradık. "TV'deki programı bırakışım için üzgünüm, ama huzurluyum da" diyerek başladı anlatmaya sanatçı:

"Programı yapmamı Nezihe Araz önermişti. Önce TV'de hazırlıksız konuşmaya cesaret edemediğim için kabul etmedim. Sonra onlar, 'Biz sana güveniyoruz. İstediğin gibi yaz, konuş' deyince kabul ettim. 10 dakikalık programımda kadınlara güzelliğin yolunun mutluluktan geçtiğini anlatıyor ve bunun sağlanmasına ilişkin öneriler sunuyordum. İki programın metnini Nezihe Araz, gerisini de ben yazmıştım. Önceki hafta yayımlanmadı. Kimse de nedeni hakkında bir şey söylemedi. Geçen hafta da yayımlanmayınca yeniden sordum: '57 kelimenin yasaklandığını belirtir bir liste geldi. Si-

Gülriz Sururi

zin programınızda da yasaklanan kelimelerden var. Programı yeniden yazmanızı istiyorlar' dediler."

Gülriz Sururi, "İlk şaşkınlıkla" oturup hazırladığı metinleri, yasaklanan sözcüklere yer vermeden yeniden yazmış. Kendi deyimiyle daha önce hazırladığı, ancak denetimden dönen metinleri "tercüme" etmiş.

"Çekimler yapıldıktan sonra düşündüm. Yaşamda bana her 'yasak' denilen şeyi yaptım mı? Hayır. En azından makul, mantıklı bir açıklaması olması gerekti benim yasağı kabullenmem için. Ama TRT'den yasağın gerekçesini kime soracağıma ilişkin bile yanıt gelmedi. Ben de vazgeçtim. Çünkü, hazırladığım metinlerden daha sonra sayısı 205'e ulaşan yasak sözcükleri çıkardığım ve onları 'tercüme' ettiğim zaman o metni ancak tiyatroda bir kompozisyon olarak oynayabilirim. Bir eski zaman tiplemesi yaparsam o sözcükleri kullanırım, diye düşündüm.

Seçiliş nedenlerimden biri de Türkçeyi güzel konuşuyor olmamdı. Her kesimden kadına seslendiğim için yalın, sade bir dil kullanıyordum. Ama denetim, sözcükleri uygun olan bir paragrafı da içeriğini beğenmediği için sildi. Ben de bıraktım" diyor **Gülriz Sururi** ve ekliyor: "TV gibi çok etkili bir kitle iletişim aracından vazgeçmek pahasına, programı bıraktım. Çünkü eğer karşı çıkılmazsa, karşı çıkanlar olmazsa, bugün TV'de başlayan yasaklar yarın başka alanlara da kayabilir. Ben üstüme düşeni yapmışım inancındayım."

Reklam verenler yasak kararının kendilerini kapsamasından rahatsızdır ve bunun düzeltilmesi için girişimde bulunurlar. Bunun üzerine reklamlarda yasaklı kelimelerin kullanılmasına göz yumulur. Ancak *Milliyet*

gazetesinin "Bir Koalisyonun Öyküsü" adlı yazı dizisini duyurduğu reklamı TRT tarafından kabul edilmez. Bu kararın sebebinin yazı dizisinin adında yasaklanan "öykü" sözcüğünün bulunması olduğu sanılır önce. Ancak TRT, gerekçenin bu olmadığını, yasağın, "koalisyon" sözcüğü 12 Eylül öncesi tartışmaları hatırlattığı için getirildiğini açıklar!

1-15 Şubat 1985 tarihli *Yeni Gündem* dergisinde Tunca Toskay'ın TRT Genel Müdürü olmadan önce İ.Ü. İktisat Fakültesi öğretim üyesiyken yazdığı *Turizm Olayına Genel Yaklaşım* kitabındaki yasak sözcüklere yer verilir. Habere göre Toskay da kitabında uydurma dediği 40'tan fazla sözcük kullanmıştır.

TRT'de 2 bin sözcüğe daha yasak geliyor

Yayın ünite başkanlarının sürdürdükleri toplantılar sonucunda oluşturulacak sözcük yasağı listesi Genel Müdür Toskay'a sunulacak.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — TRT Yönetim Kurulu'nun yayımlayacağı dil genelgesiyle, TRT'de kullanılması yasaklanan 205 sözcüğün sayısı 2 bine çıkarılacak.

TRT'nin bazı yayın ünite başkanlarının, **"ekrana en doğru, güzel ve düzgün Türkçenin yansıtılması"** amacıyla bir kısmı tamamlanan bir kısmı da süren toplantılarda, TRT'de kullanılmayacak sözcükler yeniden belirlenecek. Bunlara karşılık kullanılacak sözcüklerin Türk Dil Kurumu'nun hazırladığı Anayasa Sözlüğü'nden seçileceğini belirten TRT yetkilileri, **"TRT 1986 genel**

(Arkası Sa. 11, Sü. 7'de)

9 Ocak 1986'da Toskay, yasak sözcük listesinin genişletileceğini duyurur. Yine Ahmet Ercilasun ve Hamza Zülfikar'ın hazırlayacağı listede yaklaşık 2 bin yasaklı sözcük bulunacaktır. Neyse ki, bu yeni liste zamanla unutulur.

Sözcük yasakları, Tunca Toskay'ın dört yıl süren genel müdürlüğü süresince gündemdeki yerini korur. 24 Mart 1988'de genel müdür olan Cem Duna, göreve geldikten iki hafta sonra sözcük yasağı genelgesini kaldırır. Sonraki genel müdür Kerim Aydın Erdem, 1990'da Toskay'ın yasak genelgesini

TRT'de sözcük yasağı genelgesi kalktı

***TRT** Yönetim Kurulu, daha önce yayımlanan yasak sözcük genelgesini kaldırdı. Ancak TRT yayınlarında 'Anayasanın Türkçesini temel alan' bir Türkçe kullanılabilecek.*

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — TRT'deki sözcük yasağı, yeni Genel Müdür **Cem Duna** tarafından kaldırıldı. Duna'nın imzasıyla önceki gün yayımlanan bir genelgeyle sözcük yasağının yürürlükten kaldırıldığı bildirildi.

TRT'deki sözcük yasağının kaldırılması yönündeki karar, TRT Yönetim Kurulu'nun çarşamba günü yaptığı toplantıda alındı. Yönetim Kurulu'nun kararı, önceki gün Duna'nın imzasıyla yayımlanan genelge ile kurumda duyuruldu.

Programlarda ve sözlü yayınlarda Anayasa'nın Türkçesini temel alan bir Türkçe kullanılmasının istenildiği genelgede şöyle deniliyor:

"Kurumumuzun yayın ünitelerinin ürettikleri programlarda ve radyo-televizyondaki her türlü sözlü yayınlarda, bundan böyle dilin zenginleştirilmesi amacına yönelik; yaşayan, kolayca anlaşılabilir, duru, toplumda genel kabul görmüş kelimelerden oluşan ve Anayasamız'ın Türkçesini temel alan bir Türkçe kullanılması ilkesinin benimsenmesi, yönetim kurulumuzun 6.4.1988 gün ve 1988/51 sayılı kararıyla uygun görülmüştür. Bu konuda daha önce yayımlanmış bulunan 1223 sayılı genelge ile ekleri yürürlükten kaldırılmıştır. Uygulamada gereken hassasiyetin gösterilmesini önemle rica ederim."

Duna tarafından önceki gün kaldırılan yasak sözcük genelgesi, eski Genel Müdür Tunca Toskay tarafından 20/12/1984 günü yayımlanmıştı. Genelgede, Doç. Dr. Hamza Zülfikâr ile Doç.Dr. Ahmet Bican Ercilasun'dan oluşan Danışma Kurulu'nun belirlediği ve **"zorlama"** olarak niteledikleri yasak sözcükler ile karşılıklar, şöyle sıralanmıştı:

Programlarda ve sözlü yayınlar-

(Arkası Sa. 13, Sü. 1'de)

yeniden uygulamaya koyacak ama 1992'de tekrar kaldıracaktır. Bu son karar, 16 Ekim 1992 tarihli *Güneş* gazetesinde, sayfa 16'daki "12 Eylül'ün yasaklı sözcüklerine özgürlük" diye haber olur.

1985'te getirdiği yasak sözcükler listesi yıllarca gündemi meşgul eden TRT Genel Müdürü Tunca Toskay, görevden ayrıldıktan sonra başbakanlık müşaviri olur. 1991 seçimlerinde MHP'den Meclis'e seçilen Toskay, üç dönem milletvekilliği ve bir dönem de devlet bakanlığı yapar.

Yasak listesini hazırlayan dilbilimciler Ahmet Ercilasun ve Hamza Zülfikar'ın kariyeri ise daha ilginç bir çizgi izler. Ercilasun 1993'te TDK Başkanı, Zülfikar ise başkanvekili olur. İkili, 27 Şubat 1994'te "Türk dilindeki yozlaşmaya karşı" bir kampanya başlatıp "Yabancı Sözcüklere Karşılık Bulma Komisyonu" kurarlar. Bu seferki dertleri, batı dillerinden geçen yabancı sözcüklere karşılık bulmaktır. Komisyonun "talk show" yerine "çene yarıştırma", "talk showcu" yerine "çene yarıştırıcı" önerisi yaptığı ilerleyen günlerde gazetelere haber olur.

2000 yılında Ercilasun TDK başkanlığından ayrılınca koltuğuna Zülfikar oturur. Ercilasun ve Zülfikar'ın adı 17 Nisan 2001'de TDK'ya yönelik yapılan "Akrep" adlı yolsuzluk operasyonunda da geçer. 3 milyon dolarlık yolsuzluğa karışmakla suçlanıp gözaltına alınan ikili, 2003'te beraat edecektir.

-XXX-

Kaynakça

GAZETELER:

- *Akın* gazetesi arşivi
- *Akşam* gazetesi arşivi
- *Bulvar* gazetesi arşivi
- *Cumhuriyet* gazetesi arşivi
- *Demokrat* İzmir gazetesi arşivi
- *Dünya* gazetesi arşivi
- *Günaydın* gazetesi arşivi
- *Güneş* gazetesi arşivi
- *Hafta Sonu* gazetesi arşivi
- *Hergün* gazetesi arşivi
- *Hürriyet* gazetesi arşivi
- *Kayseri Ülker* gazetesi arşivi
- *Millet* gazetesi arşivi
- *Milli Gazete* arşivi
- *Milliyet* gazetesi arşivi

- *Resimli Posta* gazetesi arşivi
- *Sabah* gazetesi arşivi
- *Son Havadis* gazetesi arşivi
- *Son Posta* gazetesi arşivi
- *Tan* gazetesi arşivi
- *Tercüman* gazetesi arşivi
- *Ulus* gazetesi arşivi
- *Vatan* gazetesi arşivi
- *Yarın* gazetesi arşivi
- *Yeni* Asır gazetesi arşivi
- *Yeni Sabah* gazetesi arşivi
- *Yeni İstanbul* gazetesi arşivi
- *Zafer* gazetesi arşivi

DERGİLER:

- *Albüm* dergisi arşivi
- *Ant* dergisi arşivi
- *Devrimci Gençlik* dergisi arşivi
- *Erkekçe* dergisi arşivi
- *Hayat* dergisi arşivi
- *Kim* dergisi arşivi
- *Nokta* dergisi arşivi
- *Ses* dergisi arşivi
- *Toprak* dergisi arşivi
- *7 Gün* dergisi arşivi
- *Yeni Gündem* dergisi arşivi

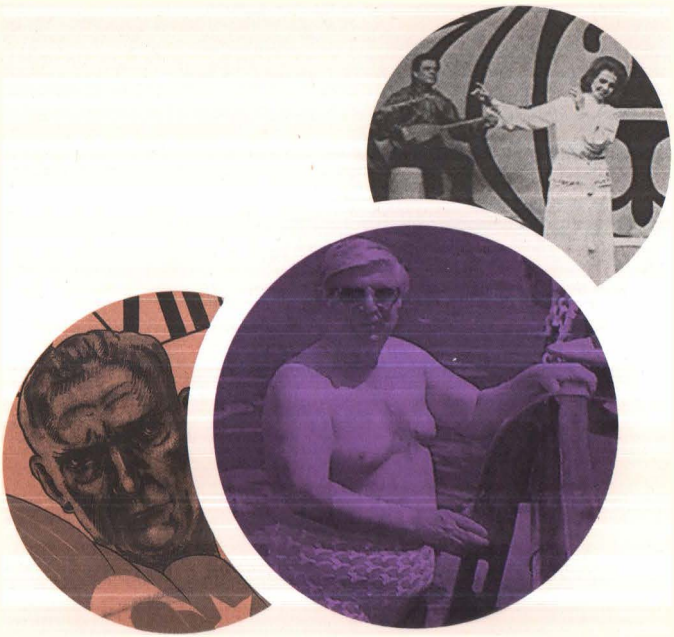
KİTAPLAR:

- Ağaoğlu, Samet. *Arkadaşım Menderes*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2011.

- Artvinli, Fatih. *Osman Bölükbaşı – Seraba Harcanmış Bir Ömür*, Kitap Yayınları, İstanbul, 2007.
- Aslandaş, Alper Sedat ve Bıçakçı Baskın. *Popüler Siyasi Terimler Sözlüğü*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006.
- Baban, Cihad. *Politika Galerisi – Bir Devrin Hükümranları*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2009.
- Barutçu, İrem. *Simavi Ailesi*, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2004.
- Baytaş, Kemal. *Bir Bürokrat ve Devlet Baba*, Alkım Yayınları, İstanbul, 2003.
- Bilginer, Engin. *Babalar Senfonisi*, Cep Kitapları, İstanbul, 1990.
- Birgit, Orhan. *Evvel Zaman İçinde*, Doğan Kitap, İstanbul, 2012.
- Birgit, Orhan. *Kalbur Saman İçinde*, Doğan Kitap, İstanbul, 2012.
- Çetin, Celalettin. *İşte Babıali*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1991.
- Çetin, Celalettin. *Bir Gazetecinin Not Defteri*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1983.
- Çintan, Şerafettin. *Liselerin Fen Kolu İçin Astronomi*, İnkilap Yayınevi, İstanbul, 1954.
- Çintan, Şerafettin. *Liselerin Fen Kolu İçin Astronomi*, İnkilap Yayınevi, İstanbul, 1955.
- Diper, Avni. *Komünizme Karşı Türk Milliyetçiliği*, Cemal Azmi Matbaası, İstanbul, 1947.
- Emiroğlu, Kudret. *Gündelik Hayatımızın Tarihi*, Dost Kitabevi, Ankara, 2001.
- Emiroğlu, Kudret. *Kısa Osmanlı-Türkiye Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015.
- Erdinç, Cengiz, Doğan Yurdakul. *Adalet Savaşçısı - Menderes'in Avukatı Burhan Apaydın'ın* Anıları, Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 2012.

- Esendir, Halit. *Kendi Anlatımlarıyla Babıali'nin Meşhurları*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2007.
- Faik, Bedii. *Matbuat Basın Derkeen... Medya*, Doğan Kitap, İstanbul, 2001.
- Güventürk, Faruk. *Komünizm ve Yayılma Metodları*, Divan Matbaacılık, İstanbul, 1971.
- Kaplan, Adem. *Polatlılı Bir Bilim Adamı Prof. Dr. M. Kemal Bıyıkoğlu*, Polatlı Belediyesi Yayınları, Ankara, 2010.
- Karaca, Emin. *Cumhuriyet Olayı*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1994.
- Karaca, Emin. *Milliyet Olayı*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1995.
- Katırcıoğlu, Doğan. *Olur Böyle Vakalar*, Cem Ofset, İstanbul, 1990.
- Münir, Metin. *Sabah Olayı*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1993.
- Örnek, Cangül. *Türkiye'nin Soğuk Savaş Düşünce Hayatı*, Can Yayınları, İstanbul, 2015.
- Poyraz, Vefa. *Bir Cumhuriyet Valisinin Anıları*, Bizim Kitaplar, İstanbul, 2008.
- Scognamillo, Giovanni. *Beyoğlu'nda Fuhuş*, Altın Kitaplar, İstanbul, 1994.
- Şentürk, Nazır. *İstanbul Valileri*, Doğan Kitap, İstanbul, 2008.
- Talimcioğlu, Şükrü Kamil. *Niçin? Neden? Nasıl? Evlenmelidir*, Nümune Matbaası, İstanbul, 1938.
- Taşçıoğlu, Mükerrem. *Bakan Olmak* Bilgi Yayınları, Ankara, 2006.
- Tokgöz, Oya. *Seçimler Siyasal Reklamlar ve Siyasal İletişim*, İmge Kitabevi, Ankara, 2010.
- Tüfekçi, Mithat. *Komünizmle Mücadele Esasları*, Emel Yayınları, İstanbul, 1978.

- Uluç, Doğan. *Kupa Aşı-Olayların İçinde Olaylar*, Doğan Kitap, İstanbul, 2009.
- Uşaklıgil, Emine. *Benim Cumhuriyetim*, Everest Yayınları, İstanbul, 2011.
- Üner, Abdullah, Gencer Niyazi. *Komünizm ve Sosyalizmle İlgili Yargıtay Kararları*, Tisa Matbaacılık, Ankara, 1969.
- Yalçın, Osman. *Bir Eğitimcinin Anıları*, Ya-Ba Yayınları, İstanbul, 1983.
- Yavuzer, Ali Aydın. *Yurt İçi ve Yurt Dışındaki Komünist Hareketlerin İç Yüzü*, Ege Matbaası, Ankara, 1975.
- Yılmaz, Atıf. *Söylemek Güzeldir*, Afa Yayınları, İstanbul, 1995.

Nurcihan'ın Çamaşırları ve Diğer Meseleler, Murat Toklucu'nun olağanüstü arşiv çalışmasıyla koştuğu *Zihinler Altında 20.000 Fersah* maratonunun ikinci etabı. Aklı hayali zorlayan asparagas haberlerden 7/24 komünist avcılığına, dansçı ayılardan sakallı bebeğe, "sülün endamlı kız" fantezilerinden ahlak bekçiliğine... Türkiye'nin zihniyet haritasında yeni bir pafta.

"Basit ve önemsiz gibi görünen, köşede beride kalmış haberlerden, insanların maneviyatına, ruh dünyasına ve yaşam tahayyülüne dair benzersiz çıkarımlar yapmamıza da yardımcı oluyor. ... Toplumsal olayların bizzat aktörleri olan komşunun, bakkalın, mühendisin, doktorun, ev kadınının, terzinin, evsizin, çiftçinin ülkenin tarihinde ne tür bir kolektif bilinç ve hafıza yarattığına dair enfes bir kaynak..."

Önsöz'de
Kıraz Akın ve Mahmure Seke

9 789750 518485